

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Uğur GÜLCÜ

KENTSEL GÜVENLİK VE VATANDAŞ GÜVENLİK ALGISI: ANTALYA ÖRNEĞİ

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı
Doktora Tezi

Antalya, 2023

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Uğur GÜLCÜ

KENTSEL GÜVENLİK VE VATANDAŞ GÜVENLİK ALGISI: ANTALYA ÖRNEĞİ

Danışman

Prof. Dr. Erol ESEN

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı

Doktora Tezi

Bu Tez SDK-2019-4411 Proje Numarasıyla Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma
Projeleri Koordinasyon Birimi (BAP) Tarafından Doktora Tez Projesi Kapsamında
Desteklenmiştir.

Antalya, 2023

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Uğur GÜLCÜ'nün bu çalışması, jürimiz tarafından Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı Doktora Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Dr.Öğr.Üyesi V. Alpay GÜNAL (İmza)

Üye (Danışmanı) : Prof.Dr. Erol ESEN (İmza)

Üye : Doç.Dr.Ayşe Eren ÖZDEMİR (İmza)

Üye : Rana İÇMEN (İmza)

Üye : Ahmet YAZAR (İmza)

Tez Başlığı: KENTSEL GÜVENLİK VE VATANDAŞ GÜVENLİK ALGISI: ANTALYA ÖRNEĞİ
--

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 20/07/2023

Mezuniyet Tarihi : 17/08/2023

(İmza)
Prof. Dr. Engin KARADAĞ
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Doktora Tezi olarak sunduğum “KENTSEL GÜVENLİK VE VATANDAŞ GÜVENLİK ALGISI: ANTALYA ÖRNEĞİ” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

Uğur GÜLCÜ

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU BEYAN BELGESİ

Öğrenci Bilgileri	
Adı-Soyadı	Uğur GÜLCÜ
Öğrenci Numarası	20145219002
Anabilim Dalı	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı
Programı	Doktora
Danışman Öğretim Üyesi Bilgileri	
Unvanı, Adı-Soyadı	Prof. Dr. Erol ESEN
Doktora Tez Başlığı	Kentsel Güvenlik ve Vatandaş Güvenlik Algısı: Antalya Örneği
Turnitin Bilgileri	
Ödev Numarası	2146133443
Rapor Tarihi	15.08.2023
Benzerlik Oranı	Alıntılar hariç: % 15 Alıntılar dahil: % 21
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE, Yukarıda bilgileri bulunan öğrenciye ait tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 274 sayfalık kısmına ilişkin olarak Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esaslarında belirlenen filtrelemeler uygulanarak yukarıdaki detayları verilen ve ekte sunulan rapor alınmıştır. Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir: (X) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylarım. () Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esaslarında öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.	
Gerekçe:	
Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlere uygun olarak tarafımca yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.	
Danışman Öğretim Üyesi Prof. Dr. Erol ESEN İmza	

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ	iv
KISALTMALAR LİSTESİ	viii
ÖZET	ix
SUMMARY	x
TEŞEKKÜR	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KENT VE KENTLEŞME

1.1. Kent	7
1.1.1. Kent Kavramı ve Kentin Genel Özellikleri	8
1.1.2. Şehir ve Kent Ayrımı	14
1.1.3. Kentler	18
1.1.3.1. İlk Kentler	26
1.1.3.2. Ortaçağ Kentleri	26
1.1.3.3. Günümüzde kentler	29
1.2. Kentleşme ve Kentlerin Günümüzdeki Gelişimi	36
1.2.1. BM Birleşmiş Milletler İnsan Çevre Konferansları (HABİTAT)	43
1.2.1.1. Habitat I	43
1.2.1.2. Habitat II	44
1.2.1.3. Habitat III	45
1.2.2. Kentleşmenin Sebepleri	46
1.2.3. Türkiye’de Kentleşme	49
1.2.3.1. 1923-1980 Arası Türkiye’de Kentleşme	53
1.2.3.2. 1980 Sonrası Türkiye’de Kentleşme	57
1.3. Türkiye’de Kentlerin Sorunları	58
1.3.1. Hızlı Kentleşmeden Kaynaklı Sorunlar	59
1.3.2. İçgöç ve Gecekondulaşma	62
1.3.3. Kente Uyum	66
1.3.4. Diğer Sorunlar	67

İKİNCİ BÖLÜM

KENTSEL GÜVENLİK VE ANTALYA

2.1. Kent ve Güvenlik	69
2.1.1. Kentlerde Güvenlik	69
2.1.2. Güvenliğin Kentlere Etkisi.....	72
2.1.3. Kentlerde Güvenlik Gereksinimi.....	73
2.1.4. Afetler ve Salgın Hastalıklar	76
2.1.4.1. Afetler.....	76
2.1.4.2. Salgın Hastalıklar ve Kent.....	82
2.1.5. Suç ve Kent.....	88
2.1.5.1. Suç.....	88
2.1.5.2. Suç ve Toplum	90
2.1.5.3. Suçun Kent Kaynaklı Nedenleri.....	92
2.1.5.4. Kent ve Suç İlişkisine Yönelik Kuramsal Yaklaşımlar.....	95
2.1.5.5. Kentlerin Güvensiz Mekânlara Dönüşme Süreci	96
2.2. Antalya’da Kentleşme	97
2.2.1. Kentleşme Süreci	97
2.2.2. Antalya’da Turizmin Kentleşmeye Etkisi.....	100
2.3. Antalya’da Kent Güvenliği	104
2.3.1. Emniyet Müdürlüğü ve Güvenlik Hizmetleri.....	104
2.3.1.1. Antalya’da Polis	108
2.3.1.2. Antalya’da Suç	113
2.3.1.3. Suçun Önlenmesi ve Suç Önleme Stratejileri	116
2.3.1.4. Uygulanan Güvenlik Yönetimi ve Yönetişim Çalışmaları	118
2.3.1.5. Güvenlik Hizmetlerinde Değişim.....	122
2.3.1.6. Trafik Güvenliği.....	123
2.3.2. Jandarma Komutanlığı’nca Sağlanan Güvenlik Hizmetleri	129
2.3.3. Sahil Güvenlik Komutanlığı.....	132
2.3.4. Diğer Kurumlarca Sağlanan Güvenlik Hizmetleri	133
2.3.4.1. Çevre ve Gıda Güvenliği.....	133
2.3.4.2. Toplum Güvenliği	142
2.3.4.3. Sağlık Güvenliği.....	151
2.3.4.4. İş Güvenliği.....	154
2.3.4.5. Özel Güvenlik	159

2.4.	Kentsel Güvenlik Kriterleri.....	162
2.5.	Kent Güvenliğinde Sorunlar ve Çözüm Önerileri	165

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

VATANDAŞIN KENTSEL GÜVENLİK ALGISI ALAN ARAŞTIRMASI: ANTALYA ÖRNEĞİ

3.1.	Araştırmanın Sorunsalı	168
3.2.	Araştırmanın Önemi ve Kapsamı.....	170
3.3.	Araştırmanın Amacı.....	172
3.4.	Araştırmanın Veri Toplama Süreci.....	174
3.4.1.	Araştırma Yöntemi	174
3.4.2.	Araştırma Veri Toplama Araçları.....	175
3.4.3.	Araştırma Evreni ve Örneklemi.....	175
3.4.4.	Ölçeklerin Geçerliliği ve Güvenilirliği.....	178
3.5.	Araştırma Bulguları	178
3.5.1.	Bulguların Değerlendirilmesi	178
3.5.1.1.	Frekans Değerleri	178
3.5.1.2.	Antalya’da Kentsel Güvenlik Algısı	181
3.5.1.3.	Kentsel Güvenlik Boyutu	196
3.5.1.3.1.	Toplum Güvenliği	196
3.5.1.3.2.	Çevre Güvenliği	203
3.5.1.3.3.	Gıda Güvenliği	206
3.5.1.3.4.	Sağlık Güvenliği.....	208
3.5.1.3.5.	Asayiş Güvenliği.....	209
3.5.1.3.6.	Trafik Güvenliği.....	211
3.6.	Çapraz Tablo Sonuçları	213
SONUÇ		225
KAYNAKÇA		230
EK-1 Anket Soruları İlk Kısım.....		256
EK-2 Anket Soruları İkinci Kısım.....		257
ÖZGEÇMİŞ.....		258

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.1 Kentsel Alanlara Göre Nüfus Yüzdesi, 1950-2020.....	32
Tablo 2.1. Antalya İl Emniyet Müdürlüğü Tarafından Yürütülen Bazı Projeler.....	119
Tablo 2.2. Güvenlik Güçlerinin (Polis veya Jandarma) Hizmetleriyle İlgili Konular.....	122
Tablo 2.3. Trafiğe kayıtlı araç, kaza, ölü ve yaralı sayısı, 2009-2021.....	125
Tablo 2.4. Bin Kişi Başına Otomobil Sayısı.....	126
Tablo 2.5. Antalya’da Trafik Verileri.....	127
Tablo 2.6. Ölümlü/Yaralı Trafik Kazaları, 2016-2021.....	127
Tablo. 2.7. Sahil Güvenlik Komutanlığı Faaliyetleri.....	133
Tablo 2.8. Türkiye ve Antalya’da İçme Suyu Şebekesi ve Arıtma Tesisleri.....	134
Tablo 2.9. Türkiye ve Antalya’da Belediye Atık Su Miktarları.....	135
Tablo 2.10. Türkiye ve Antalya’da Belediye Atık Su Arıtma İstatistikleri	135
Tablo 2.11. Türkiye ve Antalya’da Atık Hizmeti Verilen Nüfus.....	136
Tablo 2.12. Türkiye ve Antalya’da Atık Miktarı ve Bertaraf	136
Tablo 2.13. İyi Tarım Uygulamaları Üretim Alanları.....	139
Tablo 2.14. Antalya’da Organik Bitkisel Üretim Verileri, 2020.....	139
Tablo 2.15. Antalya İl Tarım ve Orman Müdürlüğü İşletme Denetimleri, 2020.....	140
Tablo 2.16. Yaş Sebze ve Meyve Denetimleri, 2013-2020.....	141
Tablo 2.17. Bitkisel Üretim ve Bitki Sağlığı Denetimleri.....	141
Tablo 2.18. Hayvan Sağlığı Denetimleri.....	141
Tablo 2.19 Antalya’nın Aldığı Göç, Verdiği Göç, Net Göç ve Net Göç Hızı.....	143
Tablo 2.20 Antalya’da Vatandaşlığa Göre Gelen ve Giden Göç.....	143
Tablo 2.21 İkamet Edilen İl Ve Doğum Yeri Durumuna Göre Nüfus	145
Tablo 2.22 İkamet Edilen İl Ve Doğum Yerine Göre Nüfus.....	145
Tablo 2.23 Daimi İkametgâh ve suç Türüne Göre Ceza İnfaz Kurumuna Giren Hükümlüler, Antalya, 2020.....	146
Tablo 2.24 Daimi İkametgâh Ve Suç Türüne Göre Ceza İnfaz Kurumuna Giren Hükümlüler, 2020-Devam	146
Tablo 2.25 Daimi İkametgâh Ve Suç Türüne Göre Ceza İnfaz Kurumuna Giren Hükümlüler, 2020-Devam	147
Tablo 2.26. Antalya’da Genel Hükümlü Sayısı, Dava Sayısı Ve Bağımlılık.....	147
Tablo. 2.27. Cumhuriyet Başsavcılığı Soruşturma Dosyaları.....	148
Tablo 2.28. İllere Göre Ortalama İlk Evlenme Yaşı.....	148

Tablo 2.29. İllere Göre Koruyucu Aile ve Koruyucu Aile Yanındaki Çocuk Sayısı.....	149
Tablo 2.30 Antalya’da İntihar Hızı, İntihar Sayıları Ve Ölüm Nedenleri.....	149
Tablo 2.31. Türkiye’de ve Antalya’da Bebek Ölüm Hızı	152
Tablo 2.32. Antalya’da Sağlık Hizmetleri Verileri.....	152
Tablo 2.33. Antalya’da Sosyal Güvenlik Kapsamında Çalışan 4/a, 4/b, 4/c Sigortalılar.....	155
Tablo 2.34. Antalya’da İş Kazası ve İş Kazası Sonucu Ölüm.....	156
Tablo 2.35. Antalya’da İş Kazası ve Meslek Hastalıklarının İllere Göre Dağılımları.....	157
Tablo 2.36. Antalya’da 5510 Sayılı Kanunun 4-1/a Maddesi Kapsamındaki Sigortalılardan Yıl İçinde İş Kazası veya Meslek Hastalığı Sonucu Ölenlerin Cinsiyete Göre Dağılımı.....	157
Tablo 3.1. Örneklem Kotası Hesaplama Cetveli.....	176
Tablo 3.2. 2019 Yılı Antalya Merkez İlçe Nüfus Dağılımı	177
Tablo 3.3. Antalya’da Yaşanan Süre.....	181
Tablo 3.4. İkamet Yeri.....	182
Tablo 3.5. Antalya’da Yaşamaktan Duyulan Memnuniyet.....	182
Tablo 3.6. Katılımcıların Antalya’da Yaşamaktan Memnun Olmama Gerekçeleri	182
Tablo 3.7. Kenti Tanıtmaya İlişkin Anahtar İfadeler.....	183
Tablo 3.8 Antalya’yı Diğer Şehirlere Göre Güvenli Bulup Bulmama.....	184
Tablo 3.9 Katılımcıların Antalya’yı Güvenli Bulmama Gerekçeleri.....	184
Tablo 3.10 Yaşanılan İlçeyi Güvenli Bulup Bulmama.....	187
Tablo 3.11 Katılımcıların Yaşadıkları İlçeyi Güvenli Bulmama Gerekçeleri.....	187
Tablo 3.12 Katılımcılara Güvenlik Kavramının Çağrıştırdığı İfadeler.....	188
Tablo 3.13 Antalya’da En Çok Şikâyetçi Olunan İlk 3 Konu.....	188
Tablo 3.14 Antalya’nın Kent Güvenliği İle İlgili En Çok Şikâyet Edilen 3 Konu.....	189
Tablo 3.15 Antalya’nın En Büyük Polisiye Suç Sorunu Hakkındaki Görüşler.....	191
Tablo 3.16 Diğer Polisiye Suç Sorunları Hakkındaki Görüşler.....	191
Tablo 3.17 Gündelik Yaşamda Kendini Güvende Hissetme.....	192
Tablo 3.18 Antalya’nın En Büyük Toplumsal Sorununa İlişkin Görüşler.....	192
Tablo 3.19 Son 3 Yıl İçinde Herhangi Bir Suçtan Mağdur Olup Olmama.....	194
Tablo 3.20 Emniyet Müdürlüğü’ne Herhangi Bir Müracaatın Olup Olmaması.....	194
Tablo 3.21 Emniyet Müdürlüğü’ne Müracaat Edenlerin Gerekçeleri.....	194
Tablo 3.22 Kentte Kendini Güvende Hissedebilmek İçin En Çok Dikkat Edilen Kriterler.....	196
Tablo 3.23 Sığınmacıların Güvenlik Riski Oluşturduğunu Düşünen Katılımcılar	196
Tablo 3.24 Bireysel Silahlanmanın Arttığını Düşünen Katılımcılar.....	199
Tablo 3.25 İkamet Eden Yabancıların Güvenlik Riski Oluşturduğu Yönündeki Düşünce.....	200

Tablo 3.26 Cinsel Taciz Vakalarının Artıp Artmadığına İlişkin Düşünce.....	201
Tablo 3.27. Kadına Yönelik Şiddet Vakalarının Arttığına İlişkin Düşünce.....	201
Tablo 3.28. Madde Bağımlılığının Artıp Artmadığına İlişkin Düşünce.....	202
Tablo 3.29 Çöpten Atık Toplayanlar Hakkındaki Düşünce.....	203
Tablo 3.30 Çevre Temizliğinin Yeterliliği.....	203
Tablo 3.31 Alt yapı Yetersizliği ve Plansız Yapılaşma Hakkındaki Düşünce.....	205
Tablo 3.32 Yiyecek-İçecek Sektöründeki İşletmelerin Denetimi Hakkındaki Düşünce.....	206
Tablo 3.33 Gıda Üretimine Sağlıklı Koşullarda Yapıldığı Yönündeki Düşünce.....	207
Tablo 3.34 Kaliteli ve Güvenli Gıdaya Erişim Hakkındaki Düşünce.....	207
Tablo 3.35 Sağlık Hizmetlerine Erişimde Güçlük Çektiğini Düşünenler.....	208
Tablo 3.36. Acil Sağlık Hizmetlerinin Zamanında Ulaşmadığını Düşünenler.....	208
Tablo 3.37 Antalya’da Doktor Sayısının Yetersiz Olduğu Düşüncesi.....	209
Tablo 3.38 Asayiş Güvenliğinin Yeterli Olduğu Düşüncesi.....	209
Tablo 3.39. Polisin Suçu Önlemedeki Çalışmaları Hakkındaki Düşünce.....	210
Tablo 3.40. Polisin Güler yüzlü ve Nazik Olduğu Düşüncesi.....	210
Tablo 3.41. KGYS Kameralarının Güvenlik Sorunlarını Azalttığı Düşüncesi.....	210
Tablo 3.42. Polis Dışında Diğer Kurumların da Kentsel Güvenlik Açısından Sorumlu Olduğu Düşüncesi.....	211
Tablo 3.43 Trafik Denetimlerinin Yetersiz Olduğu Düşüncesi.....	211
Tablo 3.44 Son 5 Yılda Trafik Sorunun Arttığı Düşüncesi.....	212
Tablo 3.45. Trafikte Araç Kullanmaktan Korkma.....	212
Tablo 3.46 Trafikte Yayaya Öncelik Verilmediği Düşüncesi.....	213
Tablo 3.47. Doğma Büyüme Antalyalı olanlar Antalya’yı Diğer Şehirlere Göre Güvenli Buluyor mu?.....	214
Tablo 3.48. Antalya Diğer Kentlere Göre Güvenli Bulunuyor Mu?.....	214
Tablo. 3.49. Antalya’nın En Büyük Toplumsal Sorunu (Kentte Yaşadığı Süreye Göre).....	215
Tablo 3.50. Antalya’nın En Büyük Toplumsal Sorunu (Yaşadığı İlçeye Göre).....	216
Tablo 3.51. Antalya’nın En Büyük Toplumsal Sorunu (Cinsiyete Göre).....	216
Tablo 3.52. Antalya’nın En Büyük Toplumsal Sorunu (Öğrenime Göre).....	217
Tablo 3.53. Antalya’nın En Büyük Toplumsal Sorunu (Yaşa Göre).....	218
Tablo 3.54. Kentte Bulunan Sığınmacıların / Mültecilerin Güvenlik Riski Oluşturduğu Düşüncesi (Antalya’da yaşama süresine göre).....	218
Tablo 3.55. Kentte Bulunan Sığınmacıların / Mültecilerin Güvenlik Riski Oluşturduğu Düşüncesi (İkamet edilen ilçeye göre).....	219

Tablo 3.56. Kentte Bulunan Sığınmacıların / Mültecilerin Güvenlik Riski Oluşturduğu Düşüncesi (Cinsiyete göre).....	219
Tablo 3.57. Kentte Bulunan Sığınmacıların / Mültecilerin Güvenlik Riski Oluşturduğu Düşüncesi (Yaşa göre).....	220
Tablo 3.58. Kentte Bulunan Sığınmacıların / Mültecilerin Güvenlik Riski Oluşturduğu Düşüncesi (Mezuniyete göre).....	220
Tablo 3.59. İkamet Eden Yabancıların Güvenlik Riski Oluşturduğu Düşüncesi	221
Tablo 3.60. İkamet Eden Yabancıların Güvenlik Riski Oluşturduğu Düşüncesi.....	221
Tablo 3.61. İkamet Eden Yabancıların Güvenlik Riski Oluşturduğu Düşüncesi (Cinsiyete göre)	222
Tablo 3.62. İkamet Eden Yabancıların Güvenlik Riski Oluşturduğu Düşüncesi.....	222
Tablo 3.63. KGYS Kameralarının Güvenlik Sorunlarını Azalttığı Düşüncesi (Yıla göre).....	222
Tablo 3.64. KGYS Kameralarının Güvenlik Sorunlarını Azalttığı Düşüncesi(İlçeye göre)	223
Tablo 3.65. KGYS Kameralarının Güvenlik Sorunlarını Azalttığı Düşüncesi (Cinsiyete göre)	223
Tablo 3.66. KGYS Kameralarının Güvenlik Sorunlarını Azalttığı Düşüncesi (Yaşa göre).....	224

KISALTMALAR LİSTESİ

AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AB	Avrupa Birliği
BM	Birleşmiş Milletler
CRED	Afetlerin Epidemiyolojisi Araştırma Merkezi
DSÖ	Dünya Sağlık Örgütü
EBYS	Elektronik Belge Yönetim Sistemi
EDS	Elektronik Denetleme Sistemi
EGM	Emniyet Genel Müdürlüğü
EM-DAT	Acil Durumlar Veri Tabanı
GSYİH	Gayri Safı Yurtiçi Hasıla
KGYS	Kent Güvenlik Yönetim Sistemi
NATO	North Atlantic Treaty Organisation
OECD	The Organisation for Economic Co-Operation and Development
PCR	Polymerase Chain Reaction- Polimeraz Zincir Reaksiyonu
POL-NET	Emniyet Teşkilatı İç Otomasyon, Ortak Veritabanı ve Vatandaşa Hizmet Projesi
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TDK	Türk Dil Kurumu
TODAİE	Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TC	Türkiye Cumhuriyeti
TDP	Toplum Destekli Polislik
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UN	United Nations
WHO	Dünya Sağlık Örgütü

ÖZET

Çalışmanın konusu kent, güvenlik, kent güvenliği ve kent güvenliğinde Antalya örneğinde vatandaşların algı ve değerlendirmeleri ile ilgilidir. Kentlerin ortaya çıkışları ve tarih içerisinde büyümesinde öncelikle güvenlik en büyük etken olmuştur. Kentlerde ticaretin artması ve sanayi devrimiyle birlikte kentlerin nüfusu da artmıştır.

Ülkemizde ise özellikle ticaret ve sanayiinin yoğunlaştığı kentlere yoğun ilgi olmuş ve kırdan kente göç hızı artmıştır. Artan nüfusun barınmasında plansız yapılaşma ve yetersiz altyapının yanı sıra kent yönetiminde ve güvenliğin sağlanmasında büyük sorunlar oluşturmıştır. Güvenlik anlayışı sadece asayiş güvenliği olmayıp aynı zamanda toplum güvenliği, gıda güvenliği, trafik güvenliği, sağlık güvenliği konularını da kapsamaktadır.

Merkezi yönetimin tüm kentlere aynı yönetim tarzı yaklaşımı, her kentin kendine özgü yapısına uyum sağlamamıştır. Kendine özgü kültürü, mimarisi, yaşam tarzı olan kentler arasında kendine has ayrı bir yönetimin tarzının olmayışı sorunların çözümünde büyük bir engel olmaktadır. Yerel yönetimlere veya mülki amirliklere genel kurallar içinde daha fazla yetki verilmesi kaçınılmazdır.

Klasik yönetim anlayışıyla kentleri yönetmek ve güvenliğini sağlamak mümkün değildir. Kent sakinlerinin talep ve önerilerinin dikkate alındığı yönetim içerisinde yeni yöntemler geliştirmesi zorunludur. Antalya özelinde yapılan alan araştırmasında; bir insanın yaşadığı kentte kendini nasıl daha güvende hissettiği, gördüğü sorunlar, önerileri ve kent yöneticilerinden beklentileri araştırılmış ve kent sakinlerince güvenlik kriterleri ortaya konulmuştur. Bu kriterler, kentlerin kendi özelliklerine göre daha da geliştirilerek diğer kentlere de uygulanabilir.

Anahtar Kelimeler: Kent, Güvenlik, Antalya, Kent Güvenliği.

ABSTRACT

URBAN SECURITY AND CITIZEN SECURITY PERCEPTION: THE CASE OF ANTALYA

The subject of the study is about the perceptions and evaluations of citizens in the case of Antalya in terms of city, security, urban security and urban security. Security has been the most important factor in the emergence and growth of cities throughout history. With the increase in trade in the cities and the industrial revolution, the population of the cities also increased.

In our country, there has been a great interest in cities where trade and industry are concentrated, and the rate of migration from rural to urban has increased. In addition to unplanned construction and inadequate infrastructure in the housing of the increasing population, it has created great problems in city management and security. The understanding of security covers not only public order security, but also community safety, food safety, traffic safety and health safety.

The same management style approach of the central government to all cities did not adapt to the unique structure of each city. The lack of a distinctive management style among cities with their own unique culture, architecture and lifestyle is a major obstacle in solving problems. It is inevitable to give more authority to local governments or civil authorities within the general rules.

It is not possible to manage cities and ensure their security with the classical management approach. It is imperative to develop new methods within the governance that take into account the demands and suggestions of the city residents. In the field research carried out in Antalya; how a person feels safer in the city he lives in, the problems he sees, his suggestions and expectations from the city administrators have been researched and the security criteria have been put forward by the city residents. These criteria can be further developed according to the characteristics of the cities and applied to other cities.

Keywords: City, Security, Antalya, Urban Security.

TEŞEKKÜR

Hazırlamış olduğum bu doktora tez çalışmamın başlangıcından tamamlanmasına kadar devam edem tüm bu süreçte bilgi, deneyim ve emeğiyle ihtiyaç duyduğum her zaman yardım ve desteklerini esirgemeyen başta tez danışmanım Prof. Dr. Erol ESEN olmak üzere jüri üyeleri Doç. Dr. Ayşe Eren ÖZDEMİR ve Dr. Öğr. Üye. V. Alpay GÜNAL'a, çalışmamın her aşamasında deneyim, moral motivasyon ve telkinleriyle yanımda olan sevgili dostum V. Ercan ÇETİNTÜRK ve Seyfi YILMAZ'a, uzakta kaldığım dönemde bana destek veren Gökhan CELEN, Serhat KAYA hocalarıma ve Yüksek Lisans eğitimimden itibaren bana hep güvenen, destekleyen ve yol gösteren Prof. Dr. Ahmet MUTLU hocama teşekkür eder sonsuz şükran ve minnetlerimi sunmak isterim.

Ülkeme daha faydalı olabilmek, mesleğimi ve kariyerimi daha ileriye taşıyabilmek amacıyla başladığım eğitim serüvenimde her türlü desteği veren ve mensubu olmaktan şeref duyduğum Emniyet Teşkilatına, görevli her rütbeden tüm mesai arkadaşlarıma, müdürlerime ve dostlarıma sonsuz teşekkürlerimi arz ediyorum.

Bu çalışma SDK-2019-4411 proje numarasıyla Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi (BAP) tarafından Doktora Tez Projesi olarak desteklenmiştir.

Uğur GÜLCÜ

Antalya - 2023

GİRİŞ

Bir insanın yaşadığı kentte kendini nasıl daha güvenli hissettiği, nelere dikkat ettiği, kent yönetiminden neler beklediği ve kent hakkındaki görüşlerinin neler olduğunu araştırıp güvenlik kriterlerinin belirlenerek, kent güvenliğinden sorumlu yöneticilerde farkındalık oluşturmak amacıyla hazırlanan bu çalışmanın ilk bölümünde; kent, Türkiye’de kentleşme ve kentlerin genel sorunları ele alınarak açıklanmaya çalışılmıştır. Bu bölümde, kentlerin ortaya çıkışları ve tarih içerisinde kentlerin büyümesindeki etkenler incelenmiş, Türkiye’de kentlerin cazibe merkezi oluştuktaki nedenler irdelenmeye çalışılmıştır. Kentlerdeki hızlı nüfus artışı, kırdan kente plansız göç ve göçü tetikleyen nedenler üzerinden kentlerin hazırlıksız ve plansız büyümeleri sonucu ortaya çıkan sorunlara değinilmiştir.

Kişi, kendini güvende hissettiği mekânlarda yaşamak ister. Kentlerin daha güvenli olabilmeleri için Antalya örneğinde, kent sakinlerinin görüşleri doğrultusunda güvenli bir kentten beklentileri ele alınmıştır. Bir kentin güvenli olabilmesi için altyapısı, trafiği, temizliği, doğal afetlere karşı güçlendirilmesinin yanı sıra kentte yaşayanların iş, sağlık ve gıda güvenliğinin de sağlanması gerekir. Kent sakinlerinin katılımıyla kent yöneticileri, şehir planlamacılar, sivil toplum kuruluşları, güvenlik uzmanları vb katılımıyla oluşturulacak büyük bir organizasyonla kentin güvenliği topyekûn ele alınmalı ve kent güvenliği konusunda bilimsel araştırmalar ışığında kentin güvenliği yeniden planlanmalı ve taviz verilmeden uygulanmalıdır.

Tarihin çeşitli dönemlerinde birçok kültür kendi toplum merkezlerini çevrelerinden ayırmak için farklı ifadeler kullanmışlardır. İnsanlık, tarih boyunca her zaman kendilerini güvende hissettikleri mekânlarda yaşamış, bireysel yaşamaktan ziyade toplulukla hareket ederek onlarla birlikte toplu halde hareket etmişlerdir. İlk zamanlar yırtıcı hayvanlardan korunup birlikte avlanmak, savaşlarda birlikte savunma yapabilmek ya da ticaret yapmak maksadıyla toplu yerleşim merkezlerinde yaşamayı tercih eden insanlar, ilerleyen dönemlerde ise ekonomi, eğitim, sağlık vb. nedenlerle kentlerde yaşamaya başlamışlardır.

Geçmişte kent ve kır arasında büyük bir çekişme olduğu ve hatta birbirlerine düşman gözüyle baktıkları görülmüş, birbirleri üzerinde politik veya ekonomik

tahakküm kurmaya çalışmışlar fakat aralarında duyarlı yaratıcı ekolojik bir denge içinde kaldıkları zamanlar da olmuştur¹.

Belli bir nüfusun üzerinde büyüklüğe ulaşmış, tarımdan ziyade ticaret ve sanayi üretiminde insanlar arasında örgütlenme, iş bölümü ve bu işlerde uzmanlaşmanın olduğu, üretilen ve toplanan fazla ürünün biriktirilerek gerektiğinde pazarlandığı, kendine has bir toplum yapısı ve yönetim organizasyonuna sahip yerleşim merkezleri “kent” olarak tanımlanmaktadır.

Modern dünyanın vazgeçilmez yaşam merkezi konumunda bulunan kentler, kurulduğu ilk zamanlardan itibaren insanlar için bir çekim merkezi konumunda olmuştur. Her geçen dönemde kentte yaşayanların nüfusu ve oranı artmış, kent büyüklükleri ilk zamanlarda içine sığabileceği kale surları dışına çıkmış, kent yerleşim yerleri büyük alanlara ulaşmış, buna ise kentleşme denilmeye başlamıştır. Literatürde kentleşme kavramı, çoğunlukla kentlerin nüfus ve yerleşim alanı büyüklüğü açısından kullanılsa da bu kavram, aynı zamanda sosyal ve kültürel bakımdan düzenlenmiş, kente özgü yaşam tarzını içeren toplumsal hayatı da barındırmaktadır.

Kalabalık insan topluluklarının birlikte yaşadığı bu yerleşim yerlerinde, yani kentlerde, nüfusun hızla artmaya başlamasının en başlıca dönüm noktası insanlık tarihi bakımından önemli bir dönüm süreci sayılan sanayi devrimiyle gerçekleşmiştir. Sanayileşmenin başlamasıyla birlikte açılan büyük fabrikalarda çalışan işçilerin fabrika yakınlarına yerleşmesiyle kentleşme hızı önemli bir oranda artmış, bu artış hızı ise toplumsal değişimle orantılı şekilde toplumların kültürel, ekonomik ve sosyal dengelerinin ve hatta aile yapısının değişimine neden olmuştur. Geçmiş çağlarda tehlikelerden korunmak için birlikte yaşayan insanlar, devrim sonrasında ekonomik nedenlerle sanayileşmiş kentlerin ihtiyaç duyduğu işgücünü karşılamak üzere kentlerde yaşamaya başlamıştır. Uygarlığın başlangıcı olarak görülen kentleşme, günümüzde insanların iş, ticaret, eğitim, sağlık, sosyal imkânlar, kırım itici faktörleri ve benzeri nedenlerden dolayı kentlerde yaşamaya mecbur bırakılması olarak düşünülebilir. Modern dünyada kentleşmenin olumlu veya olumsuz birçok etkisiyle beraber insanlığın yaşamında ve düşünce yapısında etkili bir süreç olduğu değerlendirilebilir.

Türkiye'de 1950'li yıllarla birlikte, tarımda makineleşmenin artması sonucunda kırdan meydana gelen işgücü fazlalığı kentlere yönelmiştir. Kentlere olan bu yönelme sonrasında hızlı bir şekilde kentlerin nüfusu artmaya başlamış, yeni gelen göçerlerin

¹ Bookchin, 1999:30.

kendi öz kültürlerini de beraber getirmeleriyle kent kültüründe köklü değişimler meydana gelmiştir. Kentlerin nüfusunun hızlı bir şekilde artıyor olması ve gelen kalabalığın ihtiyaç duyduğu barınma mekânlarının yetersizliği, barınma sorunu başta olmak üzere kentlerde büyük problemler ortaya çıkarmıştır.

Türkiye'de kentleşme sürecini inceleyen bilim dalları, genellikle 1950'lerde meydana gelen içgöçte kırdan kente göç olgusunu, özellikle sanayileşme ve ekonomik kalkınma açısından az gelişmiş bölgelerden gelişmiş kentlere doğru olan göçleri ele almıştır. Nitekim dönemin sosyo-ekonomik koşulları da göz önüne alındığında İstanbul, Ankara, İzmir, Adana gibi önemli sanayi ve ticaret merkezlerinde iş imkânlarının bulunduğu bu kentlere göç daha fazla gerçekleşmiştir.

1950'lerde çoğunlukla kırdan kente göç olgusu görülürken, 1980'lere gelindiğinde yeni çekim merkezleri olan kentlere, bölgeler arasında gerçekleşen kentler arası göçler başlamıştır. Turizmi teşvik etmek amacıyla devletin kıyı kentlerine turizm destek politikaları neticesinde Türkiye turizminin dünyaya açılmasıyla özellikle Antalya, Muğla ve Aydın gibi kıyı kentlerinin turizm faaliyetleri için kurdukları yeni turistik tesislerle² birlikte doğan işgücü ihtiyacı bu bölgelere olan içgöçü tetiklemiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde; kentsel güvenlik irdelenmiş, geçmişten günümüze ayrıntılı olarak Antalya'nın kentleşmesi, kentsel gelişimindeki faktörler, hızlı nüfus artışı ve özellikle kentin çekici nedenleri içgöç bağlamında ele alınarak kent ayrıntılı olarak irdelenmiştir. Kentteki suç tüm yönleriyle ele alınmış ve Emniyet Müdürlüğü ayrıntılı olacak şekilde güvenlik hizmeti üreten diğer kurumların kent güvenliğinde ürettikleri hizmetler araştırılmıştır. Kentlerin güvenliklerinin belirlenmesinde akademik çevrelerde henüz bulunmayan, tüm kentlere uyarlanabilir “Kentsel Güvenlik Kriterleri” araştırılmıştır.

Kent güvenliği kavramı denildiğinde aklımıza ilk gelen, kentleşme süreciyle birlikte yerleşim alanı ve barındırdığı nüfus olarak artan³, kalabalıklaşan yaşam merkezlerindeki insanların güvenliğidir. Bu kavram kırdan farklı strateji ve uygulamalar barındıran kentler için konulmuş bir ifadedir. Her ne kadar insanların avcı-toplayıcı toplumdan yerleşik hayata geçmesiyle kentler oluşmaya başlasa da çalışmamızda daha ziyade modernleşme ve sanayileşme süreci sonrası, özellikle 1980 sonrası günümüz kentlerinin güvenliği ele alınacaktır.

² “Yüksek Planlama Kurulunun (Turistik Gelişme Politika Esasları) Hakkındaki Raporunun Onanması” Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı”, *Resmî Gazete*, 18.09.1969.

³ Aktüre, 1975: 101.

Diğer yandan, kenti tarif etmeye çalıştığımızda yalnızca sahip olduğu nüfusu veya kurulduğu alanın büyüklüğü ile açıklamak da yeterli değildir. Kenti kent yapan, onu diğerlerinden ayıran, kendine has özellikleri, değerleri, barındırdığı kalabalığın bilinçli örgütlenmesi ve toplumsal yaşamı belli kurallar çerçevesinde sürdürebilmesidir. Ancak bu sayede insan kalabalığı uygar bir topluluk halinde yaşamını sürdürebilmekte, aksi halde ortak değerlerden yoksun sade bir kalabalık ve kalabalığın doğurduğu kargaşa ve şiddet olaylarının yoğun olarak görüldüğü mekânlar olmaktan öteye geçemez.

Modern çağda nüfusu yüz binler hatta milyonlarla ifade edilen kentlerde yaşayan insan kalabalığının birlikte yaşamaktan doğan sorunları da her geçen gün giderek artmaktadır. Milyonlarca insanın birlikte yaşadığı toplu mekânların düzenini sağlamak, ihtiyaçlarını gidermek, sosyal ve ekonomik kalkınmayı sürdürebilmek, eğitim, sağlık ve bunların hepsinden daha önemlisi, kentin sürdürülebilir yerleşim alanları planlanması ve güvenliklerini sağlamak büyük bir sorun haline gelmiştir. Kişi, ancak kendini güvende hissettiği yerde huzurlu, verimli ve mutlu olabilir, ancak bu şartlar altında üretebilir. Türkiye’de çeşitli itici ve çekici nedenlerden dolayı kentlere olan yoğun göç nedeniyle kentlerin nüfusunda ihtiyaçtan fazla ve plansız-hazırlıksız bir artış meydana gelmiştir. Sosyal ve ekonomik dengesizliklerin var olduğu, gelir adaletsizliklerinin yaşam koşullarını kötü yönde etkilediği mekânlardaki kalabalık insan topluluğunun güvenliği, yaşanabilir kent olma yolunda en büyük problem haline gelmiştir.

Yöneticiler, her ne kadar kent yaşamının ve kent yerleşim alanlarının kalitesini artırmaya yönelik çeşitli projeler uygulamaya çalışsa da suç ve terör tehditlerinin artmasıyla adeta dünya çapında terör tehditleriyle karşı karşıya kalan ve kendini güvende hissetmeyen kent halkı, güvenlik tehlikesi ihtimaliyle huzursuz ve yönetime olan güvenini yitirmiş halde üretim ve verimden uzak, uygar olmayan bir insan kalabalığı haline gelebilecektir.

Bilim dallarının neredeyse tamamı, insanların daha rahat ve sağlıklı yaşamasının yeni yollarını ararken, dünyada artan nüfus, kısıtlı yaşam alanlarında kaynakların yetersizliği ve adaletsiz paylaşım birçok problemi de beraberinde getirmiştir. Teknolojinin de gelişmesiyle birlikte suç örgütlerinin ve terörist grupların zararı büyük ölçeklere ulaşmış, hatta çoğu tehditler bütün ülkeyi veya bölge ülkelerini etkileyecek güce ulaşmıştır. Artan güvenlik tehditleri, günümüzde çözümü oldukça zor bir problem haline gelmiştir. Bu tehditlerle insanların toplu halde yaşadıkları kentlerde alınacak güvenlik tedbirleri ise geçmişe nazaran daha çeşitli ve güvenlik kuvvetlerinin yanı sıra

diğer kamu kurumları, yerel yönetimler, sivil toplum örgütleri, meslek kuruluşları, kısaca toplumun tamamının desteği ve katılımıyla gerçekleştirilebilecektir.

Bir yerleşim bölgesinin güvenli sayılabilmesi için mekânın afet ve salgın hastalıklardan etkilenmemesi veya en az hasarla gündelik yaşamını sürdürebilmesi gerekir. Geçmiş dönemlerde büyük deprem, sel, yangın veya tsunami gibi doğal afetlerden zarar görmüş kentler ya bu afetlere karşı korunabilmek için gerekli tedbirleri almış ya da yerleşimlerini daha güvenli bölgelere taşımıştır. Nitekim aktif bir yanardağ yakınında hiçbir kentin kurulmayacağı düşünülmelidir.

Çalışmanın son bölümünde ise; Antalya kent merkezini oluşturan Muratpaşa, Kepez ve Konyaaltı ilçelerinde ikamet eden Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı kent sakinleriyle “kentsel güvenlik” ve “kentsel problem” algılarının, suçun o kentte yaşayanlar açısından önem derecesinin ne olduğunun, karşılaşılan kent problemlerinden hangilerinin daha çok ön plana çıktığının, kentsel güvenlik algısında bir farklılaşmanın söz konusu olup olmadığının ve kent sakininin yaşadığı kenti güvenli görmesinde aradığı güvenlik kriterlerinin belirlenmesi amacıyla alan araştırılması yapılmıştır. Bu araştırmada, katılımcılara hazırlanan anket soruları yöneltilmiş ve katılımcıların güvenli kent algıları ölçümlenerek yorumlanmaya çalışılmıştır.

Kentte yaşayanların kendilerini güvende hissedebilmeleri için sadece asayiş suçlarından korunmaları değil, aynı zamanda ihtiyaç duyduğunda sağlık hizmetlerine zamanında erişim ve tedavi ile sağlık güvenliği, çalışma koşullarında alınan tedbirlerle iş güvenliği, tükettiği yiyecek ve içeceklerle gıda güvenliği, ulaşımında trafik, yaşamında asayiş güvenliği, bulunduğu çevrede doğal afetlerden korunma ve doğal hayatın korunmasında çevre güvenliği konularının da sağlanabiliyor olması ve kentsel güvenlik ölçütleri içinde yer alması gereklidir.

Bireylerin kendilerini daha güvende hissedebilmeleri için yaşadıkları kent ve ihtiyaç duydukları hizmetleri sunan kurumlar, Antalya ve Antalya hakkındaki görüşlerinin araştırıldığı alan araştırması sonuçlarında ayrıntılarıyla ele alınmış, irdelenmiş ve yorumlanmıştır. Alan araştırması sonucunda genel beklentiye paralel olmayan ve hatta beklentimizin dışına çıkan bazı sonuçlara da ulaşılmış, sonuçlar üzerinde analizler yapılmaya çalışılmıştır.

Bir kentin güvenli sayılabilmesi için yapılan bu çalışmanın araştırma soruları aşağıdaki gibi olduğu düşünülmektedir:

- Kent sakinleri Antalya’yı güvenli bulmakta mıdır?
- Kentin en büyük problemi nedir?

- İkamet eden yabancılar güvenlik riski oluşturmakta mıdır?
- İnsanlar kent güvenliğine yardımcı olan KGYS kameralarından rahatsız olmakta mıdır?
- Güvenlik birimlerince yapılan asayiş ve trafik uygulamaları kent sakinlerini rahatsız etmekte midir?
- Bir kentin güvenli hissedilmesi için algı yönetimi ne derece önemlidir?

Bu çalışma ile; Antalya kent sakinlerine sunulan güvenlik hizmetleri ve etkinliği yeterli midir, bu hizmetler nelerdir, vatandaşların güvenlik algısı nedir, güvenlik hizmeti üreten kurum yetkililerinin verdikleri hizmetlerle ilgili farkındalıkları ne derecededir, bir kentin güvenli sayılabilmesi için kriterler nelerdir, geliştirebilmek ve daha etkin güvenlik yaklaşımları belirleyebilmek için neler yapılmalıdır sorularının cevaplarını bulmak hedeflenmiştir.

Çalışma ile ilgili olarak öncelikle Türkçe ve sonrasında yabancı dilde yazılan literatür araştırılmış, Antalya'ya ait gazete, dergi, daha önceden gıda, yangın, asayiş ve trafik güvenliği konularında hazırlanmış bilimsel araştırmalar, raporlar ve makaleler, Türkiye İstatistik kurumu ve Birleşmiş Milletler tarafından yayınlanan bilgilerde yer alan istatistiki bilgiler, Birleşmiş Milletlere ait bölgesel veya küresel raporlar ve uluslararası yayınlar araştırılarak kent ve kent güvenliği analiz edilerek Antalya örneğinde yapılan alan araştırmasıyla Antalya'nın güvenlik boyutları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ülkemizdeki kentlerin güvenlik analizlerinin yapılması ve sorunların çözümüne yönelik çözüm üretme süreci açısından özgün bir çalışma olarak literatüre katkı yapacağı düşünülmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KENT VE KENTLEŞME

1.1.1. Kent

İnsanlık tarihinde köylerin ortaya çıkmasına neden olan tarım devrimi ve bugünkü modern kentlerin ortaya çıkmasına neden olan sanayi devrimi⁴ toplumsal yaşamın en önemli dönüm noktaları olarak sayılabilir. Tarım devrimi ile dağınık ve göçebe hayattan yerleşik hayat biçimine geçişte öncü yerleşim merkezleri konumunda olan köyler, zamanla büyüyüp tarım dışı ticaret ve sanayi işlevlerine sahip olan kentlerin kurulmasına öncülük etmişlerdir. Köylerin büyümesiyle meydana gelen ilk kentler, insanların toplu olarak savunma ve güvenliklerini korumaya yönelik ihtiyacından gelişmiş, daha sonraki dönemlerde ise Huot'un da tarif ettiği gibi insanların birbirleriyle buluşup etkileşim halinde oldukları ve fikirlerin yayıldığı, sadece tarımsal üretimle değil, aynı zamanda ürünlerin takas edildiği bir ilişkiler ve kararlar merkezi olarak tanımlanmaktadır⁵.

Kentler, yapısı içinde barındırdıkları yoğun nüfusu ve toplumsal yapısı, kendine has fonksiyonları, kuruluşundan itibaren boyut değiştiren problemleri, yönetimi, organları ile tek bir bilim dalından ziyade disiplinler arası birbiriyle etkileşim içinde karmaşık bir çalışma alanı olarak kabul edilmektedir. Bu nedenden dolayı geçmişte ve günümüzde pek çok akademik çalışmada kent konusu üzerine çok sayıda araştırma olduğu görülmektedir⁶.

Modern dünyanın vazgeçilmez yaşam merkezleri konumunda bulunan kentler, kurulduğu ilk zamanlardan itibaren insanlar için bir çekim merkezi konumunda olmuştur.

Kentler, bağlı oldukları yapıların ekonomik ve toplumsal bütün özelliklerini ve güzelliklerini yansıtan minyatürleridir. Örneğin; İstanbul'da Türkiye'yi tüm özellikleriyle görebilirsiniz⁷. Bu haliyle düşünüldüğünde kentler, modernitenin simgesi olurken her şehrin kendine has bir kimliğinin ve bir ruhunun olduğu görülebilir. Bir şehre bakıldığında onun tabiatla olan ilişkisi önemlidir. Genelde kent ile doğa arasında düşmanca bir ilişki vardır, insanın kendisini doğadan soyutlamak isteğinin bir sonucu olarak kent, doğaya ve doğal olana bir karşı koyuşun ifadesi olarak değerlendirilebilir⁸.

⁴ Erkan, 2010: 113.

⁵ Huot vd. 2000: 14.

⁶ Coşkun ve Zaman, 2012: 451.

⁷ Keleş, 2005: 9.

⁸ Özdenören, 2014: 133.

1.1.2. Kent Kavramı ve Kentin Genel Özellikleri

Kent, öncelikle yer veya mekân anlamını çağrışırsa da gerçekte kültürel anlamı daha baskın bir kavram olduğundan uygarlık olgusunun mekânı olarak değerlendirilebilir. Bu durumda kenti tarif, tarihte o dönemi ya da o kültürü esas almayı gerektirebilir⁹.

Kent olgusu, tarihin her döneminde değişik anlamlar taşıdığı ve her dönemi kapsayan evrensel tek bir tanım yapılamadığı görülmektedir. Konu hakkında yapılan araştırmalar, kentin bulunduğu dönem ve bölgeye göre değişiklik gösterebilmekte, araştırmacı kent kavramını bazen kendi görüşüne göre şekillendirebilmekte, evrensel olarak tek bir tanım içerisinde yer almamakta fakat belli bir yerleşim büyüklüğü ve nüfus yoğunluğu, medeniyetin temel bir özelliği olarak görülmektedir.

Nitekim araştırmacılar, kentin ilk yansımasının nüfus yoğunluğu ve yerleşim yerinin büyüklüğü olduğunu¹⁰ ve o yerleşme ekonomisinin ve kent halkı zanaatının kentin büyümesi ve nüfus yoğunluğunun artmasında önemli bir rolü olduğunu ifade etmişlerdir¹¹.

Wirth, kentselliğin bir yaşam biçimi olarak ele alınması gerektiğini savunur. O'na göre birbiriyle ilişkili üç farklı açıdan bakılabileceği ve bunların; nüfus temelli fiziksel yapı, toplumsal örgütlenme ve davranışlar-fikirler dizisi yani kişilikler kümesi olarak bakılabileceğine inanır¹². Bu yaklaşım irdelendiğinde kentin ana unsurlarını görmüş oluyoruz. Yoğunlaşmış bir nüfusun dar bir alanda kalması, bu kitlenin örgütlenip yönetilmesi ve o yoğunluk içindeki insanların ortak ruh hali kenti oluşturan unsurlardır.

Kent kavramını tanımlanmak istersek, kent ile uygarlık ve siyaset arasında birçok dillerde benzerlikler görülmektedir. Kent (civitas), Latin dillerinde uygarlık (civilization) ile özdeş sayılmaktadır. Kentleri ifade etmek için İngilizce “town” ve “city”; Fransızca “ville” ve “cite” kelimelerinin kullanıldığı görülmektedir. Arap dillerinde ise Medine'nin “kent”, medeniyetin de “uygarlık” anlamında olduğu bilinmektedir. Yunancada kent (polis) ve siyaset (politika) sözcükleri arasında büyük bir benzerlik olduğu ve hatta kökenlerinde bilimsel olarak bağlantıları da bulunmaktadır. Sosyal açıdan ise her şeyden önce kent bir insan ürünüdür¹³. Diğer taraftan İngilizce 'de

⁹ Mutlu ve Batmaz, 2016: 13.

¹⁰ Özdoğan, 2010: 391.

¹¹ Eraslan, 2007: 68-70.

¹² Weber, 2010: 53.

¹³ Mutlu vd, 2016: 3-4.

“urbanisation” sözcüğü kentleşme anlamında kullanıldığından “urban” sözcüğünün de “kent” olduğu açıktır.

Kent, çoğu sosyal bilim alanında temel ilgi alanı olarak görülmekte, birçok alanda çeşitli araştırmalar yapılmaktadır. Meydana gelen sosyo-kültürel ve ekonomik ilişkiler, kent ve kentli için her zaman önemlidir. Kentsel yaşamda kurulan bu ilişkileri kırsaldan kente farklılaşan boyutunu ortaya çıkarmak bağlamında inceleyen araştırmacıların çoğu, toplumsal alandaki dönüşümü kavramaya yönelmişlerdir¹⁴.

Çoğu insan, çok sayıda insanın yaşadığı ve çalıştığı yerlerin kentler olduğu konusunda hemfikir olabilir. Kentler, hükümet, ticaret ve ulaşırma merkezleridir. Fakat bir şehrin coğrafi sınırlarını en iyi nasıl tanımlayacağımız bir tartışma konusudur. Şimdiye kadar, bir kentin sınırlarını belirlemek için standartlaştırılmış uluslararası standartlar mevcut değildir ve herhangi bir kent için genellikle birden fazla sınır tanımı mevcuttur. Bazen “uygun kent” olarak adlandırılan bir tanım türü, idari sınırlara göre bir kenti tanımlar. “Kentsel yığılma” olarak adlandırılan ikinci bir yaklaşım, kentin sınırlarını belirlemek için bitişik kentsel alanın veya yerleşim alanının kapsamını da göz önünde bulundurur. Kentin üçüncü bir kavramı olan “büyükşehir bölgesi”, sınırlarını, birbirine bağlı ticaret veya ulaşım alışkanlıklarıyla tanımlanan yakındaki bölgelerin ekonomik ve sosyal bağlantı derecesine göre tanımlar.

Evrensel olarak tek bir tanımla açıklanamayan “kent nedir?” sorusu hala tam anlamıyla cevapsız durmaktadır. Her ne şart altında olursa olsun kent tanımında insan ve mekân faktörü göz ardı edilmemelidir. İnsan yerleşmesinin yoğunlaştığı ve bu yerleşmenin yerleşilen mekânı karakterize ettiği, bütün öğeleri, değişkenleri ve barındırdığı kültürü mekâna yansıttığı düşünüldüğünde, kentin insan yerleşmesi olmaksızın gerçekleşemeyeceği kesin olarak görülmektedir.

Kent kavramı daha çok Batı orijinli bir kavramdır. Dolayısıyla konu ile ilgili yapılan ilk tanımlar daha çok Batı menşelidir. İlk kent tanımını yapan Rene Maunier; “nüfusuna oranla coğrafi temeli dar olan, çeşitli heterojen grupları içine alan karmaşık bir yerleşme grubu”¹⁵ olarak tanımlamıştır. “Kentlerin Kültürü” adlı yapıtında Mumford; “bir topluluğun kültürünün ve erkinin yoğunlaştığı yer, zamanın bir ürünü, birikimi”¹⁶, Spengler; “toprağa meydan okuyan, doğayla çelişen, bütün tabiatı inkâr edip tabiatı daha yüksek olmayı isteyen”¹⁷, Le Corbusier; “doğaya insan tarafından el

¹⁴ Işık, 2001: 35.

¹⁵ Yörükhan, 2006: 33.

¹⁶ Keleş, 2005: 9.

¹⁷ Aydoğan, 2005: 10.

konulmasıdır”¹⁸ şeklinde açıklamışlardır. Huot; “Kentlerin Doğuşu” isimli kitabında kent kavramını “insanların birbirleriyle buluşup mallarını değiş tokuş ettikleri, fikirlerin yayıldığı, kendine özgü özellikleri bulunan ve belli bir mekânda yoğunlaşmış bir yerleşim sistemi”¹⁹ olarak açıklamıştır.

Weber, kent kavramı üzerine yapılan çeşitli tanımlamalar içinden sadece görece kapalı bir yerleşim bölgesinde ev kümelerinden oluşmasını bir ortak boyut olarak değerlendirmiştir. Bir mahalle ve yoğun bir ev yerleşimi olduğunu, bu yoğunlukta sakinlerin karşılıklı tanışıklıklarının da olmadığını ifade etmiştir²⁰.

Simmel; “her şeyden önce en yüksek düzeyde ekonomik iş bölümünün gerçekleştiği mekânlar”, Wirth; “büyük, yoğun ve sosyal açıdan birbirine benzemeyen bireylerin yaşadığı daimî yerleşmeler”²¹ olarak kent kavramını ifade etmişlerdir.

Kent kavramı konusunda açıklamalarda bulunan Türk yazarlardan Aktüre; “tarımsal olmayan üretimin yapıldığı, dağıtım ve üretimin denetlendiği, teknolojinin getirdiği büyüklük, yoğunluk, farklılaşma ve bütünleşme düzeylerine varmış yerleşme türü”²², Sezal; “çevresinde yerleşmelerin ekonomik faaliyetlerini kontrol eden, ona göre uzmanlaşan, üretimi gerçekleştiren ve bunun sonucunda toplumsal ve idari yönden de çevresi üzerinde denetimci bir görev üstlenen yerleşme birimi”²³, Doğanay; “ekonomik faaliyetler arasında tarımın çok az önem taşıdığı, çalışan nüfusun çoğunluğunun tarım dışı işlerde çalıştığı, yerleşme şekli veya yerleşme birimleri”²⁴, kentin, siyasi, fiziki ve fonksiyonel ölçüte göre ele alabileceğimiz kent tanımlamasında İspir; “siyasi açıdan belirli idari hudutlar içerisinde görev yapan yönetimlere sahip birimler, fiziki açıdan değişik amaçlar için kullanılan çok sayıda bina ve yollardan oluşan yerler, fonksiyonel açıdan ise ekonomik, sosyal ve kültürel faaliyetlerin yapıldığı yerleşme alanları”²⁵, Üstel; “başta sanayi, ticaret, yönetim ve eğitim olmak üzere çeşitli faaliyetlerin yoğunlaştığı ve denetlendiği yoğun nüfusa sahip yerleşim merkezleri”²⁶ şeklinde ifade etmektedirler.

Ülkemizde belli bir yönetsel örgüt biriminin sınırları içerisinde kalan yerlere kent, bu sınırların dışında kalan alanlar ise köy olarak adlandırılmaktadır. Nüfus

¹⁸ Corbusier, 1987: 75.

¹⁹ Huot vd, 2000: 14.

²⁰ Weber, 2010: 87.

²¹ Avcı, 2004: 10-11.

²² Aktüre, 1975: 101.

²³ Sezal, 1992: 22.

²⁴ Doğanay, 1994: 486.

²⁵ İspir, 1991: 5-6.

²⁶ Üstel, 2004: 214.

ölçütüne dayandırılan tanımlamalarda ise “belli bir nüfus düzeyini aşmış olan yerleşmelere kent, diğerlerine köy adı verilmektedir”²⁷.

Bu tanımlardan hareketle, kentin üç temel özelliği olduğunu söyleyebiliriz. Bunlar; nüfus yoğunluğu, yerleşmenin büyüklüğü ve heterojen yapısıdır. Yukarıdaki farklı tanımlardan da görüleceği üzere kent kavramında değişik açıklamalar yapılmış olmasına rağmen ortak özellikler haricinde tek bir tanımı yoktur.

Kentin tanımında özellikle mekân vurgusu öne çıkmaktadır. Yaşanan yerin niteliğine göre o yer kent ya da kırsal olarak ayrılmaktadır. Bir mekân parçasında veya bir başka deyişle bir yerleşim yerinde yaşayan nüfusun yoğunluğu, nüfusun yapısı, o nüfusun sosyal ve ekonomik özellikleri o yerin kent olarak adlandırılması için en önemli özelliklerden biridir. Bu açıdan nüfusun çalıştığı ekonomik sektörlerin de önemi bulunmaktadır. Bu noktada tarımsal faaliyetlerin dışında kalan bütün ekonomik sektörlerin kentte var olabileceği ve kenti kırdan ayırt eden önemli bir özellik olduğu tespiti yapılabilir. Çalışan nüfusun ağırlıklı olarak sanayi veya hizmetler sektöründe olması, bir yere kent adının verilmesi için ekonomik yapı üzerinden yapılan önemli bir ayırımdır.²⁸ Tarımsal faaliyetler kentte yapılamamaktadır, kent ancak tarımsal ekonominin kontrol merkezi olabilir. Bu bakımdan kent aynı zamanda kırsal alanların da kontrolünü sağlayan, hinterlandı tarafından beslenen ve orada yürütülen ekonomik faaliyetleri koordine eden bir özelliğe de sahiptir.²⁹

Kentin tanımı yapılırken yararlanılan ölçütlerden biri olan nüfusun büyüklüğü yönetsel olarak belirlenmiş olabilir. Mevzuatta yazan nüfus büyüklüklerine erişen yerleşim yerleri kent olarak adlandırılabilir. Örneğin 2000 nüfusun üzerinde olan yerler kent olarak adlandırılabilirdiği gibi 20.000 nüfusun üzerindeki yerler de kent olarak adlandırılabilir veya bu nüfusun altındaki yerlerin kent olarak kabul edilmeyeceği söylenebilir. Benzer şekilde bir yer ilçe merkezi ise o yerin yine kent olduğu varsayılmaktadır. Ancak sadece bu şekilde bir ölçüt üzerinden kentin tespit edilmesi yapay ve yetersiz olacaktır. Bu sakıncanın giderilmesi için L. Wirth kentin belirlenmesinde yoğunluk ve heterojenlik gibi niteliklere de bakılması gerektiğini belirtmiştir. Birbirine benzerlik göstermeyen bireylerden oluşan toplumsal yapı kentin önemli bir özelliğidir. Çünkü farklı ekonomik sektörlerin bulunduğu bir yerde işbölümü ve uzmanlaşma da önem kazanmaktadır. Yalnız bu noktada toplumdaki bu işbölümü ve

²⁷ Keleş, 2012: 102.

²⁸ Ersoy, 2012: 183-184.

²⁹ Tekeli, 2011: 11-14.

uzmanlaşmayla bir parçalanma değil fonksiyonel bir bütünlük görülmektedir. Kent, ulaşım ve iletişim ağlarıyla donatıldığı oranda bu bütünlük dinamik bir şekilde varlığını devam ettirir. Böylelikle kent aslında bir metropoliten bölge haline gelmektedir. Çevresindeki yerleşim yerleriyle de bu bütünlüğünü kuran yerler tam da bu niteliktedir.³⁰

Kentler, çeşitlilik içinde farklılıkların anlamlı olduğu mekânlar,³¹ kentli insanların oluşturduğu bir yerleşim birimi³², gelişim süreci içinde ülkelerin ya da toplumların sosyal, coğrafi, ekonomik, kültürel vb. özelliklerine göre farklılık gösteren³³, mekân ve zaman içindeki insan yerleşmesinin özelliklerini taşıyan özel bir durum³⁴ olarak tanımlanabilir.

Kentin kendine özgü bir ruh taşımasında nesnel bir obje olan taşın, anıların geçmişi ve düşlerin geleceğiyle birlikte insanın varoluşunu da yansıttığından kaynaklandığı düşünülür³⁵.

Kent kavramı ekonomi, sosyoloji, yönetim bilimi ve mimari gibi pek çok disiplin tarafından konu edilen bir kavramdır.³⁶ Kentler bulundukları bölge, zaman ve yaşayan insan toplulukları göz önüne alındığında tarihsel ve toplumsal yaşam şekilleri itibarıyla kalabalıkları barındıran alanlar olmasına rağmen, kendi aralarında farklı yapılarının olduğu görülmektedir.³⁷ İstanbul'da düzenlenen BM Habitat II Konferansı deklarasyonunda “kentler ve kasabaların, ekonomik gelişmeyi ve sosyal, kültürel, manevi ve bilimsel ilerlemeyi yaratan medeniyet merkezleri”³⁸ olarak kabul edilmiştir. Kentler genel itibarıyla iklim koşullarının zorunlu yönlendirmesine uygun olarak kurulmuş ve içinde barındırdığı toplumsal yapının şekillendirmesiyle kimlik kazanmışlardır. Bazı kentler kıyı kenarında denizcilik ve deniz ticareti üzerine kurulurken, bazı kentler soğuk iklim şartları, savaş tehdidi, ticaret yolu üzerine kurulu olması veya orman bölgelerinde olması gereği kent sakinleri ve yöneticilerince kent, o yönde şekillendirilmiş ve amacına uygun yapılaşmasına neden olmuştur.

Kentlere, kentlerin kendi aralarında ve kasabalar ile köyler karşısında sahip olduğu itibar için popüler bir kıyasla çoğu kez mekân ve demografi ölçülerinden yararlanıp, büyük nüfuslu insan topluluğunun işgal ettiği bir alan gözüyle bakılır. Aynı

³⁰ Keleş, 2012: 184

³¹ Tankut vd, 2002: 5.

³² Yılmaz ve Çitçi, 2011: 255.

³³ Koyuncu, 2015: 23.

³⁴ Tekeli, 2011: 16.

³⁵ Güven, 2014: 9.

³⁶ Bumin, 2010: 1.

³⁷ Yılmaz ve Çitçi, 2011: 254.

³⁸ BM Habitat II, 1996.

zamanda kent ne kadar büyükse, küçük yerleşim bölgelerinden kültürel ve ekonomik olarak da o kadar üstün sayılmaktadır³⁹.

Her ne kadar iki bin yıldır çeşitli düşmanlıkların hedefi olmuş ve birçok kişi tarafından ahlaksızlığın kaynağı, doğal yapıyı tehdit eden korkunç bir felaket olarak görülmüş olsa da kent, modern zaman insanların bina yığınları içine sıkışmış olduğu halde yalnızca bir pazar yeri veya üretim merkezi oluşturmasının yanı sıra farklı işlevlerinde üstlendiği bir mekân olarak tanımlanabilir⁴⁰.

Çağdaş Batı'nın kullandığı “kent ve kır” kavramlarının, Orta Amerika'dan Çin'e kadar birçok kültürde kullanıldığı görülmektedir.⁴¹ Aynı zamanda yurttaşlık, kent yaşamı ile giderek daha da özdeşleşmiştir. Antik Yunan düşüncesinde yurttaşların etik bir birliği olarak görülen kentin⁴², Eski Yunan ve Roma'nın yerleşim yerlerinde kırsal yaşamla arasında büyük bir çelişki olduğu da göze çarpar. Siyasete ilişkin bilgi, güzel konuşma, zevklilik kentte yaşayan insanların nitelikleri arasında görülürken, gericilik ve bilgisizliği barındıran kırsalın kent ile tam bir çelişki halinde olduğu görülmüştür⁴³. Diğer taraftan yerleşik yaşayan anlamına gelen Uygur kelimesinin göçebelikten yerleşik yaşama geçen ve kendi kentlerini kuran Türk topluluğu olan Uygurlara verilmesi kent ile uygarlık ilişkisinin ne kadar yakın olduğunu da göstermektedir.⁴⁴

Kent ve uygarlık arasında muhakkak bir ilişki söz konusudur. Birbirinden bağımsız farklı coğrafyalarda gelişen her kent, içinde barındırdıkları kültürlerden etkilenererek farklı biçimler halini almıştır. Her bir kültürün oluşturduğu değişik uygarlıkla biçimlenen bu kentler birbirinden farklı ve kendine has özelliklerini yaşatmışlardır. Dünyanın farklı coğrafyalarında uygarlığın değişik şekillerde gelişmesi ve buna bağlı olarak kentin de değişik coğrafyalarda farklı biçimlerde gelişmiş olması bunun en büyük nedenleri arasındadır⁴⁵.

Daha önceki dönemlerde kent denildiğinde kaleler ve surlar ön planda akla gelirken artık günümüzde ekonomik ve sosyal faaliyetlerin olduğu, teknolojinin tüm alanlarda kullanıldığı, yoğun nüfusa sahip büyük yerleşim merkezleri⁴⁶ olarak görülen kentler, günümüzün egemen yerleşim merkezleri⁴⁷ olmuşlardır.

³⁹ Bookchin, 1999: 16.

⁴⁰ Bookchin, 1999: 14-15.

⁴¹ Holton, 1999: 11,13.

⁴² Bookchin, 1999: 19.

⁴³ Holton, 1999: 14-15.

⁴⁴ Mutlu vd, 2016: 3.

⁴⁵ Mutlu, 2016: 13.

⁴⁶ Yılmaz ve Çitçi, 2011: 254.

⁴⁷ Es ve Ateş, 2004: 211.

Genel manada kentler; tarımsal üretimden ziyade barındırdığı kalabalık nüfus nedeniyle tarımsal ürünlerin yoğun olarak tüketildiği, ekonomisinde teknolojinin kullanıldığı, iş bölümü ve uzmanlaşmanın hâkim olduğu karmaşık toplumsal yapıya sahip büyük yerleşim mekânlarıdır.⁴⁸ Ahlaki unsurun yeterince bulunamadığı modern kent yaşamında sergilenen hayat sahnesinde sayısız rol ve insanların kullandığı bir o kadar da maskeler vardır. Bu şekilde sürdürülen bir hayatta sahne ise her gün doğallığını daha da kaybetmekte ve resmi prosedürlerin hâkimiyeti altında kalmaktadır.

Kent ve kentleşme ile ilgili açıklamalar ve tartışmalar için gerekli olan başkaca kavramlara da değinmek gerekmektedir.

- Aşırı kentleşme
- Sahte kentleşme
- Az bütünleşmiş kentleşme
- Optimum kentleşme süreci
- Metropolitanleşme
- Sanayileşme
- Kırın itmesi-kentin çekmesi
- Göreli zenginlik

1.1.3. Şehir ve Kent Ayrımı

Türk Dil Kurumu'nda “şehir”; “nüfusunun çoğu ticaret, sanayi, hizmet veya yönetimle ilgili işlerle uğraşan, genellikle tarımsal etkinliklerin olmadığı yerleşim alanı, kent, site” olarak nitelendirilen bir kelimedir⁴⁹. Tanımdan da anlaşılacağı üzere bir yerin kent olarak nitelendirilebilmesi için belirli bir coğrafi bölge içinde kurulu olması, yaşam, iş ve ticaret için ve yönetim için kalıcı yapılara sahip olması, kendi içinde bir yönetime sahip olması gereklidir.

Kent kelimesi Orta Asya Türk devletlerinde bürokratik alanda kendilerinden istifade edilen bir halk olan Soğdlara ait Soğdca'da geçen bir kelimedir. Hotan Saka dilinde de “kanthā” olarak geçmektedir. “Kand”, kale anlamına gelirken kimi kaynaklara göre daha çok yerleşim alanı olarak benimsenen güvenli yurt anlamına gelmektedir. Örneğin Semerkant bunun en tipik örneğidir ve bu isim günümüze kadar aynı şekilde

⁴⁸ Çezik, 1982: 17.

⁴⁹ TDK, “Şehir”.

ulaşmıştır. Uygurcada da benzer kelime “kend” olarak geçmektedir. Yine kale anlamında kullanılmaktadır.⁵⁰

Şehir kelimesi ise Farsça kökenli “Şahr” kelimesinden türemiştir. Vilayet, memleket, ülke, krallık anlamlarına gelmektedir. 1300’lü yıllarda yazılı kaynaklarda kullanımı görülmekte ancak onun öncesinde sözlü kültürün ürünü olduğu düşünülmektedir.⁵¹ Daha çok kral, hükümdar anlamındaki “Şah” kelimesinden ses evrimiyle türetilmiş ve kralın hüküm sürdüğü yer veya krallığın merkezi gibi bir anlama büründüğü ifade edilebilir.⁵²

Kent, birincil anlamı "bir şehirle ilgilidir". Kent, İngilizcede “urban” kelimesiyle “şehir/kasaba/modern yaşama dair/ait”⁵³ anlamını taşır. Bir şehir yönetimi bağlamında kullanılmamalıdır. Aslında kent, günlük dilde çok sık kullanılmamaktadır, "Şehir" daha çok kullanılır. En yaygın kullanım alanları itibariyle kent, genellikle batı kültüründe büyük şehirlere denir: New York, Jakarta, Mexico City. Kent, genellikle yerleşim yerinin kırsal kesimlerden ayrı olduğu, kır olmadığı, belli bir ekonomisi ve sanayisi olduğu anlamını da taşımaktadır. Bir yerleşim merkezinin büyümesi için şehirleşme yerine kentleşme tercih edilir. Kırsal kesimlere karşı kullanılır, kırım zıt anlamlıdır.

“Şehir ve kent” kavramları her ne kadar aynı ifadeleri içerse ve birbirinin yerine kullanılsa da insanlar üzerindeki algıları ve kullananların kullanım amaçları itibariyle farklılık bulunmaktadır. Günümüzde şehir kavramı, daha çok “eski” olanı, modern olmayan klasik olanı ifade ederken, daha çok batı toplumlarının kullandığı kent kavramı “yeni ve modern” olanı işaret etmektedir⁵⁴.

Kullanımına bakıldığında algı açısından kent daha modern ve güncel bir çağrışım yaparken, şehir daha kadim ve klasik olanı temsil etmektedir⁵⁵, şehrin ruhuna katkı sunan tarihi yapıtları varken, kentin modern binaları ve büyük sanayi merkezlerinin bulunduğunu görmekteyiz.

Kimi araştırmacıya göre kent, insanoğlu tarafından yaratılan bakılan, seyredilen, okunan, sevilen, hayran olunan, rahatsız eden ya da insanı sıkıyapan yapay bir mekân⁵⁶ ya da insanlığın başlangıçta planlayıcısı ve geliştiricisi olduğu halde aynı zamanda bu modern kentlerin mağduru da olduğu gökdelenleri, neonlarla ışıklandırılmış cadde ve

⁵⁰ “Kent”, <https://www.etimolojiturkce.com/kelime/kent>

⁵¹ “Şahr”, <https://www.etimolojiturkce.com/kelime/%C5%9Fehir1>

⁵² “Şah”, <https://www.etimolojiturkce.com/kelime/%C5%9Fah>

⁵³ “Urban”, Cambridge Dictionary.

⁵⁴ Uçak, 2017: 3-7.

⁵⁵ Taşçı, 2014: 23.

⁵⁶ Şentürk, 2014: 86.

alışveriş merkezleri, büyük ve geniş meydanlarıyla modernliğin teşhir salonları görünümündeki modernitenin taştan cisimleşmiş şekli⁵⁷ olarak açıklanmaktadır.

İnsanlar, inançları ve taşıdıkları kültürel değerlere göre kendi kentlerini/şehirlerini kurarken, birlikte yaşama ve yerleşme biçimlerini, hayat tarzlarını da bu kentte bulabilmektedirler. İhtiyaç duydukları sosyal kurumları ve kent yönetim sistemlerini de kentle bağdaştırmakta, kendilerine has özellikler taşıyan mekânlar oluşturmaktadırlar. Toplulukların yaşam tarzları, yönetim sistemleri veya inançları üzerine yapılan araştırmalarda kent yapıları ise büyük önem taşımaktadır.

Toplumun kendini, ruhunu, kültürünü, kimliğini ifade ettiği, insanlık tarihinin oluşturduğu ve medeni olmanın en güzel tezahürü şuurlu belleklerdir şehirler. Kentler ise doğadan ve doğaldan uzak, modernitenin göstergesi, kalabalıkları barındıran beton mekânlardan başka bir şey sunmayan yerleşim alanlarıdır⁵⁸.

Şehir, tek başına mekân ve insan kalabalığı değil, aynı zamanda, estetik, mimari, sanat, örgütlenme, yaşam biçimi ve toplumsallaşma gibi olguların biçimlendirdiği büyük bir bütün⁵⁹, canlı bir organizma⁶⁰ olarak ifade edilirken, kent, kendi tarihinden bağıni koparmış, kişisiz bir beton ve asfalt yığını, belli olmayan bilinçle inşa edilmiş ruhsuz bir harabe olarak görölmektedir⁶¹.

Weber ise “dünya tarihi insanın tarihidir” derken; insan yaşamının köklerinin hep toprakta olmasına rağmen devasa kentlerle köklerden koparıldığını, şehrin ruhunun barındırdığı insan kitlesinin ruhu olduğunu, kentin sadece aklı değil aynı zamanda parayı da ima ettiğini belirtmektedir⁶². Weber ’in tanımlamasında Batı’daki büyük yerleşimleri “kent”, insanın köklerinin toprakta olduğu yerleşim yerlerini ise mistik yaşantısını devam ettiren ve kapitalizmden daha az etkilenmiş “şehirler” olduğu anlaşılmaktadır.

Keleş’e göre kent ve şehir kelimeleri arasında şehir kelimesinin Farsça olması dışında hiçbir fark yoktur. Bu çalışma kapsamında modern yerleşim bölgeleri ele alındığından şehir kelimesi yerine Türkçe kaynaklarda daha fazla kendisine yer bulamayan ve Türkçe’nin daha fazla aşina olduğu Soğdca/Saka kökenli kelime olan kent tercih edilmektedir. Ayrıca etimolojik açıdan kentin şehir kelimesinden daha fazla yerele, bir yerleşim yerine vurgu yaptığını öne sürebiliriz. Şehir kelimesi yine etimolojik olarak daha çok bir hükümet merkezine, yönetsel bir erke atıf yapmaktadır. Aynı şekilde

⁵⁷ Sarıkaya, 2014: 933-934.

⁵⁸ Uçak, 2017: 2-6.

⁵⁹ Korkmaz, 2014: 159-161.

⁶⁰ Kara, 2014: 188.

⁶¹ Özdenören, 2014: 53.

⁶² Weber, 2010: 48.

Roma İmparatorluğu'nda Roma'nın tahkim eden, yöneten karakterinin vurgulanması bakımından bu kente “Urbs” denmesi ve urban kelimesinin bu tür bir kökten türemesi örneğinde olduğu gibi anlaşılabilir.

Genel olarak şehir ve kent tanımları değerlendirildiğinde her iki kelimenin sözlük anlamları aynı olmasına karşın algısal olarak farklılıklar içermektedir. Kant'çı bir dönemin ürünü olan “kent”, sanayi devrimi sonrası batıda nüfusları hızla artan, kalabalık nüfusları barındıran, çoğu sanat veya estetikten yoksun, kendine has toplumsal yapıya fazlaca rastlanmayan modern yaşama uygun betonlaşmanın çokça görüldüğü yerleşim merkezleridir. Şehir ise genellikle doğu toplumlarında görülen, kendine has kültürel özelliklerini yansıtan mekânları barındıran, içerisinde yaşayan insanların daha insancıl ve mistik özellikleri ağır basan, ortak kültüre sahip bir sosyalleşme süreci olarak tanımlanabilir.

Ayrıca, bu kavramlardan hareketle kent planlaması ve şehircilik kavramlarını da değinmemiz gerektiğinde; hayatın doğal tarihsel süreci içerisinde kendi varlığına yapılacak müdahalelerle yön verilmesi durumuna şehircilik, büyük ve ciddi planlamalar dâhilinde yapılacak müdahalelere ise kentsel planlama diyebiliriz.

Kentin sorunlarına, geliştirilmesi istenen hedeflerine ulaşmak için yapılan kent planlaması, kentin kendisi kadar eskiye dayanmaktadır. Zamanla nedenleri değişen ve gelişen kent planlarının kentsel alanların değişmesine kamu yararını ön planda tutarak hedeflerine ulaşması beklenir. Kent planlamasıyla ilgili değişimler ve gelişmeler bu alanla ilgili çeşitli yaklaşımları doğurmuştur. Statik plan olarak eleştirilen klasik kent planlamasında amaç, insanların rahat ve sağlıklı yerleşmelerde yaşatabilmek olduğu için kentlerin fiziksel gelişmesini düzene sokarak hangi ekonomik etkinliklerin nerede yapılacağını planlar. Ekonomik etkinliklerin daha baskın hale gelmesi nedeniyle geniş kapsamlı kent planlaması geliştirilmiştir. Bu yaklaşım sadece toprağın kullanımını kapsamaz, planın tüm kentin gelişmesini kapsayacak şekilde kullanılmasını öngörür. Böylece kent planlaması konut sorununu çözmeyi ve kentsel rantın oluşumunu sağlar. Planlamanın toplumun genel sağlığını ve refahını artırması gibi olumlu etkileri olabileceği gibi olumsuz etkileri de olabilir. Sanayileşmeyle başlayan kentlere yoğun nüfus hareketleri altyapı yetersizliklerini, konut ve çevre sorunlarını beraberinde getirmiştir. Konut sorunu ilk olarak fabrika sahiplerinin fabrika çevresine inşa ettikleri yapılarla giderilmeye çalışılmıştır. Fakat sorunun sadece konut sorunundan ibaret olmadığı konut sorunun toplum ve çevre sağlığını da etkilediği fark edilince kent planlaması destek ve meşruiyetini kazanmıştır. Kent planları kentin fiziksel gelişmesini,

kentin bütünü, toplumsal ve ekonomik sorunları da kapsar. 19. yüzyılın sonlarına doğru sanayileşmenin başlamasının sonucunda kent planlaması meşruiyet kazanmıştır. Fakat modern kentlerde hızlı nüfus artışı, plansız kentleşme, kamusal arazilerin ranta konu olması gibi nedenler, konut sorununu canlı tutarak kent planlamasını amacına ulaştıramamıştır. Ama konut, nüfus artışı, yenileme ve tercihler gibi nedenlerle ihtiyaç halinin sürekliliğini korur. Konut ihtiyacının bu süreklilik hali avantaja çevrilerek kent planlamasıyla sürekli olacak bir model hayata geçirilebilir. Küreselleşen dünyada kentlerin veya kentsel mekânların değerinin arttığı evrede kent planlamasının da önemi artmaktadır.⁶³

1.1.4. Kentler

Şehir ve şehirleşme ya da batı literatüründe kent ve kentleşme diye tabir edilen olay süreci batılı düşünürlerce çoğunlukla çağımıza özgü ve özellikle sanayi devrimine bağlı bir olay olarak değerlendirilmesine karşın kökleri tüm tarihi içinde geçmişe dayanan, insanların birlikte yaşadığı yerleşim mekânlarının büyümesi ile oluşan ortak yaşam alanlarını tasvir etmektedir.

Geçmiş dönemlerde yabancı istilacılara karşı korunmak maksadıyla evlerini birbirine yakın inşa ederek birliktelik kuran ve etraflarını duvarlarla çeviren insan kitlesi, yaşadığı alanda ortak ihtiyaçlarını gidermek için inşa ettikleri kale, pazar yeri, sulama sistemleri, maden ocakları, tapınak ve benzeri yapılarla ilk kentlerin doğuşuna sebep olmuşlardır.

Kentlerin ortaya çıkışında tarım devrimi en önemli etken olarak görülmektedir. Gezici, toplayıcı, avcı yaşamdan yerleşik hayata geçişinde, bir yöreye yerleşmesinde tarım üretimi en büyük etken olmuştur. Bu hayat tarzında evlerin birbirine yakın ve sağlam olması oldukça önemlidir. Toprakla uğraşmak çok zaman aldığından yerleşik hayata geçmek mecburidir. Elde edilen ürünlerin tüketilmesindeki artı ürünler pazar yerinde diğer ihtiyaç sahiplerine pazarlanması ise kentlerdeki ekonomik döngüyü sağlamada oldukça önemlidir.⁶⁴

Gelecekte kent, biçim olarak ne derece değişirse değişsin mutlak suretle büyük bir sorun olarak varlığını devam ettirecektir. Kentler, binlerce yıldır insanlık tarihinin

⁶³ Önver, 2016: 35-39.

⁶⁴ Tuna, 2017: 28-29.

en önemli bölümlerden birini, insanlığın ve insan aklının gelişiminde önemli rol bir üstlenmiştir⁶⁵.

Tarihçiler ve toplum bilimciler uygarlığın doğuşu ile kentlerin ortaya çıkışını aynı zamana geldiğini düşünürler. Dünyanın pek çok bölgesinde kent ve uygarlık arasında güçlü bir bağ olduğu ve hatta “kentlerin tarihinin uygarlık tarihi olduğu”⁶⁶ vurgulanır. Kent ve uygarlık arasında kesin bir ilişki bulunurken kent, evrensel anlamda tanımlanması güç karmaşık bir kavramdır.⁶⁷

Sanayi devrimi öncesi orta çağ döneminde savunma gereksinimlerinin ve güzel görünme isteğinin etkisiyle surlarla çevrili kentler kurulmuştur. Sanayi devrimi ile birlikte gelişen ticaret yaşamı ve Sanayi Devrimi'nin getirdiği makineleşme ve ulusallaşma sistemi, kapitalist üretim biçiminin kentlerin dışında enerji kaynaklarına, ulaşım araçlarına ve hammadde olanaklarına yakın ayrı bölgeler oluşturdu. Eski kentlerin dışında kurulan sanayi merkezlerinde çalışanların oluşturduğu işçi kentleri meydana gelmiştir. Bu sayede sanayileşme nedeniyle ortaya çıkan yeni işçi kentleri bulunmaktadır. Bu nedenledir ki sanayileşme ve kentleşme birbirinden ayrılmaz ve birbirine bağlı olaylardır.⁶⁸

Küresel olarak, dünya nüfusunun %55'i kentsel alanlarda yaşamakta ve kırsal alanda yaşayanlara göre daha fazla insan barındırmaktadır. Batı Avrupa, Amerika, Avustralya, Japonya ve Orta Doğu'daki çoğu yüksek gelirli ülkelerin nüfusun %80'inden fazlası kentsel alanlarda yaşamaktadır. Çoğu orta-üst gelirli olan Doğu Avrupa, Doğu Asya, Kuzey ve Güney Afrika ve Güney Amerika'daki ülkelerde insanların %50 ila %80'i, düşük ve düşük-orta gelirli birçok ülkede ise nüfusun çoğunluğu hala kırsal alanlarda yaşamaktadır⁶⁹.

1950'de dünya nüfusunun %30'u kentlerde yaşamaktayken 2050'de dünya nüfusunun %68'inin kentlerde yaşayacağı tahmin edilmektedir. En fazla kentleşmiş bölgeler incelendiğinde; nüfusunun %82'si kentlerde yaşayan Kuzey Amerika ilk sırada yer alırken, %81 ile Latin Amerika ve Karayipler takip etmekte, %74 ile Avrupa ülkeleri ve nüfusun %68'i kentlerde yaşayan Okyanusya ülkeleri bulunmaktadır. Asya'daki kentleşme düzeyi şu anda %50'ye yaklaşmaktadır. Buna karşılık, Afrika nüfusunun ise şimdilik %43'ü kentlerde yaşamakta, diğer nüfus kırsal kesimde kalmaktadır⁷⁰.

⁶⁵ Bookchin, 1999: 27.

⁶⁶ Yörükhan, 2006: 74.

⁶⁷ Toprak, 2001: 6.

⁶⁸ Keleş, 2012: 33

⁶⁹ <https://ourworldindata.org/urbanization>

⁷⁰ UN, 2018a.

Taylor, kent merkezlerinin tarihini de dikkate alarak kentleri “tarih öncesi kentler, klasik devir kentleri, roma kentleri, orta çağ kentleri ve modern kentler”⁷¹ olarak gruplandırmış olmasına karşın çalışmamızda kentler tarihi bir bakış açısıyla, ilk kentler, ortaçağ kentleri ve günümüz kentleri olarak üç başlı altında açıklanacaktır.

1.1.4.1. İlk Kentler

Tarihin ilk dönemlerinde insanların, ihtiyaçlarını giderebilmek için doğaya bağımlı yaşadığı, hayatta kalabilmek için gerekli gıdayı avcılık ve toplayıcılık yaparak sağladığı ve bu nedenle sık sık yer değiştirdiği, dolayısıyla göçebe bir yaşam biçiminin sürdürüldüğü düşünülmektedir.

Kentler, ortaya çıktıkları ilk tarihten itibaren günümüze kadar büyük değişimler geçirmişler, geçen bu zaman içinde gelişmişlerdir. Kentler, tarihsel değişim süreci içinde, “site”, “polis”, “komün” ve “kent devletleri” gibi isimler alırken, insanlığın gelişimiyle büyük bir dönüşüm yaşanmıştır. İlk çağlarda kurulan kent devletleri, demokrasinin hayata geçirildiği kurumlar olarak görülmüştür. Kentlerin gelişimi ile toplumların dönüşümü birbirini etkileyen ve tetikleyen süreçler olmuştur. Tarih boyunca kültür ve uygarlıkların doğduğu ve geliştiği yerleşim merkezleri olmuştur⁷².

Kurulan ilk kentlerin su kenarlarında kurulduğu, tarımda sulama için ihtiyaç duyulan suyun akarsu veya nehirlerden temin edildiği, ihtiyaçtan fazla üretilen ürünlerin ise pazarlandığı/değiş tokuş yapıldığı⁷³, artı ürün, ticaret, savunma ve dinsel inanç aşamalarından sonra ortaya çıktığı⁷⁴ ve aralarında iş bölümü yapmış, askeri, siyasi ve idari teşkilatlar kurulmuştur⁷⁵. İlk kentlerin kuruluşu ile ilgili öne sürülen varsayımlarda ortak görüş, tarım üretimi, su kenarlarına yerleşim ve üretilen ürünlerin dağıtılması ve depolanması için örgütlenme oluşumudur.

Kentlerin kökenlerine ilişkin olarak bilim insanları genel olarak kent ve kır farklılığı üzerine tanımlar yapılmıştır. Kentin tarihi bakımından Çatalhöyük kazılarının önemi fazladır. M.Ö. 6000’li yıllarda gerçekleştiği varsayılan kentsel devrim aslında bütün üyeleri arasında fonksiyonel tamamlayıcılığın ve karşılıklı bağımlılığın bulunduğu organik birliğe dayanmaktadır. Farklılaşmış ama fonksiyonel olarak birbiriyle

⁷¹ Göney, 2017: 135.

⁷² Kavruk, 2002: 25.

⁷³ Tuna, 1987: 82-83.

⁷⁴ Alptekin, 2007: 25.

⁷⁵ Göney, 2017: 18-26.

bütünleşmiş bir yapı söz konusudur. Bu yapı aynı zamanda mesleki uzmanlaşma, işbölümü ve toplumsal tabakalaşmaya atıf yapmaktadır.

Weber 'de kent, çeşitli unsurlar bağlamında ele alınabilir. Bunlar;

- Bir koruma ve tahkim süreci,
- Pazar,
- Kendine ait bir mahkeme ve bağımsız kanunlar,
- Birlik yapısı, olarak sıralanabilir.

Ancak tarihsel açıdan kentlerin kökenleri 4 kuram bağlamında ele alınabilir. Bunlardan ilki hidrolik toplum kuramıdır. Bu kurama göre uygarlığın başlangıcı artı ürünün elde edilmesi ve nüfusun artması ile ilişkilidir. Artı ürünün elde edilmesi ise teşkilatlı bir su şebekesinin varlığı ve hem ürün hem de sulama sistemi ile ilişkili olarak yetkinleşmiş bir bürokratik denetimin varlığı ile mümkündür⁷⁶. Falay, bu sürecin Marks'a atıfla biyolojik atıktan artık değere geçiş süreci olduğunu vurgulamaktadır. Falay'ın Childe'den aktardığı varsayımda ise artı ürüne sosyal ürün olarak bakılabilir. Bir başka deyişle kenti var eden aslında bir sosyal üründür. Wittfogel hidrolik toplumun üç temel özelliğinden bahsetmektedir. Bunlardan ilki, sulu tarımın işbölümü yaratması, ikincisi, toprağın yoğun şekilde işlenmesi ve son olarak büyük ölçekli işbirliğinin zorunlu olmasıdır. Böylelikle nüfus yoğunlaşıp merkezileşir. Yönetel yapıya ve bürokrasiye olan ihtiyaç artar. Bugün de hidrolik toplum kuramı ile uyuşan yerleşim örnekleri görülebilmektedir.

“İngiltere'deki Hint restoranlarını işletenlerden %90'ı kökenleri Bangladeş'te Ganges Vadisi'ndeki küçük Sylhet kasabasından gelmiştir. Bu kişilerin hayat hikâyelerinden, bu insanların geniş ırmak kanallarında ve mevsimlik taşkınlarla denizcilik yapmaya geleneksel olarak yetenekli olduklarını, 1920 ve 1940'larda Britanya'ya ait ticari denizcilikte, denizci olarak yer aldıklarını keşfedebilirsiniz. Bu kişilerin bir kısmı Britanya limanlarına yerleşmişler ve az sayıda birkaç kişi de yeni gelişen topluluklarına hizmet için restoranlar açmışlardır. Onların başarısı, yüzyılın daha sonraki bölümlerinde önemli miktarda zincirleme göçü getirmiştir⁷⁷”.

Bu örnek aynı zamanda “hidrolik toplum kuramı”nın sağlıklı bir örneğinin de sözlü tarih kapsamında kurama atfen çözümlenebileceğinin de kanıtıdır. Ekonomik kuram iki farklı yaklaşım içermektedir. Bunlardan ilki merkantil-uzun mesafeli ticaretin gelişmesi, diğeri ise kentin bir pazar merkezi haline gelmesidir. Bu son yaklaşıma ilişkin

⁷⁶ Aslanoğlu, R. (1992). "Kentlerin kökeni üzerine bir değerlendirme". Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 13(1-2), 133-141.s.136

⁷⁷ Yazar, 2010:103; Thompson, 2006: 26.

antik veriler de elde edilmiştir. Zira Mısır hiyerogliflerinde kent, bir daire ortasında bir haç ile sembolize edilmiştir. Bu bir anlamda yol kesişimi, buluşma noktası veya pazar yeri anlamına gelmektedir. Uygarlıkla insanın ticari içgüdüğü arasında bir bağlantı kurulabilir. Kentsel pazar bu ticaretin gerçekleştiği önemli bir mekândır. J. Jacobs, kırsal üretim ile kentsel pazar arasında bir bağ kurmaktadır. Tarımın kentsel pazara bağlı olduğunu iddia etmektedir. Kırsal nitelikteki iş ve süreçler, kentsel iş ve süreçlerin bir uzantısı durumundadır. Pazarda kır ve kent karşılaşmaktadır. Ancak kentleri ortaya çıkaran sadece pazarlar değildir. Örneğin Babil’de ne bir pazar yeri mevcuttur ne de bir pazar sistemi fonksiyonu görmektedir. Bir diğer kuram ise askeri açıdan kentleri ele alan kuramlardır. Askeri kuramların odaklandıkları nokta insanların güvenlik ihtiyacıdır. Çatalhöyük’teki evlerde kapı girişinin olmaması, meskenlere tavandan girilmesi ve bir ağ şeklinde meskenlerin birbirine bağlanmış olması güvenlik ihtiyacının önemini göstermesi bakımından önemlidir. Nitekim Çatalhöyük’te 800 yıl boyunca hiçbir katliam olmamıştır. Son olarak dinsel kuramdan söz edilebilir. Ruhban elitin güvenlik sağladığı kentler de tarihte var olmuştur. Ortaçağ piskoposluk kentleri bu anlamda bir dönem ticaretin kontrolünü ve güvenliğini sağlamış kentlerdir. İnsanlar hem kutsal bir mekânda bir araya gelmektedirler hem de pazar sistemini bu kentlerde oluşturmuşlardır. İbni Haldun bu konuda iki tür yaşam tarzı olduğundan söz ederek yerleşik yaşama geçilmesini açıklamıştır. Göçebe yaşam tarzından yerleşik yaşam tarzına geçişte dinin etkisiyle ibadethanelerin inşa edilmesi ve Cuma kentlerinin ortaya çıkması arasındaki ilişki dikkat çekicidir.

Göney’e göre en eski kentler M.Ö. 6000-5000’li yıllarda ortaya çıkmış⁷⁸, Hatt ve Reiss’e göre kentler M.Ö. 6000’li yıllarda belirmeye ve M.Ö. 4000 dolaylarında da tam olarak kendisini göstermeye başlamıştır⁷⁹. Huot ve diğerleri ise ilk kentlerin Aşağı Mezopotamya’da yazının bulunmasından çok daha öncesinde tarım toplumlarının karmaşık bir sistem içinde yaşamış olduklarını, M.Ö. 3300-3000’li yıllarda ise bir yazı sisteminin kullanılmasıyla kentlerin tarihinin ortaya çıkmış olduğunu ifade etmişlerdir⁸⁰.

Eski çağlarda ilk kentlerin oluşabilmesi için gerekli bazı ön koşullar bulunmaktaydı. İlk kentlerdeki nüfusun ihtiyaç duyduğu tarım gereksinimi kentin arazisinden temin yolu kullanıldığından yerleşim merkezleri sınırlı tutulmuş, tarım arazileri kısıtlanmamıştı. Kent merkezleri kurulurken su baskınlarından korunabilmesi

⁷⁸ Göney, 2017: 19.

⁷⁹ Hatt ve Reiss, 2002: 27.

⁸⁰ Huot vd, 2000: 37.

maksadıyla genelde yüksek rakımlı yerler seçilmiş, genelde nehir kenarlarında yüksek tepe veya tümseklere evler yapılmıştır. Kentsel alanların yatay olarak farklı alanlara dağılmayıp aynı yerleşim bölgesinde yeni kentlerin kurulması, bulunan kent harabelerinin üst üste yerleşim merkezleri oluşturması, aynı yerlerin seçilmesinden kaynaklandığını göstermektedir⁸¹. Kentte, nüfusun artması ve yoğunlaşması için tekerlek ve dingil, pulluk, toprağın işlenmesi ve hayvanların evcilleştirilmesi gibi yeni buluşlar ve teknoloji gerekmektedir. Kentler ilk kurulumunu tamamladıktan sonra büyük nüfus toplanmasına olanak tanıyan, ticaret, sanat ve daha yeni teknolojinin temel kaynağı olmuşlardır⁸². Yerleşim alanlarında zanaat faaliyetlerine ayrılmış alanlardaki nüfus yoğunlaşması kentlerde farklı özelliklere sahip mahallelerin doğmasına neden olmuştur. Günümüze kadar ulaşmış kalıntılar incelendiğinde her bir kentin durumuna ve stratejik işlevine göre değişiklik gösteren çeşitli görünüm ve büyüklüklere sahip kentler kurulduğu görülmektedir. Kentler zaman içinde değişime uğrayıp yapıları yenileriyle değişmiş olsalar dahi genel olarak tapınaklar eski halleriyle korunmuş ancak yerleşim yerleri veya şehrin duvarlarında değişiklikler olmuştur⁸³.

Tuna, ekvator çevresinde iklim koşullarından kaynaklı gıda bolluğu nedeniyle toplu yaşama ihtiyacının geç belirlediğini ve örgütlenmelerin görülmediğini, buralarda kentleşmenin diğer bölgelere göre çok geç gerçekleştiğini belirtmiştir. Bunun yanı sıra tarım alanlarının sulanabilmesi için nehir kenarlarındaki bölgelerde yaşayan insanların örgütlendiklerini, bu sebeple ilk kentlerin Fırat ve Dicle vadileri civarında olduklarını, daha sonraları ise Nil ve İndus vadisinde görüldüğü bilinmektedir⁸⁴. Tümertekin ve Özgüç ise M.Ö. 3000 civarında Fırat-Dicle vadileri, Nil vadisinde ve hemen sonrasında da Akdeniz havzasında, M.Ö. 2000’li yıllara gelindiğinde ise İndus nehri civarında ve Batı Afrika’da kent yaşamının mevcut olduğunu ifade etmişlerdir⁸⁵.

Bugünkü kentlerden farklı da olsa kentlerin temeli insanoğlunun tarım devrimi ve hayvanları evcilleştirmesiyle birlikte atılmıştır. Göçebelikten yerleşik hayata geçildiği zamanki antik toplum, site biçiminde örgütlenmiştir⁸⁶.

İlk kentler kökleri itibarıyla yaklaşık 10.000 yıl öncesine dayandığı düşünülmektedir. Tarihi bir bakış açısından kentleşme değerlendirildiğinde Childe’ye göre; büyüklük açısından ilk kentler, günümüzdeki birçok köyden oldukça küçük

⁸¹ Huot vd, 2000: 372.

⁸² Hatt ve Reiss, 2002: 28.

⁸³ Huot vd, 2000: 370.

⁸⁴ Tuna, 1987: 75.

⁸⁵ Tümertekin ve Özgüç, 2019: 412-417.

⁸⁶ Güçlü, 2002: 1.

olmasına rağmen, ondan önceki yerleşim yerlerine nazaran daha geniş bir alanı kapsamaktaydı. Mezopotamya ve Hindistan'daki kazı çalışmaları hem toplam alanı hem de bina yoğunluğu açısından yeterince geniş ve yoğun olduğu görülmüş, her iki açıdan da bugünkü doğu kentleri ile önemli bir benzerlik içinde olduğu anlaşılmaktadır⁸⁷. Antik çağlar dönemindeki kentlerin nüfusları konusunda net bilgiler olmamakla birlikte, Babil şehrinin M.Ö. 6. yüzyılda 350 bin olduğu tahmin edilmektedir⁸⁸. Ayrıca, hesaplanan Sümer kentlerinin o dönem nüfusu 7.000 ile 20.000 arasında değişmekteydi. Mısır ve Maya kentlerinin de benzer büyüklükte olduklarını söylenebilir⁸⁹. Mısırdaki kurulan ilk kentlerin bir kısmı sivil halkın yerleşimi için kurulurken bir kısım kentler ise sadece askeri garnizonların barınması için adeta kale şeklinde kurulmuş kentler olduğu görülmektedir. Birbirine komşu kentler arasında da kullanılan malzeme açısından farklılıklara rastlanmıştır. Mısır'daki kentlerde güneşte kurutulmuş tuğla kullanılırken Filistin, Mezopotamya veya Suriye bölgesindeki kentlerin binalarında genellikle taş kullanılmıştır⁹⁰.

O dönemlerde büyük olasılıkla kentte yaşayan çoğu insan hala köylüydü ve kente komşu toprakları olup tarımla da ilgilenmekteydi. Teknolojiden uzak ve zor şartlarda elde ettiği ürünün bir kısmını da krala vergi olarak ödemekteydi. Bu tür bir vergilendirme olmasaydı o zaman da etkili bir sermaye elde edilemezdi. Kentlerdeki anıtsal binalar, kenti yalnızca köyden ayırmakla kalmaz, aynı zamanda, sosyalleşmeyi de sembolize ederdi. Öyle ki, her Sümer kenti, bir veya daha fazla görkemli tapınağın egemen olup, merkezi olarak etrafındaki konutların üzerinde yükselen ve genellikle yapay bir dağ, basamaklı kule veya ziggurat⁹¹ ile bağlanmış bir tuğla platform üzerine kurulu bir tapınak halindeydi. Ancak tapınaklara bağlı, atölye ve ambarlar vardı ve her ana tapınağın önemli teminatı büyük bir tahıl ambarıydı⁹².

İlk kurulan kentlere baktığımızda Harappa Uygarlığı olarak da bilinen İndus Vadisi Uygarlığı, milattan önce 2500-1700 yılları arasında, günümüz coğrafyasında kuzeydoğu Afganistan'dan Pakistan'a ve Hindistan'ın kuzeybatısına kadar uzanan bölgede yer aldığı görülmektedir⁹³. İndus havzasındaki Harappa, içinde bir saray barındıran, muazzam bir tahıl ambarı ve zanaatkâr barakalarına bakan, büyük fırınlanmış

⁸⁷ Childe, 1950: 9-11.

⁸⁸ Keleş, 2012: 32

⁸⁹ Childe, 1950: 9-11.

⁹⁰ Huot vd, 2000: 416.

⁹¹ Antik Mezopotamya vadisinde ve İran'da terası bulunan piramitlere benzeyen tapınak kulesidir. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Ziggurat>

⁹² Childe, 1950: 12

⁹³ Javonillo, 2015: 194-195.

tuğlalardan yapılmış bir duvarla çevrelenmiş bir kalenin hâkimiyetindeydi. Mısır'da erken tapınaklar ve saraylar kazılmamıştır, ancak tüm Nil vadisinde ilahi firavunların devasa mezarları bulunmaktadır. Maya kentlerinin büyüklüklerini ise heykeller, taştan yuvarlak tapınaklar ve piramitlerden bilinmektedir.

Sümerlerdeki tapınaklarda bulunan büyük tahıl ambarlarıyla birikim, ilk önce tanrının ellerine yoğunlaşmıştı ve tahıl ambarı içinde depolanmıştı. Mısır'da firavunun kendisi bir tanrı iken Mayalarda da muhtemelen aynı şey geçerliydi. Sümerlerde şehrin kralı, bir süre sonra savaşta yönetici ve lider olarak görev yapmanın haricinde yönetim gücünü diğerleriyle paylaşıırken, Mısır'daki İlâhi firavunun meşruiyeti ülkedeki tüm memur hiyerarşisi tarafından desteklenip korunmuştur.

Gıda üretimi dışında kalanların hepsi elbette ilk olarak, tapınak veya kraliyet tahıl ambarlarında biriken tahıllarla beslenirdi ve bu nedenle tapınağa ya da mahkemeye bağımlı kalmıştı. Ancak rahipler, sivil ve askeri liderler ve yetkililer ambardan kalanların büyük bir kısmını almışlar ve böylece büyük sayı barındıran yönetici bir sınıf oluşturup bütün işlerden muaf tutulmuşlardı. Öte yandan, alt sınıfta bulunanlar ise sadece barışı ve güvenliği garantilemekle kalmayıp aynı zamanda birçoğunun herhangi bir fiziksel emekten daha sıkıcı bulduğu entelektüel görevlerden de kurtulmuşlardır⁹⁴.

Eskiçağların küçük kentleri kentsel uygarlık olarak gerilemenin yanı sıra aynı zamanda da yıkıma uğramıştır. Yıkıma uğrayan kentleri düşüşe götüren etkenlere bakıldığında ilk sırayı kentlerin daha az kentlileşmişler tarafından fethedilmesi, sonraki neden olarak kentlerin kendilerini savunacak bir sistem kurmadaki başarısızlıkları olarak görülebilir. Kentlerin düşüşündeki diğer bir neden ise kentlerin kendi art bölgeleriyle bütünleşmelerini tamamlayacak ekonomik sistem kuramamaları ve vergi problemi gibi problemlerin çözilememesi olarak değerlendirilebilir⁹⁵.

Tarih boyunca kentleşme insanlık açısından ekonomik ve sosyal yönden ilerleme, toplumun okuryazarlığının ve eğitiminin gelişmesi, aile ve genel sağlık koşullarının iyileştirilmesi, devlet tarafından sunulan sosyal hizmetlere daha büyük çaplı erişim ve toplumca kültürel, politik ve dinsel katılımı özdeşleşmiştir. Bunun yanı sıra demokratikleşmede sivil toplum, başarılı bir kent geleceğinin önemli boyutlarını teşkil eden anlamlı bir katılımı artırmıştır. Kentler ve kasabalar, büyümenin motorları ve medeniyetin lokomotifleri olarak işlev görmüş, sanayi ve ticaretin merkezleri olmanın yanı sıra, bilgi, kültür ve geleneğin de gelişmesini, korunmasını ve devamını

⁹⁴ Childe, agm., s.12

⁹⁵ Hatt ve Reiss, 2002: 28.

kolaylaştırmıştır. Doğru planlanan ve yönetilen kentsel yerleşmeler, bir taraftan yüksek sayıda insan kalabalığını barındırırken diğer taraftan onların doğal çevre üzerindeki etkilerini en aza indirmek yoluyla dünyanın doğal kaynaklarının korunması sağlayabilecektir. Aynı zamanda kentlerin daha da büyümesi, kent ya da ülke sınırlarını aşan ekonomik ve çevresel değişimlere neden olmaktadır⁹⁶.

Araştırmalar, kentleşmenin geriye dönüşü olmayan bir olgu sayılamayacağı sonucunu ortaya çıkarabilir. Bir kentin varlığının son bulması bütün zamanlarda sıradan bir olay olarak değerlendirilip şaşırtıcı görülmebilir. Kentlerin sayılarının artmasıyla birlikte çok sayıda köy ortadan kaybolmuş ve yerini yeni kent merkezlerine bırakmışlardır. Bazı kentler ise zaman içinde önemlerini getirmişler ve yeni kentlerin doğuşuna neden olmuşlardır. Özellikle başkentlerin yer değiştirmeleri veya hükümdarlarının doğum yerleri nedeniyle önem sıralaması değişmiştir fakat dini yönden tapınak olarak kurulan kentler tarih içindeki önemlerini hiçbir zaman yitirmemişler, aksine yüzyıllar süren bir süreklilik sağlamışlardır. Köylerden megapollelere uzanan tarih içindeki kentlerin değişimi, gerçekten de bir devrim niteliğindedir. Günümüz dünyasındaki kentlerin kökleri bu devrimin içinde çok derinlere uzanmaktadır⁹⁷

1.1.4.2. Ortaçağ Kentleri

Ortaçağ döneminde doğu ülkelerinde güçlü merkezi devletler hüküm sürmekteydi. Bunun tam aksi Batı'da ise XV. yüzyıla kadar feodalite yönetimi hüküm sürmekteydi. Önceki dönemlerde özellikle Roma Döneminde hüküm süren site devleti yönetimi, ticaretin canlanmasıyla yerini komün yönetimlere bırakmıştır, zira X.Yüzyıldan itibaren Avrupa kıtasında ticaretin başladığı görülmektedir. Ticaretin büyümesiyle birlikte kentlere göç artmış, sonucunda kent nüfusları da artmıştır⁹⁸. Bu dönemde kent halkı tarım yerine ticaretle uğraşarak geçimini sağlamaktaydı. Kendine has kuralları ve kurumları bulunan bu yerleşim yerleri çoğunlukla bir kale içinde yer almakta, yerleşim merkezinin idari yönden yönetilmesi için bir de yönetim merkezi bulunmaktaydı⁹⁹. Kentlerin varlıkları, kendi üretimleri haricinde dışarıdan aldıkları mallara ve hammaddeye dayandığından adeta birer pazar merkeziydiler¹⁰⁰. İnsanlar arasındaki ticaretin yaygınlaşmasıyla, başta ticaret yolu olarak kullanılan limanlar olmak

⁹⁶ BM Habitat II. (1996).

⁹⁷ Huot vd, 2000: 452-454.

⁹⁸ Huberman, 2019: 37.

⁹⁹ Pirenne, 2002: 49.

¹⁰⁰ Sjöberg, 2002: 35.

üzere, ticari malların geçtiği yol kavşakları ve bu merkezlere yakın elverişli konumdaki yerlere kentler kurulmaya başlandı, mevcut kentler ise daha da büyümeye başladı. Baskıcı derebeylerin tutumuna rağmen kentler özgürlük atmosferi olarak görülmekteydi¹⁰¹. Gezgin tüccarlar, ticaret yaptığı kentlerin etrafında yeni yerleşim yerleri kurmuş, zanaatçıların da buralarda yerleşmesiyle kısa sürede zengin bir kente dönüştürmüşlerdir. Bu dönemde oluşan kentler, ticaret merkezleri olarak doğmuştur¹⁰².

Feodal toplumlarda bugünkü anlamında bir kentin varlığından söz etmek pek mümkün değildir. Varlıklılar ve seçkinler Feodal dönemin merkezinde yer alırken çevresinde ise yoksullar ve azınlıklar yer almaktaydılar¹⁰³.

X. Yüzyılda ticaret ve zanaatla zenginleşen kentler, giderek özgürlük ve eşitlik gibi daha önce pek gündeme gelmeyen değerler üzerine kurulan ideoloji merkezi oldu ve çoğunlukla ticaretin yoğun olarak gerçekleştiği İtalya ve Hollanda'da ortaya çıkmıştır. Ticaretin gelişmesi devam ettikçe toprağın elverişli olduğu yerlerde ve nehir kenarlarında da yeni kentler kurulmuştur. Kent merkezlerinde ticaretin gelişmesi gezgin tüccarların da sabit noktalara yerleşmesine neden olmuştur. Böyle yerlerin genellikle saldırı karşısında sığınabilecek güvenli tarafları bulunmaktaydı. Bu yerlerde koruma arayan tüccarlar, daha sonra surlarla kasabalarını çevrelediler. İnsanlar, bu tür büyüyen yerleşim merkezlerinde yaşamak üzere eski köylerini terk etmeye başladılar ve büyüyen ticaret kentlerde iş imkânı yarattı. Köylerdeki işsizler iş bulabilmek için kentlere göç ettiler¹⁰⁴. Kente yerleşenlerden, bir kısmı ticaretle ilgilenip zengin oldu ve öncelikle kentte meslek loncalarını kurup feodal beylere karşı kendi haklarını savunmaya başladılar. 1050'lerden 1450-1500'lü yıllara kadar geçen sürede bazı kentler feodal rejimden kurtulup yeni bir yönetim biçimine geçmişlerdir¹⁰⁵. Merkezi yönetimin yani kralların burjuvaziye, feodal beylere karşı desteklemesi komünlerin gelişiminde oldukça önemli rol oynadığı düşünülmektedir.¹⁰⁶

Henüz tarımsal üretimde makineleşmeye geçilmemiş olması, hala ulaşımı insan ya da hayvan gücü kullanarak sağlıyor olunması ve gıda saklama ve depolama yöntemlerinin elverişsiz olması, kentsel nüfusun ihtiyaç duyduğu gıda stokunu sınırlamıştı. Bu dönemde binalar alçak katlı ama içi kalabalık, sokaklar dar ve sadece insanların geçebileceği genişlikteydi. Kalabalık insanlar barındıran küçük binalarda

¹⁰¹ Huberman, 2019: 40.

¹⁰² Pustu, 2006: 138.

¹⁰³ Keleş, 2005: 9.

¹⁰⁴ Huberman, 2019: 37.

¹⁰⁵ Görmez, 1997: 24-25.

¹⁰⁶ Onar, 1936: 25

fazlasıyla sağlık sorunları da görülmekteydi. Toplumdaki ayrışmalardan dolayı kentin merkezi yerlerinde genelde zenginler oturur, aynı meslek türüne sahip dükkânlar genelde birbirine yakın veya aynı sokakta bulunur, fakirler ise genelde dış bölgelerde, kentin dışında yaşarlardı ve kentin resmi yönetimi seçkinlerin elinde bulunmaktaydı¹⁰⁷.

Bu dönemdeki kentlerin çoğu Avrupa ya da Asya'da yer almaktaydı ve kentle kır arasındaki farklılık adeta bir uçurum şeklinde gittikçe büyüyordu. Dönemin güçlü kentleri güçsüz kentlere saldırıyor, yaşanan bu mücadeleden “monarşi” kazançlı çıkıyordu. Monarşilerin güçlenmesiyle kentlerin özgür yurttaşları kurulan güçlü devletlerin uyrukları haline geldiler¹⁰⁸.

Kent surları içinde yaşayan insanlar, daha önceden her şeyi belirlenmiş bir ortamda yaşıyorlardı. Avrupa'daki komünlerde ise büyük değişimler yaşanmaktaydı. 15. Yüzyıldan itibaren İtalyan komünleri İtalya devletinin, 16. yüzyılda Alman komünleri Alman devletinin egemenliği altına girdi¹⁰⁹. İngiliz komünleri biraz daha farklı bir gelişme yaşamış ve İngiliz devletinin içinde varlığını ve hüviyetini kaybetmeden uzun süre devam ettirebilmiştir. 16. yüzyıldan itibaren gelişen sanayi ile birlikte dünya genelinde yaşanan ekonomik ve toplumsal değişimle kentler daha çok sanayi kenti olmaya başlamışlardır. Modern devletlerin kurulma aşamasının görüldüğü bu dönemde kentler, ortaçağ komününden sanayi kentlerine doğru bir değişim ve dönüşüm süreci yaşamışlardır¹¹⁰.

Yeni gelişen sanayi atılımlarıyla birlikte dönüşüme başlayan kentler, daha önceki dönemlerde ileri çıkan idari veya dini özelliklerinin yerine ticaret ve sanayi özellikleriyle yeniden şekillenmişlerdir¹¹¹.

Antik çağı döneminde kent nüfusunun büyük bir kısmı kent dışında tarımsal faaliyetlerle geçimini sağlar ve yanlarında tacirler, zanaatkârlar olurdu. Ortaçağ dönemindeki kentlerde ise tarımsal faaliyetlerin yerine ekonomi ve ticaret yoğunlaşmış, toplumsal ve ekonomik örgütlenme açısından kırsal bölgeler ile arasında keskin ayrımlar ortaya çıkmıştır. Ortaçağ döneminde tüccarlar, orta sınıf veya burjuvazi olarak, İtalya ve Hollanda örneğinde olduğu gibi kentlerin gelişmesinde öncü rol oynamışlardır¹¹².

¹⁰⁷ Gideon Sjöberg, “Sanayi Öncesi Kenti”, Ayten Alkan, Bülent Duru (Der. ve Çev.), 20. Yüzyıl Kenti, İmge Yayınevi, Ankara, 2002, s. 35.

¹⁰⁸ BUMİN, Kürşat, Demokrasi Arayışında Kent, İz Yayıncılık, İstanbul, 1998, s.67

¹⁰⁹ Onar, 1936: 27.

¹¹⁰ Pustu, 2006: 144.

¹¹¹ Aslanoğlu, 1998: 41.

¹¹² Pirenne, 2002:101-104.

Komünlerden sanayi kentlerine geçiş dönemlerinde kentlerin barındırdıkları nüfus oldukça önemli bir unsurdur. İnsan kalabalığının sayısının yanı sıra bu kalabalığın asker, tüccar, zanaatkâr, din adamı ve benzeri olanların sayısına göre kentler kendilerine has bir kentleşme modeli göstermiştir.

Kentlerin yapıları itibariyle kuruldukları coğrafi konum, iklim şartları veya istilalara uğrama ihtimallerine göre fiziki şartları da şekillenmiş, kent yapıları adeta kentlerin kendilerine has özelliklerini taşıyan simgeleri haline gelmişlerdir. Evrensel bir düzenin henüz yaygınlaşmadığı bu dönemde her kent kendine has bir kentleşme modeli sergilemiştir.

1.1.4.3. Günümüzde kentler

Önceki dönemlerde yaşanan kentleşme modellerinin devamı fakat çok farklı özellikler barındıran günümüz kentleri ne ilk kentler gibi barınma ve istilalardan korunma amacı gütmüş, ne de daha sonraki dönemlerde olduğu gibi sadece sanayi veya ticaret kenti olma yolunda gelişim göstermiştir. Günümüzde kentler, farklı özellikler taşıyan, değişik konularda ilerleme kaydeden, milyonlarca insanın birlikte yaşadığı, ortak ihtiyaçların sadece merkezi idare tarafından değil aynı zamanda yerel yönetimlerin de katılımıyla üretilen ortak hizmetlerle çözümlendiği mega yapılar barındıran toplumsal yaşam merkezleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Günümüzde dünya nüfusunun yarısından fazlasının kent olarak adlandırılan yerlerde yaşadığı görülmekte ancak aynı zamanda “kent” teriminin nasıl tanımlandığını bilmek de faydalı ve önemlidir. Çoğu ülkede, kent nüfusun büyük bir kısmı nispeten küçük kentler ve kasabalarda yaşamaktadır. Kent nüfusu, sanayileşmiş ülkelerdekilerin doğal olarak algılayacağı şekilde, tarımsal üretimin olmadığı yerleşim mekânları olarak düşünülebilir.

Kentleşme tartışıldığı zaman, “odak noktası genellikle büyük kentler, nüfusları birçok ülkeden daha büyük olan kentler üzerinde” olduğu kabul edilmiştir. “Kent” tanımındaki en büyük değişiklik, kent olarak kabul edilen yerlerin büyüklüğündeki değişimi göstermektedir¹¹³. Kent konusunda yapılan çoğu araştırmada barındırdıkları nüfus yoğunluğu, kentlerin en önemli unsurları olarak görülmüş olsa da kentin içinde bulunduğu ülkenin toplam nüfusu, yüzölçümü, toplumsal yapı ve idari yönetim şekli tanımlamalarda oldukça etkili olmuş ve kent tanımlamalarında evrensel bir tanım kullanılması gerektiğini tekrar gündeme getirmiştir.

¹¹³ Haub, 2019:1-3.

BM nüfus birimince, 2019 kentleşme tahmin ve projeksiyonlarında dünya nüfus beklentilerinde: Dünya nüfusunun, 2007'den bu yana bir milyar insan ekleyerek 2019'un ortalarında 7,7 milyara ulaştığını belirtmiştir. Kent nüfuslarının değişiminde asıl etkenin günümüzde görülen küresel göçün etkisiyle olduğunu vurgulanmıştır. Dünyanın bazı bölgelerinde uluslararası göç, nüfus değişiminin önemli bir bileşeni haline gelmiştir. 2010 ve 2020 yılları arasında, 36 ülke veya bölgeye 200 binden fazla göçmen gelmiş ve bunların on yıl içinde 1 milyon kişiyi aşması beklenmektedir. Ürdün, Lübnan ve Türkiye de dâhil olmak üzere en çok göç alan ülkelerin birçoğu için, güvensizlik ve çatışma nedeniyle gelen uluslararası göçmen sayısındaki büyük artış, özellikle Suriye'den gelen mülteci hareketlerinden kaynaklanmıştır¹¹⁴.

2020'de COVID-19 salgını, uluslararası göç de dâhil olmak üzere tüm insan hareketliliğini büyük ölçüde etkilemiştir. Dünya çapında, ulusal sınırların kapanması ve uluslararası seyahatin ciddi şekilde kesintiye uğraması, yüz binlerce insanı yurtdışına taşınma planlarını iptal etmeye veya ertelemeye zorlamıştır. Yüz binlerce göçmen mahsur kalmış, ülkelere geri dönememiş, diğerleri ise iş imkânlarının tükendiği ve okulların kapandığı bir dönemde göç etmeyi planladıklarından daha erken ülkelere dönmek zorunda kalmışlardır. Salgının göç eğilimleri üzerindeki etkisinin tam kapsamını anlamak için çok erken olsa da, COVID-19 pandemisinin neden olduğu aksaklıkların uluslararası göçmenlerin sayısını orta itibarıyla küresel olarak azaltmış olabileceğini göstermektedir.

2020'de COVID-19 pandemisinin neden olduğu göç akışlarındaki kesintilerden önce, uluslararası göçmenlerin sayısı son yirmi yılda güçlü bir şekilde artmıştı. Kendi menşe ülkelerinin dışında yaşayan kişiler 2020'de 281 milyona ulaşmış ve bu kabaca dünyanın dördüncü en kalabalık ülkesi olan Endonezya'nın tüm nüfusunun büyüklüğüne eşittir. 2000 ve 2010 yılları arasında, uluslararası göçmenlerin sayısı küresel olarak 48 milyon artmış ve 2010 ile 2020 arasında 60 milyon daha eklenmiştir. Bu artışın büyük kısmı işgücü veya aile göçünden kaynaklanmıştır. 2000 ve 2020 yılları arasında dünyanın birçok yerindeki meydana gelen insani krizler neticesinde mülteci ve sığınmacı sayısı ise 17 milyon artmıştır. 2020'de, dünya çapında ulusal sınırların ötesinde zorla yerinden edilen kişi sayısı ise 34 milyona ulaşmıştır. Göçmenlerin yaşadığı bölgesel dağılım açısından, Avrupa 2020'de 87 milyon göçmen ile dünyanın en fazla sayıda uluslararası göçmenine ev sahipliği yapmaktadır. Kuzey Amerika, toplamda yaklaşık 59

¹¹⁴ https://population.un.org/wpp/Publications/Files/WPP2019_Highlights.pdf (erişim tarihi: 17.03.2020)

milyon ile ikinci en büyük göçmen sayısına ev sahipliği yapmakta ve onu yaklaşık 50 milyon ile Kuzey Afrika ve Batı Asya izlemektedir. 2020'de dünya genelinde yaklaşık 177 milyon uluslararası göçmen orta gelirli bir ülkeden gelmiş ve bu sayı toplam göçmen sayısının yaklaşık %63'üne eşittir.¹¹⁵

Dünya nüfusu her geçen yıl hızla artıp kentsel alanlar yirmi birinci yüzyılda daha yaygın hale geldikçe, belki de ortaya çıkan en büyük değişiklik, kentlerin sayısındaki ve büyüklüğündeki artıştır. Kentlerin günümüzdeki tanımında nüfus büyüklükleri en önemli etkidir. Bir yerleşim merkezinin kent olarak algılanabilmesi için ülkeden ülkeye değişen oranlarda nüfus veya yerleşim konut sayıları baz alınmaktadır. Nüfusu 2.000 veya daha fazla olan merkezler¹¹⁶ ülkemizde kent olarak adlandırılmaktadır.

Dünya genelinde nüfusu bir milyondan fazla olan kentler 1900'de sadece 11 iken bu sayı 1990'da 105'e¹¹⁷ yükselmiş, 2000 yılında, yüzyılın başında ise dünya genelinde 1 milyon nüfusu olan kent sayısı 371 olmuştur. 2021 yılına gelindiğinde, en az 1 milyon nüfusa sahip kentlerin sayısı 557'e yükselmiş ve 1.802.242.243 insan yani dünya nüfusunun %23'ü bu kentte yaşamaktadır¹¹⁸. 2030'da bu sayının 706 olması beklenmektedir¹¹⁹. 2021 yılında Türkiye'de nüfusu 1 milyon üzerinde bulunan 24 kent yer almaktadır.¹²⁰ 10 milyondan fazla nüfusa sahip kentler "mega kentler" olarak adlandırılmakta ve küresel olarak 2021'de 32 mega kentte 532 milyon insan yaşamaktadır¹²¹. 2030'a gelindiğinde, çoğunun gelişmekte olan bölgelerde bulunacak şekilde dünyada toplam 43 mega kent olacağı tahmin edilmektedir. Halen mevcut 32 mega kentten 27 tanesi güney yarımkürede az gelişmiş bölgelerde (Çin'de 6, Hindistan'da ise 5 adet) yer almaktadır. İnsanların iş ve sosyal mekânlara ulaşma konusunda kırdan ziyade kentlerde yaşamayı tercih ettikleri ve ilerleyen yıllarda da bu tercihin artarak devam edeceği tahmin edilmektedir.

¹¹⁵ https://www.un.org/development/desa/pd/sites/www.un.org.development.desa.pd/files/undesapd_2020_international_migration_highlights.pdf, (erişim tarihi: 17.03.2020)

¹¹⁶ Resmi Gazete, 12.11.2012.

¹¹⁷ Rosan vd, 2007: 1.

¹¹⁸ <https://worldpopulationreview.com/world-cities> (erişim tarihi: 18.03.2020)

¹¹⁹ UN, 2018b: 2-3.

¹²⁰ TÜİK, 2021.

¹²¹ <https://worldpopulationreview.com/world-cities> (erişim tarihi: 19.03.2020)

Tablo 1.1 Kentsel Alanlara Göre Nüfus Yüzdesi, 1950-2020¹²²

BÖLGE - ÜLKE - ALAN	1950	2020
Dünya Geneli	29,6	55,3
Afrika	14,3	43,5
Asya	17,5	51,1
Türkiye	24,8	%93
Avrupa	51,7	74,9
Güney Amerika	41,3	81,2
Kuzey Amerika	63,9	83,6

Birleşmiş Milletler Nüfus Bölümü tarafından yayınlanan “Dünya Kentleşmesinin Beklentileri Revizyon Raporu” incelendiğinde Tablo 1.1.’de görüleceği üzere; 1950 yılında dünya genelinde kentlerdeki yaşayan insanların toplam nüfusa oranı %29,6 iken bu oran aradan geçen 70 yılda %66,8’e çıkmıştır. Gelişmiş bölgelerde ve yüksek gelirli ülkelerde insanların kentlerde yaşama oranı normal bir artış göstermiştir. Sanayileşmesini geç tamamlamış veya henüz tamamlamamış bölgelerde (Az gelişmiş ülkeler ve düşük gelirli ülkeler) ise insanlar çoğunlukla kent dışında yaşamayı tercih etmektedirler. Kent nüfuslarının doğal yollarla artması, kırdan veya küçük kasabalardan kentlere göç bunun en temel nedenleridir.

Sanayi devrimiyle birlikte kentlerin geçmişe oranla merkezileşmiş bir yapıya sahip, rasyonel ve istihdamını evrensel kurallara bağlanmış olduğu görülmektedir. Sınırlarının dışına taşan büyük bir ekonomik yapıya sahip kentler, başarıya önem veren bir liyakat sistemini benimseyen, kendine has ölçütleri barındıran bir eğitim sistemini ve kitle iletişimini gerçekleştiren kentlerdir¹²³.

Ülkemize baktığımızda ise 1950 yılında toplam nüfusun %24,8’i kentlerde yaşayıp dünya geneli ve üst-orta gelirli ülkelerle benzerlik göstermesine karşın 1975’te büyük bir artış göstererek nüfusun %41,6’sı kentlerde yaşamaya başlamıştır. 2020 yılında Avrupa ülkeleriyle hemen hemen aynı oranda kentli nüfusuna sahip olmasına rağmen Avrupa ülkeleri ülkemizden farklı olarak 1950 yılında da %51,7 oranında kentlerde yaşıyor olması dikkat çekici olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye’de kırsal itici ve kentlerin çekici özellikleri çok büyük bir sebep olarak, 2020 yılına geldiğimizde,

¹²² UN. <https://population.un.org/wpp/>, TÜİK, <https://data.tuik.gov.tr/> (erişim tarihi: 21.04.2020)

¹²³ Sjöberg, 2002: 36.

ülkemizin toplam nüfusu olan 83.614.362 kişinin %93'ünün il ve ilçe merkezlerinde yaşadığı görülmektedir¹²⁴. Türkiye, sanayileşmeye Avrupa ülkelerine göre geç ve bir o kadar da hızlı geçiş sağlamış, bu nedenle de ileriki bölümlerde açıklanacağı üzere ülkemiz kentlerinde plansız ve hazırlıksız nüfus birikimleri sonucu çok sayıda ve önemli ölçüde problemler ortaya çıkmıştır.

Küresel toplam nüfus 1960 yılında 3,032 milyar iken 2020 yılına gelindiğinde bu sayı 7,75 milyara çıkmıştır¹²⁵. Fakat 1950'den bu yana dünya kırsal nüfus artışı yavaş bir şekilde olmaktadır. Kırsal nüfusun şu anda 3,4 milyara yakın olduğu ve bir miktar artacağı ve daha sonra 2050'de yaklaşık 3,1 milyara düşeceği tahmin edilmektedir. Dünyada kırsalda yaşayan nüfusun yaklaşık %90'ına Afrika ve Asya ev sahipliği yapmaktadır. Hindistan dünyanın en büyük kırsal nüfusuna (893 milyon) sahip olup onu Çin (578 milyon) takip etmektedir. 1950'den bu yana hızla nüfusu artan dünyamız, özellikle kentsel nüfusu hızlı bir şekilde artmış, 1950'de 751 milyon olan bu sayı, 2020'de 4,3 milyara çıkmıştır. Asya kıtasında bulunan ülkeler, günümüzde diğer bölgelere göre daha az kentleşmiş olmasına rağmen, bugün dünya kent nüfusunun %54'üne ev sahipliği yapmaktadır. Ayrıca, kentte yaşayanların doğal nüfus artışı ve kentlere olan göç, 2050 yılına kadar dünyanın kentsel nüfusuna 2,5 milyar ekleyeceği ve bu büyümenin %90'ının Asya ve Afrika'da gerçekleştiği tahmin edilmektedir. Hindistan, Çin ve Nijerya dünyanın 2018 ve 2050 yılları arasındaki kentsel nüfustaki büyümenin %35'ini oluşturması beklenmekte olup, Hindistan'da 416 milyon, Çin'de 255 milyon ve Nijerya'da 189 milyon kent sakini ekleneceği beklenmektedir¹²⁶.

Dünyanın en kalabalık kenti Japonya'nın Tokyo kentidir. Bu haliyle Tokyo, 37 milyon nüfustan oluşan nüfusu ile dünyanın en kalabalık kenti konumundadır¹²⁷. Tokyo her zaman Japonya'nın en büyük ve en önemli kenti olmuştur. Tüm dünyanın olmasa da Asya'daki en güçlü kentlerden biridir. Küçük bir köyden büyüyerek 1720'lerde, 1 milyondan fazla nüfusu olan Asya'daki ilk kent haline geldi. 1868 yılında Tokyo adını alıp hızla büyümeye devam etti. 1900'e gelindiğinde, nüfusu ilk kez 2 milyonu aştı ve 1940'ların başında 7 milyondan fazla kişiye ev sahipliği yapmaya başladı. II. Dünya Savaşı nedeniyle kent tarihindeki tek büyük nüfus azalması görüldü. O dönemde Tokyo'nun nüfusu sadece beş yılda yarı yarıya azaldı ve Japonya 1945'te teslim olduğunda, kentin nüfusu sadece 3,5 milyondur. Savaştan sonra nüfus tekrar hızla

¹²⁴ Tüik, 2021.

¹²⁵ Worldbank, 2019

¹²⁶ UN, 2018b.

¹²⁷ <https://worldpopulationreview.com/world-cities> (erişim tarihi: 24.04.2021)

büyümeye başladı ve kentin savaş öncesi nüfus seviyelerine kavuşması on yıldan az sürdü ve 1956'da Tokyo'nun nüfusu ilk defa 8 milyonu geçti. O zamandan günümüze, büyüme sabit kaldı ve nüfusu yavaş yavaş artmaya devam etmektedir. Tokyo'da yaşayan insanların %42,3'ü büro, teknik ve yönetim hizmetlerinde, %26,2'si satış ve hizmet sunumunda, %17,7'si imalat ve ulaştırma sektöründe ve % 0,4'ü tarım ve balıkçılıkta çalışmaktadırlar¹²⁸.

Tokyo Belediye Başkanlığı, 2020 hedeflerini “Yeni Tokyo, Yeni Yarınlar, 2020 Uygulama Planı” adı altında duyurmuş ve Tokyo sakinlerinin yaşamlarını ve varlıklarını her tür felaketten koruyup dinamik ve hareketli bir Tokyo inşa ederek güvenli kent olacaklarını, küresel bir mega kent, Japonya'nın ekonomisini yönlendiren başkenti ve lideri olarak, karşılaştığı zorlukları çözebilecek ve kentler arasındaki uluslararası rekabette başarılı büyümesine devam edebilecek sürdürülebilir bir akıllı kent oluşturacaklarını planladıklarını duyurmuşlardır¹²⁹. Tokyo dünyanın en kalabalık nüfusuna sahip bir kent iken aynı zamanda dünyanın en güvenli kentleri arasında ilk sırada yer almaktadır¹³⁰. Kent güvenliği konusu ileriki bölümde ayrıntılarıyla bilgi verilecektir.

Tokyo'nun ardından 29 milyon ile Delhi, 26 milyonu olan Şangay ve her biri yaklaşık 22 milyonu bulan Mexico City ve Sao Paulo dünyanın en kalabalık kentleri, metropoller olarak sıralanmaktadır. Bugün Kahire, Bombay, Pekin ve Dakka'da ise 20 milyona yakın nüfus vardır¹³¹. İstanbul ise 15.462.452 nüfusuyla¹³² Türkiye nüfusunun %18,49'unu barındırmakta ve mega kentler arasında 13. sıradaki önemli yerini korumaktadır.

Bunun yanı sıra bazı kentlerde ise son yıllarda nüfusun kısmen azaldığı görülmektedir. Bunların çoğunda, nüfus büyüklüğünün durgunlaştığı veya azaldığı, doğurganlık seviyesinin düşük dereceli olduğu Avrupa ülkelerinde yer almaktadır. Ekonomik daralma ve doğal afetler ise bazı kentlerde nüfus düşüşlerine neden olmuşlardır. Geçmiş dönemlerde dini inanç merkezi veya ticaret yolları üzerinde bulunması nedeniyle döneminin büyük kentleri arasında sayılan bazı yerleşim bölgeleri ise zaman içinde popülaritesini kaybetmiş ve büyüme hızı azalmıştır.

¹²⁸ www.metro.tokyo.jp. (erişim tarihi: 23.04.2020)

¹²⁹ www.metro.tokyo.jp. (erişim tarihi: 22.04.2020)

¹³⁰ The Economist, 2015.

¹³¹ UN, 2018a.

¹³² Tüik, 2021.

Gelecekte, dünyanın kentsel nüfusu artmaya devam edeceği öngörülmektedir, çünkü bugün kent olarak kabul edilmeyen kasaba ve köylerin nüfusu zamanla artacaktır. Aynı şekilde ekonomiler büyüdükçe, kentlerde daha yüksek gelir elde etme isteğiyle küçük yerleşim bölgelerinden kentlere göçün hızı da artacaktır. Kırsal yerleşim bölgelerinde topraksız kalanlar üretim yapamayacak, toprak sahipliğinde büyük şirketler daha fazla hak sahibi olacak ve bu bölgede yaşayanlar herhangi bir istihdam umuduyla kentlere ve kasabalara yönelirken, kırsal alanlardan kentlere eğitim, sağlık, sosyal imkânların fazlalığı gibi kentlerin çekici nedenleri de eklendiğinde göç hızı daha da artacaktır.

İçinde bulunduğumuz yüzyıl içinde ticaret ve sanayinin teknolojiyle paralel hızlı gelişmesi, ülkeler arasındaki sınırları kaldırarak, global dev şirketlerde çalışanların ülkeler arası iş transferleriyle uluslararası göçü daha da artıracığı öngörülmektedir.

Birlikte yaşama isteği ve ortak ihtiyaçların daha kolay elde edilebilir olması nedeniyle insan kalabalıklarının küçük bir alana doluşması, bu kalabalık içinde uzmanlık konularına yönelik büyük bir talep artışını da beraberinde getirmiştir. İnsanların içme ve kullanma suyu, çöplerin imhası ve güvenlik hizmetleri, parklar ve oyun alanları, sağlık merkezleri, eğitim ve ulaşım sistemlerine olan ihtiyacı karşılamak ve düzenlemek için karmaşık bir yönetim sistemi gerekli olmuştur¹³³.

Dünyadaki kentsel bölgelerde yaşayan nüfusun yüzdesine ilişkin istatistikler, kent olarak kabul edilen yerlerin niteliğini de gizlemektedir. Örneğin, “kent”, Afrika'nın birçok bölgesinde gelişmiş bir ülkede olabileceğinden tamamen farklı bir deneyimdir. Gelişmekte olan ülkelere, pek çok kentsel bölge sakinleri karayoluyla az erişimi olan, elektriğin kısıtlı olduğu ve temiz suya veya temel sağlık koşullarına erişimin az olduğu veya hiç bulunmadığı yerleşimlerde yaşamaktadır. “Kent” sınıflandırması otomatik olarak nüfusun okuryazar hale geldiği veya geleneksel kırsal değerlerini ve sosyal geleneklerini kaybettiği anlamını taşımamaktadır. Gelişmiş ülkelerdeki kırsal nüfus, çoğu zaman kentsel alanlardaki hizmetlere erişimde aynı imkânlarla sahiptir. Yer ve alan büyüklüğü dışında kentlerden neredeyse ayırt edilemezler. Mükemmel yol bağlantıları, iletişim, kablolu TV, internet, alışveriş, sağlık hizmetleri ve diğer hizmetlere erişimde kent-kır farkının gelişmiş ülkelere neredeyse eşit olduğu görülebilmektedir¹³⁴.

¹³³ Weber, 2010: 14.

¹³⁴ Haub, 2019: 26.

1.2.Kentleşme

Kentleşme, en dar anlamıyla kentlerde barınan insan nüfusunun artmasını ifade eder¹³⁵. Ancak kentleşme yalnızca demografik açıdan bir değişim değil, bunun yanı sıra siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel bir değişim sürecini ifade etmektedir. Kentleşme, insanların yerleşim yerlerini değiştirerek yaşamlarını kentlerde devam ettirmek üzere göç etmeleri değil, göç edilen kentin kültürüne uygun yaşam sürmeyi benimsemesi anlamını da taşımaktadır. Ekonomik, kültürel ve toplumsal hayattaki değişim ve dönüşümü ifade eden bu kavram bir evrimleşme sürecidir¹³⁶.

Yüzyıllar boyunca en önemli değişikliklerden biri kentleşme veya kırsal alanlardan büyük kentlere göç/geçiş olmuştur. Kentleşme, sosyal, politik ve ekonomik yaşamın birçok yönü için önemli sonuçlar doğurmuştur.

İnsanlık varoluşundan itibaren sosyal bir örgüt oluşturma eğiliminde olmuştur. İlk başlarda kurulan bu örgütlerde ilişkiler kan bağı ile düzenlenirken, bu örgütler giderek daha da büyümüş ve kan bağı ilişkileriyle yönetilemeyecek köy, kasaba, bağımsız kent devletleri vb. daha büyük ve yeni örgütlenmeler haline gelmişlerdir. Dünyanın her yerinde aynı hız ve zamanda olmasa dahi bu değişimler sonucunda “devlet” ortaya çıkmıştır. MÖ. 2000’li yıllarda Hindistan bölgesinde bulunan kentler, yerel özerkliklerini korurken Çin’de krallıklar kurulmuştur. Ortaçağ döneminde 15. yüzyıla kadar batı toplumlarında komün özellikleri görülürken doğu devletlerinde merkezlilik yaygın olarak görülmüştür¹³⁷.

Sanayi Devriminin etkisi toplumların tamamında hissedildikçe kentlerin boyutlarındaki büyüme muazzam bir şekilde görülmeye başlanmıştır. 1880’lerde Prusya’nın kent nüfuslarında 2 milyon, Fransa’dakilerde bir milyon, İngiltere ve Galler’deki kentlerde ise 750.000 nüfus artışı gerçekleşmiştir. Londra ve Paris 1850’li yıllara oranla 1890’lı yıllara gelindiğinde nüfuslarının 2 kat daha fazla arttığı görülmektedir. Amerika ve Avrupa kentlerindeki artışının muazzam bir şekilde gerçekleşmesi kırsal nüfusun da aynı oranda düşüşü ile ilgilidir¹³⁸.

Dünya nüfusunun yarısından fazlası şu anda kentsel bölgelerde yaşamakta ve neredeyse dünyanın tüm ülkeleri giderek daha da fazla kentleşmektedir. Bu kentleşme olayı, bölgeler ve kalkınma seviyeleri arasında çok farklı ifadelerle sahip küresel bir fenomendir, daha zengin ülkeler, Latin Amerika ve Karayip ülkelerinde kentsel alanlarda

¹³⁵ Keleş, 2012:31.

¹³⁶ Kaya vd, 2007: 15.

¹³⁷ Görmez, 1997: 22.

¹³⁸ Weber, 2010: 13.

yaşayan nüfusları büyük bir oranına sahipken, Afrika ve Asya'da hala kırsal alanlarda yaşayanların önümüzdeki yıllarda diğer bölgelere göre daha hızlı kentleşeceği öngörülmektedir. Bu eğilimler, dünyanın farklı yerlerindeki yaşam koşulları, çevre ve kalkınma için önemli etkileri olan insan yerleşim alanlarının yapısını da değiştirmektedir¹³⁹.

Kentleşme, ilk bakışta kentlerde yaşayan insan sayısının artması anlamına gelmekteydi. Aslında kentleşme sadece kent sakinlerinin sayısındaki basit bir artışla değil, aynı zamanda kırsal kesimden farklı olarak, kente özgü yapıları, üretim merkezleri, istihdam, yaşam koşulları ve sosyal kamu hizmetleri açısından bir dizi değişimi de içermektedir¹⁴⁰.

Kentleşmeyi tarifte tanım, kent sınırlarıyla sınırlı kalmaz, aynı zamanda kırsala doğru etkisi yayılır. Modernleşme, yerleşim bölgesinde merkezden çevreye doğru yayıldıkça, ülke içindeki diğer bölgeler, ülkeler ve toplumsal kesimler arasında mevcut bulunan farklılıklar kalkacak, insanlığın gelişimi adına ilerleme ve gelişme sağlanmış olacaktır¹⁴¹.

Kentleşme, “belirli bir toplumda yaşamın demografik, sosyal, ekonomik, teknolojik ve çevresel yönlerinde zamansal, mekânsal ve sektörel değişimlerle kendini gösteren bir süreç olarak da tanımlanabilir¹⁴².

Narayan’a göre kentleşme genellikle uzmanlaşma, sanayileşme ve gelişme ile ilişkilidir. Kentleşme, ekonomideki yapısal değişikliklere cevaben genellikle bölgesel değişimler olarak görülmektedir. Kentleşme düzeyi ve ekonomik gelişme arasında ise pozitif bir ilişki mevcuttur. Bir yerdeki nüfus konsantrasyonundaki artış, verimliliği artıran birçok pozitif dışsallığa neden olur. Gelir farklılıkları ile kentleşmenin düzeyi ve büyümesi incelenmiş, kentleşme ve kalkınma arasındaki ilişkinin gelişme aşamasındaki değişikliklerle değiştiğini göstermiştir. Yapılan alan araştırmaları, kişi başına düşen milli gelir seviyesinin, kentleşme düzeyi ile pozitif korelasyon gösterdiğini ortaya koymuştur. Kişi başına geliri yüksek olan ülke/bölgede, aynı zamanda kentleşme düzeyinin de daha yüksek olduğu görülmüştür¹⁴³.

Chen ve diğer araştırmacılar da kentleşme ve ekonomik büyüme arasında azımsanmayacak bir ilişki olduğunu belirtmekte ve son 30 yıl analiz edilerek kentleşme

¹³⁹ UN, 2019.

¹⁴⁰ Chen vd, 2014.

¹⁴¹ Kaypak, 2014: 350.

¹⁴² Narayan, 2014: 901-902.

¹⁴³ Narayan, 2014: 902.

seviyelerinin bu otuz yıl boyunca önemli ölçüde değiştiğini, kentleşme seviyeleri ile kişi başına GSYİH arasındaki yakın gelişmeler olduğunu belirtmektedir. Bununla birlikte, küreselleşme ile kentleşme hızı ve ekonomik büyüme oranı arasında bir korelasyon bulunmadığına dair önemli kanıtlar bulmuşlardır. Ülkede devlet destekli hızlandırılmış kentleşme biçimi olduğunda, kentleşmeden beklenen ekonomik faydaların alınamayacağı belirtilmektedir. Ayrıca orta ve kısa dönemde kentleşmenin ekonomik büyüme üzerinde çok az etkisinin olduğunu ve ekonomik büyümede paralel bir büyüme olmadan yeterli bir kentleşme süresine sahip olunduğunu görmüşlerdir. Dolayısıyla, yüksek kentleşme hızının otomatik olarak ekonomik büyümede daha hızlı bir artışa yol açtığı bir kural olarak ifade edilemeyeceğini savunurlar¹⁴⁴.

Dünyanın küreselleşme hızının artmasıyla kentlerin önemi giderek artmaktadır. Sanayi kuruluşlarının, işyerlerinin kentin merkezinde veya çevresinde yer alması hem arzın hem de talebin bu mekânlarda oluşmasını sağlar. Ayrıca oluşan yoğunluk, kentteki altyapı hizmetlerinin yetersiz hale gelmesine neden olur. Bu durum da yetersizliklerin giderilmesi için işgücüne bir alan daha yaratır. Bu şekilde hem emek gücünü kendisine çeker hem de istihdam alanı yaratır. Nüfus ve ekonomik faaliyetlerin kentsel ölçekte bir araya gelmeleriyle oluşan kent ekonomileri, ekonomik refahın artırılmasında önemli yer tutar. Kentlerde ekonomik faaliyetlerin artması olumlu ve olumsuz birçok özelliği de bünyesinde barındırmasını sağlar. Maliyetlerin düşmesini, istihdamın artmasını, üretimin artmasını sağladığı gibi konut ihtiyacının artmasını, ulaşım ve altyapı hizmetlerinin yetersiz hale gelmesi ve çevre sorunlarını da beraberinde getirir. Kent ekonomileri nüfusun ve ekonomik faaliyetlerin belli bir alanda yoğunlaşmasıyla ekonomik birimlerin avantajı üzerinde durur. Bir sektörün kurulmasıyla onunla ilgili diğer sektörlerin pazar kaygısı, ulaşım gibi nedenlerle bir araya gelmeleriyle toplanma merkezleri oluşur. Firmaların birbirine yakın olmasının avantajlarından olan emek piyasası için önemli olan konut, üretim, tüketim ve yatırım malı olması nedeniyle kent ekonomisi içinde önemlidir. Konut, hem kent ekonomisine hem de topluma dolaylı etkisi vardır. Konut üretiminde, dağıtımında ve paylaşılmasında sosyal adaletin gözetilmesi konutun ekonomik ve toplumsal etkisini artırmaktadır. Konut sektörü, üretimi artırması, finans piyasalarını canlandırması ve ekonominin büyümesini sağlamasıyla ülke ekonomisi açısından önemli bir değer olarak görülür. Konut sektörü diğer sektörleri de etkilediğinden buradaki olumlu ve olumsuz gelişmelerin diğer sektörleri de etkileyeceği

¹⁴⁴ Chen vd, 2014.

kabul edilir. Konut, yapılı çevreyi, kentsel büyümeyi ve genişlemeyi sağlayarak toprak rantının ortaya çıkmasına ve artışına sebep olur. Arazinin kent merkezi ile işyerlerine erişimin artması, konumu ve altyapı hizmetlerinin artmasının sonucunda kentin büyümesi ve nüfusun artmasıyla alt merkezler oluşur. Hızlı nüfus artışı, konut alanlarının düzenlenmesi, yapılandırılması kentsel rantı artıran ve yaratan nedenlerdir. Ayrıca ekonomik, idari ve siyasi kararlardan etkilenen kent toprağı için alınan kararlar, yapılan düzenlemeler rantı yaratan veya artıran nedenlerdir.¹⁴⁵

Kentleşme karmaşıktır, ancak kentsel ortamların (başarılı bir şekilde geliştirildiğinde) yüksek yoğunluklu ekonomik faaliyet, daha kısa ticaret bağlantıları, insan sermayesinin kullanımı, paylaşılan altyapı ve iş bölümü dâhil birçok faydası vardır.

Atatürk, daha farklı bir düşünceyle kent ve kentleşmeyi bir toplumun çağdaşlaşması, cumhuriyetin dünya görüşü, öncü bir işleve sahip bir kavram olarak görmüş, ülkemize uyarladığında, savaş sonrası yorgun bir ülkenin yeni bir yönetimle toparlanma ve geliştirme zemini olarak tanımlamıştır¹⁴⁶.

Tarihsel olarak kentleşme, sosyal gelişim için kritik bir araç olarak görülmüştür. Genel olarak, kent sakinleri daha yüksek okur-yazarlık oranlarına, daha düşük doğurganlık oranlarına ve daha fazla ekonomik imkâna sahiptir. Bununla birlikte, son elli yıllık kentsel gelişimin incelenmesinde, dünya kentlerinin hızlı ve yeterince iyi yönetilemeden büyümesine birkaç dışsallığın eşlik ettiğini ortaya koymaktadır. Böyle bir dışsallık, gecekondü koşullarında yaşayan kent sakinlerinin sayısının artmasıdır. Ayrıca, Birleşmiş Milletler hesaplamaları yoğun nüfuslu kentlerde yetersiz konut, kötü temizlik ve kirli içme suyundan dolayı 10 milyon insanın öldüğünü göstermektedir.

Endüstri Devrimi'nden bu yana insan toplumunun dönüşümü; sanayileşme, kentleşme ve küreselleşme kelimeleri ile özetlenebilir. Sanayileşme, gelişmiş ülkelerde güçlü, gelişmekte olan ülkelerde ise hızlı bir kentleşme sürecine neden olmuştur. Özellikle uzmanlıklara göre sınıflandırılmış işgücü ve tarım dışı faaliyetlerin benzeri görülmemiş gelişimiyle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde hızlı ve plansız bir kentleşme süreci yaşanmıştır.

Avrupa zaten 1950'lerin başından itibaren ağırlıklı olarak kentlerde yaşar hale gelmiştir. Geçen yüzyılda Avrupa, kendisini büyük ölçüde kırsal bir alandan ağırlıklı olarak kentsel bir kıtaya dönüştürmüştür. Bugün, yaklaşık 362 milyon insan- toplam AB

¹⁴⁵ Önver, 2016: 31-35.

¹⁴⁶ Kaypak, 2014: 350.

nüfusunun 74,9'u kentlerde, kasabalarda ve banliyölerde yaşamaktadır¹⁴⁷. Dönüşümün hızı yavaşlamış olsa da kentsel nüfusun payı daha da artmaya devam etmektedir. Bununla birlikte Avrupa, örneğin ABD veya Çin'e kıyasla daha çok merkezli ve daha az konsantre bir kentsel yapı ile karakterizedir¹⁴⁸.

Kentleşmenin büyümeye mi, yoksa büyümenin kentleşmeye mi neden olduğuna karar vermek oldukça karmaşık bir konudur. Kentleşme olmadan, yüksek gelir elde eden veya hızlı büyüme sağlayan dünyada hiçbir ülke görülmemiştir. Gelir açısından bakıldığında ise kentleşme ile kişi başına gelir arasında güçlü bir ilişki vardır. Hemen hemen tüm ülkeler orta gelir statüsüne ulaşmadan önce kentleşmesinin belli bir oranını gerçekleştirmiştir. Yüksek gelirli/gelişmiş ülkelerde ise sanayi devrimi ile kentleşmesinin büyük kısmını tamamlamış oldukları görülmektedir.

Kentleşme, insanlar tarafından kullanılan kara arazilerindeki değişimin en radikal biçimlerinden birini temsil eder. Ekosistemin işleyişinde, toplumun yapısında ve bireysel niteliklerde değişikliklere yol açmaktadır.

Kentler, artan nüfusla beraber hızlı bir şekilde kurulu bulundukları alanları genişletmektedirler. Arazi kullanımındaki genişleme sonucunda doğal peyzajların da kentleşmesiyle yaban hayatı ekolojisi, biyolojik çeşitlilik ve ekosistem yapısı ve işlevi üzerinde yaygın etkileri bulunmaktadır.¹⁴⁹ Kentlerin doğal ekosistemi etkileyecek şekilde büyümesi, bu bölgede yaşayan hayvanların kentsel peyzaj içerisinde insanlarla etkileşimi, yiyecek arama veya avlanma davranışını, vahşi yaşamdaki yaşantılarını ve üremelerini-çoğalmalarını da etkileyebilmektedir.

Bu değişimler, insan yerleşimlerindeki nüfus yoğunluğunun artması, insanların üretim faaliyetlerine katılımının daha fazla artması ve geleneksel kırsal toplumlara özgü olmayan sosyal, ekonomik veya toplumsal özelliklerin çağın gereklerine uygun benimsenip alışkanlıklara dönüşmesinde kendini göstermektedir. Farklı iş bölümleri ve yönetim, teknoloji tabanlı üretim ve yaşantı, çeşitli mal ve hizmet ticareti, yüksek düzeyde mekânsal ve ekonomik etkileşim, yüksek yoğunluğa sahip nüfus çeşitliliği kentleşmeyle ilişkili temel ilkelere aittir.

Kentleşmenin, tarımsal üretkenliği ve kırsal geçim kaynaklarını iyileştirmenin de faydasına olacağı düşüncesi bulunmaktadır. Tarımsal üretimin ve gelirlerin iyileştirilmesi, günümüzde yoksul ülkelerdeki kırsal alanlarda yaşayan çok sayıda insan

¹⁴⁷ UN Population Division. Erişim: <https://population.un.org/wpp/>

¹⁴⁸ www.worldbank.org. (erişim tarihi: 21.01.2021)

¹⁴⁹ Grimm vd, 2008: 264-266.

arasında yoksulluğun azaltılması için çok önemlidir ¹⁵⁰. İyi planlanıp yönetildiğinde kentler değer yaratır, sakinlerin yaşam kalitesini anlamlı ve somut yollarla iyileştirme potansiyeline sahip ekonomik, sosyal, çevresel ve soyut koşulların (kurumsal, yönetim, politik, kültürel ve sivil algı) sonuçlarının toplamıdır. Anlaşılan planlı kentleşme, olumlu kalkınma sonuçlarına yol açar ve iyileştirilmiş yaşam kalitesi ve genel refah için kullanılabilir. Kentler sadece insanların bir araya geldiği tesadüfi coğrafyalar değil, ekonomik ve kültürel üretimin mekânları ve yaşam alanlarıdır.

Kentlerin büyümesiyle artan nüfusun tarımsal ihtiyaçlarının da artması, kentleri büyük bir pazar haline getirmiştir. Eskiden kendi ihtiyaçları için üretim yapan kırsal alanlar, artan ürünlerini pazarlamakta büyük zorluk çekerken artık ürünlerinin neredeyse tamamını kent halkı için üretir hale gelmiştir.

Ekonomik ve teknolojik büyümenin sadece kentlerde değil, aynı zamanda kırdada görülmesi, kırsal alan üretimini ve büyümesini de artıracığından ülkenin tüm bölgeleriyle eşit ve paralel bir şekilde büyümesini sağlayacaktır. Görülen bu eşit büyüme ile kıyın itici nedenlerinden olan ekonomik sıkıntı ve işsizlik kaybolacak, üretim, verimlilik ve gelir artacak, artan gelirle beraber yaşam standartları ve ileri teknoloji kullanımı da artacaktır. Aslında kırsal alanların desteklenmesi, kentlerin hızlı büyümesini yavaşlatacak, kırdada yaşayanların da her türlü gelişimine katkı sağlayacaktır.

XIX. Yüzyılda Avrupa kıtasının sosyal yapısını yeniden şekillendiren iki önemli süreç yaşanmıştır;

- Tarımdan ziyade madencilik, ulaştırma, ticari ürünler, kimyasal maddeler ve elektrik üretimi gibi sektörlerin artmasıyla sanayileşme devrimi,
- Nüfusun kırsal alanlardan ve küçük köylerden, kasabalara ve daha büyük kentlere göç etmesiyle kentleşme, yaşanmıştır¹⁵¹.

Sanayileşme ve kentleşme, kendi kendine süren süreç haline gelmiş ve kentsel bölgelerde daha fazla ekonomik üretim bulunduğundan, istihdam arayışı için de daha fazla insan ihtiyacı olmuştur. Kentlerin nüfusu arttıkça, ucuz ve sayı olarak çok emekçinin mevcut olduğu kentlere ekonomik yatırımların miktarı geçmişe oranla daha fazla artmıştır. Üretimde tarımdan sanayiye ve nüfustaki kırsal alanlardan kentlere kayma gösteren istatistikler, sanayileşme ve kentleşmenin getirdiği değişimleri göstermektedir¹⁵².

¹⁵⁰ Spence vd, 2009: 11.

¹⁵¹ European Environment Agency (EEA). www.eea.europa.eu (erişim tarihi: 14.04.2020)

¹⁵² EEA. www.eea.europa.eu (erişim tarihi: 14.04.2020)

Kentler, endüstriyel üretim alanları, bankacılık ve diğer finansal ağların merkezleri, karasal ticaret yollarının kesişme noktaları ve küresel imparatorlukların erişim noktaları haline geldikçe daha da büyümüştür. Kentsel nüfustaki büyüme başlangıçta çevredeki kırsal alandan kentlere göç eden bireyler ve aileler iş aramaya başlamıştır. Kent nüfusunun daha da artması, kentlerde doğum oranının artmasıyla birlikte doğal artışın sonucudur. Londra kentinin nüfusu 1840'ta iki milyondan az iken, 1890'da dört milyona çıkmış ve 1914'te tekrar yedi milyona yükselmiştir¹⁵³. Diğer Avrupa kentleri de benzer, hatta daha hızlı bir büyüme dönemi yaşanmıştır. Yeni Alman imparatorluğunun başkenti olan Berlin, 1866'da yarım milyondan daha az iken, 1914'te iki milyona çıkmıştır¹⁵⁴. Fransız ve Alman sınırlarındaki kömür madenciliği bölgeleri gibi yoğun sanayileşmiş bölgelerde, kentler o kadar hızlı büyümüştür ki, çok sayıda üretim merkezini birbirine bağlayan büyük kentler kurulmuştur. Nüfusu bir milyonun üzerinde olan Avrupa kentlerinin sayısı 1870'de dörtten 1914'e kadar olan bu dönemde iki katına çıkmıştır¹⁵⁵.

Hızlı kentleşme, gelişmekte olan dünyadaki son trendlerin en çarpıcı özelliklerinden biridir. Gelişmekte olan ülkeler, yıllar önce gelişmiş ülkelerin yaşadıklarına benzer bir şekilde bugün kentleşmektedirler. Ortalama olarak, bugünün gelişmiş ülkeleri 1880-1900 arasında kentsel nüfus içindeki nüfus payını %7,7 artırmışken, günümüzün gelişmekte olan ülkeleri 1985 ve 2005 yılları arasında %8 oranında kentsel pay artışı görmüşlerdir. Ancak günümüzde gelişmekte olan ülkelerdeki politika yapıcılar kentleşmenin göreceli yararları ve olumsuzlukları hakkında farklı görüşlere sahiptirler¹⁵⁶.

AB, 2016-2020 stratejik planında vizyonunu; “AB ülkelerinde bulunan tüm bölge ve kentlerdeki insanların, tüm potansiyellerini gerçekleştirebilecekleri bir Avrupa Birliği sağlamak” olduğunu belirtmiştir. Yaşadıkları her yerde, herkes için ekonomide ve yaşam kalitesinde kalıcı bir gelişme hedeflemiştir¹⁵⁷.

Kentleşme, insanların iş aramak ve daha iyi bir yaşam bulabilmek için kent merkezlerine taşınmalarıyla kentlerin büyümesini de ifade eder. Çoğunlukla ülkelere göre kentsel alanlarda yaşayan toplam nüfusun yüzdesi her gün daha da artmaktadır. Bir dizi küçük ülkeler, nüfusun %100'ünü kent merkezlerinde barındırmaktadır. Diğer bir

¹⁵³ Old Bailey, (2020). www.oldbaileyonline.org (erişim tarihi: 11.01.2021)

¹⁵⁴ Britannica, (2020). www.britannica.com (erişim tarihi: 11.12.2020)

¹⁵⁵ Bairoch and Goertz, 1986: 302-304.

¹⁵⁶ The World Bank, 2015: 11.

¹⁵⁷ EU Commission, (2016.)

taraftan, Afrika'nın en fakir ülkelerinde ise bu durum tam tersine sadece %10 olarak görülmektedir.

1.2.1. BM Birleşmiş Milletler İnsan Çevre Konferansları (HABİTAT)

Sürdürülebilir insan yerleşimleri oluşturulması ve herkes için yeterli konut sağlanması yönünde oluşturulmuş bir Birleşmiş Milletler Programı olan HABİTAT Konferansları dünyada sürdürülebilir kentsel gelişmeye yönelik gündemi belirlemek amacıyla çeşitli yıllarda toplanmış ve önemli sorunlara dikkat çekerek uluslararası düzeyde kentleşme, kentsel sorunlar, kentsel arazi kullanımı vb. konularda üye devletlerin ortak karar alması açısından son derece önemli bir görev üstlenmiştir.

1.2.1.1.Habitat I

İlk olarak Habitat, Kanada'nın Vancouver şehrinde 31 Mayıs- 11 Haziran 1976 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. İstanbul'da 1996 yılında yapılan Habitat II Konferansı'na Türkiye ev sahipliği yapmış ve “Yaşanabilir Kentler” teması ile gerçekleştirilmiştir. Bu konferansın sürdürülebilirlik çerçevesine önemli katkılar sağlanmıştır. Habitat III Konferansı, 17-20 Ekim 2016 tarihleri arasında Ekvator'un başkenti Kito'da gerçekleşmiştir¹⁵⁸.

Habitat I Konferansı düzenlendiği dönemde dünya kentsel nüfusu %37,9 olarak tespit edilmişti. Dünyadaki hızlı kentleşmenin etkilerini ve sürdürülebilir yerleşimlere olan ihtiyacı hükümetlerin fark etmesi üzerine Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca 1976 yılında bu konferans düzenlenmiştir.

Konferans, Birleşmiş Milletler İnsan Çevre Konferansı'nın önerisini ve Genel Kurulun kararlarını içeren öneriler topladıktan sonra, özellikle de dünya milletlerinin yaşadığı son derece ciddi durumdan dolayı 3128 sayılı kararı alınmıştır. Konferansta;

- Ekonomik kaynakları, kurumsal değişiklikleri ve uluslararası dayanışmayı harekete geçirmeyi amaçlayan ulusal hükümetlerin ve uluslararası topluluğun artan faaliyetleri için farkındalığa ve sorumluluğa ihtiyacının olduğu,
- Bu tür zorlukla başa çıkarken, insan yerleşimlerinin bir gelişme aracı olarak görülmesi gerektiği, yerleşim politikalarının hedeflerinin sosyal ve ekonomik yaşamın her sektöründeki hedeflerinden ayrılamaz olduğu, bu nedenle, insan

¹⁵⁸ TC. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, *Habitat Konferansları*. ; UN Habitat II, (1996).

yerleşimlerinin sorunlarına çözümlerin dünya toplumunun gelişim sürecinin ayrılmaz bir parçası olarak düşünülmesi gerektiği belirtilmiştir¹⁵⁹.

Hükümetleri ve dünya topluluğunu insan yerleşimlerinin sorunlarını çözme konusunda yönlendiren ortak ilkeler bulmanın gerekliliği konusunda mutabakata varılan Konferansta 54 sayfadan oluşan sonuç bildirisi yayınlanmış ve hükümetlere uluslararası topluma insan yerleşimleri konusunda finansal yardımdan kanuni düzenlemelere, kadınların barınma, altyapı ve hizmetler anlayışına, ulaşım ve toplum hizmetlerine erişim sağlanmasına katılımını sağlamaya, yeniden ağaçlandırma, taşkın kontrolü, taşkın ovası yönetimi, ekim düzenindeki ve yöntemindeki değişiklikler ve kontrollerine kadar birçok konuda önerilerde bulunmuş olduğu, barınma ve kentleşmenin ortak değerlendirilmesi gereken küresel konular olduğunun fark edildiği ve Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşmeleri Merkezinin (UNCHS-Habitat) kurulmasına karar verildiği görülmektedir¹⁶⁰.

1.2.1.2. Habitat II

BM İnsan Yerleşimleri Konferansı (Habitat II), 3-14 Haziran 1996 tarihleri arasında İstanbul'da gerçekleştirilmiştir. İnsan yerleşimleri ve konut sorunlarını global ölçekte sorgulayan ve ülkelerin bu sorunlarla baş edebilmesi için gerekli olan kurumsal, hukuki, toplumsal, ekonomik ve yönetsel çözümlere işaret eden kapsamlı bir konferans olmuştur. 20 yıl sonra gerçekleştirilen bu konferansa kadar dünya nüfus artış hızının düşüşte olmasına karşın geçen 20 yıl içinde dünya nüfusu yaklaşık 4,2 milyardan 5,7 milyara çıkmış olduğu belirtilmiştir. Ana teması "Herkes için yeterli konut" ve "Kentleşen bir dünyada sürdürülebilir insan yerleşmelerinin geliştirilmesi" olan toplantıda yerleşimlerin daha güvenli, daha sağlıklı ve yaşanabilir, adaletli, sürdürülebilir ve üretken yapma hedefleri çerçevesinde;

- İnsan yerleşimleri içinde yaşam kalitesinin iyileştirilmesine,
- Düzensiz nüfus değişimlerine, barınma imkânlarından yoksun kalmaya, fakirliğin ve işsizliğin artmasına,
- Sosyal dışlanmalara, aile birlikteliklerinin dağılmasına, yetersiz kaynakların adaletsiz dağıtımına, altyapı, planlama ve temel hizmetlerdeki eksikliğe,
- Artan güvensizlik ve şiddet ortamlarına,
- Çevresel kirlenme, bozulma ve afetlerden artan oranda etkilenmeye,

¹⁵⁹ UN Habitat I. (1976)

¹⁶⁰ UN Habitat I. (1976)

- Özellikle sanayileşmiş ülkelerde, tüketim ve üretim yapı ve dağılımdaki plansız değişimleri dâhil ederek kentlerdeki aşırı nüfus yığılmalarına dikkat çekilmiştir.

Toplantıda bu konferansa katılan devletlerce belirtilen ilkelere sahip çıkılacağı kararlaştırılmıştır. Çözüm amaçlı her düzeyde ilgili taraflarla iş birliği yapılarak uluslararası toplum tarafından desteklenen tüm eylem planlarıyla herkese yetecek kadar konut ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin merkezinde insanın bulunduğu ve tüm insanların doğayla uyum içinde, doğaya zarar vermeden sağlıklı ve üretken bir yaşamı hak ettiğini göz önünde bulundurarak, Habitat Gündemini uygulamayı kararlaştırmışlardır¹⁶¹.

1.2.1.3. Habitat III

Habitat III Konferansı 17-20 Ekim 2016 tarihleri arasında 167 ülkeden 30.000 katılımcı ile Ekvador'un Quito şehrinde yapılmıştır. Kentlerin planlanma, tasarım ve finansmanı ele alınarak imar, yönetim ve idare şekilleri yeniden incelenecek toplantıda, kentlerdeki yoksulluk ve açlığa son verip eşitsizlikleri azaltmaya yönelik girişimler, sürdürülebilir ekonomik büyümeyi teşvik etmek, sürdürülebilir kalkınmaya katkılarını tam olarak sağlayabilmek için cinsiyet eşitliğini ve tüm kadın ve kız çocuklarının güçlendirilmesini gerçekleştirmeye yönelik yaklaşımlar ele alınmıştır. Ayrıca, insan sağlığı ve refahının iyileştirilmesine, direncin artırılmasına ve çevrenin korunmasına yardımcı olma toplantının ana hedefleri arasında yer almaktadır¹⁶².

Toplantıda ayrıca aşırı yoksulluğun ortadan kaldırılması, kentsel alanlarda sosyo-ekonomik ve kültürel çeşitliliği artırarak eşit haklar ve fırsatları sağlayabilmenin önemi vurgulanmıştır. Toplumun tamamını etkisi altına alabilecek tarzda salgına dönüşebilecek HIV/AIDS, tüberküloz ve sıtma ile mücadele, insanların eğitimi, gıda güvenliği ve beslenme, toplumun sağlık ve refahı artırarak güvenliği sağlayabilme, ayrımcılığın ve şiddetin her şeklini ortadan kaldırılması amaçlanmıştır. Uygun fiyatlı konut dâhil herkesin fiziki ve sosyal barınabilmesini sağlayıp kamu hizmetlerine eşit erişimini temin ederek herkesin güvenli bir toplum hayatına erişimini sağlayabilmenin önemi ortaya konulmuştur. Konferans belirtilen tüm bu hususlara üye ülkelerin ortak taahhütleriyle tamamlanmıştır¹⁶³.

¹⁶¹ UN Habitat II. (1996)

¹⁶² UN Habitat III, 2016.

¹⁶³ UN Habitat III, 2016.

Konferansta kent ile kır arasındaki ilişkilerin daha da kuvvetlenmesi gerektiği, kamusal alanların, mahalle perspektifinden değil, kent çapında bir perspektiften bakılması gerektiği konuları üzerinde durulmuş ve katılımcılarla birlikte Habitat II'den bu yana geçen 20 yılda kentlerdeki değişim ve sorunlar ele alınmış, üye devletlerin gelecekte kentlerin daha yaşanabilir ve sürdürülebilir olması için ortak kararlara uyması kararı alınmıştır.

Birleşmiş Milletlere üye ülkelerin katılımıyla yapılan bu toplantılara genel olarak bakıldığında, üzerinde yaşadığımız ve tüm insanlığın ortak malı konumunda olan dünyanın ortak sorunlarına çözüm odaklı arayışlar üzerinde durulduğu görülmektedir. Her geçen yıl artan nüfuslarıyla kentlerin doğaya zarar vermeden yapılaşması, kentte yaşayanların sağlıklı ortamlarda kalmaları, ulaşım, temizlik, hava ve su kirliliği, kaliteli gıdalara ulaşım ve barınma için konut problemleri gündeme alınmış, üye ülkeler tarafından bu konularda çözüm arayışları yönünde kararlar alınmıştır.

1.2.2. Kentleşmenin Sebepleri

Tarih boyunca kentlerin oluşumunu ve insanların kentlerde yaşama sebeplerini araştırdığımızda karşımıza farklı nedenler çıkmaktadır. Kentleşmenin her toplumun kendi iç dinamiği ve kendi kültürüne göre farklı nedenleri olurken uluslararası anlamda kentleşmenin ekonomik, teknolojik, siyasal ve sosyo-psikolojik ana başlıkları üzerinde değerlendirilebileceği görülmektedir.

Tarihte kurulan ilk kentlerin su kenarlarında kurulduğu, tarımda sulama için ihtiyaç duyulan suyun akarsu veya nehirlerden temin edildiği, ihtiyaçtan fazla üretilen ürünlerin ise pazarlandığı/değiş tokuş yapıldığı¹⁶⁴, artı ürün, ticaret, savunma ve dinsel inanç aşamalarından sonra ortaya çıktığı görülmektedir¹⁶⁵. Günümüzde kentleşmenin nedenleri önceki dönemlere göre çok daha farklı olmakla beraber, ilk kentlerin kurulma gerekçelerine bakıldığında su ve güvenlik ihtiyaçlarını giderebilmek için suya yakın veya korunaklı bölgelere yerleşim merkezi kurulduğu bilinmektedir. Teknolojinin henüz bulunmadığı bu çağda yerleşim bölgesinin seçiminde iklim şartları ve coğrafi konumların son derece önemli olduğu görülmektedir. Bu çağda tam olarak günümüzdeki kent oluşumundan söz etmek mümkün değildir. İnsanların birlikte yaşadığı bu merkezlerde idari yapı, sosyal/ekonomik örgütlenme, sanayi veya değiş tokuş haricinde

¹⁶⁴ Tuna, 1987: 82-83.

¹⁶⁵ Alptekin, 2007: 25.

ticaretin olmaması, geçim kaynağının avcılık veya tarıma dayanması tanımlanan günümüz genel kentleşme göstergelerine uymamaktadır.

Bal'ın yorumuyla kentleşmenin göstergelerine bakıldığında;

Aile üretimi dışındaki modernleşen tarımla beraber pazara dönük teknoloji üretiminin önem kazanması, üretim ve istihdamın sanayi ve hizmet sektörüne, nüfusun kırsal alanlar yerine kentsel alanlarda yoğunlaşmasının kentleşmede gösterge olarak kabul edildiğini belirtmektedir. Ayrıca, toplum yapısındaki değişimden kaynaklı kente özgü davranış kalıplarının oluşması, ailenin küçülerek üretim birimi olmaktan çıkması, kadının iş hayatına dâhil olması, bireyselliğin ön planda tutulması, kitle iletişimin ağırlık kazanması, eğitimin önemsenip nitelikli işgücüne olan ihtiyacın artması ve kent hukuk normlarının tüm yaşayanlarca benimsenmesi de kentleşmenin diğer göstergeleri olarak tanımlanmıştır¹⁶⁶. İlk dönem kent ve kentleşmesinin günümüz göstergeleriyle açıklanamayacağı düşünüldüğünde insanların temel ihtiyaçlarını gidermek üzere toplu halde yaşadıklarını görebiliriz.

Ortaçağ dönemindeki kentlere bakıldığında ilk kentlere oranla daha korunaklı oldukları ve kent yönetiminin bulunduğu görülmektedir. Bu dönemde ticaretin başladığı da görülmektedir. Ticaretin kentlerde büyümesiyle birlikte kentlere yönelen göç artmış, sonucunda kent nüfusları da artmış,¹⁶⁷ kent halkı tarım yerine daha çok ticaretle uğraşarak geçimini sağlamıştır. Kendine has kuralları ve kurumları bulunan bu yerleşim yerleri çoğunlukla bir kale içinde kurulmuş¹⁶⁸, tarım dışında zanaat, sanat veya ticaretle uğraşanların ilgi odağı olmuştur. Bu dönem için kentleşmenin nedenleri içinde en fazla ekonomik nedenlerin yer tuttuğu görülmektedir. Tarımla uğraşanların da ürünlerini pazarlamak için kente gelmeleri, bir süre sonra tacirlerin ve zanaatkârların kentte yaşamaya başlamalarıyla kırsal kesime göre daha çok imkân barındıran kentlerin nüfusu hızla artmaya başlamış, yeni kentler kurulmuş, mevcut kentlerde de hukuki kurallar ve meşru yönetim ve eğitim/sağlık imkânları başlıca çekici nedenler arasında sayılabilir. Küçük yerleşim bölgelerine göre bu dönemde kentler, barındırdıkları fırsat ve imkânlar açısından daha zengin fırsatlar sunabilmiştir.

Önceki dönemlerde görülen kentleşme modellerinin devamı olmasına karşın onlardan çok daha farklı özellikler barındıran günümüz kentlerinin en büyük özelliği teknolojiyi her alanda kullanıyor olmalarıdır. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte sanayi

¹⁶⁶ Bal, 2016:114.

¹⁶⁷ Huberman, 2019: 37.

¹⁶⁸ Pirenne, 2002: 49.

çağından teknoloji çağına geçen kentler, barındırdıkları nüfus itibariyle milyonları aşmış ve hatta Tokyo kenti örneğinde olduğu gibi 35 milyondan fazla nüfusa ev sahipliği yapar duruma gelmiştir¹⁶⁹.

Kentleşme araştırıldığında itici ve çekici güçlerin etkisi altında yer değiştiren nüfus hareketleri olduğu görülmektedir. Toprak, kentleşme sebeplerini 3'e ayırarak irdelemektedir. Bunlardan ilki itici-çekici sebeplerdir. Kırdan kente göçü artıran önemli bir sebep olarak itici sebepler üretim faktörlerindeki değişimle açıklanabilir. 1950'li yıllar itibariyle tarımda makineleşme kırsal yörelerde işgücü fazlalığını ortaya çıkarmıştır. Bu bakımdan tarım sektöründe meydana gelen sermaye artışı hem genel ekonomik yapıyı hem de tarımsal faaliyetleri yürüten toplumsal yapıdaki değişimi beraberinde getirmiştir. Makineleşmeye ek olarak Marshall yardımı ve hükümet politikalarına dayalı teşvikler makineleşmenin kontrolsüz ve haddinden fazla yayılmasını sağlamıştır. İşgücünün tarımda istihdamı belirsiz hale gelmiş ve tarım haricinde hiçbir bilgiye sahip olmayan bu işgücü kentlere yönelmiştir. Bu durum aslında bir işgücü transferi anlamına da gelebilir ancak kırsal işgücü kentlerde hizmet sektöründe gizli işsize dönüşmüş veya marjinal sektör olarak adlandırılan ayakkabı boyacılığı, seyyar satıcılık vb. faaliyetlerde bulunmuşlardır. Bu durumda gerçekleşen transfer sektörler arası değil demografik bir yer değiştirme sürecine tekabül etmektedir. Çekici sebepler açısından ise kır ve kent yerleşim yerleri arasındaki sosyo-kültürel imkânların farklılığı önemli bir faktördür. Türkiye'de kentsel hizmetler olarak sayılabilecek eğitim, sağlık, kültürel hizmetler kırsal alanda yeterince yatırım imkânı bulamamıştır. Kırsal alanlarda yaşayanlar ise bu gereksinimlerini kentsel alanlarda karşılama yoluna gitmişlerdir. Böylelikle sadece bu hizmetleri değil kentin sağladığı diğer pek çok hizmete de ulaşma imkânı elde etmişlerdir. Ayrıca sosyo-psikolojik açıdan kentte bulunan bir insan kendisini köydekinden daha konforlu ve statüsü artmış hissetmektedir.¹⁷⁰ Bu durumu Tekeli, görelî zenginlik kavramıyla açıklamaktadır. Bu sayede kente gelenler büyük zorluklar yaşamalarına rağmen kentte kalmaya direnmektedir. Ancak Türkiye'de bu göç sürecinin görüldüğü dönemlerde kırsal yörelerden kente göç eden kesim tamamen kırsaldan kopmuş değildir. Toprağını tamamen satmamış, akrabalık bağlarını koparmamıştır. Köyle ilişkileri devam eden bu kesim uzun bir süre kentin taşıdığı riskleri gözlemlemiş, deneyimlemiş ve kentte oturma ve gelir düzeyi arttıkça kırsalla ilişkisini seyreltmıştır. Bir diğer önemli nokta ise, kırsal

¹⁶⁹ UN, 2018a.

¹⁷⁰ Toprak, 2001: 17-20.

alandan kentlere göç eden genç, dinamik işgücünün kentlerde atıl hale gelmesi, marjinal sektörde çalışması bir bakıma sosyal erozyon olarak adlandırılmaktadır. Bu durum istihdamda kayıt dışılığı da artıran önemli bir faktör olarak görülebilir¹⁷¹.

İletici sebepler olarak adlandırılan sebepler ise, kırsal alanlardan kente göçü hızlandıran, kolaylaştıran ve teşvik eden sebeplerdir. Özellikle ulaşım ve haberleşme imkânlarındaki artış sayesinde kırsal alanda yaşayanlar kent hakkında daha fazla fikir sahibi olabilmekte, göç öncesinde hazırlık yapabilmekte ve ulaşım yollarının daha sağlıklı hale gelmesiyle rahatlıkla kente göç edebilmektedirler. Bir başka kentleşme sebebi ise siyasi kararlardır. Kentsel politika kentleşmeyi teşvik eden veya gerileten bir mahiyette olabilir. Ekonomik gelişmişliğin artırılması için de siyasi kararlarla kentleşme teşvik edilebilir. Şangay gibi bir kent Çin için ekonomik bir merkez, Delhi Hindistan için siyasi bir merkez olarak düşünülmüşken Ankara da Türkiye için aynı maksatla siyasi açıdan seçilmiş bir kent özelliği göstermektedir.¹⁷²

1.2.3. Türkiye’de Kentleşme

Türkiye’de kentleşme araştırıldığında, kentleşmenin coğrafi bölgelere göre kendi aralarında farklılık göstermektedir. Nüfus genellikle endüstrileşmenin yoğun olduğu bölgelerde toplanırken diğer bölgelerde ise nüfus kaybı yaşanmaktadır. Coğrafi açıdan değerlendirildiğinde en yüksek düzeyde kentleşme Marmara Bölgesi’nde yaşanırken en az kentleşmenin Karadeniz Bölgesi’nde olduğu görülmektedir¹⁷³.

Türkiye Cumhuriyeti kurulmadan önce Osmanlı İmparatorluğu, sanayi ülkesi olmanın ötesinde sadece bir tarım toplumdur. Köy, kasaba ve kentlerde yaşayan yerleşik halk sabit yerleşimi benimsemişken hayvancılıkla uğraşan halk ise çoğunlukla otlakların olduğu dağlık kesimleri tercih etmiş ve sık sık yer değiştirmişler, sabit yaşamdan uzak kalmışlardır. Göçebeler ve kentlerde oturan yerleşik halk arasında benzerlikten ziyade karşıtlıklar var olmuş, kent ile göçebelik arasında bir çekişme, zıtlık olduğu ve göçebeliğe ilişkin her şeyin küçümsendiği Osmanlı düşünürleri arasında da kalıplaşmış düşünceyi doğurmuştur. “Merkezin dışı taşradır” anlayışının yaygınlaştığı bu dönemde göçebe ve yerleşik halk arasında ortaya çıkan bu kopuklukla birlikte doğuda hayvancılıkla uğraşanların, gelişmiş batıda ise yerleşik hayatla uğraşanların olmasıdır. Çevre, taşıyıcı ifade eder. Yönetimin yer aldığı merkez ile merkezin dışında kalan çevrenin kopukluğu yapılaşmış, yerleşmiştir. Yöneticiler ve resmi görevliler

¹⁷¹ Toprak, 2001: 20-24.

¹⁷² Toprak, 2001: 27-28

¹⁷³ Bal, 2016: 125.

kentlerde daha önceki başarılı ve kent kökenli kültürlerden büyük ölçüde etkilenmişlerdir. Osmanlı toplumunda Tanzimat'la birlikte, sadece siyasal açıdan değil, kültürel açıdan da, ikili bir kültür yapısı oluşmuştur. Merkezde Batı etkilerinin yoğun olduğu “seçkin kültür”, çevrede ise, İslâm'la yoğrulmuş “halk kültürü” vardır. Batılılaşma ve modernleşme sürecinde bu hep böyle devam etmiştir. Cumhuriyet de bu mirası devralmıştır¹⁷⁴.

Türkiye, geçen son 70 yılda, dünyanın herhangi bir ülkesinden daha farklı ve hızlı kentleşme deneyimlerinden birini yaşamıştır. 1950'lerde, sanayileşmeyi ve nüfusun desteklenmesi için gerekli kentsel alanların yoğunlaşmasını teşvik etme çabaları sergileyen Türkiye, nüfusunun %25'inden fazlası kentsel alanlarda yaşayan ve büyük ölçüde tarımsal bir ekonomiye sahip bir ülke durumundaydı. Günümüzde kentler, ülke nüfusunun %75'inden fazlasını barındırmakta ve kentlerdeki sınai, rekabet edebilen ekonomisine büyük ölçüde katkıda bulunmaktadır. Türkiye'yi geliştirmekte olan diğer pek çok ülkeden ayıran, mekânsal ve ekonomik dönüşümün hızı, ölçeği ve coğrafi çeşitliliği ve belki de çok daha önemlisi, kırsal-kentsel göçün eşlik ettiği yığılma ekonomilerinin faydalarını kullanma kabiliyeti olduğu söylenebilir. Ülkemizde 1950 yılına kadar yavaş seyreden kentleşme olgusu, 1950'li yıllardan itibaren büyük bir ivme kazanmış ve kentlerde yaşayan nüfusun oranı %25 iken, 1980 yılında %44'e, 2000 yılında %65'e ve 2012 yılında ise %77'ye kadar çıkmıştır¹⁷⁵. Hızlı kentleşme kentlerin sadece yapılaşmalarını etkilememiş, aynı zamanda ekonomilerini, sosyal yapılarını ve doğal çevrelerini de yeniden şekillendirmiştir.

Bugün Türkiye, Avrupa'nın en kentleşmiş ülkeleri arasında yer almaktadır. Avrupa ülkelerine kıyasla kentsel alanların ortalama büyüklüğü, AB ortalamasının neredeyse iki katı ve Avrupa'daki diğer herhangi bir ülkeden daha büyüktür. Türkiye'de gerçekleşen kentleşme deneyiminin Avrupa ülkelerinden farklı gerçekleştiği çoğu araştırmacı için ortak bir görüştür. Her ne kadar hızlı ve bazen de plansız kentleşme gerçekleşmiş olsa da ülkemizde, Avrupa ülkelerinin bir kısmında görülen büyük salgın vb. toplu insan ölümlerine karşılaşılmamıştır. İngiltere ve Fransa'da, 19. yüzyıl başlarında kendi sanayi devrimlerine denk düşen kentsel nüfus artışında bir yükseliş yaşamıştır. Her iki ülkede de göçerler hazırlıksız kentlere ve özellikle sanayi kentlerine gelmiştir. İngiltere'de çıkan kolera salgınları kentlerde yayılmış ve 1841 yılına gelindiğinde, İngiliz kentlerinde çocuk ölüm oranları kırsal bölgelerde olduğundan

¹⁷⁴ Mardin, 1990: 31,32-35.

¹⁷⁵ Tüik. 2020.

yüzde 25-50 daha yüksek gerçekleşmiş ve onlara “katil kentler” unvanını kazandırmıştır. İngiltere'nin zorlu kentsel geçişinde en büyük yatırım altyapıya yapılmıştı. Williamson'a (1990) göre, sanayileşme ve kentsel büyümenin ortasında, İngiltere'deki sosyal genel sermaye stokları, 1830'a kadar giden 70 yıl boyunca gerilemiştir. Fransa'da deneyim daha iyi değildi. Paris nüfusu 19. yüzyılda 50 yıl boyunca iki katına çıkmış ve yeni göçmenleri barındıracak yetersiz altyapı ve barınma, kent sakinleri için de sefil yaşam koşullarına neden olmuştur. Üç kolera salgını yaşanmış, en kötüsü 1832'de 20.000 kişinin ya da kent nüfusunun yaklaşık % 3'ünün hayatını kaybetmesine neden olmuştur. Kentleşmeyle ilgili bu iki tarihsel bakış açısı, etkili bir kent planlaması ve bir kentsel toplum için gerekli altyapıya yatırım yapmak için finansmana erişim üzerindeki gerekli vurguyu göstermektedir¹⁷⁶.

Türkiye’de kentlerin ülke nüfusunun çoğuna ev sahipliği yaptığı kent merkezleri hâkimdir. Bu pay, İngiltere veya Almanya gibi bazı büyük, kentleşmiş Batı Avrupa ülkelerindeki paylardan daha yüksektir. Türkiye kentleşmeyi benimsemiştir. Karşılaştırma yapan ülkeler arasında yalnızca Kore Cumhuriyeti, 1950-2013 arasındaki dönemde daha hızlı bir kentsel büyüme oranını yakalarken, Hindistan hala çok gerisinde kalmıştır ve 1990'larda politika yapıcıları tarafından büyük bir itici güç uygulayan Çin ise büyük bir gelişme kaydetmiştir. Türkiye’nin kentsel nüfusu, on yıl içinde, genel nüfusunun üç katından daha hızlı büyümüştür. 1980'lerde başlayan ve devamındaki otuz yılda ortalama kentleşme oranı %4'ün üzerindedir. Kent büyümesine, kent sakinlerinin yaklaşık %60'ını oluşturan ve diğer belediyelerden üç kat daha hızlı büyüyen, Türkiye'nin ilk 16 büyükşehir belediyesi hâkim olmuştur. Aslında, son yıllardaki büyüme ile metropol kentlerin önümüzdeki 15 yıl içinde iki katına çıkması beklenmektedir¹⁷⁷.

Araştırmacılar ekonomik büyümenin ve kentleşmenin birlikte hareket ettiğini öngörmektedir ve Türkiye'nin kentleşme deneyimi bu prensibi pratikte açıkça göstermektedir. 2009 Ekonomik Coğrafyanın Yeniden Şekillendirilmesi Dünya Kalkınma Raporu'nda da belirtildiği üzere hiçbir ülke kentleşmesini tamamlamadan orta gelir seviyesine ulaşamamıştır. Türkiye’nin kentleşme deneyimi incelendiğinde bu gözlemi doğrulamaktadır. Hızlı kentleşme ile birlikte, Türkiye'nin verimliliği artıran toplanma ekonomilerine katkıda bulunan üretim ve tüketim pazarlarının da yoğunlaştığı görülmektedir. Bu, kentleşme döneminde Türkiye ekonomisinde yapısal kaymalar olduğunu göstermekte; sanayi sektörünün GSYH’ye olan katkısının %17,6'dan %27'ye

¹⁷⁶ World Bank, 2015: 13; Görmez, 1997: 15.

¹⁷⁷ World Bank, 2015: 8-9.

yükseldiği ve hizmet sektörünün katkısının %26'dan %64'e kadar daha da çarpıcı bir şekilde arttığı görülmektedir¹⁷⁸.

Türkiye'deki kentsel gelişim Avrupa'dakinden farklı özellikler göstermektedir. Orta Çağ Avrupa'sının gelişimi ve bu gelişimin kentleşmeye yol açması Türkiye'de bire bir karşılığı olan biçimde gelişmediği için kentsel gelişim de farklı nitelikler taşımaktadır. Mesela güvenlik, “kan davası”, “terör”, “sağlık”, “eğitim”, “kentliliğin bir statü değişimi olarak görülmesi” gibi etkiler Avrupa'da görülmemektedir¹⁷⁹.

Türkiye'nin yaşadığı bu hızlı kentleşme ve kentlerdeki ekonomik büyüme kentlerin plansız yapılaşmasına neden olmuş, kentlerin plansız göç almasıyla birlikte ortaya çıkan işsizlik ve altyapı yetersizlikleri, konut yetersizliğinden kaynaklı gecekondulaşma ve çarpık kentleşme, kentli ve göçerler arasındaki sosyal bütünleşmenin sağlanamaması gibi pek çok sorun gündeme gelmiştir.

Bir ülkenin kent nüfusu genel nüfusun yarısını geçmeden önce yani kentleşmenin ilk aşamalarında, genellikle kentsel politikaların odağı, temel belediye altyapı hizmet kapsamını ve erişim seviyelerinin yeterli olmasını sağlamaktır. Ulaşımı sağlayabilmek için yol ve sokaklar, su ve kanalizasyon şebekesi, katı atık toplama, gelen göçerler için yeterli konut erişimi ve benzeri temel iş yükümlülükleri yerel yönetimlerce sağlanmalıdır. Bunlar genellikle ilk nesil kentsel gelişim gündemi olarak adlandırılabilirler. Bu aşamadan sonra kentleşmenin ileri bir aşamasında bulunan Türkiye'nin şimdi ikinci nesil kentsel gelişim gündemini benimsemesi gerekir.

Türkiye'nin kent sistemi, farklı büyüklükteki kentlerin istikrarlı ve mantıklı bir sırasını göstermektedir. Yaklaşık yüzyıl önce, George Kingsley Zipf adlı dilbilimci, bir kelimenin kullanım sıklığının bir frekans tablosundaki sıralamasıyla ters orantılı olduğunu gözlemlediği kelime kullanımında çarpıcı bir model keşfetti. Bu ilişki, genellikle Zipf yasası olarak bilinen güç sıralaması ilkesini izler ve kent büyüklüğündeki sıralamaları anlamak ve tahmin etmek için de kullanılır. Kentler söz konusu olduğunda, kentin nüfus büyüklüğü ve kent nüfusu sıralamasının doğal logaritması, bir ülkenin kent sıralaması büyüklüğünün log-doğrusal bir grafiğini oluşturur. Türkiye'nin kentlerine uygulandığında, Zipf'in güç yasası dikkat çekici bir şekilde doğru çıkmaktadır. Türkiye'nin 2000'li yıllardaki Zipf katsayısı -1.01'dir, yasada öngörülen -1'e çok yakındır. 2011 için katsayı -0,93 çıkmıştır. Başka bir deyişle, Türkiye'nin kentleri

¹⁷⁸ World Bank, 2015: 1.

¹⁷⁹ Görmez, 1997: 15.

arasında sıralamasını ve büyüklüğünü Zipf'nin kanununa göre karşılaştırırken neredeyse kusursuz bir doğrusal ilişki olduğu da görülmektedir¹⁸⁰.

Türkiye'deki kentlerin büyüklüğü ve ölçeği, artan trafik sıkışıklığı, daha büyük bir çevresel tahribat, artan altyapı ihtiyacı ile birlikte bölgesel planlama ve uygulamaların hazırlanması ve uygulanması için kurumsal kapasitelerin artırılması için daha ayrıntılı ve sürdürülebilir kentsel planlama ve yönetim sistemleri gerektirecektir. Ortaya çıkan bu zorlukların ışığında, Türkiye'nin ikinci nesil kentsel gelişim gündeminde aşağıdaki temel politika konularına odaklanılmalıdır:

- Yeni kurulan büyükşehir belediyelerine teknik yardım, kapasite geliştirme desteği ve geçişlerini desteklemek için finans desteği.
- kentlere uygun olarak il düzeyinde ve alt plan düzeyinde bölgesel planların hazırlanmasında desteklemek.
- Kentsel hareketliliği teşvik eden toplu taşıma sistemlerine yatırım yapmak ve kişisel araçlardan ve taksilerden toplu taşıma seçeneklerine yönlendirmek,
- öz gelir kaynaklarını artan harcama sorumluluklarıyla ilişkilendirmek,
- Zaman içerisinde pazar tabanlı finansmana erişimin artırılması için kredi değerliliğinin artırılması,
- Politika oluşumunu ve uygulanmasını koordine etmek için kurumlar arası mekanizmalarla birlikte politika oluşturmayı desteklemek için ulusal ve kent düzeyinde bilgi ve veri sistemlerinin geliştirilmesi gereklidir¹⁸¹.

1.2.3.1. 1923-1980 Arası Türkiye'de Kentleşme

Atatürk, kurtuluş savaşı sonunda yeni bir devlet ortaya çıkarırken, bilhassa dil ve kültür konularına daha fazla önem vermiş; yeni bir ulusal kimlik yaratarak tüm toplumu kucaklayacak yeni bir anlayış biçimlendirmeye çalışmıştır. Bu amaç için çok çaba sarf eden Atatürk, kendi öz değerlerine bağlanarak geçmiş köklerine, kendi öz değerlerine kavuşarak, kendinden farklıları dışlamadan kendine katarak Anadolu insanını modernleştirecektir¹⁸².

Katılımcı bir toplum olan modern toplumda temsil, eşitlik, katılma söz konusudur. Atatürk, gerçekleştirdiği siyasal, sosyal ve ekonomik reformlarla modern bir

¹⁸⁰ World Bank, 2015: 10.

¹⁸¹ World Bank, 2015: 1.

¹⁸² Kili, 1995: 12.

Cumhuriyet kurmuş ve bu yanıyla Hindistan'da Nehru tarafından "Doğu'da modern çağın yapıcı önderlerinden biri" olarak görülmüştür¹⁸³.

Sanayinin merkezleri olan kentler, geleneksel toplumun kurumlarının ortadan kalkacağı ve değer yargılarının azalacağı yerler olarak görülmüştür. Bilimin ve sanatın gelişmesinde temel görev alan kentler, değişimi ve ilerlemeyi oluşturacak destekleyecek, öncülük edecek mekânlardır. Köylere göre daha donanımlı olan kentler, çağı yakalamak, çağdaş uygarlık düzeyine çıkabilmek için yeterli kapasiteye de sahip olmalıdır. Kentler, ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel gelişmeleri yönlendirecek, kıra göre daha fazla özgürlük ortamı sağlayacak, kent sakinlerine kendi bilincine erişebileceği zengin bir kültürel çeşitlilik sunacak yerdir. Atatürk, toplumsal değişimin çekirdeğine kırdaki yaşayan insanlara oranla daha bilgili olan kent insanını oturtarak değişimin hızlı olmasını ve kır insanını da daha uygar kent insanına dönüştürmek istemiştir. Öte yandan, ülke genelinde değişim ve gelişimde kentlere önderlik görevi verilse de, köyler ihmal edilmeyecek, o bölgelerin de ilerlemesi için tüm yenilikler kırdaki da işlenecektir. Her ne kadar kentler bilim ve sanayinin merkezi, gelişimin lokomotifi olarak görülse de Atatürk'e göre, gerçek üretici olan "köylü ulusun efendisidir"¹⁸⁴.

Ülkemizde Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren kentlerin daha modern bir yapıya kavuşması için yoğun çalışmalar yapılmış olmasına rağmen II. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar gelişebilen, nüfusu artan, imar gören tek kent Ankara'dır. Ankara, başkent olmasının sonucu olarak, Orta Anadolu kentlerinden ve bütün Türkiye'den yoğun bir şekilde göç almış, sürekli bir büyüme göstermiştir. Atatürk'ün öngördüğü kentsel yaşam, bütün bireylerin insan haklarının hepsinden özgürce yararlandıkları maddi ve manevi kişilik ve değerlerini rahatça geliştirebildikleri uygar bir kent yaşamıdır. Yalnız ülkeyi ve başkenti çağdaşlaştırmak özlemi değil, Atatürk'ün devletçilik ilkesi; kentsel çevreye ve yerleşme düzenine biçim veren pazar güçlerinin serbestçe işlemesine, devlet güçlerinin karışmasının zorunlu olduğuna inandığını anlatır. Bu planlı bir kentsel gelişmedir. Kent toprağı da dâhil üretim araçlarının ulusallaştırılmadan planlı kalkındırılmasıdır. Atatürk'ün devrimcilik ilkesi, ülkedeki kent ve kasabaları çağdaşlaştırmaya duyduğu ilginin en gerçek kaynaklarından biridir¹⁸⁵.

Tarihteki başkentlere baktığımızda, onları başkent yapan kararların ardında, bazen belli bir inancın sembolik ya da mekânsal varlığı, bazen güçlü bir kale ya da ticaret

¹⁸³ Kili, 1995: 11-13.

¹⁸⁴ Atatürk, 1938.

¹⁸⁵ Keleş, 1993: 217- 218, 224-225.

yolu, bazen de güçlü bir coğrafyanın varlığı yeterli olarak görülebilir. Modern başkentlerin sembolik rolü, modern ulus devletin gücünü, büyüklüğünü ve sürekliliğini temsil etmekle başlar. Ulusal ideallerin ve modernleşme projesinin temsili mekânı olmak üzere tasarlanmışlar ve modern kent yaşantısının örgütlenmesi ve ulusal kimliğin inşası hedefiyle sıfırdan başlamışlardır¹⁸⁶.

Başkent Ankara modern Türkiye için bir simge, bir yeniliktir. Başkent yeni kurulan Cumhuriyet'in ideolojisinin yayılması ve yeni toplumun oluşturulması için bir araç, yeni bir toplumsal yaşamın kurulması ve sürdürülmesi için ise temsili mekân olmuştur¹⁸⁷.

Ankara'yı başkent seçip ilerlemesi için büyük çaba sarf eden Atatürk, kentin modern bir çehreye kavuşmasını ve tüm ülkeye örnek olmasını istiyordu. Bu nedenle, bu misyonu yerine getirebilecek, devrinin büyüklüğü ile doğru orantılı olarak güçlü ve büyük bir Ankara'ya gerek vardı¹⁸⁸. Eski Ankara'nın sokakları o kadar kötü durumdaydı ki, yapmak için yıkmanın gerektireceği masraf yeni bir kent kurmaya yetecek ölçüdeydi¹⁸⁹.

1924 yılında Ankara Şehremaneti Kanunu çıkarılarak kent İstanbul'a benzer bir yönetime kavuşturulmuştur. 1930'da Belediye Kanunu, 1933'da Belediye Bankası ile Yapı ve Yollar Kanunu, 1934'de Tapu Kanunu ve 1939'da Belediye İstimlâk Kanunu çıkarılırken hep Ankara göz önünde bulundurulmuştur¹⁹⁰.

20.Yüzyılın başında planlı kent olgusu tüm dünyada yeni sayılıyordu. Sanayileşmenin yarattığı yeni kentsel nüfus ölçekleri, kent yaşamının yeni hizmet gereksinimleri ve kent toplumunda oluşan yeni ilişkiler, bütüncül plan gereksinimini doğurmuştur. İstanbul başta olmak üzere, kentte yapılaşmayı yönlendirmek için konan imar kuralları, Avrupa ülkelerindeki imar yasalarıyla aynı tarihlerde gelişen bu yasalar, oradaki kentlerden farklı olarak, bir sanayi kentinin bu tür sorunlarına çözüm bulmak yerine, sokakları arabaların geçmesine olanak vermeyen bir sanayi öncesi kentinin sık sık yangın geçirmesine çözüm getirmeye yönelikti¹⁹¹.

En ileri kentleşme anlayışı içinde bütüncül plan yapılabilmesi için, 1928'de özel bir yasayla Ankara İmar Müdürlüğü kurulmuştur. Başkenti planlamak üzere aynı yıl müdürlüğün açtığı uluslararası plan yarışmasını Alman şehircilik uzmanı Prof. Dr.

¹⁸⁶ Uludağ 2009: 25-26.

¹⁸⁷ Tekeli, 1998: 7.

¹⁸⁸ Tankut, 1981: 113-114.

¹⁸⁹ Yavuz, 1980: 24.

¹⁹⁰ Keleş ve Duru, 2008: 29.

¹⁹¹ Büyük Larousse, 1986: 633.

Hermann Jansen kazandı¹⁹². Jansen binlerce yıllık tarih ve kültürün izlerini yok etmemiş, Eski şehrin üstüne değil, onu koruyarak hemen yanına bir "yeni şehir" kurulmasını planlamıştı. Jansen, 1938'e kadar danışman sıfatıyla planın uygulanmasını izledi ve aynı bakış açısıyla Adana, Gaziantep kent planlarını da yaptı¹⁹³.

Cumhuriyet ideolojisinin simgesi gelişen modern kent hayatı olmakta ve gündelik hayat da bu modernite hedefleri doğrultusunda oluşmaktaydı. Ankara, ideal kamusal mekânı oluşturmalıydı. Ankara'nın örnek kent olması, yalnızca kentsel-mekânsal anlamda değil, tüm sosyal ve kültürel boyutları ile birlikteydi. Başkent modern kent peyzajının oluşması da rejimin uygulamaya çalıştığı modernite projesinin bir parçasıdır. Dolayısıyla, Ankara yalnızca yapılan örnekler açısından değil, sembolize ettiği değerler açısından da Cumhuriyet tarihi ve kültürü için çok önemli olmuştur¹⁹⁴.

Bir aydınlanma çağı ürünü olarak başkent imarıyla amaçlanan, pre-modern bir insan topluluğunun modern bir topluma dönüşmesi için gerekli yaşa sahnesini yaratmaktır. Bu sahne, hem modern toplum için gerekli fakat önceden var olmayan kurumlara mekân sağlayacak, hem de çağdaş bir yaşamın aktivitelerine sahne olacaktır¹⁹⁵.

1980 öncesi Türkiye'de kentleşme ile ilgili olarak özellikle ekonomik açıdan 1950'ler itibariyle tarım sektöründe azalan işgücü ihtiyacı ile birlikte kentlere olan göç eğiliminin kuvvetlenmesi ve 1960 sonrası planlı ekonomi modeli ve refah devleti anlayışının daha belirgin biçimde Türkiye ekonomisine yön vermeye başlaması sözü edilmesi gereken vetirelerdir. 1970'lerle birlikte ise ithal ikameci sanayileşme politikasının gerçekleştirilmeye çalışılması ancak bunun da 1980'lere kadar pek de verimli bir politika olmaktan uzak olması vurgulanmalıdır. Bütün bu ekonomi politikası süreçleri toplumsal tabakalaşma, toplumsal değişme ve kırdan kente göç hususunda belirleyici süreçler olarak göz önünde bulundurulmadan 1980 öncesi Türkiye'de kentleşme olgusu anlaşılamaz. Işık ve Pınarcıoğlu, 1980 öncesi dönemi içe dönük büyüme bağlamında topluma barışık, yumuşak ve aşamalı kentleşme başlıklarıyla açıklamaktadırlar. Ağ türü ilişkiler üzerinden yapılan değerlendirmelerde özellikle enformel ilişkiler üzerinden kentsel değişim süreci analiz edilmektedir. 1980'e kadar toplumsal tabakalaşma bakımından orta sınıf vurgusu ise dikkat çekmektedir. Bu iki hususu biraz daha açmak gerekmektedir. Zira enformel ilişkiler üzerinden gerçekleşen

¹⁹² Aydın, 2007.

¹⁹³ Ana Britannica, 1986: 219-220.

¹⁹⁴ Kaypak, 2014: 359.

¹⁹⁵ Tankut, 1994: 23.

kentleşme süreci Türkiye kentleşmesinin ilk aşamalarında da görülmektedir. Gecekondu sahibi ile yap-satçı arasında gerçekleşen ilişki örüntüsü buna örnek gösterilebilir. Gecekondu dan müteahhit yoluyla apartmanlaşmaya açılan kapıdan artık küçük sermayedar olarak görülebilecek yeni bir kentsel sınıf geçebilmektedir. Kat karşılığı olarak adlandırılan bu yeni yapı yöntemi ile konut üretimi kendine has kentsel bir sınıf ortaya çıkarmış, memur üzerinden anlatılan orta sınıfın içeriği yeni küçük sermayedar şekline dönüşmüştür.¹⁹⁶

1.2.3.2. 1980 Sonrası Türkiye’de Kentleşme

Türkiye’de oldukça hızlı bir kentleşme yaşandığı söylenebilir. Kentlerde merkezîleşen ekonomik büyüme, kentlerdeki iş hacmini genişletmiş, endüstri kesiminde kentsel işgücü ihtiyacını daha da artırmıştır. Endüstrinin giderek hızlı ilerlemesi ise kırsal işgücünün kentlere göçüne neden olmuştur.¹⁹⁷

1950 yılında nüfusu 500 binden fazla olan kent sayısı 2 iken, günümüzde bu sayı 40’ları aşmıştır. Buna bağlı olarak 1984 yılında kabul edilen ilk Büyükşehir Belediyesi Yasası ile İstanbul, Ankara ve İzmir Büyükşehir Belediyesi olarak ilan edilmişlerdir. İlk on yıl içinde büyükşehir belediye sayısı 8’e, yirmi yıl içerisinde ise 16’ya yükselmiştir. 12.11.2012 tarihli 6360 sayılı Kanun ile Aydın, Balıkesir, Denizli, Hatay, Malatya, Manisa, Kahramanmaraş, Mardin, Muğla, Ordu, Tekirdağ, Trabzon, Şanlıurfa ve Van illerinde büyükşehir belediyesi kurulmuştur. Yeni kurulanlarla birlikte büyükşehir belediyelerimizin sayısı 30’a ulaşmıştır. Büyükşehir belediyesi bulunan 30 ilde il özel idarelerinin tüzel kişiliği kaldırılmıştır. İl belediyesi bulunan 51 ilde ise il özel idarelerinin tüzel kişiliği devam etmektedir.¹⁹⁸

Kentlerdeki sorunlara çözüm arayışları için 2009 yılında Ankara’da Kentleşme Şurası yapılmıştır. Şuarada, planlı kentleşmenin sağlanması, kentlerde gecekondulaşmanın önlenmesi ve mevcut gecekondualarının kaldırılarak, modern bir kent görünümünün oluşturulması için yerel yönetimler reformunun gerçekleştirildiğini, özellikle kentlerde yaşam kalitesi, afetlere duyarlı yerleşme ve kentleşme, doğal ve kültürel varlıkların korunması, kaçak yapılaşma, kentsel yenileme, dönüşüm, teknik ve sosyal altyapı ve sürdürülebilir kentsel gelişme konularında önemli stratejiler belirlendiğini belirtmiştir.¹⁹⁹

¹⁹⁶ Işık ve Pınarcıoğlu, 2002: 100-105.

¹⁹⁷ Güçlü, 2002: 2.

¹⁹⁸ Resmi Gazete, 12.11.2012.

¹⁹⁹ Kentges, 2009: 14.

Şura sonuç bildirgesinde; katılımcı, müzakereci, dinamik ve disiplinler arası gerçekleştirilen ve yalnızca fiziksel müdahaleye odaklanan yeni planlama yaklaşımının sadece bir belge olarak değil, doğal ve kültürel değerlerin korunmasıyla sosyoekonomik gelişme için araçları ortaya koyan birleştirici ve devamlılığı olan stratejik amaç ve hedefleri içeren izleme ve değerlendirme sistemi olan ve geri beslemeyi öngören esnek bir süreç olarak tanımlanması gerektiği belirtilmiştir. Arazi düzenlemeleri, vergilendirme, finansman sağlama ve ekonomik kayıpların telafisi konularında yeni uygulama araçların geliştirilmesi, kentsel altyapı sisteminin uzun vadeli planlaması ve işletme verimliliğinin artırılması, kent planlarıyla ulaşım planlarının bütünleşik olarak hazırlanması, ortak mekânlar, sağlık, estetik, çevre ve güvenlik boyutları da gözetilerek tasarlanması gerektiği açıklanmıştır²⁰⁰.

Sonuç bildirgesinde belirtilen hususlara bakıldığında ülkemizde kentlerin şekillenmesi açısından uzun vadeli planların olmadığı, imar planlarının ulaşım planlarını içermediği, arazi kullanımında kent ihtiyaçlarına göre planlanmadığı görülmektedir. Kentler kendi özgül değerleri ve ön plana çıkan özellikleriyle kentleşmelerini sürdürmekte, bazı kentlerde ticaret ön plana çıkarken bazı kentlerde sanayi ön planda lokomotif görevi üstlenmektedir.

Türkiye, büyük kentlerde gerçekleşen kentleşmenin ardından şimdi ve özellikle Anadolu'da kendini göstermeye başlayan ikinci nesil kentsel gelişim gündemiyle karşı karşıya kalacaktır.

Işık ve Pınarcıoğlu ise 1980 sonrası Türkiye'de kentleşmeyi devletin küçülmesi, kentsel gerilimin büyümesi, yeni zenginler ve yoksulluğun kentsel krizle daha belirgin hale gelmesi üzerinden analiz etmektedirler. 80 öncesinin uzlaşmacı ve sosyal ittifaklar kuran kentsel enformel ilişkilerinin yerini bu defa zengin ile yoksul arasındaki farkın açıldığı bir kutuplaşma almıştır.²⁰¹

1.3. Türkiye'de Kentlerin Sorunları

İnsan yerleşmelerindeki ekonomik, sosyal ve çevresel koşulların iyileştirilmesinde güncel problemleri ortadan kaldırmak ve gelecekte ilerleme kaydedilmesini sağlamak için, kentlerin karşı karşıya bulunduğu güçlükleri kabul ederek işe başlanmalıdır²⁰².

²⁰⁰ Kentges, 2009: 467-474

²⁰¹ Işık ve Pınarcıoğlu, 2002

²⁰² UN Habitat II, 1996.

Kentlerin ve buralarda yaşayan insanların karşı karşıya kaldığı en ciddi problemleri genel olarak belirtmek gerektiğinde; yetersiz ekonomik kaynaklar, istihdam fırsatlarından yoksunluk, artan evsizlik ve gecekondu yerleşim bölgelerinin yaygınlaşması, artan yoksulluk ve zenginlerle yoksullar arasında derinleşen uçurum, artan suç oranları ve asayişsizlikten kaynaklı güvensiz ortam, yetersiz ve giderek kötüleşen yerleşim mekânlarının sayısı, kamu hizmetlerinin azalması veya ulaşımındaki zorluklar, sağlık ve eğitim tesislerinin artan nüfusa yetersiz kalması, arazi kullanımında plansız ve doğayı tahrip edici olarak kullanılması, topraktan üretimin azalması ve topraktan geçimin yetersiz olması, mega kentlerde ulaşımın karadan sağlanmasında neredeyse zamanın çoğunu işgal etmesi, trafik düzenlemelerinin yetersizliği, toplu taşımanın yaygınlaştırılamaması, giderek artan hava/su ve çevre kirliliği, yeşil alanlardaki yetersizlik, kaliteli gıda ve suya ulaşımındaki imkânsızlıklar, plansız kentsel gelişme ve afetler karşısında giderek artan korunmasızlık sayılabilir.

Sosyal çatışmaların ve bireysel yalnızlığın çok daha sık görüldüğü modern kentte insan, sosyal statü ve rollerin karmaşası ve çatışması içinde çoğu zaman çaresizdir. Bu çaresizlikle içinde bulunduğu durumu değiştirmeye gücü yetmeyen birey, yaşadığı çevresini veya kentini değiştirmeye çalıştığı görülebilir²⁰³.

Kurulan yeni kentlerin yeni binalarında yaşamlar tekildir. Evlerin sokakla bağlantısı koparılmış, eskiden olduğu gibi çocuğun ve aile bireylerinin sokakla ilişkisi dostça olmaktan çıkmış, düşmanca bir tavır almaya dönüşmüştür²⁰⁴.

1.3.1. Hızlı Kentleşmeden Kaynaklı Sorunlar

Kentleşme insan yaşamı için her zaman faydalı olmamış aynı zamanda kent yaşamının evrimini, çöküşünü de getirmiştir. Bu süreçte kent ve kırsal yaşam için en büyük tehdit kentleşme görülebilir. Bu tehdit sadece kent alanlarının coğrafi olarak genişlemesinden ziyade, kent yaşamın içerisinde insani niteliklerden uzaklaşılması, topluluk yaşamının yok olması, tarımsal yaşamın doğal halinden uzak kalması gibi olumsuz etkiler olarak görülmüştür²⁰⁵.

Tarihi, kültürel, mimari, doğal, dini ve moral değerlere sahip yerleşim dokularının, binaların, anıtların, açık alanların, peyzajların korunması, bakımı ve

²⁰³ Özdenören, 2014: 83.

²⁰⁴ Özdenören, 2014: 140.

²⁰⁵ Bookchin, 1999: 26.

onarmama önem verilmelidir. Kentler, insanların itibar, sağlık, güvenlik, mutluluk ve umut içinde yaşamlarını devam ettirecekleri yerler olmalıdır²⁰⁶.

Kentleşme sadece kırsal kesimi etkileyip baskı altına almamakta, kenti de kötü yönde etkilemektedir. Kasaba ve köy yaşamında geçerli olan tarımsal ilişkilerle yoğrulan değer ve kültür ve kurumları değil aynı zamanda kent yaşamında yurttaşlık ilişkileri ile beslenen kültür ve kurumlarını da yutmaktadır. Birçok bozucu özelliklere sahip kentleşme, insanlar arasındaki yakınlığı, komşuluk bağları ile bütünleşen ilişkileri ve insan odaklı politika barındıran kent alanlarını yok ettiği gibi doğayı, insanlar arasında yardımlaşma anlayışını ve sıkı aile bağları içeren kırsal mekânları da yok etmektedir²⁰⁷.

Dünyada kentleşme hızla devam ettikçe, sürdürülebilir kalkınmanın artan oranda devam edebilmesi için hızlı kentleşmenin beklendiği düşük gelirli ülkelerdeki kentsel büyümenin yönetiminin başarısına bağlı kalacaktır. Hem kentsel hem de kırsal kesimde yaşayanlar, yaşamlarını iyileştirmek için entegre politikalara ihtiyaç duyarlar, bu da kentsel ve kırsal alanlar arasındaki bağları güçlendirir ve mevcut ekonomik, sosyal ve çevresel bağlarını güçlendirecektir.

Kentsel büyüme, sürdürülebilir kalkınmanın üç boyutu ile yakından ilgilidir: ekonomi, sosyal yaşam ve çevre. İyi yönetilen kentleşme, uzun vadede artan nüfusun çevre tahribatını ve diğer olası olumsuz etkilerini en aza indirirken, toplu halde yaşamadan kaynaklı herkes için altyapı ve sosyal hizmetlere erişim sağlanması, kentsel yoksulluk ve korunmaya muhtaçlara karşı olanların ihtiyaçlarının giderilmesi, eğitim, sağlık, güvenlik hizmetleri, yeni iş fırsatları, huzurlu ve güvenli bir ortam kentleşmenin faydalarını en üst düzeye çıkarabilecektir. Bu sayede sürdürülebilir bir gelişmeyle başarılı bir kentleşme sağlanmış olabilir.

Kent yoksullarının artan sorunları ve kentsel gelişimdeki verimli yatırımlardan elde edilecek ekonomik faydalar, uluslararası kuruluşlar ve aynı zamanda ulusal yönetimler tarafından da büyük ölçüde ihmal edilmiştir²⁰⁸.

Yerleşik hayatla birlikte ortaya çıkan kent-kır ayrımıyla birlikte hangi yerleşimlerin kent, hangi yerleşimlerin kır yerleşmeleri olduğuyla ilgili kıstaslar geliştirilmiştir. Bu kıstaslar yerleşim alanındaki hangi ekonomik aktivitenin daha baskın olduğu, yasal veya yönetsel sınırlar ve kentsel karakteristikler, nüfus yoğunluğu ve

²⁰⁶ UN Habitat II, 1996.

²⁰⁷ Bookchin, 1999: 31.

²⁰⁸ Institute of Urban Studies, 1994: 5-7.

büyükölğüdüür. Kent; kent ve kır arasında nüfus dengesindeki değışimi ifade eden kentleşme sürecinin başlangıcıdır. Kentlerin ortaya çıkışı ve kentleşme süreçlerinin farklılığı her dönem ve her coğrafyadaki üretim biçiminin farklılığından kaynaklanır. Sanayileşme ile kurulan fabrikalara kırdan kentlere doğru yaşanan nüfus akışı ile gelen emek gücü sayesinde kentleşme süreci başlamıştır. Yaşanan yoğun nüfus hareketliliğiyle kentler mekânsal değışime uğramıştır. Kapasitesinin üzerinde insanın barınmaya çalıştığı kentlerde sağlıklı ve kötü malzemedен konutlar yapılmış veya konutlar daha fazla kişi ile paylaşılmıştır. Artan nüfusla birlikte büyüyen kent sorunları altyapı hizmetlerinin ve yeterli sağlık önlemlerinin alınmamış olduğunu göstermiştir. Bu durum da konut ihtiyacına çözüm aranmasının başlamasını sağlamıştır. İç içe olan konutlar ve yoğun nüfusu barındıran kentlerde düşük ücretler ve yüksek ev fiyatları nedeniyle devletin görevleri arasına konut sorunun çözümüne yönelik çalışmalarda girmiştir. Kamu sağlığı ve konut sorununun iç içe olması, kentlerde konutların belli standartlarda olmasına, kentsel altyapının ve kentsel hizmetlerin daha geniş bir şekilde örgütlenmesi gereğı anlaşılmıştır. Ekonomik etkinliklerin ve nüfusun kentsel alanlarda artışı ve buna uygun kentsel hizmetlerin ve mekânsal düzenlemelerin yapılması ekonomik faaliyetlerin aynı kentlerde yoğunlaşmasını getirebilir. Bu durumda nüfus ve konut artışı ile ekonomik etkinlikler birbirini karşılıklı etkiler. Konut üretimi hem kent ekonomisinin sektörü hem de istihdam edilenlerin barınma ihtiyaçlarını gideren ekonomik bir maldır. Kent ekonomisiyle ilişkili olan kent planlaması da sağlıklı kentler yaratmanın önemli bir ayağı olan sağlıklı konutlar üretmek ve konutların dengeli dağıtımını için gereklidir²⁰⁹.

Hızlı kentleşmenin yarattığı en önemli sorunlardan biri de konut sorunudur. Tarihsel anlamda konut insanoğlunun sürekli biçimde gereksinimini duyduğu barınma ve insanca yaşama ihtiyacının günümüzdeki biçimlenişi olarak ifade edilebilir.

İnsanoğlu yeryüzünde varlığının başlamasıyla birlikte beslenme ve barınma gibi içgüdüsel ihtiyaçlarını karşılama arayışına girmiştir. İlk çağlarda beslenme açısından avcı-toplayıcı özelliğı taşıyan, barınma açısından ise mağara ve höyüklerde yaşayarak doğayla uyumlu bir şekilde kalarak yaşam mücadelesini sürdüren insan, neolitik çağı geçişle birlikte beslenme sorununu kendi ürettikleriyle çözen ve çeşitlendiren, ayrıca barınma problemini de doğayla uyumun kendisine kazandırdığı bilgiler sayesinde (ilkel de olsa) önceki dönemlere göre standartları daha yüksek konutlar inşa etmiştir²¹⁰.

²⁰⁹ Önver, 2016: 30-31.

²¹⁰ Önver, 2016: 10-15.

Sanayi devrimi ile birlikte büyük çaplı barınma ve yeri geldiğinde aynı zamanda üretimin mekânı olan konutlar, sanayi devrimine geçilmesi ve dolayısıyla büyük çaplı üretim merkezleri olan fabrikaların kurulduğu ve geliştiği kentlerde artık yalnızca barınma için gerekli bir araç olmanın yanı sıra iş gücünün kendi emeğini yeniden üretme mekânları haline gelmiştir. Kentleşme ile sanayileşme süreçlerini birlikte gerçekleştirebilen gelişmiş ülkeler artan insan nüfusu ile ortaya çıkan konut sorununu devlet eliyle ve sosyal refah devlet politikaları ile çözmeye çalışırken, gelişmekte olan ülkelerde söz konusu konut sorunu piyasanın ve sermayenin insafına ve çözümlerine bırakılmıştır.

Pek çok ulusal ve uluslararası antlaşmalarda, insan olmanın gereği olarak karşılanması için tüm koşulların yaratılması gerektiği belirtilen konut hakkı maalesef antlaşma sayfalarında yer almış ve bu hakkın sağlanması kapitalist sistemin eline bırakılmıştır. Çözüm yollarının kapitalist sistem içerisinde aranması ise sorunu daha da içinden çıkılmaz bir hale getirmiştir. Nitekim konuta bir sorun olarak bakış açısı geliştiremeyen bu sistem tarihsel süreç içerisinde konutu bir meta haline getirmiş, bununla da yetinmeyip kentin bizzat kendisine artı değer katarak onu da metalaştırmıştır²¹¹.

Konut sorununun çözümünde devlet politikalarının kullanılması kapitalist çevreye (sermayeye) iki avantaj sağlamıştır. Bunlardan birincisi sermaye için gerekli olan iş gücünün yeniden üretimi için gerekli mekânlar olan konutların sağlanması ve bunun için bir maliyete katlanılmaması, ikincisi ise sermayelerin kendi üretim alanı dışında ayrıca konut sektörüne (inşaat ve emlak sektörü)de girerek sermayesini artırmasıdır. Çözümün başlı başına kapitalist sisteme bırakılması halinde ise konutların kullanım değerinin değişen değeri ile sunulmasından dolayı işgücü-emek sahiplerinin konut sahibi olmasının zorlaşması, inşaat-emlak sektörüne dayalı finans sektörünün hayali olarak gelişmesi ve balonlaşması ve ayrıca 2008 krizi gibi küresel krizlerin ortaya çıkmasına yol açmaktadır²¹².

1.3.2. İçgöç ve Gecekondulaşma

Her dönemin kendine has özellikleri olduğu gibi her mekânın da kendine özgü değerleri ve değişkenleri vardır. Pek çok kırsal yerleşme, istihdam başta olmak üzere ekonomik olanaklardan ve su, kanalizasyon, sağlık, eğitim, iletişim, ulaşım ve enerji

²¹¹ Önver, 2016: 15-19.

²¹² Önver, 2016: 19-29.

başta olmak üzere altyapı ve hizmetlerden yoksun bulunmaktadır²¹³. Hızlı kentleşmenin ve dolayısıyla gecekondulaşmanın başladığı evre olarak görülen 1950’li yıllarda görülen kentlere doğru gerçekleşen göç, özellikle içgöç, kentlerin kendine has özelliklerinin de değişmesine neden olmuştur.

Ülkemizde göç olgusu araştırıldığında diğer ülkelerde olduğu gibi, kentsel merkezlerin hızlı büyümesi, sanayileşme ve ticaretin artması neticesinde, ihtiyaç duyulan işgücünün diğer bölgelerden karşılanmasıyla mümkün olmuştur. Günümüzde göçlerin nedenleri irdelendiğinde sebepler içinde en dikkat çekici olan iktisadi nedenlerdir. Sonrasında siyasi, sosyal, doğal afet, terör, eğitim, güvenlik ve benzeri nedenleri bulunmaktadır²¹⁴. Tarımda makineleşme, kırın itici nedenleri ve kentin barındırdığı eğitim, sağlık ve sosyal hayat zenginliği gibi yaşam kalitelerinin yükselmesi gibi çekici nedenler insanların göç nedenleri arasında yer almaktadır²¹⁵. Göç nedenleri Avrupa ülkelerinde olan içgöçle karşılaştırıldığında bazı farklılıklar olduğu görülebilmektedir. Ülkemizde sanayileşme dönemi, Batı ülkelerine göre daha kısa bir zamanda gerçekleşmeye çalışmış, ivmesi yüksek bu oluşumla beraber kentlerin plansız büyümesi ve ihtiyaçtan fazla göçerleri barındırmasıyla sonuçlanmıştır.

Kent-kır bağlantıları insan yerleşmelerinin sürdürülebilirliği için büyük bir öneme sahiptir. Kırsal nüfus büyümesi istihdam ve ekonomik fırsat üretimini aştığından beri, kırsal alandan kentlere olan göç, gelişmekte olan ülkeler başta olmak üzere sürekli artış göstermiş ve bu durum zaten ciddi bir zorlanma altında bulunan kentsel altyapı ve hizmetler üzerinde muazzam baskılar yaratmıştır.

Özelliklere ülkemizin Doğu, Güneydoğu ve Karadeniz bölgesinden Batı’daki gelişmiş bölgelere veya aynı bölgede bulunan fakat gelişmiş kentlere doğru nüfus akını hiç kuşkusuz yeni bir durum değildir. Bu göç hareketlerinin İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra önem kazandığı ve günümüze kadar devam ettiği kabul edilmektedir. Kentlere büyük kitleler halinde göçün başlayıp, bazı sanayileşmiş büyük kentlerde nüfus yoğunluğunun artmasıyla gecekonduların oluşması ve oluşan kentsel problemler 1950 sonralarında görülmektedir. 1945’lerden bu yana Türkiye’de nüfus artış hızının yüksek olması ve kır topraklarının artan nüfusa yetersiz kalması göç hareketlerini de hızlandırmış, artan kent nüfusuyla kentler hızla ve plansızca büyümeye başlamış, sonucunda içinden çıkılamayan ve kısa süreler içinde çözüme kavuşturulamayacak

²¹³ UN Habitat II, 1996.

²¹⁴ Ceylan, 2013: 331.

²¹⁵ Tezcan, 2011: 6.

devasa sorunların yaşanmasına neden olmuştur. Bu sorunların en başında ve belki de en önemlisi, öteki kentleşme sorunlarının da yaratıcısı, gecekondu sorunu olarak görülebilir²¹⁶.

Sadece kentlerin çekici nedenlerinden değil, aynı zamanda kırsal alanların itici etkisiyle ortaya çıkan kentlere göç, plansız ve hazırlıksız kalan kentlerde çarpık yerleşmeyi de beraberinde getirmektedir. Kırdan kaçıp gelen insanların ilk ve temel gereksinimi olan barınma sorununun kamu tarafından karşılanamaması, özel sektörün faaliyet alanının da ekonomik yönden dar gelirli/yoksul kesimlere yönelik konut üretimi dışında kalmasıyla, Türkiye’de kentlere göç edenlerin kendi çözümlerini üretmelerine, gecekondulaşmaya sebebiyet vermiştir²¹⁷.

Kent imar planı ve yapı kurallarına uygun olmayacak şekilde kamusal, tüzel veya özel kişilerin arazilerine hak sahiplerinin izni ve bilgisi dışında, elektrik, su, yol vb. altyapı çalışmaları yapılmadan ucuz, hızlı ve gerekli güvenlik tedbirleri alınmadan inşa edilmiş kaçak tüm yapılar “gecekondu” olarak tanımlanır.²¹⁸ Yapılan bu kaçak konutların resmi idarece fark edilip yıkılmasını engelleyebilmek için aceleyle ve sadece gece çalışılarak inşa edilmesinden dolayı ismine “gecekondu” denilmektedir.

Kente göçle gelenlerin genellikle hemşericilik nedeniyle mesafe olarak birbirine yakın çevrelerde oturma isteğiyle bazı yerleşim bölgeleri adeta göç edilen bölgenin bir alt mahallesi konumunda görünmekte, hatta aynı kültürlerini geldikleri yerde koruyup yaşatmaya da önem verdikleri görülmektedir²¹⁹.

Ankara’nın Anadolu’da yeni bir kent olarak, yeni kurulan Cumhuriyetin başkenti olarak planlı gelişmesindeki başarısı kolay kazanılmamıştır, bu süreçte konut ve gecekondu, kamusal kent hizmetleri, nüfusun hızlı artışı ve arsa spekülasyonu gibi pek çok sorunla karşılaşmıştır²²⁰. 1934 yılında kent ilk gecekondu ile tanışmıştır²²¹. 1950’ye gelindiğinde kentin %22’si, 1980’lerde ise kentin %72’si gecekonduya yaşıyordu²²². Cumhuriyetin kuruluşuyla Atatürk’ün örnek bir başkent yaratma düşüncesiyle başlayan planlama çalışmalarının tamamıyla başarıya ulaşmadığı, çoğu planlamanın eksik kaldığı veya vazgeçildiği görülmektedir²²³. Çağdaşlaşmada ülkeye öncü rol oynayan, medeni bir kent olması için planlamalar yapılan, başarıları ve başarısızlıklarıyla dolu ülkenin ilk

²¹⁶ Çakır, 2011: 211-212.

²¹⁷ Özel, 2005: 126.

²¹⁸ Akan ve Arslan, 2008: 37.

²¹⁹ Koca, 2005: 81.

²²⁰ Keleş, 1993: 224

²²¹ Bilgeç, 1972: 59.

²²² Geray, 1987.

²²³ Şenyapılı, 1978: 27-30.

imarlı kenti Ankara, modernleşme sürecinde Türkiye'deki kentlerin değişim ve gelişimi açısından öğretici bir deneyim olarak nitelendirilebilir.

Bugün, ülkemizde kent ve köy arasında yapısal dengesizlikler halen mevcuttur. Başta İstanbul olmak üzere hemen her kentte, kâr elde etmek için toprak rantına yönelmek, geçim kaynağı olmuştur. İç göç, özellikle büyük kentlere yönelerek onların da nüfuslarını normalin çok üstünde artırmakta, kentleşmeyi hızlandırmakta ve çarpıtmaktadır²²⁴.

Kırdan kentlere göçün doğurduğu adaptasyon problemi sürecini yaşayan göçerlerin çoğu gecekondularda yaşarken aynı zamanda kır yaşantısını kentte devam ettirmeye çalışan, kır ile kent yaşamı arasında yeni bir alt kültür meydana getirmiştir.²²⁵ Daha önceki dönemlerde çeşitli araştırmalar yapılmış olmasına rağmen Türkiye'de göç edenlerin göç etme nedenlerini belirlemek üzere ilk defa 2000 yılı Genel Nüfus Sayımında geniş çaplı bir bilgi toplanmış ve 1995-2000 döneminde ülke içinde göç etmiş kişilerin göç etme nedenleri ana hatlarıyla tespit edilmeye çalışılmıştır. Elde edilen veriler incelendiğinde: 1995-2000 arası göç etmiş 4.788.193 kişinin %25,67'si hane halkı fertlerinden birine bağımlı göç, %20,05'i iş arama/bulma, %13,42'si tayin/atama, %11,56'sı eğitim ve %7,43'ü evlilik gibi nedenlerle başka bir şehre göç ederek yaşadıkları coğrafi mekânı değiştirmiş oldukları görülmüştür²²⁶. Aslında göçün temel sebebi günümüzde geçim zorluğu ve ekonomik fırsat arayışı olmasının yanında kentte yaşama istek ve dürtülerinin çoğalması da oldukça etkili olmaktadır²²⁷.

Kentlerin nüfus artış hızları incelendiğinde, Türkiye'de yapılan önemli yatırımlar sonucu duyulan işgücü ihtiyacı nedeniyle bazı yerleşim merkezlerinin nüfuslarının normalden hızlı, hatta öngörülemeyecek derecede fazla olduğu görülmektedir. 1955 yılında Batman'da açılan rafineri, Kırıkkale'de açılan Makine ve Kimya Fabrikası, Ereğli ve Karabük'te Demir-çelik fabrikalarının kurulması²²⁸ ve 1969 yılındaki Turizm Gelişim Alanı Projesiyle turizm sektöründe atağa geçen Antalya, kentsel mekânları ve nüfusu hızlı artan kentler arasında ilk sıralarda yer almışlardır.

Ülkemizin temel sorunlarının sebeplerinden biri bölgelerarası gelişmişlik farklılıklarıdır ve bölgesel kalkınma politikalarının oluşturulmasıyla bu farkla giderilecek ya da en aza indirilecektir. Rekabet gücü yüksel bölgeler oluşturmayı

²²⁴ Canatan, 1995: 92-93.

²²⁵ Akan ve Arslan, 2008: 28.

²²⁶ Bülbül ve Köse, 2010: 77-79.

²²⁷ Balcıoğlu, 2007: 26.

²²⁸ Işık, 2005: 64.

hedefleyen bölgeye uyumlu yeni kalkınma politikalarıyla sermaye akışının kolaylaştırılması, yerel sermayenin harekete geçirilmesi ve ihtiyaca uygun fiziksel altyapının iyileştirilmesi sağlanmalıdır. Ulusal, bölgesel rekabet gücünde yaşanan yetersizlikleri aşmak için yenilikçi sistemlerin geliştirilmesi ve kümelenme politikalarının desteklenmesi gerekmektedir. Kalkınma planlarını esas alan ve kamu projelerine kaynak sağlanması konularında bağlayıcı bir belge olması gereken bölgesel kalkınma ulusal stratejisi hazırlanmalı kendilerine has özgün kimliklerinin korunması ve geliştirilmesi için, kente kimlik kazandıran yapı, mekân ve yaşama kültürüne önem veren politikalar geliştirilmelidir. Küresel miras ve ortak belleğe yer veren kent müzelerinin kurulması, kent belleğini ve kentli yaşamı zenginleştiren kültür ve sanat merkezlerinin desteklenmesi, meydanlar, tören yerleri, tiyatrolar, sergiler ve kültür sanat festivallerinin teşvik edilmesi gereklidir. Kentlerde bireylerin sosyalleşmelerini sağlayacak ortak etkinlik mekânlarının oluşturulması, mahalle ve sokak olgusunun canlı ve güçlü tutulması ve planlama ve tasarımda sosyal dinamiklerin dikkate alınması gerekmektedir²²⁹.

1.3.3. Kente Uyum

Tarihin ilk kentlerinde yaşayan ve o dönemde kendilerini kentli olarak görenlerin çoğu, yaşadıkları kente sevgi besleyip kentin refahına yönelik çaba sarf etmişken günümüz kentlilerinde bir benzerlik bulmak mümkün görünmemektedir²³⁰. Tarihi kanıtlar, eski kentlilerin yaşadıkları yere ait nitelikleri idrak ettiklerini, değer verdiklerini göstermektedir²³¹.

Kent ve kırdaki karşılaşılabileceğimiz yoksulluk görecelidir. Yeterli tarım arazisi veya ekipmanına sahip olamamak kırdaki yoksulluk olarak görülürken, barınacak yer, yiyecek, sosyal imkânlarla erişim yoksunluğu veya ulaşım aracına sahip olamamak, kullanamamak da kentlerde yoksulluk olarak görülebilmektedir.

Tüm insanların yaşam kalitesi, ekonomik, sosyal, çevresel ve kültürel faktörlerin yanı sıra, kentlerin fizik koşullarına ve mekânsal karakteristiklerine de bağlıdır. Kentlerin yerleşim düzeni ve estetiği, toprak kullanma biçimleri, nüfus ve yapı yoğunlukları, ulaşım, hizmet ve kamu kolaylıklarına erişim kolaylığı, hizmetlerin kalitesi ve kamuya açık tesislerin varlığı yerleşmelerin yaşama bilirliliğini hayati biçimde etkileyen ana unsurlardır.

²²⁹ Kentges 2009: 473.

²³⁰ Bookchin, 1999: 35.

²³¹ Weber, 2010: 40.

Weber, şehrin, insan kalabalığı veya sosyal imkân birikimlerinden veya kurumlar ve idari araçlardan çok daha fazlası olduğunu, aslında zihni bir durum, gelenek ve görenekler, davranışlar ve duygular bütününden oluştuğunu belirtir²³².

Önceki dönemlerde yoğun insan nüfusunu barındıran mekânlar olarak görülen kentler, zaman içinde evrimleşmiş ve o kadar büyümüşlerdir ki komşu kentlerle birleşme noktasına gelmiştir. Estetikten yoksun, paylaşımdan uzak, hiçbir tarımsal faaliyetin olmadığı, bilakis tüketimin artarak devam ettiği, insanlar arasında yalnızlık ve isimsizlik duygusunun yaşandığı, mekânların estetikten uzak, mekanik çalışma takvimine uyan robotlar gibi yaşayan insanların kalabalığını barındıran beton veya cam barınaklar haline gelmiştir.

Öyle ki, daha 1975 yılında Dünya Bankası Başkanı, eğer kentler yoksulluk ile daha yapıcı bir şekilde başa çıkmaya başlamazsa, yoksulluğun, kentlerle daha yıkıcı bir şekilde çıkmaya başlayabileceğini belirtmiştir²³³.

Kentlerin, kasabaların ve mahallelerin biçimlenmesini ele alan katılımcı süreçlere de özel önem verilmelidir; bu, çocukların ve gençlerin yaşam koşullarını güven altına almak ve onların çevre konusundaki kavrayışlarından, yaratıcılıklarından ve düşüncelerinden yararlanmak için gereklidir. İnsanlarımızın günlük yaşamını ve mutluluğunu derinden etkileyen insan yerleşmeleri kalitesinin mutlak surette iyileştirilmesi gereklidir²³⁴.

1.3.4. Diğer Sorunlar

Yetersiz konut ve evsizlik olgusu, pek çok ülkede sağlık ve güvenlik standartları ve hatta yaşamın kendisini tehdit eden ciddi boyutlara ulaşmaktadır. Herkes kendisi ve ailesi için yeterli besin, giyim, konut, su ve kanalizasyon da dâhil olmak üzere, yeterli yaşam standartlarına kavuşma ve yaşam koşullarını sürekli iyileştirme hakkına sahiptir²³⁵.

Hızlı kentleşme ile ilişkili olarak kentlerimizde yaşanan bir başka önemli sorun ranttır. Bir kavram olarak “rant”, en geniş tanımıyla kapitalist sistemde sermayenin karşısına bir tekelin çıktığı ve üretimde bir doğal varlığın kullanımı söz konusu olduğu zaman elde edilen fazla kar ya da ek kardır²³⁶. Yukarıda bahsi geçen rant kavramı ile bir dejenerasyon

²³² Weber, 2010: 39.

²³³ Stren and Mccarney, 1992: 6.

²³⁴ UN Habitat II, 1996.

²³⁵ UN Habitat II, 1996.

²³⁶ Güler, 1998: 239.

sürecine atıf yapan rant kavramı farklılığını siyaset bağlamında açıklayabiliriz. Çünkü artık daha çok kar çoğaltımı için taktik çeşitliliklerin uygulanabilirlik alanı haline gelen siyaset arenası, iktisadi kaygıların kendisine verdiği sözde haklardan istifadeyi, seçilmişlikle bağdaştırarak, yapmak istediklerini meşrulaştırma kaygısı içerisine girmektedir.

Bir politik yozlaşma türü olarak “rant kollama” ise, sınırlı ve kıt kaynağın çeşitli manipüle yöntemleriyle değerinin artırımı ve baskı unsuru oluşturarak ibreyi kendine çevirme sürecini ifade etmektedir²³⁷. Rant sağlama ve rant kollama, siyaset içerikli açılımlarla sıradan para kazanma yolu haline gelen iş ve işlemlerin bütünsel anlamı haline gelmiştir.

Toprak paylaşımı, merkezi ve yerel yönetimlerin elinde bulunan planlama yetkisiyle değerlendirildiğinde, özel mülkiyetin sınırlandırılması yönünde mi, yoksa tersine rantın büyüklüğünü artıracak, el değiştirmesini ve belli sermaye gruplarının elinde toplanmasını sağlayacak biçimde özel mülkiyet lehine mi kullanılacağı sistem sorunudur²³⁸.

²³⁷ Aktan, 1993.

²³⁸ Güler, 1998: 248-249.

İKİNCİ BÖLÜM

KENTSEL GÜVENLİK VE ANTALYA

2.1. Kent ve Güvenlik

2.1.1. Kentlerde Güvenlik

Kentsel kelimesi kentle ilgili olan ve nüfus yoğunluğu az olan kırdan ziyade kalabalık nüfusa sahip yoğun olarak yapılaşmış alanları içermektedir. Sanayi devrimi ile tarih boyunca görülmemiş kentsel büyüme, çözümü zor büyük sorunları da beraberinde getirmiştir²³⁹.

“Kentsel Güvenlik” kavramı bir dönüşümü ifade etmektedir. Modern dönemde dost-düşman ayrımına dayalı dışsal bir tehdit olan güvenlik sorunları artık bizzat kentlerin ürettiği sorunlara paralellik taşımaktadır. Güvenlik sorunlarının günümüzde kentlerde artması, yeni şekiller alması ve çeşitlenmesi nedeniyle “kentsel güvenlik” kavramı kullanılır olmuştur.

Hükümetler, yerel yönetimler dâhil, eğitimden yararlanmayı sağlamaktan ve nüfusun sağlık, güvenlik ve genel refahının korunmasından sorumludurlar. Güvenliğe yönelik tehditlerin çeşitlenmesi ve farklı alanlarda yoğunlaşması ile askeri ve polisiye varlığa dayanan klasik güvenlik kavramsallaştırması çözümsüz kalmaktadır.

Bir yerin kendine has özellikleri, bulunduğu bölgede barışı ve güvenliği sağlamak için stratejiler geliştirmede her zaman önemli bir husus olmuştur. Böyle bir özellik, ulus-devletin toplumunun ve kültürününkinden çok daha önemli görülmüştür. İçinde yaşadığımız yüzyılın son çeyreğinde, büyükşehir bölgesinin ve kentsel mahallelerin özelliklerinin, kentsel yaşamın kalitesi, uluslararası barış ve güvenlik sürecini giderek daha fazla etkilediği bir dönem olmuştur. Politik bağlar ve uluslararası ticaret ve seyahate olan güven; yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası alanda keskin sınırların keskinliğini zayıflatmıştır. Nitekim Beyrut'ta kanlı mahalle çatışmaları uluslararası önem verilen bir şiddet olayı olarak değerlendirilirken 1994 yılında Hindistan'ın Surat kentindeki veba salgını, kentsel temizlik yetersizliğinden dolayı küresel çarpışmalara yol açan bir halk sağlığı tehdidi olmuştur. Türkiye’de 1999 yılında yaşanan depremler, turistlere yönelik gerçekleşen İstanbul patlaması, Beşiktaş Arena’daki polislere yönelik bombalı saldırı tek bir kentteki olay olarak görülmemiş, Türkiye’yi etkilemiş, hatta tüm dünyadan tepki almış, uluslararası krize ve çözümsüzlüklere neden olmuştur.

²³⁹ Weber, 2010: 14.

Amerika'nın Somali ve Haiti'deki operasyon deneyimleri, Irak ve Suriye'deki operasyonları yerel yönetimin uluslararası müdahalenin başarısını belirlemeye ne kadar fazla yardımcı olacağının anlaşılmasını sağlayan örnek olaylar olarak karşımıza çıkmaktadır.

İnsan yerleşmelerinin gelişmesi konusundaki politikaların saptanması ve geliştirilmesi her ülkenin kendi yasal çerçevesi içinde ulusal ve yerel düzeylerde görevidir ve her ülkedeki ekonomik, toplumsal ve çevresel çeşitliliği göz önüne almalıdır. Kentleşen bir dünyada herkese yeterli konut ve sürdürülebilir insan yerleşmeleri amacına ulaşabilmek için çeşitli kaynaklardan yeni ve ek mali kaynaklar yaratılması gerekmektedir²⁴⁰.

Kentler her ne kadar bulundukları ülke sınırları içinde diğer kentlerle aynı durumda görünseler de, kentin bulunduğu konum önemini belirlemekte; kentin stratejik konumu, ekonomik işlevi, merkezi yönetim organlarının bulunup bulunmaması veya doğal afetlerdeki risk durumu ülkenin tamamını etkileyebilmektedir. Tarihin ilk dönemlerinde ticaret ve limanlarıyla ünlü kıyı kentleri günümüzde, Antalya gibi turizmiyle sadece Türkiye'de değil, tüm dünyada tanınır bir marka olabilmişlerdir. Bu marka kentlerde meydana gelebilecek en küçük bir güvenlik veya afet riski tüm ülkeyi etkilemekte, dünyada dikkatleri üzerine çekebilmektedir. Bu nedenle, Antalya'nın güvenlik tedbirleri konusunda alacağı tedbirler ülke vizyonu açısından son derece önem taşımaktadır.

Türkiye'de kentsel güvenlik konusu henüz tanımlanmamış sorun alanlarından biri olup, strateji belgelerine girmemiştir. Kentsel güvenlik üzerine tartışmalar çoğunlukla suç ve asayiş üzerinden ele alınmakta²⁴¹ gıda, yönetim, belediyecilik, alt yapı, iş güvenliği, sağlık, özel güvenlik, çevre konularında güvenlik anlayışı üzerinde çok fazla durulmamaktadır. Halen bu konuların birbiriyle ilişkili biçimde ele alınmasına büyük gereksinim duyulmaktadır. Bunun için öncelikle kent yönetimlerinde zihinsel bir dönüşüm gereklidir ve acilen kentsel güvenlik politikası oluşturulmalıdır. Aktif katılımlı bir yerel yönetim uygulaması yaşama geçirilmelidir.²⁴² Zira kentleşme olgusu günümüzde toplumlar üzerinde olumlu veya olumsuz etkiler oluşturmaktadır. İstihdam bunlardan olanaklarının yoğunluğu, sosyal ve kültürel fırsatların fazlalığı, eğitim ve sağlıkta kalitesi, tüketim mallarına ulaşımında kolaylık, ticaret kentleşmenin olumlu etkileri olarak değerlendirilirken, sayılan bu olumlu etkilerin yanında mekânla bütünleşme, yalnızlık, yoğun trafik, ekonomik fırsatları değerlendirememesi ve aşırı yoksulluk ise kentte yaşayanlar için olumsuz etkiler olarak görülebilir. Olumsuz etkiler

²⁴⁰ <https://webdosya.csb.gov.tr/db/habitat/editordosya/file/dokumanlar/Istanbul%20Deklerasyonu.pdf>, (erişim tarihi: 10.03.2021)

²⁴¹ 2021 Şubat ayı verisi olarak Yök Tez veri tabanında "kent güvenliği" anahtar sözcüğüyle yapılan aramada 11 adet tez görüntülenmektedir. Bu tezler çoğunlukla yoksulluk, suç ve asayiş odaklı konulara yoğunlaşmıştır.

²⁴² <http://kisi.deu.edu.tr/yunusemre.ozel/KENT%20GUVENLIGI.ppt>, (erişim tarihi: 02.11.2020)

sonucunda ise kent yaşamının ne kadar güvenli olduğu kent sakinlerince gündeme alınıp önemi her geçen gün artan nüfuslu bu yerleşim merkezlerinde önemini koruyacaktır.

Kentlerin kuruluşundan itibaren barındırdıkları nüfus yoğunluğunun her geçen yıl daha da artmasıyla, kentlere olan göç ve suç unsurlarının sosyal ve ekonomik problemlerdeki yakın ilişkisinin, günümüzde gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerin çoğunda bu problemlerin büyük bölümünün kent kaynaklı olduğu görülmektedir. Kentlerdeki artan kozmopolit nüfus, kent toplumunun hem ekonomik yapısını hem de kültürel yapısını yakından etkilemekte, insan tutum ve davranışlarında değişikliklere yol açabilmektedir. Bu anlamda, özellikle sanayileşme sonrası, çoğunluğu ekonomik nedenlere bağlı olarak plansız bir şekilde büyüyen kentlere yaşanan göçün etkisiyle ortaya çıkan problemlerin en başında yer alan suç, göçle hazırlıksız karşılaşılan toplumların çözüm üretmeye çalıştığı sorunların başında gelmektedir.

Toplumların yapısal ve kültürel değişimi her geçen gün daha da hızlı bir şekilde gerçekleşmektedir. Ekonomik anlamda ticari faaliyetlerde adeta ülke sınırlarının kalktığı ve iletişimin dünya genelinde sınırsız bir işlev kazandığı günümüz dünyasında görülen en büyük problem, nüfusun belli alanlarda birikmesi olarak görülebilir. Biriken nüfusun tarım dışı faaliyetlerle uğraşılara yönelmesiyle kalabalıkların ihtiyaçlarını kendi içinde gidermek yine sanayi üretimi gıdalarla karşılamaya çalışması, insan yoğunluğunun planlanan veya kapasiteden fazla olmasıyla kent yönetimi istenilen ölçüde etkinlik gösterememektedir. Ortak toplum kültürünün kaybolmaya başladığı bu kalabalık kentlerde yalnızlaşma, anti sosyal yaşam, ekonomik sorunlar ve devamında sıklıkla suç görülebilmektedir.

Türk Dil Kurumu'na göre emniyet; “güven, inanma ve itimat” olarak tanımlanmaktadır. Yani tehlikeden uzak, inanılabilen ve kuralların toplum yaşamını ve kişiyi koruduğu bir ortamın varlığını nitelendirmektedir. Güvenlik ise; “toplum yaşamında yasal düzenin aksamadan yürütülmesi, kişilerin korkusuzca yaşayabilmesi durumu, emniyet” şeklinde tarif edilmiştir²⁴³. Diğer bir ifade ile “bedene zarar verebilecek tehlikeli durumları asgariye indirmeye ya da ortadan kaldırmaya yönelik etkinlikler” şeklinde açıklamak da mümkündür²⁴⁴. Tanımlamalarda çoğunlukla kişinin bir fert olarak kendini güvende hissetmesi, emniyette olması veya tehlikelerden uzak durması üzerinde durulmuş ve diğer unsurlar tanımlamalarda göz ardı edilmiştir. Hâlbuki yaşayan bir canlı olarak sadece insanın beden güvenliği değil, aynı zamanda mallarının, işinin, sağlığının ve gündelik özgür yaşamının korunmasının da güvenlik içinde değerlendirilmesi gerekir. Kişi, özgürlük sınırları

²⁴³ <https://sozluk.gov.tr/>, (erişim tarihi: 10.01.2021)

²⁴⁴ https://www.cagincipolisi.com.tr/eski_sitemiz/43/47-48.htm (erişim tarihi: 10.01.2020)

içinde yaşamını dilediği gibi bağımsızca sürdürebilmeli, haklarını kullanabilmeli ve bunun emniyette olup başkaları tarafından zarar verilmeyeceğini de hissedebilmelidir.

2.1.2. Güvenliğin Kentlere Etkisi

Tarihin her döneminde insanlık açısından güvenlik kavramı son derece hızlı bir değişime uğramış ve en önemli unsurlardan olmuştur. İnsanlığın ilk dönemlerinde bariyerler, saklanma yerleri, tehlikeden kaçış gibi daha çok savunmaya yönelik basit tedbirlerle kendilerini güvende tutmaya çalışan topluluklar, sonraki dönemlerde daha organize şekilde güvenlik tedbirleri almaya başlamışlardır²⁴⁵. Güvenlik gereksinimi, insanların avcı toplayıcı yaşantıdan yerleşik hayata geçip tarım ve zanaatla uğraşmaya başlamasıyla önemini daha da artırmıştır. İnsanların toplu yaşam kurallarını kabul etmesi ve uygulamasının en önemli nedeni de yönetimin kendilerini ve mallarının güvenliklerini sağlayacağı düşüncesi olmuştur²⁴⁶. İlk kentlerin kurulmasındaki temel nedenler önceki bölümde ayrıntılı olarak ele alındığından, kentlerin kuruluş nedenlerinden ziyade bu bölümde güvenlik gereksiniminin kentler üzerindeki etkileri ve kentlerin güvenliğinin toplum üzerindeki etkileri üzerinde durmak daha faydalı olacaktır.

Güvenlik, iç güvenlik ve dış güvenlik olarak ayrılmış olsa da konumuz gereği araştırmalarımız daha çok iç güvenlik üzerinde yoğunlaşacağından bu kavramları açıklamak zaruri görünmektedir. İç güvenlik kısaca; bir ülkenin coğrafi sınırları içerisinde başta vatandaşların ve ülkede yaşayan diğer insanların can güvenliğinin ve huzurunun sağlanması, devlete veya kişilere ait malların korunması, kanun ve düzenin korunup anarşi ortamının bulunmadığı durumu içermektedir. İç güvenliğin sağlanmasında karşı taraf vatandaş veya o ülke içinde yaşayan halk olduğundan bazen suçlu, fail veya kabahatli olarak görülebilmektedir. Dış güvenlik ise ülkenin başka devletlerin müdahale veya etkisi altına girmeden her türlü saldırılardan uzak durma, etkilenmeme ve saldırılara karşı koyabilme yeteneği olarak tarif edilmekte ve karşı taraf da “düşman” olarak nitelendirilmektedir²⁴⁷. Günümüz dünyasına bakıldığında dış güvenliğini sağlayamamış bir ülkenin kendi iç güvenliğini sağlayabilmesi de pek mümkün görünmemektedir. Nitekim Ortadoğu ülkelerinde dış güvenliğini sağlayamayan Irak ve Suriye örneğinde olduğu gibi dış ülke veya terörist gruplar tarafından işgal edilmiş veya saldırıya uğramış olan ülkeler, tüm güçleriyle dış savunmaya ağırlık verdiklerinden iç güvenlik konusunda kendi ülkesinde emniyeti sağlayamamıştır. 20. Yüzyılın sonlarında Balkanlar’da çıkan savaş, SSCB ile Afganistan

²⁴⁵ Es ve Ateş, 2010: 206.

²⁴⁶ Özgür ve Erciyes, 2017: 80.

²⁴⁷ Özgür ve Erciyes, 2017: 80.

arasındaki savaş veya İran-İrak savaşlarında görüldüğü üzere dış saldırılara yoğunlaşmış zayıf ülkelerde iç güvenlik sorunları daha sıklıkla görülmüştür. Dış veya iç güvenlik birbiriyle doğru orantılı bir şekilde birbirine tesir etmektedir diyebiliriz.

İnsanların zamanla birlikte yaşama fikrini benimseyip ortak ihtiyaçlarını giderebilmek ve korunabilmek için geliştirdikleri yaşam merkezlerinin büyümesiyle oluşan kentler, günümüzde milyonlarca insanın birlikte yaşadığı büyük yerleşim mekânları durumuna gelmiştir. Büyüyen kentlerin korunması, belli kurallar dâhilinde işleyişi ve yönetimi, sürdürülebilir kalkınma ve toplumsal yaşamın sağlıklı devam ettirilebilmesi için kent güvenliği son derece önemli bir unsur haline dönüşmüş, kentler ise yaşam merkezlerinin rehberi haline dönüşmüştür. 2020 yılına geldiğimizde dünyanın en kalabalık şehri 37.435.191 nüfusuyla Japonya'nın Tokyo kenti olmuştur²⁴⁸. Tokyo, dünyanın en kalabalık mega kenti olmasına rağmen yapılan düzenleme, kurallar ve toplumun bu konudaki davranışlarıyla yapılan bazı araştırmalarda dünyanın en güvenli veya dünyanın en iyi kenti seçilmeyi başarmıştır²⁴⁹. Güvenli kent, hangi kriterlere göre belirlenebilir veya insanların güvenli kent denildiğinde beklentilerinin neler olacağı konusu bu bölümün ilerleyen kısımlarında ayrıntılı olarak ele alınacak, açıklanmaya çalışılacaktır.

Yaşam merkezlerinin rehberi konumundaki kentlerin aynı zamanda kamu güvenliği ve genel asayişinin korunması, sağlıklı bir ortam sunulması, barındırdığı topluluğun eğitim ve sosyal açıdan bütünleşmesi, barındırılan kültürel kimlik ve çeşitliliğe saygı gösterilmesi, eşitliğin özendirilmesi, dezavantajlı birey veya toplulukların hizmetlere ulaşımında eşit koşullar sağlanması, kentin sahip olduğu tarihi, manevi, dini ve kültürel özelliği olan yapı ve bölgelerin korunması ve doğal çevreye saygı gösterilmesi ve özenle korunması da bulunmalıdır²⁵⁰.

2.1.3. Kentlerde Güvenlik Gereksinimi

Kent güvenliği kavramı, kentleşme süreci içerisinde meydana gelen güvenlik gereksinimi ve buna yönelik geliştirilen stratejileri çağırıştırır. Bu açıdan bakıldığında zaman, kent güvenliği her yönüyle kırsaldan farklı olarak kente ait bir güvenlik algısını ve bu algıya yönelik ihtiyaç duyulan hizmetleri kapsamaktadır. Kent güvenliğinde göz önünde tutulması gereken ana husus, kent kavramının günümüz kentlerini ifade ettiğidir. Çoğu araştırmacıya göre kentleşme, avcı toplayıcı toplumdan yerleşik hayata geçen insanlarla ortaya çıktığı kabul

²⁴⁸ BM, <http://data.un.org/en/iso/jp.html>, (erişim tarihi: 02.02.2021)

²⁴⁹ Tokyo Metropolitan Government, https://www.metro.tokyo.lg.jp/english/topics/2021/1022_01.html (erişim tarihi: 02.11.2021)

²⁵⁰ BM Habitat II, İstanbul 3-14 Haziran 1996, <https://webdosya.csb.gov.tr/db/habitat/editordosya/file/dokumanlar/Istanbul%20Deklerasyonu.pdf>, (erişim tarihi: 10.03.2021)

görse de araştırmamıza konu olan kent, sanayileşme ve modernleşme süreci ile ortaya çıkan halini ele almaktadır²⁵¹.

20. yüzyıla geldiğimizde küresel olarak yaklaşık 2 milyar nüfusa sahip iken, aradan kısa bir süre geçmesine rağmen 2020 yılında 7,7 milyar gibi büyük bir insan kitlesinin yaşadığı ve bir o kadar da problemlerin arttığı bir dönemde bulunmaktayız. Kısıtlı kaynakların eşitsiz dağılımı, doğal çevrenin tahribatı ve bilinçsiz tüketilmesi, savaşlar, doğal afetler vb. sayılamayacak kadar çeşitli problemlerin kaynağı yine insan olarak görülmektedir. Kalabalık insan topluluklarını barındıran kentler, insanlığın yaşamını sürdürebilmesi için yapay da olsa imkânlar sunan yerlerdir. Göç, ekonomik gelişmeler, doğal afetler ve benzeri sebepler sonucunda kentlerin çoğu plansız ve hazırlıksız büyük nüfus birikmelerine ev sahipliği yapmak zorunda kalmış, bilimsel yönetimden uzak, sürdürülebilir bir politika izlemeyen, çevreye duyarsız bu yerleşim merkezlerinin acilen çözülmesi gereken büyük problemleri bulunmaktadır. Bu problemlerin en başında ise günümüz dünyasında bireyleri ve kalabalık insan topluluklarını en çok etkileyen “güvenlik” problemleri olduğu söylenebilir.

İnsanlık tarihinde kentin güvenli oluşu her dönemde medeniyetin bir ölçütü olmuştur. Geçmiş dönemlerde kentlerin düzeninin sağlanabilmesi ancak yasaklarla düzenlenmiş, insan haklarının gelişmesi ve kentli haklarının ortaya çıkmasıyla kent güvenliği çağın gereklerine göre yeniden ele alınmaya başlanmış, düzenlenmiştir²⁵². Bireylerin ve toplumun güvenliğinin sağlanmasında güvenlik-özgürlük dengesinin her zaman dengeli olması gerekir. Zira kentin sunduğu imkânlardan kısıtlananların kent yaşamında özgürlüklerini koruyamaması kentin kırsaldan ayrıldığı temel noktalardan biri olan bireysel özgürlüklere zarar verebilecektir.

Kentleşme ve güvenlik konusunda yapılan araştırmalarda, kentleşmenin tek başına güvenlik sorununa neden olmadığı görülmesine rağmen, kent ve suç kavramlarının birbirlerine olan yoğun etkisinin bulunduğu da kabul görmektedir. Kentlerde barınan kalabalık nüfusun heterojen yapısı, birbirinden farklı kültürel kimliklerin varlığı, denetim zayıflığı, ekonomik ve mali kaynakların dengesiz dağılımı, kentlerin suç işlenmesinde ideal alanlar haline dönüştürmektedir²⁵³.

Kent merkezlerinde güvenliğin zayıf olmasının ilk nedeni; nüfus yoğunluğu ve iş yerlerinin kira oranla çok daha fazla olması yer almaktadır. Bu anlamda kent merkezleri, suçluların daha rahat suç işleyip saklanabilmeleri için cazip yerlerdir. Kent, barındırdığı

²⁵¹ Gökulu, 2011: 210-211.

²⁵² Aksoy ve Çekiç, 2019: 11.

²⁵³ Karasu, 2008: 256.

kalabalık nüfus içinde kişiye daha fazla özgürlük vermektedir. Suç işleme niyetindeki kişiler için hem illegal çeşitliliği, hem de saklanma konusunda avantajlar sunmaktadır.

Kırsalda daha fazla görülen toplumsal denetim ve nüfusun kentlere oranla daha az olmasından kaynaklı; bireyler arası yoğun iletişimin kentlerde daha az görülmesi, suç işleme oranlarını etkilemekte ve suçun kırsala oranla kentlerde daha yoğun işlendiği görülmektedir.

Kentlerin gelişimi ve yaşanabilir olması konusunda Birleşmiş Milletler (BM) Haziran 1996'da İstanbul'da Habitat Konferansı düzenlemiş ve kentsel yaşana bilirlilik bir hedef olarak belirlenmiş, bu hedefin zor olacağı da kabul edilmiştir. Ancak, kentsel alanların istikrarı konusundaki kaygı, “yaşanıla bilirliliği” sağlamada insani gündeminin ötesine uzanmaktadır. Bu sınırsız küresel çağda, bir kentte olanların başkaları için de mutlak etkilerinin olduğu görülmektedir. Küresel ve yerel alanda kent, ulusların güvenliği için her geçen gün daha da önem kazanmaktadır. Kentsel bölgeler, bölgesel ekonomilerin motorları konumunda ve genellikle yoksulluğa da katkıda bulunan, doğal dengeleri bozucu nitelikte nüfus hareketlerini üreten, etnik, ırksal, dini ve sınıfsal çizgilerle gerilimi artıran, sosyal yaşantı ve siyaseti zayıflatan, ekonomik ve çevresel kısıtlıklar ile karakterize edilirler ve bu etkilerin hepsi uluslararası istikrarı derinden etkilemektedir²⁵⁴.

11 Eylül 2001'den bu yana, kentsel alanların terörizmle tehdit edilmesi ve bu tehditlere karşı nasıl daha etkili tedbirler alınması gerektiği konusunda yapılan tartışmalar çoğunlukla kentteki savunma önlemlerine yönelik olmuştur. Her ne kadar bu tür olaylara karşı güvenlik kuvvetleri tarafından kentte fiziksel risk değerlendirmeleri yapılmaya çalışılsa dahi fiziksel güvenlik tedbirlerindeki planlamalar kentin ilk kurulum aşamasından itibaren sistematik olarak uygulanması göz ardı edildiğinden, tam olarak etkili olamamakta veya maliyet açısından kentin tekrar fiziksel korunmaya sahip olması uygulanabilir görünmemektedir²⁵⁵.

Kent güvenliği akla geldiğinde hemen herkes ilk olarak suç ve suçlu üzerinde durmakta ve o yönde çalışmalar yapmaktadır. 2,191 kilometrekare yüzölçümü ile Japonya'nın sadece %0,6'sını kapsamasına²⁵⁶ ve 37 milyon civarında nüfus barındırmasına rağmen Tokyo son yıllarda yapılan araştırmalarda dünyanın en güvenli veya dünyanın en iyi kenti seçilmektedir. Kent merkezlerinin aşırı yoğun oluşu her ne kadar güvensiz ortam olma yolunda büyük riskler taşımış olsa da Tokyo örneğinde olduğu gibi güvenli bir kent olması

²⁵⁴ TC Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Habitat Konferansları, erişim: <https://habitat.csb.gov.tr/habitat-konferanslari-i-5746>, (erişim tarihi: 12.11.2020)

²⁵⁵ Gökulu, 2011: 210-211.

²⁵⁶ Tokyo Metropolitan Government <https://www.metro.tokyo.lg.jp/ENGLISH/ABOUT/HISTORY/history03.htm> (erişim tarihi: 12.12.2020)

için sadece suçla mücadele değil, aynı zamanda kent sakinlerini tehdit eden tüm faktörler ele alınarak topyekûn bir çalışma yapılmalıdır.

2.1.4. Afetler ve Salgın Hastalıklar

Kentsel yaşamı önemli ölçüde insan yaşamı ve sağlığı açısından güvensiz hale getiren etkenlerin başında afetler ve salgın hastalıklar gelmektedir. Doğal ve insan kaynaklı afetler özellikle son yıllarda artış göstermiştir. Antroposen kavramı üzerinden tartışılan iklim değişikliğinin habitatlar üzerindeki olumsuz etkileri ve topografyaya uygun olmayan kentleşme sürecinin beraberinde getirdiği afetler bunların başında gelmektedir. Diğer yandan tarihin her döneminde büyük yıkımlara yol açan salgın hastalıklar günümüzün de en önemli sorunlarından biri olarak insanlığı tehdit etmektedir. Çünkü salgınlar özellikle nüfus yoğunluğu fazla olan ve ekonomik açıdan ülke kalkınmasında önemli paya sahip, çalışma yaşamının hareketli olduğu metropollerde ciddi kentsel güvenlik sorunlarına ve sağlık problemlerine neden olmaktadır.

2.1.4.1. Afetlerin Güvenliğe Etkisi

Afet; kelimesi Arapça kökenli bir kelime olup, Türk Dil Kurumundaki karşılığı “çeşitli doğa olaylarının sebep olduğu yıkım” şeklinde tanımlanmakta olup bu tanımın afetleri sadece doğa olaylarıyla ilişkilendirip insan faktörünü göz ardı ettiği görülmektedir.

Bir başka tanımda ise afet, insan hayatı ve insanların kullandığı eserler üzerinde maddi zararlara neden olan, çevresel kayıplar doğuran, gündelik yaşamı ve toplumsal faaliyetleri etkileyip durduran veya kesintiye uğratacak şekilde toplum yaşantısını etkileyen olaylar bütünü şeklinde tanımlanmaktadır²⁵⁷. İnsan faktörü de dikkate alındığında afet olayları genel olarak doğal ve beşerî afetler olmak üzere iki kategoride değerlendirilebilir. Doğal afetlerin ortaya çıkmasında, afetin meydana geldiği toplum özelliklerinin önemi doğa olayının kendisi kadar büyüktür²⁵⁸. Doğal afetlerin, deprem, sel, kasırga, hortum, volkan patlaması, tsunami ve diğer jeolojik olgular gibi doğal olguların bir sonucu olan olumsuz olaylar olduğu bilinmektedir. Hâlbuki bunun yanı sıra, insan davranışlarından kaynaklanan yangınlar, ulaşım araçları kazaları, sanayi kaynaklı zehirlenmeler, yeraltı madenlerindeki kazalar da afetlere neden olmakta, gündelik yaşamı durdurma noktasına getirebilmekte, toplum yaşamını etkilemekte, kamu güvenliğini tehdit etmektedir²⁵⁹.

²⁵⁷ Ergünay, 2009: 3.

²⁵⁸ Genç, 2007: 350.

²⁵⁹ Gökçekuş vd., 2018: 3.

Sanayi devrimi ile birlikte ülkelerin sürekli büyümesi, sanayisini geliştirmeye çalışması üretimdeki hammaddeye ve enerjiye olan ihtiyacı daha da artırmıştır. Enerji kaynaklarının yoğun olarak bulunduğu bölgeler ve hammadde kaynakları dikkatsizce tahrip edilmiş ve doğal yaşamda geri dönüşü olmayan büyük zararlara sebebiyet vermiştir. Özellikle Ortadoğu'da yer alan yoğun yer altı enerji kaynaklarını elde etmek için enerji savaşları yaşanmış ve günümüzde halen yaşanmaktadır. Bu savaşlarla yoğun dış göç ve ülke içi nüfus hareketleri görülmüş, aşırı enerjinin kullanımıyla hem doğa bilinçsiz bir şekilde tahrip edilmiş hem de doğal yaşam etkilenecek küresel anlamda iklim değişikliğine de neden olmuştur²⁶⁰.

Sanayi Devriminden itibaren günümüze kadar ortaya çıkan sanayileşme ve teknolojinin hızlı gelişmesiyle teknolojik afetler gündeme gelmiştir. Dünya çapındaki afetlerle ilgili araştırma yapmak üzere 1988'de Afetlerin Epidemiyolojisi Araştırma Merkezi (CRED), Acil Durumlar Veri Tabanı (EM-DAT) uygulamasını başlatmıştır. EM-DAT, Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ve Belçika Hükümeti'nin desteği ile oluşturulmuştur. Veri tabanının temel amacı, ulusal ve uluslararası düzeyde insani yardım amaçlarına hizmet etmektir. Girişim, afete hazırlık için karar vermeyi rasyonelleştirmenin yanı sıra güvenlik açığı değerlendirmesi ve öncelik belirleme için nesnel bir temel sağlamayı amaçlamaktadır. EM-DAT, 1900'den günümüze dünyadaki 22.000'den fazla felaketin oluşumu ve etkileri hakkında temel verileri içermektedir²⁶¹.

Afetler, doğal ve teknolojik olarak ikiye ayrılmaktadır. Doğal afetler; toprak hareketlerinden kaynaklı jeofiziksel afetler (deprem ve Tsunami), atmosferik koşullardan kaynaklı meteorolojik afetler (aşırı sıcaklar, don ve fırtına), Yüzey ve yeraltı tatlı su ve tuzlu suyun hareketi ve dağılımından kaynaklanan hidrolojik afet (sel baskını ve heyelan), çoğunluğu iklim değişikliğinden kaynaklı klimatolojik afet (kuraklık, buzulların erimesi ve orman yangını), insan eliyle üretilen veya doğal yaşamda canlı organizmalara ve bunların toksik maddelerine (örneğin zehir, küf) veya taşıyabilecekleri vektör kaynaklı hastalıklara maruz kalmanın neden olduğu biyolojik afet (salgınlar, böcek istilası ve hayvan saldırısı) ve asteroidler, meteoritler ve kuyruklu yıldızların dünyanın yakınından geçerken, dünya atmosferine girerken veya dünyaya çarparken dünyanın manyetosferini, iyonosferini ve termosferini etkileyen gezegenler arası koşullardaki değişikliklerden kaynaklanan dünya dışı afetler olarak sıralanmıştır²⁶².

²⁶⁰ Başoğlu, 2014: 176-177.

²⁶¹ The International Disaster Database (EM-DAT). www.emdat.be, (erişim tarihi: 10.10.2021)

²⁶² The International Disaster Database (EM-DAT). <https://www.emdat.be/classification#Geophysical> (erişim tarihi: 10.10.2021)

Uluslararası Afet ve Acil Durumlar Veri Tabanı (EM-DAT – The International Disaster Database) kayıtlarına göre Türkiye’de 1923 yılından 2 Kasım 2021 tarihine kadar 205 tanesi doğal afet olmak üzere toplam 376 afet meydana gelmiş, bu afetlerde 97.086 kişi hayatını kaybetmiş, 103.085 kişi yaralanmış ve 1.304.233 kişi bu afetler neticesinde evlerinden olmuş, evsiz kalmışlardır. Veri tabanında sadece depremler ayrıntılı ele alındığında 110 adet deprem olayında toplam 94.013 kişi hayatını kaybetmiş, 1.298.279 kişi evsiz kalmıştır. Alınan verilerden de görüleceği üzere ülkemizde meydana gelen afetlerden en fazla depremlerden etkilenmiştir. Sadece 26-27 Aralık 1939 tarihinde Erzincan’da oluşan Richter ölçeğine göre 7,2 Mw büyüklüğünde gerçekleşen depremde 32.962 kişi ölmüş, 116.720 bina yıkılmıştır. 17 Ağustos 1999’da Richter ölçeğine göre 7,5 Mw büyüklüğünde gerçekleşen Kocaeli/Gölcük merkezli depremde ise 17.127 kişi hayatını kaybetmiş, 133.683 bina yıkılmış, yaklaşık 600.000 kişi evsiz kalmıştır²⁶³.

Sadece iki depremde on binlerce kişi hayatını kaybetmiş, yüz binlerce insan evsiz kalmış ve diğer bölgelere göç etmek zorunda kalmışlardır. Meydana gelen afetlerde sadece insan kaybı olmamış, aynı zamanda ekonomik olarak da telafisi zor şartlar ortaya çıkmıştır. Bir kentte meydana gelen bir afetle sadece binalar yıkılmamış aynı zamanda sistem yıkılmıştır. Sağlık, eğitim, güvenlik, iletişim ve benzeri tüm altyapı bir anda hizmet veremez duruma gelmiştir²⁶⁴. O kentte yaşayan insanların kendi güvenliklerini sağlayabilmelerinin yanında malları, işleri, toplumsal yapıları büyük zarar görmüş, kentte güvensizlik hâkim olmuş ve gerekli emniyet sağlanamamıştır²⁶⁵.

Bir kentin güvenli sayılabilmesi için suç istatistikleri, dava sayıları, ölü ve yaralı sayılarının analiz edilerek güvenli sayılıp sayılamayacağı geçerli bir ölçüm kabul edilmemelidir. İnsanın bir yerde canına, malına veya kişilik haklarına saldırı olmadan yaşantısını özgürce devam ettirebildiği mekânlar güvenli olarak değerlendirilmelidir.

Ülkemizde yaşanan ve yukarı kısımda açıklanan bu afetlerden hemen sonra afetlere karşı gerekli ön tedbirlerin alınmasına yönelik yeni düzenlemeler yapılması gündeme gelmiş fakat ekonomik ve siyasi istikrarsızlık, rant ve benzeri nedenlerle bu tedbirler yine ertelenmiş, uygulanmasından vazgeçilmiştir. Nitekim Büyük Marmara depreminden sonra TBMM’de kurulan komisyonun hazırladığı raporda “Bir daha kesinlikle imar affı çıkarılmasın” denilmiş, 38 öneri ve yasal değişiklik sıralanmış ancak önerilerin çoğu dikkate alınmayıp sonrasında tam 7 kez imar affı çıkarılmıştır²⁶⁶. Nitekim haber bültenleri incelendiğinde neredeyse her

²⁶³ The International Disaster Database (EM-DAT). www.emdat.be, (erişim tarihi: 10.10.2021)

²⁶⁴ <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-49322860>, (erişim tarihi: 13.10.2021)

²⁶⁵ Hürriyet. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/6-yagmaciya-sucustu-39097842> (erişim tarihi: 14.10.2021)

²⁶⁶ “17 Ağustos 1999 depreminden sonra 7 kez imar affı çıkarıldı”, evrensel.net, (erişim tarihi: 02.12.2020)

hafta deprem konusunda uzman bir bilim insanının Türkiye'nin deprem kuşağında olduğu, kısa zaman içinde Marmara Bölgesi civarında büyük bir deprem beklendiği, binalar inşa edilirken depreme dayanıklı yapılması gerektiği, bazı bölgelerde imarlaşmanın acilen durdurulması gerektiği vb. konularda açıklama ve uyarılarda bulunduğunu görmek mümkündür.

Türkiye, konumu itibariyle doğal veya insan kaynaklı afetlerin sık yaşandığı, bu afetlerde can ve mal kayıplarının görüldüğü bir ülkedir. Geçmişten günümüze afetler irdelendiğinde kentsel alanların ve hassas yapıların çoğunun araştırma yapılmadan deprem fay hattı üzerine kurulmuş olması ve kurulan kentlerin bir kısmında ayrıca sel yatakları üzerinde yerleşim bölgelerinin bulunması afet zararlarının fazla olmasına neden olmuştur. Afet kaynaklı zararların halen devam etmesindeki asıl neden ise toplumsal olarak afetlere karşı duyarlı olunmayışından kaynaklıdır. Halk veya yönetim tarafından, zarar azaltıcı veya önleyici afet politikaları yerine yara sarmacı (reaktif) politikaların afet bölgelerinde uygulanmasının genel kabul görmüş olması afetlere karşı tedbirler konusunda yarar sağlamamaktadır. 1999 Marmara depremleri sonrası afet planlama ve yönetimi konusu gündemde fazla kalamamış, yüksek arsa değerleri ve kâr amacı nedeniyle afet yönetimi yerine rantal dönüşüm uygulamalarına geri dönmüştür. Dolayısıyla afetler, sadece toplum ve doğal çevre üzerinde değil aynı zamanda sosyal ve kültürel çevreler üzerinde de olumsuz etkiler yaratmaktadır²⁶⁷.

Dünya genelinde ise ülkemizden biraz daha farklı olarak yanardağ patlaması, tsunami, büyük hortumlar vb. doğal afetler biçiminde farklı nitelikte doğal afet meydana gelmektedir²⁶⁸.

Doğal afetlerin dışında insan kaynaklı yaşanan afetler de mevcuttur. Hayatın olağan döngüsü içinde oluşan doğal afetler haricinde meydana gelen afetlere yani “doğa ile aralarında bir neden sonuç ilişkisi olmayan ve doğrudan insana bağlı olarak gelişen afetlere” insan kaynaklı afetler denilmektedir²⁶⁹. Uçak, demiryolu ve gemi kazaları, nükleer santral kazaları, kimyasal, endüstriyel kazalar, bina, yol, köprü, tünel ve maden çökmeleri, biyolojik saldırılar, savaşlar, bombalamalar, patlamalar, yangınlar, zehirlenmeler, salgın hastalıklar ve benzerleri bu afet türünde en yaygın afet çeşitleri olarak gösterilebilir²⁷⁰. Her ne isim altında gruplandırılırsa gruplandırılınsın, afet her şekilde o bölgede yaşayan insan topluluğuna tehlike oluşturmakta veya doğrudan zarar vermektedir. Önemli olan konu insan etkisi olmadan

²⁶⁷ Tercan, 2018: 102-120.

²⁶⁸ Kadioğlu, 2008: 5-9.

²⁶⁹ Yılmaz, 2013: 28.

²⁷⁰ Kadioğlu, 2008: 5-9.

meydana gelen afetlerden en az etkiyle korunabilmek, insan etkili olaylarda ise afet oluşumu öncesinde alınacak tedbirlerle engelleyebilmektir.

Dünyanın değişik bölgelerinde yapılan kentsel alan çalışmaları, çoğunlukla kentlerdeki yoksulluk, barınma, imar, temiz su ve kaliteli gıdalara ulaşım gibi konular etrafında yoğunlaşırken kentlerin güvenliği fazla gündeme gelmemiştir. Habitat konferansında gündeme geldiği üzere kentlerin doğal dengeleri etkileyen, değiştiren ve bozan etkilerinin olduğu, büyük kentlerin sadece yerel alanda olmayıp aynı zamanda uluslararası istikrarı etkiler nitelikte güce ve özelliklere sahip olduğu düşüncesi genel kabul görmektedir²⁷¹. Nitekim mega kentlerden herhangi birinde meydana gelebilecek büyük çaptaki bir deprem, tsunami veya benzeri bir doğal afet, binlerce insanın hayatını kaybetmesine, sağ kalanların ise diğer kentlere veya ülkelere göç etmesine neden olabilmektedir. Afetler sonrası meydana gelebilecek ani nüfus hareketleri diğer kentlerin toplumsal yapısını etkilemekte, ekonomi, barınma, ulaşım, gıda ihtiyacı, enerji kullanımı ve sağlık hizmetlerine erişim gibi diğer tüm alanlarda ani nüfus değişimiyle hizmetlerin ve kamu düzeninin olumsuz etkilendiği görülebilecektir.

1995-2015 yılları arasında, BM'nin felaket izleme sistemine göre, en büyük doğal afetler Amerika'da, Çin'de ve Hindistan'da meydana gelmiştir²⁷². Doğal afetler ülkeler arasındaki siyasi ilişkileri de etkileyebilir. Devlet içindeki şiddetli çatışmalar, devletlerin, toplulukların ve bireylerin afet yardımı sağlama kapasitelerini zayıflatarak doğal afetlerin etkisini artırabilir. Doğal felaketler, devletlerin isyancılarla, yağmacılarla, teröristlerle mücadele kapasitelerini zayıflatmak suretiyle, süregelen çatışmaları daha da kötüleştirebilir²⁷³.

Nitekim 2018 yılı içerisinde dünya genelinde, nüfusu 500.000'den fazla olan 1.146 kentin 679'unda sel, kuraklık, deprem, toprak kayması veya volkanik patlama gibi doğal afetlerden en az biri görülmüştür. 679 kentin toplam nüfusuna bakıldığında bu kentlerin 1,4 milyar insan barındırdığı görülmektedir. Çoğu kıyı şeridinde yer alan 189 kent, iki veya daha fazla doğal felaket yaşamış, Manila, Osaka ve Tokyo dâhil olmak üzere 26 Mega kent ise üç veya daha fazla felaket türüne maruz kalmıştır. Kent güvenliği araştırmalarında çoğunlukla kent-suç ilişkisi gündeme gelmesine rağmen insanların güvenliğini, toplumsal yaşamı ve kamu düzenini tehdit eden doğal afetler veya iklimsel olumsuzluklar, kentlerin güvenliğini tehdit eden en büyük etkenler olarak görülmelidir.

²⁷¹ TC Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, HABITAT KONFERANSLARI, erişim: <https://habitat.csb.gov.tr/habitat-konferanslari-i-5746>, (erişim tarihi: 12.11.2020)

²⁷² "Weather-related disasters are increasing", *The Economist*, 29 Aug 2017

²⁷³ Nel and Righarts, 2008: 159–185; Brancati, 2007: 715–743.

Ülkemizde ise planlı kalkınma döneme geçtiğimiz 1960'lı yıllardan günümüze hazırlanmış 5 yıllık kalkınma planları ayrıntılı bir şekilde incelendiğinde doğal afetlerin önlenmesi, afetlerden kaynaklı zararların en aza indirilmesi ve kalkınmada doğal afetlerin etkileri konusuna yönelik planlama, öngörü, etkin politika veya strateji geliştirmeye yönelik bir planlama yapılmadığı anlaşılmaktadır²⁷⁴.

Çalışmanın tamamlanma aşamasında ülkemizde 06 Şubat 2023 tarihinde yerel saat ile 04.17'de merkez üssü Sofalarca-Şehitkâmil-Gaziantep'te büyüklüğü Mw7.7 (ML7.4) olan çok şiddetli bir deprem meydana gelmiş, kısa bir süre sonra aynı gün saat 13.24'de merkez üssü Ekinözü Kahramanmaraş ve aletsel büyüklüğü Mw7.6 (ML7.4) olan çok şiddetli bir deprem daha meydana gelmiş, can kaybı yanında, birçok binanın çökmesine neden olmuştur²⁷⁵.

Adana, Adıyaman, Diyarbakır, Elazığ, Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Kilis, Malatya, Osmaniye ve Şanlıurfa illerinde etkili olan depremlerde; Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre 14.013.196 kişi etkilenmiş, AFAD tarafından 21 Şubat 2023 tarihinde yapılan açıklamaya göre meydana gelen bu depremde toplam 42.310 vatandaşımız hayatını kaybetmiştir²⁷⁶.

Deprem sonrasında bu bölgenin tekrardan ekonomik ve sosyal olarak toparlanma ve yeniden eski canlılığına dönme sürecinin uzun yıllar devam edeceğini ve hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağını söylemek mümkün. Depremlerin hemen ardından henüz tam anlamıyla ortaya çıkmamış ve yakın gelecekte devam edecek potansiyel etkileri göz önünde bulundurulduğunda; Türkiye genelinde toparlanma, yeniden inşa, problemli yapı stokunun yenilenmesi, iç göç, kırsal kalkınma, ekonomi ve depremden etkilenen insanların sosyal uyum süreçleri de değerlendirildiğinde büyük bir sorun karmaşası yakın vadede kendini gösterecektir. Fakat öngörülen sorunlar kalıcı olarak çözülebilmesi için sadece yeterli mali kaynağın yanında, güçlü bir motivasyon ve işbirliğine de ihtiyaç duyulmaktadır. 6 Şubat depremini Türkiye için “asrın felaketi” yapan, ülkemizde son yüzyılda yaşanmış en büyük can kaybı ve yıkıma sebep olması açısından doğru bir nitelendirmedir. Uluslararası veriler göstermektedir ki Türkiye, direnç ve dayanıklılık kapasitesini, bu tarz istisnai depremlere göre üretmesi gereken bir ülkedir²⁷⁷.

²⁷⁴ Ergünay, 2009: 1.

²⁷⁵ Kandilli Rasathanesi. <http://koeri.boun.edu.tr/new/sites/default/files/KRDAE-2023-Deprem-On-Degerlendirme-Raporu.pdf> (erişim tarihi: 08.04.2023)

²⁷⁶ AFAD. <https://www.afad.gov.tr/> (erişim tarihi: 12.03.2023)

²⁷⁷ Laleoğlu, B. (2023). Uluslararası Veriler Işığında 6 Şubat Depremleri, *Kriter*. 7/77 <https://kriterdergi.com/6-subat-2023-kahramanmaras-depremi/uluslararasi-veriler-isiginda-6-subat-depremleri> (erişim tarihi: 10.04.2023)

2.1.4.2. Salgın Hastalıklar ve Kent

Tüm bu afetlerin yanı sıra salgınlar da kent güvenliklerini tehdit eden büyük çaplı problemlerdendir. Öyle ki, salgın bir hastalık nedeniyle bir yerleşim bölgesi, kasaba, kent, bölge veya ülkenin tamamı bu salgından etkilenebilir, insan sağlığı zarar görebilir. Tarihte birçok örnekte görüldüğü gibi yüz binlerce hatta milyonlarca insan bu salgın hastalıklar sonucu hayatını kaybetmiştir.

Salgın, alışılmadık derecede büyük veya beklenmedik bir hastalık veya sağlıkla ilgili olayın meydana gelmesi olarak tanımlanır. Salgınlara yaygın olarak bulaşıcı veya parazit kökenli bir hastalık neden olur. Kolera, meningokokal menenjit, tifo, viral hemorajik ateş gibi bulaşıcı hastalıklar bir toplum için önemli tehdit oluşturmaktadır. Salgın terimi, bir hastalığın ortaya çıkışında belirgin bir artışa uygulanabilir ve ani salgınlarla sınırlı değildir²⁷⁸.

Tarih boyunca salgın hastalıklar, insanlık için en büyük sorunlardan biri olmuştur. Çünkü sadece enfekte bireyleri değil, toplumun tamamını pek çok yönden etkilemektedir. Günümüzde salgınlar eskiye nazaran çok daha hızlı, yakın ve tehlikelerdir.

Salgınlara acil etkisi, elbette hastalık ve ölüme neden olmalarıdır. İkincil etkileri ise sosyal ve politik bozulma ve ekonomik kayıptır. Salgın hastalıklar, kıtlık durumlarında ve mülteci kamplarında bulunanlar gibi travmatik veya hayatı tehdit eden durumları kötüleştirebilir. Hayvan ve insan salgını olarak iki farklı orijinal salgın nedeni vardır. Hayvan salgınlara etkileri arasında şu sorunlar bulunmaktadır: ekonomik kayıp, olası et ve/veya süt ürünleri kaybı ve yün türü hayvansal yan ürünlerin ve gıda kaynaklarının kaybı ve ayrıca rekreasyon kaybı. Hayvan salgınlarıyla ilgili bir başka olasılık ise hastalıkların insan nüfusuna aktarılmasıdır. İnsan salgınlara etkileri arasında ise yaşam kaybı ya da mağdurlar için kısa ya da uzun süreli zayıflama bulunmaktadır. Bu salgınlar neticesinde ekonomik zorluklar ortaya çıkabilir. Kayıp çalışma süresi sadece çalışanı değil, aynı zamanda işvereni de etkiler, bireysel hastalıklardan dolayı verimlilik kaybı önemli bir iş sorunudur.

1980-2008 yıllarına ait veri ve istatistiklere göre salgın hastalıklar tarafından ölen kişi sayısı 183.278 ve etkilenen kişi sayısı 19.411.394'tür. Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonları bu salgınları biyolojik tehlikeler olarak sınıflandırmışlardır. Salgın, belirli bir bölge veya popülasyonda zaten var olan bulaşıcı hastalık vakalarının sayısında olağandışı bir artıştır. Aynı zamanda, bu hastalıktan muaf olan bölgede önemli sayıda bu hastalık vakasının ortaya çıkması da salgın olarak değerlendirilmektedir. Salgın hastalıklar,

²⁷⁸ Birleşmiş Milletler Örgütü (UN), "epidemic", www.un-spider.org, (erişim tarihi: 23.03.2021)

tropikal fırtınalar, seller, depremlemler, kuraklıklar, vb. gibi başka türden afetlerin bir sonucu da olabilirken hayvanlara da etki eden türde gerçekleşebilmektedir²⁷⁹.

Salgınlar, Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu'nca aşağıda verilen şekilde sınıflandırılmıştır:

- Kuş gribi (AI): öncelikle kuşları (tavuklar, ördekler, kazlar, hem evcil hem de göç eden türler) etkileyen, ayrıca bazen domuzlar ve kaplanlar gibi diğer türler de viral bir enfeksiyondur. Kuş gribi insanlarda ciddi enfeksiyonlara neden olabilir. AI virüslerinin birçok farklı çeşidi vardır. Bunlar, her yıl dünyanın değişik bölgelerindeki insanlarda mevsimsel salgınlara neden olan grip virüsünü içeren bir grip virüsü alt grubudur. Bu salgın ilk defa 1997'da Hong Kong'da ortaya çıkmış (Avian Influenza), 2003-2008 yılları arasında dünya genelinde 192 kişi ölmüştür.²⁸⁰
- Kolera: Esas olarak bu virüs dışkı ile kirlenmiş içme suyu ile yayılır. Şiddetli, tedavi edilmemiş vakalarda ölüm oranı %50'dir. Tedavi edildiğinde bu %1'e kadar düşer. Kuluçka süresi 1-12 gündür ve ciddi vakaların hastaneye yatırılması gerekir. Daha az ciddi vakalar ayaktan tedavi bazında rehidrasyon tedavisi ile tedavi edilebilir. Enfekte olanların sadece %10'u semptom gösterir. Araştırmacılar, her yıl, enfeksiyon nedeniyle dünya çapında 1.3 ila 4 milyon kolera vakası ve 21.000 ila 143.000 ölüm olduğunu tahmin etmektedirler.

Günümüzde halen etkinliğini koruyan su hastalık zaman zaman aktif olabilen koleranın, tarihte ilk kolera salgını olarak bilineni Asya'da 1817-1824 yılları arasında görülmüş ve milyonlarca kişi yaşamını kaybetmiştir²⁸¹.

- Dang humması: "day biter" sivrisinekleri ile bulaşır. Dang humması nadiren ölümcüldür. Hemorajik çeşit tedavi edilmezse % 40-50 mortalite oranına neden olabilir. Hastane bakımı ve sıvı tedavisi ile bu oran %5'in altına inebilir.
- Ebola ve Marburg: Benzer semptomları olan iki ayrı viral hastalıktır. Her ikisi de yüksek bir ölüm oranına sahiptir (Ebola için % 90'a kadar) ve son derece bulaşıcıdır, bulaşma tüm vücut sıvıları ve organlarıyla temas, kontamine iğneler ve şırıngaların kullanımı ve aerosol yoluyla. Hastalara yardım eden herkesin kontaminasyonunu önlemek için olağanüstü önlemler alınmalıdır. İki virüsün rezervuarı bilinmemektedir.
- Sıtma: Gün batımından şafak vaktine kadar olan anofel sivrisineğinin ısırmasıyla bulaşır. Hastalığın endemik olduğu yerlerde, yerel nüfusun bir dereceye kadar

²⁷⁹ Birleşmiş Milletler Örgütü (UN), "epidemic", www.un-spider.org, (erişim tarihi: 23.03.2021)

²⁸⁰ G. Çolakoğlu (2010). "Kuş Gribi (Avian İnfluenza) ve Korunma Önlemleri", *Derleme Dergisi*, 3(2): 4.

²⁸¹ H. Parıldar (2020). Tarihte Bulaşıcı Hastalık Salgınları. *Tepecik Eğit. ve Araşt. Hast. Dergisi*. 2020;30(Ek sayı):19-26.

bağışıklığı vardır. En büyük risk altındaki insanlar; mülteciler gibi malarya dışı bir bölgeden gelen kişilerdir. Haftalık sıtma baskılayıcı bir ilaç dozu ile korunabilirler. Dört sıtma tipinden falciparum hızla ölümcül olabilir ve acil tedaviye ihtiyaç duyar.

2010'da 251 milyon ve 2017'de 231 milyon vaka ile karşılaştırıldığında, 2018'de dünya çapında çoğu Güney Afrika'da olmak üzere yaklaşık 228 milyon sıtma vakası meydana gelmiştir²⁸².

- Kızamık: Bu, özellikle çocuklar ve yetersiz beslenen popülasyonlar arasında çok yüksek bir ölüm oranına yol açabilen oldukça bulaşıcı bir viral enfeksiyondur. Bir salgının başlangıcında hızlı ve kapsamlı bir aşılama programı yayılmasının sınırlanmasına yardımcı olabilir. Aşı kaynakları sınırlıysa, birinci öncelik yetersiz beslenen ve hastaneye yatırılan çocuklar, bir sonraki öncelik altı aylıktan iki yaşına kadar olan çocuklardır. Aşıların depolanması için güvenilir bir soğuk zincir gereklidir. İzolasyon veya karantina pratik değildir.
- Meningokok Menenjit: akut bakteriyel bir hastalıktır. Salgın dalgalar düzensiz, açıklanamayan aralıklarla ortaya çıkar. Başta çocukları ve genç yetişkinleri, özellikle kalabalık yaşam koşullarını etkiler. Hastalık, burun ve boğaz deşarjlarıyla doğrudan temas yoluyla bulaşır. Enfekte bireyler diğerlerinden ayrılmalı ve yakın temasları yakın sağlık gözetimi altına alınmalıdır.
- Sarıhumma: sadece Afrika ve Güney Amerika'nın bazı bölgelerinde meydana gelen ölümcül ve hızla yayılan sivrisinek kaynaklı bir virüstür. Hastalık son derece bulaşıcıdır. Bir salgını kontrol altına alma eylemi, risk altındaki kişilerin kitlesel aşılmasını gerektirir. Sivrisineklerin erişimini önlemek için hasta odalarının veya hastane servislerinin taranması ve ilaçlanması, mevcut veya potansiyel tüm sivrisinek üreme bölgelerinin ortadan kaldırılması, toplumdaki tüm evlerin böcek ilacı ile ilaçlanması ve on yıllık aşı ile bir bağışıklık sağlanmasıyla bu salgınla mücadele edilebilir.
- HIV / AIDS (İnsan İmmün Yetmezlik Virüsü / Edinilmiş İmmün Yetmezlik Sendromu): Son 10 yılda savaşlar ve felaketlerden daha fazla insanı öldüren bir salgındır. AIDS salgını başladığından günümüze 25 milyon insan öldü ve 40 milyondan fazla insan HIV ve AIDS ile yaşıyor. Sadece 2001'de dünya çapında beş milyon kişi enfekte olmuştur.

²⁸² WHO, World malaria report 2019. <https://www.who.int/news-room/feature-stories/detail/world-malaria-report-2019> (erişim tarihi: 10.12.2021)

- Tüberküloz (TB): En ölümcül bulaşıcı hastalıktır ve her yıl iki milyon kişiyi öldürmektedir. Yıllık sekiz milyon yeni vakanın % 95'i gelişmekte olan ülkelerde görülmektedir. Asya ve Sahra altı Afrika ülkeleri bu salgından en ağır darbeyi almışlardır, ancak Doğu Avrupa son yıllarda TBC ile ilgili ölümlerde yıllar süren sürekli düşüşün ardından büyük bir artış görüldü. Tüberkülozuların yaklaşık % 75'i sosyo-ekonomik gelişmeye ciddi zarar veren 15-44 yaşları arasını kapsamaktadır.
- Koronavirüs hastalığı (Covid-19): Yeni Koronavirüs Hastalığı (COVID-19), ilk olarak Çin'in Vuhan Eyaleti'nde Aralık ayının sonlarında solunum yolu belirtileri (ateş, öksürük, nefes darlığı) gelişen bir grup hastada yapılan araştırmalar sonucunda 13 Ocak 2020'de tanımlanan ve daha önce insanlarda tanımlanmamış yeni bir türdür. Nadir durumlarda, bilim insanlarının zoonotik olarak adlandırdığı durumdur, yani hayvanlardan insanlara bulaşabilirler. Koronavirüsler (CoV), soğuk algınlığından Orta Doğu Solunum Sendromu (MERS-CoV) ve Şiddetli Akut Solunum Sendromu (SARS-CoV) gibi daha ciddi hastalıklara kadar hastalıklara neden olan büyük bir virüs ailesidir. Enfeksiyon belirtileri arasında solunum semptomları, ateş, öksürük, nefes darlığı ve solunum güçlüğü bulunur. Daha ciddi vakalarda, enfeksiyon pnömoniye, ciddi akut solunum sendromuna, böbrek yetmezliğine ve hatta ölüme neden olabilir. Enfeksiyonun yayılmasını önlemek için standart öneriler arasında düzenli el yıkama, öksürme ve hapşırma sırasında ağız ve burnun kapatılması, et ve yumurtaların iyice pişirilmesi yer alır²⁸³.

Koronavirüsler, soğuk algınlığından daha ciddi hastalıklara kadar çeşitli hastalıklara neden olan geniş bir virüs ailesidir. Koronavirüs hastalığı (Covid-19), SARS-CoV-2 virüsünün neden olduğu bulaşıcı bir hastalıktır. Virüs bulaşmış çoğu insan hafif ila orta derecede solunum yolu hastalığı yaşayarak ve özel tedavi gerektirmeden iyileşmektedir. Bununla birlikte, bazıları ciddi şekilde hastalanarak tıbbi müdahale gerektirmektedir. Özellikle yaşlı insanlar ve kardiyovasküler hastalık, diyabet, kronik solunum yolu hastalığı veya kanser gibi altta yatan tıbbi durumları olanların ciddi hastalık geliştirme olasılığı daha yüksektir. Covid-19 ile herhangi bir yaşta herkes hastalanabilir, ağır şekilde tedavisi sürebilir veya ölebilir.

- Günümüzde Koronavirüs hastalığı (Covid-19):

Çalışmanın hazırlandığı dönemde, Dünya Sağlık Örgütü (WHO), yeni koronavirüs hastalığının küresel olarak doğrulanmış vaka sayısının 248 milyonu aştığı ve Kasım 2021 tarihi

²⁸³ Dünya Sağlık Örgütü (WHO), www.who.int, (erişim tarihi: 21.01.2021)

itibariyle Covid-19 hastalığından dünya genelinde 5 milyondan fazla kişinin öldüğünü açıklanmıştır²⁸⁴. Ülkemizde ise durum biraz daha farklı seyrini sürdürmekte ve her geçen gün Covid-19 salgını kaynaklı ölüm sayıları artmaktadır.

Ülkemizde ilk pozitif Covid-19 vakasının görüldüğü 11 Mart 2020 tarihinden itibaren salgın hızla yayılmaya başlamış ve 17 Mart 2020'de ilk Covid-19 kaynaklı insan ölümü gerçekleşmiştir. Sağlık Bakanlığı tarafından yayınlanan Covid-19 salgın tablosu incelendiğinde salgının mevsim geçişlerinde daha etkili olduğu görülmekle birlikte Kasım 2021 itibariyle ülkemizde toplam 8.150.758 kişi Covid-19 tarama testlerinde pozitif vaka olarak tespit edilmiş ve 71.526 kişi hayatını kaybetmiştir²⁸⁵.

Covid-19 Salgınının ülkemizde ilk görüldüğü günden itibaren kronolojik olarak neler olduğuna bakıldığında:

- 11 Mart 2020'de de Sağlık Bakanı Fahrettin Koca, Avrupa seyahati sırasında virüse yakalanan bir kişinin ülkenin ilk Koronavirüs vakası olduğunu duyurdu, ilk vakanın ortaya çıkmasının ardından hızla ülke çapında tedbirler alınmaya başlandı. Sınırlar kapatıldı. Uçak seferleri iptal edildi²⁸⁶,
- 16 Mart 2020 tarihinde İçişleri Bakanlığı'nca tiyatro, sinema, lokanta, kahvehane, internet kafe ve kapalı çocuk oyun alanlarının faaliyetleri durduruldu,
- Okullar kapandı ve uzaktan eğitime başlandı²⁸⁷
- 17 Mart 2020'de Türkiye'de Covid-19 salgınından dolayı ilk defa bir hasta hayatını kaybetti,
- 11-12 Nisan 2020'de zorunlu kamu hizmeti çalışanları hariç İçişleri Bakanlığınca 30 büyükşehirde ve Zonguldak'ta 10 Nisan tarihinden itibaren geçerli olmak üzere sokağa çıkma yasağı getirildi. Bu kararın yürürlüğe girmesinden sadece iki saat öncesinde kamuoyu ile paylaşılmasıyla birlikte söz konusu kentlerde yasağı duyan vatandaşlar marketlere ve fırınlara akın etti, izdihamlar oluştu. Yasaklar her hafta sonu tekrarlandı ve yasağı ihlal edenlere 3.186 TL idari para cezası uygulandı, diğer günlerde ise maske takma zorunluluğu getirildi²⁸⁸

²⁸⁴ WHO. <https://covid19.who.int/> (erişim tarihi: 05.11.2021)

²⁸⁵ TC. Sağlık Bakanlığı. <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66935/genel-koronavirus-tablosu.html> (erişim tarihi: 05.11.2021)

²⁸⁶ Euronews. <https://tr.euronews.com/2021/03/11/turkiye-covid-19-salg-n-nda-bir-y-l-geride-b-rakt-pandemide-simdiye-kadar-neler-yasandi> (erişim tarihi: 08.10.2021)

²⁸⁷ MEB, <https://www.meb.gov.tr/bakan-selcuk-23-martta-baslayacak-uzaktan-egitime-iliskin-detaylari-anlatti/haber/20554/tr> (erişim tarihi: 09.10.2021)

²⁸⁸ Haberler. <https://www.haberler.com/sokaga-cikma-yasagini-ihlal-edenlere-1-yila-kadar-13110420-haberi/> (erişim tarihi: 08.08.2020)

- Mayıs ayı sonlarında Ramazan Bayramı boyunca Covid-19 salgınına karşı uygulanan ülke çapındaki sokağa çıkma yasağı sona erdi ancak yasak 65 yaş üstü ve 20 yaş altı vatandaşlar için geçerli kaldı. 14 yaş altı, 15-20 yaş ve 65 yaş üstü olarak 3'e ayrılan gruplara, haftanın belirli gün ve saatlerinde dışarı çıkma izni verilmesi kuralı devam etti²⁸⁹.
- 2021 Ocak ayı ortasında Covid-19 aşısı kampanyası başladı,
- 2021 Eylül ayında okullar yüz yüze eğitime başladı.

Halen devam eden salgından korunabilmek amacıyla Covid-19 için ülkemizde Sağlık Bakanlığı tarafından aşı yapılmaktadır. İnsanları aşı olmaya yönlendirmek amacıyla ulaşım, sinema, tiyatro, alışveriş merkezi ve benzeri toplu yerlere katılabilmek için aşı olma veya son 48 saat içinde yapılmış PCR testi zorunluluğu bulunmaktadır.

Bu salgınla birlikte uygulanan sokağa çıkma yasakları -daha sonra revize edilerek adı kısıtlama olmuştur- ile pasif taşıyıcı rolünde olan insanların bu virüsü başkalarına bulaştırması engellenmeye çalışılmıştır. Fakat ülkemizde bu virüs testinde pozitif olan hastaları ziyaret eden²⁹⁰, Covid-19 nedeniyle hayatını kaybedenlere taziye ziyaretinde bulunan²⁹¹ ya da virüsten etkilenmeyeceğini düşünüp tedbirlere uymayan veya aşı olmayan²⁹² birçok insan hayatını kaybetmiştir. Temelinde tedbirsizlik veya bilgisizlikle mücadele edilmesi gerekir. Aksi halde yukarıda verilen örnekleri hemen her gün görmemiz mümkün olmaktadır.

Toplumun en temel ihtiyacı olan sağlıklı yaşam yönünde sağlanması gereken etkinin bilim ve teknoloji temelinde birleşmesiyle uluslararası önleme ve tedavi çalışmaları devam etmektedir. Bu bağlamda virüse etkili olabilecek aşı çalışmalarına hız ve destek verilmiş ve ülkeler bu aşıları kendi insanlarına uygulamaya başlamıştır. Aşı uygulaması hızla devam etmesine karşı bu hastalığa yakalanan insanlar için henüz tedavi ilacı bulunamamıştır.

Afetler veya salgınlar insan yerleşim bölgelerinde başta insan hayatını etkilemesi olmak üzere birçok alanda büyük problemler doğurmaktadır. Afetlerin yaşandığı bölgeler terk edilmekte, ekonomik ve demografik olarak büyük değişime uğramaktadır. II. Dünya Savaşında Atom bombasının atıldığı Japon kentleri veya 26 Nisan 1986 tarihinde yaşanan reaktör arızası neticesindeki Çernobil Faciası sonrası bu kentlerdeki yüksek radyasyonun

²⁸⁹ Euronews. <https://tr.euronews.com/2021/03/11/turkiye-covid-19-salg-n-nda-bir-y-l-geride-b-rakt-pandemide-simdiye-kadar-neler-yasandi> (erişim tarihi: 08.10.2021)

²⁹⁰ CNNTURK. "Koronavirüs hastasına geçmiş olsun ziyaretine gittiler: 30 akrabasının testi pozitif çıktı". <https://www.cnnturk.com/turkiye/koronavirus-hastasına-gecmis-olsun-ziyaretine-gittiler-30-akrabasinin-testi-pozitif-cikti> (erişim tarihi: 09.12.2021)

²⁹¹ Milliyet. <https://www.milliyet.com.tr/korona/1-cenaze-15-vaka-cenaze-icin-taziyeye-giden-15-kisiye-virus-bulasti-6188189> (erişim tarihi: 10.12.2021)

²⁹² Sözcü. <https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/corona-ile-mucadelenin-dusmani-bana-bir-sey-olmaz-sendromu-5695384/> (erişim tarihi: 09.12.2021)

günümüzde etkileri halen devam etmekte ve bu yerlerin insan yaşamına uygun olmadığı bilim insanlarınca açıklanmaktadır. Sayılan bu bölgelerde insan yaşamına uygun olmayan doğal hayatın halen kendi varlığını yeterince sağlayamamış durumda olduğu bilinmektedir. Kent güvenliği açısından tüm kenti hatta tüm bölgeyi etkisi altına alan bu tür bir olay, insan yaşamının en fazla etkilendiği kentler olarak örnek gösterilebilir.

Doğal afetler veya salgınlardan fazla etkilenen, sonucunda ise gerekli önlemleri planlayıp faaliyete geçirilmediği veya o ketin tekrar eski gündelik hayatına başlayabilmesi için çalışmaların yapılmadığı, yapılamadığı kentler insan yaşamı için güvensizdir denilebilir. Bir insanın yaşadığı kenti güvenli olarak tanımlayabilmesi için kendisine veya değer verdiği diğer her şeyin zarar görmeden kanuni ortamda özgür bir halde yaşamını devam ettirebilmesi gereklidir. Afet veya salgın riski bulunan ya da bulunabilecek mekânlar güvensiz ortamlar olarak görülebilir.

2.1.5. Suç ve Kent

Toplumun düzenini koruyan ve bu düzenli yaşantının devamını sağlayan sosyal kontrol mekanizmaları vardır. Bu şekilde bireyin kontrolü toplum tarafından sağlanarak onun normlara uyması konusunda da toplum tarafından baskı uygulanır. Tüm bu baskılara rağmen toplumda meydana gelen düzensizlik sosyal ve kültürel sapmadan kaynaklanmaktadır. Bu sapmayı, kişilerin kültürün “kontrolünden kaçtığı bir süreçtir” şeklinde tanımlamak mümkündür. Sapma, toplumda kabul gören ideal davranış kalıpları yönündekileri olumlu, onaylanmayan veya yetersiz yönde görülen davranışlar ise olumsuz sapma olarak nitelendirilmektedir²⁹³. Suç ve sapma kavramları arasında yakın bir ilişkili olsa da sapma, toplumca kabul görmeyen yönüyle suçu da kapsamaktadır. Nitekim suç, yasalarla kesin hatları tarif edilirken, sapma toplum yaşantısının örf, adet, din ve ahlak kurallarının ihlalini de içermektedir²⁹⁴. Bu haliyle düşünüldüğünde tüm sapmalar suç olarak kabul edilemeyeceği gibi “suç, yasaları ihlal eden davranış tipi” olarak tanımlanabilir²⁹⁵.

2.1.5.1. Suç

Suç, neredeyse insanlık tarihi kadar eski bir olgudur. İnsanlık tarihinde ilk suç araştırıldığında, ilk insanlar Âdem ve Havva’nın çocukları Kabil’in kardeşi Habil’i öldürmesi olarak karşımıza çıkmaktadır²⁹⁶. İnsanın var olduğu ilk çağlardan beri suç hep var olmuştur.

²⁹³ Fichter, 2002: 194.

²⁹⁴ Yücel, 2009: 283-285.

²⁹⁵ İçli, 2013: 23.

²⁹⁶ Erten,2011:1-3

Bugüne kadar var olan toplumların tamamında belirli fiiller yasaklanmış ve yasaklanan bu fiilleri yapanlar karşılığında cezalandırılmışlardır²⁹⁷.

Suçu açıklamaya ilişkin farklı dönemlerde yapılmış araştırma ve incelemelerde yer alan tanımlar neyin suç olarak kabul edilip edilmediğine yönelik toplumsal, kültürel ve hukuki kriterler kapsamında ele alınıp kendine has özelliklerini taşıyan yasalarıyla suça ilişkin açıklamalar mevcut olmasına rağmen kavram hala tartışma konusudur.

Türk Dil Kurumu’nda suç; “törelere, ahlak kurallarına veya yasalara aykırı davranış, cürüm”²⁹⁸, Ana Britanica’da; “hukuk kurallarının toplum için zararlı ve tehlikeli görerek yasakladığı ve cezai yaptırıma bağladığı eylem”²⁹⁹, Meydan Larousse’da ise; “hukuk düzeninin sonucunu cezalandırdığı fiillere verilen ad”³⁰⁰ olarak açıklanmıştır. Açıklamalarda da görüleceği üzere suç, toplum tarafından istenmeyen davranışlar yasalarla yasaklanmış ve yapılması durumunda bir cezası olan davranış tipidir³⁰¹.

Farklı tanımlar da göstermektedir ki suç, toplumlar, kültürler ve coğrafi mekânlara göre farklılıklar göstermekte, kesinleşmiş tek bir tanım veya ölçüt üzerinde bu kavramın açıklanması mümkün görünmemektedir. Karmaşık bir olgu niteliğindeki suç, tek bir nedene indirgenmediğinde bu sürece neden olan diğer etkenleri görmezden gelinmesine, nedenler arasındaki ilişkilerden doğan sürecin yanlış analizine sebep olabilir³⁰².

Suç kavramına genel bir tanımlama yapılmak istenirse, suçun; yasaklanan bir olayı gerçekleştirerek yasayı ihlal eden ve karşılığında resmi bir otorite veya yönetim tarafından cezalandırılan bir eylem olduğu ifade edilebilir. Modern sosyolojinin kurucusu Durkheim suçu “toplum halinde yaşama şartlarına yönelmiş her türlü saldırı” olarak tanımlar. Durkheim’e göre suç kaçınılmazdır çünkü modern toplumlardaki aşırı kalabalık ve kozmopolit kentler birden çok kültüre ve yaşam tarzına sahip insanların bir arada yaşamasına imkân sağlamakta ve birçok alt kültürü barındırmaktadır. Bu alt kültürler içerisinde toplumun sahip olduğu norm ve değerlerine karşı aykırı hareket veya eylemlerin ortaya çıkması engellenemez³⁰³.

Becker, suçu “basit bir risk almanın ödülü ve cezalandırmaya dair bireysel bir fayda-maliyet analizinin sonucu” olarak açıklamış ve suçu fayda-maliyet analizine dayandırmıştır. O’na göre; suç işleme niyetinde olanlar bu analiz sonunda elde edecekleri fayda

²⁹⁷ Dönmezer, 1994: 62.

²⁹⁸ TDK, Türk Dil Kurumu, www.tdk.gov.tr, (erişim tarihi: 14.02.2021)

²⁹⁹ Ana Britannica, 1994

³⁰⁰ Meydan Larousse, 1992

³⁰¹ İçli, 2013: 23.

³⁰² Gökulu, 2011: 215.

³⁰³ Akyayla, 1986:92-101

harcayacakları veya kaybedecekleri maliyetten daha büyükse suç işlemeye karar verdiklerini aksi takdirde ise suç işlemeyeceklerini ifade etmektedir³⁰⁴.

Türk Ceza Kanunu'nda da “kanunun açıkça suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilemez ve güvenlik tedbiri uygulanamaz, hükümlerin uygulanmasında kıyas yapılamaz” hükmüyle ülkemizde bir eylemin suç olarak kabul edilip cezalandırılabilmesi için o eylemin yasada açıkça belirtilmesi şartı bulunmaktadır³⁰⁵.

Modernleşme olgusunun suç üzerindeki etkisi, modernleşme ile birlikte toplumda meydana gelen ekonomik, teknolojik, siyasal ve demografik gelişmelerin sosyal ve kültürel alanda yarattığı unsurlar üzerinden çözümlenmektedir³⁰⁶.

Diğer bir açıdan suç olgusuna ilişkin bilim veya kısaca “suç bilimi” şeklinde özetleyebileceğimiz kriminolojinin en temel konuları suç, suçlu ve cezadır³⁰⁷. Kriminolojinin tarihçesinde iki eser büyük önem arz etmektedir. 1764 tarihli Cesare Beccaria'nın “Suç ve Ceza” ve Sezar Lombroso'nun 1876 yılında yayınlanan “Suçlu İnsan” isimli kitapları kriminolojinin başlangıcını oluşturmaktadır. Ceza hukuku tarihinin en önemli eserlerinden biri kabul edilen kitabında Beccaria, dönemin insanlık dışı hukuk ve mahkemelerinin varlığına karşı şiddetli eleştirilerde bulunmuştur. Kriminolojinin tarihinde en geniş etki yaratan eser kabul edilen kitabında Lombroso ise suçlular üzerine antropolojik ve deneysel çalışmaları sonucu “doğuştan suçluluk öğretisi” tezini ortaya atmıştır. Buna göre Lombroso, suçluluğun kalıtımsal bir olgu olduğunu savunmuştur³⁰⁸.

Aristoteles'in “fakirlik; ihtilallerin ve suçların anasıdır.” sözü suçun ortaya çıkış sebeplerini maddiyata bağlar. Suç ile gelir düzeyi, gelir eşitsizliği, işsizlik, yoksulluk vb. ekonomik değişkenler arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Bütün bu olumsuz durumlar bireyi suça sürüklemektedir. Özellikle, maddi imkânsızlıkların yarattığı mahrumiyetler, asgari yaşam düzeyine erişebilecek gelirden yoksunluk ve geçinmede güçlük çekme vb. durumlar söz konusu ise birey/bireyler kolaylıkla suç işleyebilir.

2.1.5.2. Suç ve Toplum

Toplumsal yaşamda ahlak, sivil erdem, güven, sosyal normlar, değerler, inançlar, kurallar ve kurumlar gibi kavramlarla ifade edilen unsurların tamamı “sosyal sermaye” olarak ifade edilmektedir. Sosyal sermayeyi oluşturan bütün bu değerlerin yıpranması beraberinde sosyal çöküntünün de yaşanmasına neden olur. Sosyal sermayesi düşük toplumlarda suç oranı,

³⁰⁴ Becker, 1968: 169-217.

³⁰⁵ Türk Ceza Kanunu, Madde 2/g

³⁰⁶ Kızmaz, 2013: 230.

³⁰⁷ Carrabine vd., 2009: 3

³⁰⁸ Demirbaş, 2010: 50-56.

sosyal sermayesi yüksek olan toplumlara nazaran daha yüksektir. Çünkü yukarıda da değindiğimiz gibi bu toplumlarda adeta bir değer erozyonu yaşanmakta, bireyleri motive edici güçler zedelenmektedir. Sosyal sermaye ise toplumdaki suç işleme ihtimalinin ve suç oranının azalmasını sağlamaktadır. Sosyal sermaye teorisinin öncülerinden Francis Y. Fukuyama da toplumsal verilerden hareketle suçların yoğun olduğu bölgelerin sosyal sermaye birikimi açısından oldukça düşük olduğunu vurgulamaktadır³⁰⁹.

Suçun temelinde ayrıca aile yapısından kaynaklanan nedenler ile kültürel nedenler de olabilmektedir. Kültürel değerler üzerinde uzlaşamayan bir toplumda suç işleme eğilimi çok daha fazla artmaktadır. Çünkü bu toplumlarda esasen toplum olmanın gerekliliklerinden de olan birlikte yaşama duygusu, işbirliği yapma, bireylerin ortak çıkarlarının varlığı vb. değerler söz konusu olmamaktadır. Bu tür kalabalıklarda çetecilik faaliyetleri, şiddet, madde bağımlılığı, organize suçlar, hırsızlık vb. suç teşkil eden faaliyetler kolaylıkla ortaya çıkmaktadır. Öte yandan toplumun en temel birimi olan ailenin yapısı da bireyi suça teşvik edebilmektedir. Örneğin, ebeveynleri, diğer aile bireyleri ve hatta yakın komşuluk veya dostluk kurulan kişilerin suç işleme davranışına sahip olması, birey üzerinde henüz dünyaya geldiği andan itibaren olumsuz bir etki yaratacak ve suç işlemenin normal bir davranış olarak hafızasında yer etmesine neden olacaktır.

Bentham'ın şu cümleleri önem arz etmektedir³¹⁰: “Bireyi suç işlemeye iten güç, suçun getirisi; suç işlemeden engelleyen ise cezanın acısıdır. Birincisi büyük ise suç işlenecektir; ikincisi büyük ise suç işleme girişiminde bulunulmayacaktır.” Bentham'a göre cezalar özü itibarıyla kötüdür ancak daha büyük kötülükleri ortadan kaldırmak için de ceza uygulamaları gerekmektedir. Suça olduğu gibi cezaya da “fayda maksimizasyonu” perspektifi ile yaklaşan Bentham'a göre, cezanın önleyebileceği bir kötülük yoksa ceza suçtan doğacak bir zararı engellemeyecekse ve cezalandırma ile birlikte yüksek maliyetler söz konusu olarsa bu durumlarda ceza uygulamaları gereksiz veya uygun değildir³¹¹.

Bireylerin suç işleme kararlarının çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Özellikle çocukluktan itibaren görülen bu nedeler toplumlar arası veya kişinin yetiştiği çevreler arası farklılıklar gösterebilir. Çocukların suç işlemesinde bireysel nedenlere dayandıran görüşler çocukların psikolojik ve biyolojik nedenlerin etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Çocuk suçluluğunda biyolojik görüşü savunanlar çocuğun genetik, fizyolojik ve yapısal farklılıklarından dolayı onların suç işlemeye daha yatkın olduklarını savunmaktadır. Bazı

³⁰⁹ Fukuyama, 1999: 34.

³¹⁰ Bentham, 2018

³¹¹ Bentham, 2018

çocuklardaki akıl hastalıkları, epilepsi, zekâ geriliği ile çocuğun suça daha yatkın olacağını iddia eden psikolojik görüşler de vardır³¹². Çocukları suç davranışına sürükleyen nedenler; çocukların biyolojik ve psikolojik nedenlerden dolayı suç işlediklerini ortaya koy bireysel nedenler ve çocuğun ailesi ve okul, akran grubu, çalışma yaşamı ve kitle iletişim araçları gibi aile dışı çevresinden kaynaklanan çevresel nedenler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır³¹³.

Bireyler suç eylemine katılmadan önce yasadışı işlerden elde etmeyi beklediği gelir ile yasadışı eylemi gerçekleştirmek yerine yasal olan bir işten elde edecekleri geliri karşılamaktadırlar. Yasal işten elde edilmesi beklenen gelirin bireye sağlayacağı tatmin düzeyi arttıkça da bireyler yasadışı faaliyetlere, yani suç eylemlerine girmekten vazgeçeceklerdir³¹⁴.

Ülkemizde işlenen suçların önemli bir bölümü kentlerde işlenmektedir. Kentlerin güvenlik sorunu kamuoyunu giderek daha çok meşgul etmektedir. Hırsızlık, kapkaç, gasp, cinsel taciz, cinayet gibi günlük yaşamda etkisi daha kolay hissedilen suçlardaki artış, toplumda tedirginliği artırmaktadır³¹⁵.

2.1.5.3. Suçun Kent Kaynaklı Nedenleri

Antik çağlardan beri kent denildiğinde akla hemen günah ve ayıp gelmiştir. Kent daima kargaşa ve toplumun kabul ettiklerinin aksine kabul edilmeyen davranışların kaynağı olarak görülmüştür³¹⁶.

Değişen ve gelişen sanayi ve teknolojiyle dünyanın birçok bölgesinde kentlerde büyük bir nüfus yığılması görülmektedir. Kent ve kentte yaşayan insanlar sadece çevreye zarar verip doğayı tahrip etmekle kalmamakta, aynı zamanda toplumsal ve siyasal sorunların da görülmesine neden olmaktadır³¹⁷.

Özellikle gelişmiş ülkelerde suçun kentlerde bu kadar yaygın olmasının kent sakinleri arasında iletişimin zayıflaması ve hatta kopması, toplumu bir arada tutan bağların zayıflaması ve toplumsal kontrolün azalması gösterilmektedir³¹⁸.

Çoğu göçle gelmiş olan biriken nüfusun dar alanlarda yaşamasından kaynaklı; barınma, gıda, doğanın tahribi, istenilen seviyenin altında eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim ve gelir adaletsizlikleri gibi birçok büyük sorun görülmektedir. Öncelikli ekonomik sorunlar

³¹² Ümit, 2007:68

³¹³ Bağışve Humanitas, 2019:206-207.

³¹⁴ Ünver ve Bakırtaş, 2008: 43.

³¹⁵ Karasu, 2008: 256.

³¹⁶ Hayta, 2016: 166-167

³¹⁷ Hamamcı, 1993: 59.

³¹⁸ Watts ve Watts, 1981:425

olmak üzere kentli nüfus tüm bu sorunlara karşı kırsaldan farklı olarak kent yönetiminin çözüm üretmesini ve uygun koşullar hazırlamasını beklemektedirler. Genel itibariyle kentli, kentte bulunduğu müddetçe kendisine tanınan yasal hakları çerçevesinde özgürlüğünün, malının ve haklarının korunması yönünde kent yönetiminin gerekli tedbirleri almasını ve herhangi bir şekilde suçtan zarar görmesi durumunda suç işleyenlerin yasal mevzuat içerisinde gerekli yaptırımları görmesini beklemektedir.

Aslında kent kültürü bir modernite kültürüdür, bu kültürün yaşandığı metropollerde yalnızlık, bireysel izolasyon, sosyal bağların zayıflığı sıklıkla görülmektedir. Toplumsal kontrolün olmadığı, kalabalıkta yalnızlığın yaşandığı insan kalabalıklarında yaşamak ve yaşayanların belli bir düzen içinde yaşamlarını sürdürmeleri oldukça karmaşık bir yönetime de ihtiyaç duyulmaktadır.

Kentsel alanın kıra göre göç, nüfus yoğunluğu, toplumsal eşitsizlikler ve mekânsal yarıma gibi nedenlerle daha fazla güvenlik gereksinimi doğurduğu bilinmektedir. Ayrıca kentsel mekânda suçun mala yönelik ve tekrarlı biçimde olduğu da belirtilmelidir. Bu arka plan dâhilinde suçun kent kaynaklı nedenlerini çeşitli açılardan açıklayabiliriz³¹⁹;

Öncelikli olarak “kır itiyor kent çekiyor” ifadesiyle anlatılan kırsal alanda kentlere yönelik göçün kentte istihdama, toplumsal yaşama, ekonomiye entegrasyonunda yaşanan sorunlar mal aleyhine işlenen suçlara eğilimi artırmaktadır.

Kırsaldan kentlere göç eden insanlar için yeni geldikleri kent çoğu zaman onlar için “gri alanların” olduğu bir yerdir. Kırsalda gösterdikleri davranışlar anlamını yitirdiğinde göçerler kentle bütünleşebilmenin sıkıntılarıyla karşılaşılır. İş ve barınma sorunları kente göç edenlerin kentle bütünleşememesindeki en büyük sorunlarını oluşturur.

Diğer bir neden ise bölgelerarası dengesizliklerdir. Kentsel alan içerisinde birbirine çok yakın mekânlarda aralarında sosyo-ekonomik uçurum bulunan kesimlerin bir arada bulunması beraberinde yoksunluk duygusunu ortaya çıkarmaktadır. Önceleri kentte olma hali ile kıra göre koşulların iyileştiği yönündeki görece iyilik hali yerini kentsel mekândaki yarıma ile görece yoksulluğa bırakmıştır. Görece yoksulluğun belirginleşmesi ve bu dengesizlik hali sosyo-psikolojik artırmaktadır. Bu durum kıyaslanan kesimlere hınç veya o kesimlere erişme hırsıyla bütünleşerek suça dönüşmektedir.

Tataroğlu'nun belirttiği bir başka neden de kentleşme sürecinin aşırı hızlı ve ani sıçramalı seyir izlemesidir. 1950'ler itibariyle 1980'lere kadar kent ve suç etkileşimi çok belirgin görünmemektedir. Çünkü ekonomik ve toplumsal anlamda farklı bir zaman dilimi,

³¹⁹ Tataroğlu, <http://kisi.deu.edu.tr/yunusemre.ozer/KENT%20GUVENLIGI.ppt>, (erişim tarihi: 02.8.2021)

sınıflar arası uzlaşma, aşırı varsıl birikim gibi sosyo-ekonomik uyuşum veya çelişkilerin keskin bir karakter taşımadığı ifade edilebilir. Ancak 1980 sonrasında sınıflar arası ayrışma, saldırgan toplumsal stratejiler kentsel mekânda keskin hatlarla belirginleşmiştir. 1980 sonrasında belediyelerin gecekondulu yıkımları, toplumda gecekonduya karşı gelişen olumsuz algı, gecekondulu yoluyla gerçekleşen kamusalın gaspı, belediyelerin bu sürece direnememesi ve fiiliyatın yönetsel alanda kabul görmesi hatta hukuki düzenlemelerle desteklemesi kente karşı suç olgusunu belirgin biçimde ortaya çıkarmıştır. Hemşehri ve akraba ilişkileri, 1980 sonrasında cemaat-mafya ilişkilerine dönüşerek alt kültür gruplarında suçun yaygınlaşmasını beraberinde getirmiştir.

İstanbul ölçeğinde yapılan bir çalışmada yoksulluğun ülkemiz açısından taşıdığı özgün boyutlar şu şekilde sıralanmaktadır: “(1) Geleneksel dayanışma ağlarının çözülmesi, (2) Sanayisizleşme, (3) Yoksulluğun sürekliliği, (4) Kentsel nüfusun hızla artışı, (5) Refah rejiminin yapısı, (6) Göçün niteliğinin değişmesi, (7) Enformel yapıdaki değişimler, (8) Küresel kent ve mekânsal ayrışma, (9) Gelir dağılımdaki eşitsizlikler”.³²⁰ Bu boyutların birçoğunun ülke genelindeki metropoller veya büyük kentler için geçerli olduğunu söylemek mümkün olduğu gibi Antalya ölçeğinde de benzer hususların varlığını yaşam memnuniyeti verileriyle de ilişkilendirerek anlayabiliriz. Yapılan bu araştırmada kamu hizmetlerindeki memnuniyet oranları incelendiğinde, 2021 yılında %73,8 ile en çok asayiş hizmetlerinden memnun olunurken bunu %69,8 ile ulaştırma, %68,1 ile sağlık, %59,1 ile Sosyal Güvenlik Kurumu, %55,7 ile eğitim ve %54,8 ile adli hizmetleri yer aldı.³²¹ Çıkan sonuçlar biraz şaşırtıcı görünse de asayiş hizmetlerinin toplum üzerindeki etkileri verilere yansımaktadır. Kolluk kuvvetlerinin son yıllardaki planlı operasyonları, eş zamanlı uygulamaları, dijital çözüm odaklı yeni yapılanmalar, gelişen teknolojiyi en üst seviyede kullanma, müracaatları en kısa sürede sonuçlandırma gayreti ve eğitimli personel takviyesi vatandaşlardaki memnuniyet oranının artmasına örnek uygulamalar olarak gösterilebilir.

Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yapılan vatandaş memnuniyet araştırmasında yer alan güvenlik güçlerinin (polis veya jandarma) hizmetleriyle ilgili konularda verilen cevaplar incelendiğinde 2021 yılında %68’i kolluk kuvvetlerinin olaylara zamanında müdahale ettiğini, %69,8’inin vatandaşlara davranışından memnun olduklarını ve %67,2’sinin verilen trafik hizmetinden memnun olduklarını belirtmişlerdir. 2003

³²⁰ Şentürk, 2012: 138. Ayrıca bu sınıflandırmaya temel teşkil eden araştırma raporuyla ilgili olarak Bkz. Buğra ve Keyder, 2003, http://www.undp.org/content/dam/turkey/docs/povreddoc/UNDP-TR-new_poverty.pdf, (erişim tarihi: 20.02.2021)

³²¹ Tuik, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yasam-Memnuniyeti-Arastirmasi-2021-45832>, (erişim: 24.02.2022)

yılında asayiş hizmetlerinden çok memnun veya memnun olduğunu beyan eden bireylerin toplam oranı %57,9 iken bu oran 2021 yılında %73,8'e yükselmiştir. Kentsel yaşama ilişkin güvenlik kaygısının ve suç oranlarının yüksekliği veya düşüklüğü genel yaşam kalitesinin düşük veya yüksek oluşu ile önemli ölçüde ilişkilidir. Mahkeme ve adli sistem ile ilgili konularda en büyük sorun 2004 yılında %56,1 ile yasaların herkese adil ve tarafsız uygulanmaması iken bu oran, 2021 yılında %43,3 olarak gözlenmiş³²² olup insanların kendilerini güvende hissetmelerinin sadece suçtan korunmakla yeterli olmadığı, aynı zamanda adli açıdan da tarafsız mahkemelerin önemini memnuniyetteki azalış nedeni olarak görmek mümkün olacaktır.

2.1.5.4. Kent ve Suç İlişkisine Yönelik Kuramsal Yaklaşımlar

Kent ve suç ilişkisi üzerine kuramsal yaklaşımlar ekolojik yaklaşım, anomi kuramı ve kültür çatışması kuramı olarak sıralanmaktadır³²³. Bu kuramların günümüzde kent ve suç ilişkisini anlamak açısından halen geçerli yanlar barındırdığı ifade edilebilir;

a) Ekolojik Yaklaşım: İnsan davranışının toplumsal ve maddi çevre faktörlerinin etkisiyle oluştuğu, kentin bireyi etkilediği üzerinde durulmaktadır. Uygur insanın doğal yaşam alanı olan kentte insanlar tabiatın kurallarına benzer kurallar içinde yaşarlar. Nasıl ki tabiatta görülen “istila, rekabet, ardıllık, yoğunlaşma, merkezileşme, ayrılma, yerine geçme vb.” hâkimiyet ilişkileri kent için de geçerlidir. Bir başka husus ise Louis Wirth tarafından vurgulanan, kentin yaşam biçimi olduğudur. Kent ile kentte yaşayanlar ekonomik, toplumsal, kültürel etkileşim içindedir. Bu kuramın temsilcisi olan Chicago Okulu mensubu bilim insanları, 1900'lü yılların başlarında Amerika'daki kentlerinde 1929 Ekonomik Bunalımı sonrasında ortaya çıkan suç artışı ile ilgili çalışmalar yürütmüşlerdir.

b) Anomi Kuramı: Durkheim ve Merton'un geliştirdiği bu kuram da kent ve suç ilişkisini ortaya koyması bakımından önemlidir. Bireyin kentsel mekânda maruz kaldığı karmaşa ve açmazlar sonucu anomi yaşadığını ve sonuçta suça yöneldiğini ortaya koymaktadır. Anomi, kuralsızlık (normsuzluk) anlamına gelmektedir. Merton ise bireylerin toplum içinde amaçlarını gerçekleştirmede yaşadığı başarısızlıkların sonucu olarak sapkın davranışların ortaya çıktığını belirtmektedir. Bireyin yaşadığı kır-kent uyumsuzluğu sonucunda da anomi ortaya çıkabilir. Toplumla bütünleşememe, işbölümüne dâhil olamama gibi durumlar sonucunda alkol ve madde bağımlısı olma, suç işleme gibi davranışlar görülebilir.

³²²Tüik, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yasam-Memnuniyeti-Arastirmasi-2021-45832> (erişim: 24.02.2022)

³²³ Karasu, 2008: 259.

c) Kültür Çatışması Kuramı: Göçmenler ve suç ilişkisi bağlamında ortaya atılan kuram ABD’de artan suç oranlarının sorumlusu olarak göçmenleri sorumlu tutan bir yaklaşıma sahipken, bu kuramı geliştiren Sellin göçmenlerin iki kültürlü olduklarını ve bundan dolayı kendi kültürlerine geri dönme gereksinimi taşıyarak bir çatışma içinde olduklarını belirtmektedir. Bundan dolayı kuram göçmenlerin, yabancı işçilerin ve etnik azınlıkların suç işlemeye daha yatkın olduklarını iddia etmektedir.

Bu kuramların eksik bıraktığı veya kentler açısından bugün halen geçerli yönleri bulunmakla birlikte kentsel güvenlik gibi çok bileşenli ve değişken bir olgunun analizi için tek bir kuramın penceresinden bu olguyu analiz etmek mümkün görünmemektedir.

2.1.5.5. Kentlerin Güvensiz Mekânlara Dönüşme Süreci

Zamanımızda, nüfus, ekonomi, ticaret, sanayi ve eğitim gibi toplum yaşantısının birçok faktörü daha çok kentlerde yoğunlaşmış ve bu yoğunlaşmayla orantılı olarak kentte yaşanan sorunların ilk sırasında yer alan “güvenlik” her geçen gün daha da önemli hale gelmiştir. Kentleri güvensiz kılan sorunlardan biri “kentsel suç ”tur. İnsanların güvenlik ihtiyacının kentlerde daha yoğun hissedilmesi çoğunlukla kentleşme süreçleri ve kentin nüfus hareketleriyle bağlantılı olarak ortaya çıkmıştır. Yapılan çoğu araştırma kentlerdeki suç sayılarının ve türlerinin kent dışı yerlerde işlenen suçlara nazaran artırdığını göstermektedir. Kentleri güvensiz kılan sorunlardan en önemlisi kentlerdeki suç olgusudur. Aynı kentte yaşayanların, yakınındakilerin daha iyi yaşam standartlarında yaşadığını görüp, artan beklentilerini gerçekleştirmek için yeterli imkânlara sahip olamamalarının verdiği ümitsizlik ve çaresizlik duyguları içinde işsizlik veya yeterli maddi imkâna sahip olamama, istenilen yaşam koşullarını kanun dışı yollardan elde etme isteğine neden olmaktadır³²⁴. Böylece kentlerde görülen gelir ve yaşam düzeyi dengesizlikleri, diğer refah düzeylerine karşı duyulan öfkeyi artırabilmekte, şiddet olaylarını ve norm dışı davranışları beslemektedir. Bu durum kentlerde işlenen suçları da artırmaktadır. Alınan tüm önlemlere rağmen, güvenliğin tam ve eksiksiz sağlandığını farz ettiğimiz halde dahi insanlar bir suçun mağduru olmaktan korkmakta, evlerinde, iş yerlerinde, mahallelerinde, parklarda ve özellikle kalabalık mekânlarda endişe ve korku içinde kalabilmektedirler³²⁵.

Kentleşmenin kazandığı hız bağlamında banliyö özelliği gösteren ve görece alt gelir grubuna mensup ailelerin yaşadığı mahalleler zamanla daha derin bir mekânsal ve toplumsal ayrışma yaşayabilir. Çöküntü mahallesi olarak adlandırılan bu yoksulluk adaları, kent

³²⁴ Derdiman, 2010: 52-53.

³²⁵ Aytaç vd., 2015: 260.

içerisinde suçların işlendiği veya suçluların barındığı mahalleler haline dönüşebilmektedir. Toplum bu mahalleleri güvensiz olarak nitelendirmektedir. Bu ayrışma çoğu zaman kronik ve derinleşen bir önem taşımaktadır. Ülkemizde gecekondu mahalleleri veya kent merkezine yakın mahallelerden üst gelir grubuna mensup hanelerin taşınması ve yerlerine yoksul kesimlerin gelmesi bu mahallelerin yoksulluk yuvasına dönüşmesi sonucunu ortaya çıkarmaktadır³²⁶. Çöküntü mahallelerinin oluşmasındaki en büyük neden toplumsal yapıda meydana gelen çökme ya da bozulma olarak ifade edilebilir. Yani kentsel mekândaki bozulma toplumsal bozulmanın bir yansıması olarak görülebilir³²⁷. Bu bakımdan kentsel mekânda meydana gelen güvenlik sorununun salt mekânsal olarak değerlendirilemeyeceği, toplum kaynaklı ve yine dönüşü topluma yönelik olan bir güvenlik sorunu niteliği taşıdığı belirtilmelidir. Güvenlik sorunu yoksulluk kaynaklı ve kentte huzur içinde yaşayan kesimlere yönelik bir tehdit gibi görülmekte ancak BM Güvenli Şehirler Programı raporu özellikle gelişmekte olan ülkelerde hızlı kentleşmeyle birlikte yoksulluğun, yasa dışılıkların, genç işsizliğinin birbiriyle eklemli olduğunu, suç ve şiddet vakalarının asıl kurbanlarının yine yoksullar olduğunu ortaya koymaktadır. Suç ve şiddet, özellikle çocuklar ve kadınlar açısından gündelik yaşamı etkilemekte, güvensizlik hissinin kent ölçeğinde yaygın biçimde yaşanmasına neden olmaktadır³²⁸. Bu konu özellikle bu bölümün toplum güvenliği başlığı altında sunulan göstergelerle birlikte irdelenmeye çalışılmıştır.

2.2. Antalya’da Kentleşme

2.2.1. Kentleşme Süreci

Antalya, Bergama Kralı II. Attalos Philadelphos’un (M.Ö. 159-138) kendine ait bir kent kurma düşüncesiyle askerlerini ülkesinin diğer bölgelerine de göndermiş ve “Bana Bir Yeryüzü Cenneti Bulun” demişti. Askerleri, bu bölgeye geldiklerinde doğal güzellikleri ve korunaklı limanlarını çok beğenip krala önermişlerdir. Antalya, dönemin Doğu Akdeniz ticaretinde önemli bir konumda bulunması, doğal ve korunaklı limanı ile stratejik ve ekonomik öneme sahip olması ile hızla kentleşmeye başlamıştır³²⁹. İlk zamanlar Attalos, Atteleia, Atalia, Adalia, Adelle ve en sonunda Antalya olarak isimlendirilen kent, çağlar boyunca konumunun önemi ve doğal özellikleri nedeniyle diğer ülkeler tarafından birçok kez istilaya uğramış ve el değiştirmiştir. Her toplumun

³²⁶ Gürbüz, 2015: 2.

³²⁷ Akkar, 2006: 30.

³²⁸ UN Habitat, Safer Cities Programme,

<https://mirror.unhabitat.org/pmss/getElectronicVersion.aspx?nr=3217&alt=1>, (erişim tarihi: 04.01.2021)

³²⁹ Varkıvaç, 2012.

kendi tarihsel izlerini taşıyan kent, yüzyıllar boyunca tarım, ticaret ve iklimi nedeniyle birçok uygarlığa ev sahipliği yapmış ancak cumhuriyetin ilanından yaklaşık 50 yıl sonra turizm potansiyeli fark edilebilmiştir.

Cumhuriyet'in kurulduğu yıllarda sadece kale-içi ve çevresinde yerleşimler görülen kentte, aşırı sıcaklar, sıtma ve sivrisinek gibi karşılaşılan birçok sorunun yanı sıra nüfus artışı da en önemli problemler arasında yer almıştır. Öyle ki, 1927 yılında yapılan ilk nüfus sayımında Antalya kent merkezi nüfusu 17.256 iken 20 Ekim 1935 yılında ikinci kez nüfus sayımı yapıldığında aradan geçen 8 yıl sonunda kent merkezi nüfusu %33,24 artış göstermiş ve 22.993 olmuştur³³⁰. Artan nüfusun barınma, gıda ve iş imkânlarını sağlamak o dönemde oldukça zor olmuştur. İkliminin diğer bölgelere nazaran ılıman olması, tarımsal alanlarının elverişli olması ve liman kenti olması dolayısıyla kent, her zaman ilgi odağı olmuştur

1930'larda şehrin kentleşmesi istenilen düzeyde gerçekleşmemiş olup, ulaşımının genellikle deniz yolundan sağlanıp, karayolunun kış sezonunda çoğunlukla aşırı yağışlardan kapalı olduğu görülmektedir. O dönemde kentte sadece bir konağın odalarında otel hizmetleri verilebilmekte idi³³¹. Savaş sonrası kent, ekonomik açıdan gelişmeye çalışsa dahi liman ticareti ve orman ürünleri haricinde pek parlak bir gelişme kaydedemediği görülmektedir.

Osmanlı dönemi sonrası yeni bir rejimle idare edilen Cumhuriyetin getirdiği yeniliklerin halk tarafından en kısa zamanda ulaşılması ve uygulaması gerekiyordu. Okulların dışında ülkenin ihtiyacı olan kalkınma için gerekli eğitim, ancak halkın ulaşabileceği imkânlarla mümkün olabilirdi.

O gün için turizmden yoksun olan kentin, gelişmesi ve toplumsal alanda ilerlemesi maksadıyla kent ve kentte yaşayanların modern bir çehreye kavuşmasına yönelik halka her sahada bilgilendirme yapılmış, eğitimler verilmiş birçok okul, yol, bina ve hizmet üretilmiştir. Kamu kurumları bulundukları bölge kültürünü ortaya çıkarma, halkı bilgilendirme, yeni devrimleri tanıtmaya ve ihtiyaç duyulan konularda faaliyetler yürütme görevini üstlenmişti.

Ülke çapında hızla ilerleyen kentleşmeden Antalya'da nasibini almış ve hızla nüfusu artarak 1960 yılında 50.963'e yükselmiştir³³². Her geçen gün nüfusu daha da artan kentte, 2020 TÜİK istatistiklerine göre toplam 2.548.308 kişi yaşamakta³³³ olup

³³⁰ Sönmez, 2011: 228, 282, 303.

³³¹ Zobu, 1977: 295-297.

³³² Gönüllü, 2010: 117.

³³³ Tük, 2020.

ülkemizin hızlı büyüyen ve en önemli turizm merkezlerinden biridir.

Antalya'da kentin düzenli ve planlı yerleşimine dair 1977 yılına kadar ciddi bir kent planlaması yapılmamıştır. İlk imar planı 1957 yılında İller Bankası'na yaptırılmış fakat bu plan sadece mevcut yapıların harita üzerine işlenmesinden öteye geçememiştir. 1980 yılında araştırma ve bilimsel etütler ile hazırlanan yeni bir planla kentin verimli tarım alanlarının korunması tasarlanmış, doğu ve batı kıyıları ise turizm amaçlı planlanmış ancak uygulama şansı olmadan 12 Eylül askeri darbesi ile ertelenmiştir³³⁴.

Kentleşme kavramında konuyu kentlerin nüfus artış hızları açısından değerlendirme yapıldığında, son yıllarda ülkemizdeki kentleşmeye damgasını vuran en önemli unsurların ticaret, turizm ve sanayi olduğu görülmüştür³³⁵. Bu dönemde Antalya ekonomisi ise 3T ekonomisi yani “Turizm, Tarım, Ticaret” sektörleri üzerine yoğunlaşmıştır. 1950-1980 döneminde ülkemizde kentlerin hızla göç alarak büyümesiyle hazırlıksız yakalanan kentlerde gecekondulaşma olgusu ortaya çıkmıştır³³⁶. Antalya’da bu gecekondulaşma olgusundan etkilenmiş ve 1960-1970 yılları arası kent merkezinden kuzey kısımlara doğru gecekondulaşma görülmüş olsa da (Manavoğlu ve Kutlu, 2012: 194) Antalya’da bu olgu zamanla etkinliğini yitirmiş ve düzenli yerleşimlerin gecekondulaşmanın önüne geçtiği söylenebilir.

Özellikle 1950-1960 yılları arası kentteki sıtma, sivrisinek vb. sağlık şartlarından kaynaklı sorunların çözümüne yönelik alınan tedbirlerle kent daha yaşanabilir bir yerleşim yeri olmuş ve sorunların iyileşmesiyle nüfusunda da büyük artış görülmüştür³³⁷.

Öte yandan geçmişten günümüze var olan ve tarihi önem taşıyan kent dokusunun Antalya örneğinde dönüşüme tabi tutulması zaman zaman tartışmalara yol açmaktadır. Antalya’nın Cumhuriyet mirası değerleri olan İsmet İnönü Kız Enstitüsü, Antalya Doğum Evi ve İnönü İlköğretim Okulu gibi tarihi kamu binalarının dönüşüm alanı içerisine alınarak yıkılma kararı, Antalya kentini hafızasız bir kent haline getirmiştir. Antalya Hükümet Konağı, Antalya Belediye Binası, Atatürk Evi, Antalya Devlet Hastanesi, Kent Kütüphanesi, Tekelioğlu İl Halk Kütüphanesi, Yenikapı Karakolu ve Kemiklik Karakolu gibi tarihi kamu binaları Antalya’nın geçmişi ile bugününü birleştiren önemli kesişim mekânlarıdır.

Antalya kent merkezinde erken Cumhuriyet döneminde inşa edilmiş kamu binası örneği artık son derece azdır. Binaların 1970 sonrası yapılan eklentileri temizlenip

³³⁴ Esengil, 2002: 61.

³³⁵ Işık, 2005: 65.

³³⁶ Güçlü, 2002: 29.

³³⁷ Güçlü, 2002: 29-30.

orijinal görünümlerine kavuşturularak eğitim, sağlık, kültür ve turizm fonksiyonları ile kullanılması mümkün iken bu yönde tasarruf çok kısıtlı bir şekilde kullanılmış ve daha çok peyzaj çalışmalarına önem verilmiştir.

Antalya nüfus artış hızı yüksek illerimiz arasındadır. 2020 yılında nüfus artış hızı 14,5 olarak gerçekleşmiştir. 2020 yılında nüfus artış hızı Türkiye ortalaması 5,5'tir. 2010 yılında 1.978.333 olan nüfus 2020 yılında 2.548.308 olmuştur. 2023 projeksiyonu ise Antalya'nın 2023 yılında nüfusunun 2.671.301, 2025 yılında ise 2.773.397 olacağını, nüfus artış hızının ise 20,3'e yükseleceğini göstermektedir. Bu artış hızı Türkiye'nin 5. en yüksek artış hızıdır³³⁸. Bu artış hızlı kentleşmeyi de beraberinde getirmektedir. Çoğu zaman yönetsel kurumların bu nüfus artışına uyumu geriden gelmekte, bu nedenle sosyal, ekonomik, yönetsel sorunlar ortaya çıkmaktadır.

2.2.2. Antalya'da Turizmin Kentleşmeye Etkisi

Turizm kentleşmesi son dönemlerde gündeme gelmiş ve diğer kentleşme modellerinde kabul gören ticaret veya sanayii merkezlerinden ziyade turizm konusunda önem kazanmış yerleşim merkezlerinin kentleşmesini konu edinmiştir. Bu konuda ilk tanımlama ve araştırmaları Mullins yapmıştır. Turizm kentleşmesini, “çok sayıda turiste, başta eğlence, haz, dinlenme olmak üzere çok çeşitli tüketim fırsatları sunan, bu hizmetlerin büyük bir kısmının kısa bir zamanda tüketilmesinin hedeflendiği kentler” olarak tanımlayan Mullins'e göre turizm kentleşmesinde;

- Mekânsal kullanım farklılıkları,
- Nüfus artış hızı ve işgücü oranları,
- Büyük oranda turizm hizmetleri ve inşaat sektöründe yoğunlaşmış çalışan nüfusun iş kollarına göre dağılımı,
- Diğer kentlere kıyasla turizmin geliştirilmesi adına yapılan devlet teşvik ve yatırımları yönüyle incelendiğinde turizm kentlerinde, belirgin bir farklılığa sahiptir³³⁹.

“Deniz-kum-güneş” turizmi ile temsil edilen Antalya, Mullins'in tarif ettiği Turizm Kentleşmesi kavramına tam olarak uyum sağladığı görülmektedir. İkliminin Türkiye ortalamasından sıcak olması, hızlı nüfus artışının görülmesi, işgücü dağılımında yoğunlukla turizm faaliyet kollarında çalışan sayısının fazla olması, turizm projeleriyle devletin kredi veya kamu arazisi tahsisinde yardım etmesiyle tüm gerekli kriterlerin

³³⁸ Tüik, Nüfus ve Demografi, ADNKS ve nüfus projeksiyon verileri, 2020.

³³⁹ Mullins 1992: 188.

sağlandığı anlaşılmaktadır.

Ülkemizde Kocaeli, Kırıkkale, Konya gibi bazı kentler sanayi atılımıyla büyümüş ve işgücü ihtiyacı nedeniyle nüfuslarını artırırken İstanbul, Kayseri, İzmir gibi ticaretle yoğunlaşmış kentler de yine büyümeye devam etmişlerdir. 1980’li yıllara kadar ne ticaret ne de sanayi atılımı yapmamış Antalya, Muğla, Aydın gibi turizm faaliyetlerine başlamış bölgelerin kentleşme hızı oldukça yüksek oranda bir büyüme kaydetmişlerdir³⁴⁰.

Turizm kentlerindeki hızlı kentleşmede turizmin etkisinin olduğu açıkça görülmektedir. Antalya’daki turizm yatırımlarının, turizm tesisleri başta olmak üzere diğer birçok alanda yeni istihdam olanağı yarattığı ve bunun sonucunda Antalya ve çevresine yoğun bir içgöç akımının olduğu görülmektedir³⁴¹.

Turizm günümüzde özellikle ülkelere sağladığı olumlu ekonomik etkisiyle tüm dünya ülkeleri tarafından büyük bir ilgi odağıdır. Türkiye’nin tüm bölgeleri ele alındığında her bölgenin kendine has özellikleri bulunan turizm faaliyetleri vardır; Nevşehir’de Peri Bacaları, Mardin’de Mardin evleri, Muğla ve Antalya bölgesinde deniz, tarih ve tabiat güzellikleri ve burada ayrıntılarıyla listelenemedik onlarca turizm bölgesi bulunmaktadır.

Deniz, güneş, doğa ve tarihin mükemmel bir uyum içinde bulunduğu yeryüzü cenneti sayılabilecek seviyede beğenilen Antalya, 20.909 km² yüzölçümüyle³⁴², Akdeniz bölgesinin en güzel ve temiz deniz kıyılarına sahibi yerleşim bölgesidir. Uzun bir kıyı şeridine sahip kent, girinti-çıkıntı dâhil 640 km uzunluğundaki kıyıları³⁴³ boyunca, özellikle Roma döneminden kalma antik kentler, antik limanlar ve anıt mezarlar, doğal güzelliklerin hüküm sürdüğü koylar, kumsallar, ormanlar ve akarsular yer almaktadır³⁴⁴. Antalya, Türkiye'nin ve dünyanın en önemli turizm bölgelerinden biridir. Merkez, Kaş, Demre, Kemer, Serik, Manavgat, Alanya ve Gazipaşa ilçelerinde önemli sayıda turizm merkezi bulunmaktadır.

Kent turizmi 1950’li yıllara kadar ilerleme göstermemiş olsa da bu yıllarda fark edilmiş ve turizm başlamıştır. 1953 yılında kentte toplam 400 yatak kapasiteli konaklama tesisleri bulunmaktaydı. O yıllarda uluslararası turizm kent için küçük turlardan ibaret olup 1954 yılında 97 turist, 1960’da ise sadece 380 yabancı ülke vatandaşı Antalya’yı ziyaret etmişlerdir³⁴⁵. 1950’li yıllardan itibaren dünya çapında

³⁴⁰ Tüik, 2020.

³⁴¹ Işık ve Zoğal, 2017: 74-76.

³⁴² Tüik, 2012: 5.

³⁴³ Antalya İl Turizm Müdürlüğü.

³⁴⁴ Atso, 2013: 3.

³⁴⁵ Gönüllü, 2010: 480-482.

artarak büyüyen deniz turizminde kent belediyesinin plajları yeniden düzenlemesi ve kiralanabilen plaj evleri yapması deniz turizminin artmasında oldukça etkili olmuştur³⁴⁶. Ülkemizde deniz turizminin gelişmesi, 18.09.1969 tarih ve 6/12209 No'lu Bakanlar Kurulu kararıyla Çanakkale'den Mersin'e kadar uzanan sahil şeridinin 3 km derinliğe kadar kapsayacak şekilde Ege ve Akdeniz kıyılarını "Turizm Gelişim Alanı" olarak tanımlamasıyla başlamıştır. Elde edilecek döviz gelirleriyle ülke ödemeleri dengesine katkıda bulunması amacıyla Antalya'da %80 oranında dış turizme hizmet edecek Olympos-Beydağları Milli Parkı bölgesinde ilk planda 25.000, 1995 yılında 62.000 ve 2000 yılında ise toplam 65.000 yatak kapasiteli tesisler kurmak hedeflenmiştir³⁴⁷.

Elde edilen dövizin ülke ekonomisine ne derece katkı sağlayacağı düşünüldüğünde projenin başarılı bir şekilde uygulanması için kamu tarafından gerek görülen her türlü önlem alınmıştır. Devlet tarafından yüksek standartlı altyapılar yapılmış, özel sektöre 49 yıllığına uygun kira bedelli kamu arazisi tahsisi sağlanmış, uygun yatırım ve işletme kredileri verilmiş, hibe nitelikli "Kaynak Kullanımını Destekleme Primi" verilmiş, sigorta primlerinde indirim uygulanmış ve yerli donanım alımında KDV iadesi yapılmıştır. Tüm bu özendirmeler yapılırken aynı zamanda doğal ve tarihi çevreyi koruyucu önlemler devlet tarafından alınmış, sağlık merkezi, otelcilik eğitim merkezi ve uygulama oteli, turizm danışma büroları gibi tüm sosyal ihtiyaçlar devlet tarafından gerçekleştirilmiştir³⁴⁸. Proje, başarılı bir şekilde uygulanmış ve 1991 yılında Rio De Janeiro'da Dünya Turizm Örgütü tarafından yapılan kongrede dünyanın en başarılı 6 bütünleşik turizm gelişim projesinden biri olarak seçilmiştir. Hazırlanan projenin uygulamadaki başarısı ve karlılığı fark edildiğinde ise maalesef çevre ve tarihi yerleri koruma yaklaşımından uzaklaşıp hedeflenen kapasite üç katı oranda artmış, tüm doğal hayat etkilenmiştir³⁴⁹.

Turizm Bakanlığı 1973 yılında, Antalya'nın master planı ve Turizm İmar Planını hazırlatmıştır. Turizm İmar Planında 2000 yılına gelindiğinde 175.000 yatak kapasitesine ulaşılacağı öngörüldüğü halde tahminlerin çok üzerinde, bu kapasite 230.000 olmuştur. Antalya aradan geçen kısa sürede ülke içinde ve dışında "turizm metropolü" olarak yerini almıştır. Tüm bu proje faaliyetlerinin uygulanmasında ve tesislerin kurulmasında devlet desteği, en büyük katkı olmuş³⁵⁰ ve 1980'lerde, turizm,

³⁴⁶ Gönüllü, 2010: 221-224.

³⁴⁷ Örs, 2005: 205.

³⁴⁸ Örs, 2005: 206-207.

³⁴⁹ Örs, 2005: 210.

³⁵⁰ Esengil, 2002: 60.

yeni işgücü ihtiyacı, iklim, kentsel çekicilik özellikleriyle yoğun göçe maruz kalmıştır³⁵¹. 2021 Eylül ayı itibariyle ülke genelinde bulunan toplam 1.033.358 adet işletme belgeli yatağın 466.665 tanesi Antalya’da bulunan tesislerde yer almaktadır ve bu yatak kapasitesi ile ülke genelinin %45’ini içermektedir³⁵². Bu haliyle düşünüldüğünde Antalya’da turizm amaçlı kurulan ve işletilen tesisler ortalamaların üzerinde büyüklükte ve kapasitede olduğu görülmektedir.

Her yıl ülkemize turizm amaçlı gelen yabancı ülke vatandaşları incelendiğinde ise yine benzer bir tablo ile karşılaşılmaktadır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün yayınlamış olduğu istatistikler analiz edildiğinde; 2018 yılında ülkemize giriş yapan 39.468.492 yabancının %32’si (12.686.466 yabancı), 2019 yılında ülkemize giriş yapan 44.527.585 yabancının %36’sı (15.644.108 yabancı), Antalya’ya turizm amaçlı gelmiş ve ortalama 7 gün kentte kalmışlardır^{353,354}. Bu sayı ülkemize gelen toplam turist sayısı ile orantılandığında yaklaşık her 3 yabancından 1’inin kente geldiği ve Antalya’nın Türkiye turizmi açısından ne derece önemli olduğu görülmektedir. Antalya’nın sahip olduğu doğal ve kültürel zenginliği, kıyı, kültür, kongre, golf, yat, spor turizmi gibi birçok türüne elverişli iklimi ve tesislere sahiptir. Karayolu taşımacılığı veya ülke içinden aktarmalı olarak Antalya iç hatlar terminaline gelen yabancı turistlerin sayısı konusunda net bir bilgiye ulaşılamamıştır. Sadece turizm amaçlı değil, aynı zamanda 2020 Nisan ayı itibariyle kentte sürekli ikamet eden ve çoğunluğu Rusya Federasyonu vatandaşı olan toplam 84.757 yabancı bulunmaktadır³⁵⁵.

Dünya çapında yayılan ve 11 Mart 2020 tarihinde Covid-19 salgınında ilk pozitif vakanın ülkemizde görülmesiyle³⁵⁶ diğer ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de uluslararası uçuşlar durdurulmuş ve büyükşehirlere giriş çıkışlar kısıtlanmış, su sebeple kentte bulunan tüm turizm tesislerinin neredeyse tamamı kapanmış olduğundan 2020 ve 2021 yılları, turizm istatistiklerinde önceki yıllarla kıyaslanamayacak oranda düşüş görülmüştür. Öyle ki yıllara göre ülkemize giriş yapan yabancı sayıları incelendiğinde; 2019 yılında 44.527.385 kişi ülkemize giriş yapmışken 2020 yılında bu sayı sadece 12.678.664 kişi olarak büyük düşüş göstermiş³⁵⁷, bu sayının büyük oranı da salgın başlamadan önce gerçekleşmiştir. Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de Covid-19

³⁵¹ Güçlü, 2002: 45.

³⁵² Tuik, <https://yigm.ktb.gov.tr/TR-201136/turizm-yatirim-ve-isletme-bakanlik-belgeli-tesis-istati-.html> (erişim tarihi: 21.06.2022)

³⁵³ Antalya İl Göç Müdürlüğü, 2019.

³⁵⁴ Antalya Havalimanı Mülki İdare Amirliği, 2020.

³⁵⁵ Antalya İl Göç Müdürlüğü, 2020.

³⁵⁶ Sabah, <https://www.sabah.com.tr/yasam/turkiyede-ilk-kovid-19-vakasi-4897680> (erişim tarihi: 21.04.2022)

³⁵⁷ <https://www.goc.gov.tr/giris-cikis> (erişim tarihi: 16.06.2022)

nedeniyle ölümler meydana gelmiş ve salgının başladığı 2020 Mart ayından itibaren 2021 Kasım ayı itibariyle dünya geneli 4.998.784 kişi³⁵⁸, ülkemizde ise 67225 kişi³⁵⁹ hayatını kaybetmiştir. Covid-19 salgını ve etkileri ileriki bölümde daha ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

2.3. Antalya’da Kent Güvenliği

Güvenlik kavramı da kentleşme kavramında olduğu gibi farklı içeriklere sahiptir. Kent bilimi alanındaki araştırmacılar, özellikle mekânsal ve politik olarak parçalanmış olan toplumlarda giderek artan bir biçimde görülen yüksek suç ve şiddet olaylarıyla “vatandaş güvenliği” konusundaki zayıflama ve değişkenliğe dikkat çekmektedirler. Sao Paulo’da fakir topluluklarla çalışan bir araştırma görevlisinin bakış açısıyla güvenlik, çocuğun evini oynamak için terk edebilme özgürlüğü ve zarar görmeden geri dönebilmesinin sağlanması olarak görülürken, Hindistan’ın hava kirliliği, sağlık hizmetlerinin yetersizliği ve sağlık koşullarının olumsuz etkilediği kentlerinde güvenlik, bir kentte hastalanmadan yaşayabilmek anlamına gelmektedir. Diğer araştırmacılar içinse güvenlik, çevre felaketlerine karşı korunabilme ile tanımlanmaktadır. Her ne kadar “kentsel güvenlik”, kentsel sorunları görmenin tercih edilen yolu olarak henüz kabul edilmemiş olsa da her birinin diğerini etkileyen, kentlerin istikrarını ve yaşayan insanların refahını etkileyen değişkenleri barındıran konuyu tartışmamızı sağlar.

Suçun kent merkezlerinde daha çok yoğunlaşmasının sebepleri arasında merkezdeki nüfus yoğunluğu ve işyerlerinin fazla olması yer almaktadır. Antalya örneği incelendiğinde kent merkezi nüfusunun her geçen yıl ülke ortalamasına oranla daha fazla arttığı görülmektedir. Bu bakımdan kent merkezi, suç işlemek için cazip bir yerdir. Antalya, her şeyden önce turizm amaçlı kente gelen insan kalabalığının çok yoğun olduğu düşünüldüğünde diğer kentlere oranla dönemlik ziyaretçi sayısının fazla olması nedeniyle suça daha elverişli bir ortam hazırlamaktadır. Nitekim tatil veya gezi amaçlı gelenlerin eğlence ve dinlenme odaklı geldikleri kentte daha korunmasız oldukları düşünülebilir. Kentin yoğunluğu, yoğun kalabalıkta saklanmanın kolay olması, çoğunluğu yerli halkı olmayan kent kalabalığında suçla mücadele de bir o kadar zorlaşmaktadır.

Yukarıda sözü edilen bağlamda, Antalya ölçeğinde farklı kentsel güvenlik boyutlarının ortaya konulması bir anlamda kentsel güvenlikle ilgili bir doku analizinin yapılabilmesi için

³⁵⁸WHO, https://covid19.who.int/?gclid=Cj0KCQjww4OMBhCUARIsAILndv4AOt4He7pvosC9b9ZBCG-URNVvBq2dSVojfskXj-mkPB-qgMt1hO8aAiyhEALw_wcB (erişim tarihi: 22.04.2022)

³⁵⁹ <https://covid19.saglik.gov.tr/> (erişim tarihi: 27.04.2022)

temel teşkil edecektir. Emniyet Müdürlüğü, Jandarma ve diğer kurumların sağladıkları kent güvenliğine ilişkin kamu hizmetleri çerçevesinde büyüteci Antalya'ya odaklayabiliriz.

2.3.1. Emniyet Müdürlüğü ve Güvenlik Hizmetleri

Ülkemizde İl idaresi içerisinde adli kolluk hizmetlerinin bir ayağını Emniyet teşkilatı oluşturmaktadır. Kamu düzenin ve güvenliğinin sağlanması amacıyla suçun önlenmesi, işlenmiş suçun kanıtlayıcı delillerle adli makamlara teslimi görevini yerine getiren Emniyet Müdürlükleri, Emniyet Genel Müdürlüğü çatısı altında İçişleri Bakanlığı bünyesinde görev icra etmektedir.

Ülkemizde modern anlamda polis teşkilatı 1845 yılında yayımlanan polis nizamnamesi ve sonrasında bir dizi revizyonlarla birlikte nihayetinde 1907 yılında çıkarılan polis nizamnamesiyle şekillenmiş, 1934 yılında çıkarılan ve polisin görev ve yetkilerinin hukuki dayanağını teşkil eden 2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu ile polisin mevcut yasaları kullanırken karşılaştığı tereddütleri gidermek ve mevcut bir takım yetkilerini artırmak hedeflenmiştir. Ayrıca bu kanunla, polise suçla mücadelede hem önleyici hem de işlenmiş suçlar hakkında gerekli yasal işlemleri yapma görevleri verilmiş olup, 1937 yılında çıkarılan 3201 sayılı Emniyet Teşkilat Kanunu ile de bugünkü yapının temelleri oluşturulmuştur.

Şunu belirtmek gerekir ki Türk kamu yönetimine belirgin biçimde tesir eden Fransız yönetsel yapısı polis teşkilatının oluşumunda da söz konusudur. 1907 tarihli nizamname hem yabancı ülkelerin etkisinden uzak olarak hazırlanması hem de uzun süre başarıyla uygulanması bakımından önemli bir düzenlemedir.

Emniyet Genel Müdürlüğü, toplumla etkili iletişim ve işbirliği içerisinde suçla etkin mücadele eden profesyonel ve dinamik bir kurum³⁶⁰ olarak her ilde Emniyet Müdürlükleri, ilçelerde İlçe Emniyet Müdürlükleri veya Emniyet Amirlikleri bulunmaktadır. Her geçen gün değişen suç türleri ile etkin mücadelesini ulusal ve uluslararası alanda sürdüren Polis Teşkilatı yeni uzmanlık birimlerini oluşturmakta ve kendini sürekli yenileyerek yapısal anlamda teşkilat yapısının dönüşümünü ve gelişimini sürdürmektedir.

Emniyet Genel Müdürlüğü sahip olduğu bilgi ve teknolojik kaynakları sayesinde sunmuş olduğu güvenlik hizmetinin kalitesini artırarak kamu kurumları arasında birçok projeye öncülük etmiştir.

³⁶⁰ <https://www.egm.gov.tr/kurumlar/egm.gov.tr/IcSite/strateji/MaliDurum/2021-yili-performans-programi.pdf>
2021:2 (erişim tarihi: 08.12.2021)

a) POL-NET Bilgi Sistemi

Yürütülen hizmetlere bilişim desteği vererek görevin süratli, etkin ve güvenilir bir şekilde yerine getirilmesini ve polisin ihtiyaç duyduğu bilgiye hızlı ve kesintisiz şekilde erişmesini sağlayan, yeni teknolojilere tamamıyla açık, bilgisayar ve iletişim altyapısı üzerinde tüm teşkilatın bilgi otomasyonunu ve ortak veri tabanı kullanımını içeren bilgi sistemidir.

b) Kent Güvenlik Yönetim Sistemi (KGYS)

Kamu düzeni ve güvenliği ile kişilerin can ve mal emniyetinin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, trafik güvenliği ve kontrolünün sağlanması amacıyla meydan, karayolları, cadde ve sokak gibi kamuya açık alanlarda kurulan ve işletilen görüntü işleme tabanlı sistemlerdir.

Kent Güvenlik Yönetim Sistemleri;

- Görüntüleme Sistemleri
- Plaka Tanıma Sistemlerin
- Mobil Plaka Tanıma Sistemlerinden oluşmaktadır.
- Bu kapsamda;
- Adli olaylar (kapkaç, hırsızlık vb.) karşısında anında önlemler alınarak suç ve kimlik tespitine yönelik çalışmaların yapılması,
- Toplumsal olaylardaki gelişmelerin izlenilmesi ve gerekli tedbirlerin alınabilmesi,
- Sıcak takip yapılması gereken durumlarda saha ekiplerinin yönlendirilmesi,
- Trafikte seyir halinde bulunan araçların çalıntı ve aranan araç olup olmadığının otomatik olarak sistem tarafından tespit edilmesi,
- Kişi hak ve özgürlüklerine saygılı, etkin bir şekilde denetim faaliyeti yapılması,
- Trafik kuralı ihlallerinin tespit edilmesi sağlanmaktadır.

c) Elektronik Belge Yönetim Sistemi (EBYS)

Teşkilatın yazışmalarıyla ilgili bütün süreçlerin bilgisayar ortamında yapılmasına olanak sağlayan, PolNet Bilgi Sistemi üzerinde çalışan bir bilgisayar yazılımıdır.

d) Emniyet Genel Müdürlüğünün İnternet Üzerinden Sunduğu Hizmetler

- Detay Nitelikteki Trafik İstatistik Bilgileri
- EGM Mobil
- Kayıp Şahıs/Çocuk
- Kimlik Bildirim Sistemi
- Kiralık Araç Bildirim Sistemi (KABİS)

- Özel Güvenlik Bilgi Sistemi
- Terör Arananlar
- Online İhbar
- Bilgi Edinme Başvuru Formu
- İnsan Hakları Başvuru Formu
- En Yakın Polis Merkezi
- Kayıp Alarmı

Emniyet Teşkilatında görev alacak personelin meslek öncesi ve görev yapan personelin meslek içi eğitimi Polis Akademisi Başkanlığı tarafından yürütülmektedir. Emniyet Teşkilatı personelinin 313.002'si (%95,2) Emniyet Hizmetleri, 15.717'si (%4,8) ise diğer hizmet sınıfındandır. Personelin % 89,3'ü yükseköğretim ve lisans, %10,4'ü lise, %0,3'ü ise ortaöğretim mezunudur. Ayrıca, 13.044 lisansüstü ve 75 adet doktora yapmış personel mevcuttur.³⁶¹

On Birinci Kalkınma Planında bulunan ve EGM ile ilgili kısımlara bakıldığında en dikkat çekici olarak:

- Elektronik Denetim Sistemlerinde anlık hız denetimi yerine ortalama hız denetimlerinin esas alınacağı,
- Öğretmene ve öğrenciye yönelik fiziksel ve duygusal şiddetin önlenmesi, madde ve teknoloji bağımlılığı ile mücadele edileceği, sağlıklı yaşam kültürü konularında aile farkındalığının artırılacağı,
- Çocuk adalet sistemi önleyici, onarıcı ve geliştirici mekanizmalar doğrultusunda risk takibini içeren bir yapıya kavuşturulacağı,
- Çocuk Koruma Kanununda öngörülen çocuklara özgü tedbirlerin uygulanması ve tedbir kararlarının izlenmesine ilişkin mekanizmaların geliştirileceği,
- Özellikle büyükşehirlerde, kent içi ulaşım ağında dinamik yolcu, sürücü ve yaya bilgilendirme sistemleri kurulacağı,
- Güvenlik birimlerinin kapasitesi güçlendirileceği,
- Güvenlik birimleri arasında işbirliği ve ortak bilgi sistemleri altyapısı geliştirileceği,
- Suçların soruşturulması ve aydınlatılması kapsamında bilgi teknolojileri daha etkin kullanılarak, analiz yöntemleri geliştirileceği,
- Vatandaşla kolluk güçleri arasındaki ilişkinin güven esasına dayandırılması amacıyla

³⁶¹ <https://www.egm.gov.tr/kurumlar/egm.gov.tr/IcSite/strateji/MaliDurum/2021-yili-performans-programi.pdf> (erişim tarihi: 08.12.2021)

- Toplum destekli kolluk yaklaşımı güçlendirileceği yer almıştır.

2021 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programında bulunan ve Emniyet Genel Müdürlüğü ile ilgili kısımlara bakıldığında ise genel olarak suç olmadan alınacak önleyici tedbirlere ve kontrollere ağırlık verileceğine işaret etmektedir.

Toplumda suç korkusunu azaltıp mekânları daha güvenli hale getirmek tüm ülkelerde güvenlik kuvvetlerinin ortak amacı olarak görülebilir. İnsanların iş, özel yaşantısı veya sosyal hayatında kendini güvende hissedebilmesi oldukça önemli bir ölçektir. Zira toplumun düzeni ve bireyin toplum içinde güvende olması, o toplumun ilerlemesi ve düzeni için vazgeçilemeyecek oranda önemlidir.

Suçla mücadele kapsamında asayiş, narkotik suçlarıyla mücadele, kaçakçılık ve organize suçlar, siber suçlar, trafik kuralı ihlalleri ile ilgili suç teşkil eden durumlara ilişkin olarak görev yapan emniyet kuvvetleri bugün kentsel güvenlik kapsamında kayıp bildirimi, kiralık araç bildirimi sistemi, özel güvenlik bilgi sistemi, kent güvenlik yönetim sistemi gibi çevrimiçi kanallar üzerinden de birçok hizmet sunmaktadır.

2.3.1.1.Antalya’da Polis

Cumhuriyetin ilanı ile birlikte ülke içinde kent merkezlerinde görev alan emniyet müdürlükleri suç ve suçluyla mücadele etmeye çalışmıştır. Cumhuriyet döneminde Antalya polisi hakkında ulaşılabilen ilk resmi belgenin 21 Mayıs 1928 tarihli atama kararnamesi olduğu görülmektedir. Kararname, Reisi Cumhur Mustafa Kemal (Atatürk), Başvekil İsmet (İnönü) ve Dâhiliye Vekili (İçişleri Bakanı) Şükrü (Kaya) tarafından imzalanmıştır. Kararnamede “Antalya Polis Müdürlüğü’ne otuz beş lira maaşla Eskişehir Polis Müdürü Mustafa atanmıştır ibaresi bulunmaktadır.³⁶² Antalya kent güvenliği konusunda yayınlanan ilk istatistik raporunun ise 1938 yılında yayınlanan Türk Akdeniz Dergisinde olduğu görülmektedir. Dergi, İçişleri Bakanlığı tarafından kurulup, yönetim, denetim ve bütçesi merkezi yönetim tarafından sağlanan Antalya Halkevi’nin resmi yayın organıdır.³⁶³ Yayında yer alan bilgiler incelendiğinde Antalya emniyeti hakkında ayrıntılı bilgiler vermektedir;³⁶⁴

1938 yılında:

- Antalya kent merkezinde (1940 yılında kent merkezi nüfusu: 51.101):
1 Emniyet Müdürü,
1 Başkomiser,

³⁶² Cumhuriyet Arşivi, 030.11.1/40.17.2. 21 Mayıs 1928 Tarihli atama kararnamesi.

³⁶³ Toksoy, 2008:151,153-154

³⁶⁴ Türk Akdeniz, 1938:11-12, 38-39

4 Komiser,

7 Komiser Muavini (yardımcısı),

36 Polis Memuru

- Alanya (1940 yılında nüfusu: 35.259):

1 Komiser Muavini

7 Polis Memuru

- Kaş (1940 yılında nüfusu: 23.304):

1 Komiser Muavini

6 Polis Memuru

- Finike (1940 yılında nüfusu: 19.305):

1 Komiser Muavini

3 Polis Memuru görev yapmaktadır.

1923-1938 yılları arası 15 yıllık bir süreyi açıklayan rapora göre Antalya Polis sorumluluk bölgesinin tamamında toplam 4.772 olay meydana gelmiş ve yapılan tahkikatlar sonucunda 6.448 kişi yakalanmıştır. Olaylar incelendiğinde en fazla hırsızlık (801 suç, 1045 suçlu), kanunlara muhalefet (778 suç, 1010 suçlu), yaralama (559 suç, 742 suçlu), dayak atma (479 suç, 614 suçlu), sükûneti ihlal (228 suç, 367 suçlu) olduğu görülmektedir.

1938 yılında İl Emniyet Müdürlüğü personel sayısı, nüfus ve suç sayıları ayrıntılı analiz edildiğinde dönemin şartları altında az sayıda personel ile teknolojik olmayan günün koşulları içinde emniyeti sağlamaya yönelik üstün bir gayret gösterildiği söylenebilir.

2022 yılına geldiğimizde ise Antalya, 2.619.832³⁶⁵ kent merkezi nüfusuna sahip dünyaca ünlü bir büyükşehirdir. Yoğun nüfusu, turizmden kaynaklı hareketliliğin çok fazla olduğu kentin güvenliğini sağlamak ise bir o kadar zorlaşmaktadır. Nitekim az nüfuslu yerleşim bölgelerinde nüfusa oranla suç sayılarının daha az olduğu bilinmektedir.

Antalya Emniyet Müdürlüğü web sayfasında kurumun amacının “Daha güvenli şehir Antalya” modelini gerçekleştirmek olduğu belirtilmiştir. Ayrıca toplum destekli polislik uygulamalarının kalite odağını oluşturduğu, “vatandaş - personel (Müşteri) memnuniyeti”, “tüm çalışanların katılımı”, “toplum desteğini artırma”, “her yeri güvenli kılma”, “suçları azaltma”, “sürekli iyileştirme ve sürekli eğitim” hedeflerinin güdüldüğü ve daha güvenli Antalya sloganıyla çalışmalarını sürdürdükleri belirtilmektedir³⁶⁶.

³⁶⁵ Tüik, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayal%C4%B1-N%C3%BCfus-Kay%C4%B1t-Sistemi-Sonu%C3%A7lar%C4%B1-2021-45500&dil=1> , (erişim tarihi: 07.04.2022)

³⁶⁶ <http://www.antalya.pol.tr/hakkimizda>, (erişim tarihi: 18.02.2022)

Günümüzde ise bu sayılar oldukça artmış ve polis kendi uzmanlık alanlarında çeşitli birimlere göre çalışmaya başlamıştır. Antalya Emniyet Müdürlüğü teşkilatı bünyesinde 28 şube müdürlüğü bulunmaktadır. Bu müdürlükler;

- Asayiş Şube Müdürlüğü:

Toplumsal olaylar, terör ve ideolojik nedenlerle işlenmiş suçlar, ölümlü veya yaralamalı trafik kazaları dâhil trafik suçları ile kaçakçılık ve organize suçlar dışında kalan, teşekkül halinde işlenenler de dâhil olmak üzere kişiler ve/veya mal varlığına karşı işlenen suçların oluşumunu engelleyen, suç olduğu takdirde soruşturup suçu aydınlatan birim olarak ifade edilebilir.

- Belge Yönetimi ve Koordinasyon Şube Müdürlüğü:

Emniyet müdürlüğü içi veya diğer kurumlarla güvenli, hızlı ve etkin belge yönetimi hizmetini fiziki ve elektronik ortamda sunma işlemlerini yerine getirir.

- Bilgi Teknolojileri Şube Müdürlüğü:

Emniyet Teşkilatı tarafından yürütülen hizmetlerde görevin hızlı, güvenli ve etkin bir biçimde yerine getirilmesinin sağlanması için bilişim desteği hizmetlerini yerine getirir.

- Bölge Trafik Denetleme Şube Müdürlüğü:

Sorumluluk alanlarındaki yollarda ki alanları şehir merkezleri dışında kalan kentlerarası transit yollardır, her türlü trafik düzenleme ve denetlemelerini yaparak oluşan kazalarda gerekli trafik tutanaklarını tanzim etmekte, eskortluk ve benzeri diğer görevleri yerine getirir.

- Çocuk Şube Müdürlüğü:

Polisin çocuklara yönelik olarak yürüteceği hizmetler konusunda ve ayrıca 0-18 yaş grubu çocukların gelişim özellikleri, davranış bilimleri, mülakat teknikleri, iletişim becerisi gibi konularda özel eğitim almış bir polis birimidir. 18 yaşından küçük çocukların karıştığı suç olaylarını takip eder.

- Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğü:

Diğer polis kuvvetlerinin yetersizliği halinde, her türlü tören ve gösterilerde, müsabaka ve toplu şiddet olaylarında gerekli güvenlik önlemlerini almak ve düzeni sağlamak, kanuna aykırı olayları gerekirse zor kullanarak etkisiz hale getirmek ile görevlidir. En büyük özelliği toplu hareket eden birim olmalarıdır.

- Deniz Limanı Şube Müdürlüğü:

Denizde veya iç sularda kaybolan, atılan veya saklanan suç aletleri ile cesetleri kurbağa adam polisler tarafından dalış yaptırarak aratmak, turizm amaçlı su üstü spor faaliyetleri yapılan yerleri denetlemek, Mevzuata uygun olarak verilen diğer görevleri yapmak ile görevlidir.

- Destek Hizmetleri Şube Müdürlüğü:

Merkez ve diğer hizmet binalarının bakım onarım işlerini yapmak, su-elektrik-ısıtma ve iletişim hizmetlerinde devamlılığı sağlamak, birim müdürlüklerinin talebi doğrultusunda mal ve hizmet satın alımında bulunmak, ihale işlemleri gibi hizmetlerin yürütülmesi amacıyla oluşturulan bir müdürlüktür. Emniyetin güvenliği sağlama konusunda gerekli duyduğu lojistik hizmetleri yapan birimdir.

- Eğitim Şube Müdürlüğü:

Emniyet personelinin hizmet içi eğitim ve atış konularda ulusal ve uluslararası eğitim programları hazırlamak ve uygulamasını sağlamakla görevli birimdir.

- Güvenlik Şube Müdürlüğü:

Devletin genel güvenliğini ve anayasal düzeni sağlamak amacıyla, gerçek kişilerin güvenlik soruşturması ve arşiv araştırılmasını yapan, siyasi parti mitingleri, basın açıklaması, grev, lokavt vb. toplu eylem ve gösterileri takip edip gerekli güvenlik tedbirlerini alan birimdir.

- Göçmen Kaçakçılığıyla Mücadele ve Hudut Kapıları Şube Müdürlüğü:

Ulusal ve uluslararası alanda faaliyet gösteren göçmen kaçakçılığı, insan ve organ doku ticareti yapan suç örgütleriyle mücadele eden ve suçun devamını önleme görevlerini üstlenen, ülkemizde bulunan yabancıların iş ve işlemleriyle ilgilenen emniyet birimidir.

- Hassas Bölgeleri Koruma Şube Müdürlüğü:

Hassas bölgelerin korunmasından sorumludurlar. Kamu binaları, yabancı ülke temsilcilikleri, korumaya tabi siyasi ve bürokratların ikametleri, emniyet binaları, valilik, kaymakamlık gibi binaları 24 saat korumakla görevli birimdir.

- Havalimanı Şube Müdürlüğü:

Türkiye Havalimanlarının işletilmesi ile Türk hava sahasındaki hava trafiğinin düzenlenmesi ve kontrolü görevi, Devlet Hava Meydanları İşletmesi (DHMİ) Genel Müdürlüğünce yerine getirilmektedir. Havalimanı Şube Müdürlüğü ise yurda giriş yapan kişilerin pasaport kontrolü, giriş yasağı bulunanların tespiti, ülke dışına çıkarılacakların işlemler ve gelen giden yolcuların bagaj ve üst aramalarının özel güvenlik vasıtasıyla yapılmasını sağlamakla görevlidir.

- Hukuk İşleri ve Soruşturma Şube Müdürlüğü:

Emniyet müdürlüğü personelinin idari açıdan suç soruşturmalarını yürüten birimdir.

- İnşaat Emlak Şube Müdürlüğü:

Emniyet birimlerinin kullandığı bina yapımı, onarımı ve arsa tahsisi gibi konuları yapan birimdir.

- Koruma Şube Müdürlüğü:

Korumaya tabi üst düzey siyasi veya bürokratların koruma hizmetlerini sağlayan birimdir.

- Medya-Halkla İlişkiler ve Protokol Şube Müdürlüğü:

Vatandaşa verilen hizmetlerle ilgili kamuoyu araştırması yapan veya yaptıran, bu araştırmanın sonuçlarını ve yapılan hizmetleri tanıtıcı broşür veya ilan hazırlayan, özel ve tüzel kişiler tarafından gönderilen mektup, şikâyet dilekçesi ve sözlü müracaatları ilgili birimlere ileten, takip eden, sonucundan müracaat sahibine ve iletinin gönderildiği tüzel kişilere bilgi veren, emniyet müdürlüğü birimlerinin faaliyetlerini basınla paylaşan birimdir.

- Özel Güvenlik Şube Müdürlüğü:

Şirketleri, eğitim kurumlarını, özel güvenlik birimlerini ve alarm merkezlerini denetleyen, özel güvenlik hizmetlerini düzenleyen mevzuat hükümlerine göre iş ve işlemlerini, kimlik kartı verilmesine dair işlemleri, özel güvenlik yazılı ve uygulamalı sınavlarına ait iş ve işlemleri, kişi, kurum veya kuruluşların müracaatları doğrultusunda özel güvenlik izni verilmesine dair iş ve işlemleri takip eden ve yürüten birimdir.

- Personel Şube Müdürlüğü:

Emniyet personelinin tüm özlük, atama, görevlendirme, izin, sağlık raporu vs. iş ve işlemlerini takip eden ve yürüten birimdir.

- Siber Suçlarla Mücadele Şube Müdürlüğü:

Bilişim teknolojileri kullanılarak işlenen suçların soruşturulması ve dijital delillerin incelenmesi, bilişim suçlarıyla mücadelenin etkin ve verimli olarak yürütülmesini sağlamak amacıyla görev yapan birimdir.

- Silah ve Patlayıcı Maddeler Şube Müdürlüğü:

Silah taşıma ruhsatı, patlayıcı madde satın alma ve kullanma izin belgesi, satıcılık (bayilik) belgesi, fişek satış izin belgesi, ateşleyici yeterlilik belgesi, patlayıcı madde nakilci güvenlik belgesi, patlayıcı madde depolama izin belgesi hazırlayan ve av bayii denetim görevlerini yerine getiren birimdir.

- Sosyal Hizmetler ve Sağlık Şube Müdürlüğü:

İldeki lojmanların personele tahsis ve dağıtımını yapan, ikamet eden şehit ailesi, gazi, görev malulleri ve aileleri ile ilgili işlemleri yapan, tabldot, kantin, cenaze vs. sosyal konuları takip eden birimdir.

- Spor Güvenliği Şube Müdürlüğü:

Spor faaliyetlerinde istenilmeyen görüntülerin ortaya çıkmaması için aktif bir şekilde görev yapan, spor müsabakalarının güven içinde geçmesini sağlayan birimdir.

- Strateji Geliştirme Şube Müdürlüğü:

Emniyet hizmetlerinin yürütülmesinde projeler hazırlayan veya diğer birimlerin projelerini takip eden birimdir.

- Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü:

Terör suçlarının işlenmesine engel olmak, bu suçları işleyen terör örgütleri ve mensuplarıyla, bunlara yardım ve destek sağlayan, ilişki içinde bulunan veya terör suçu niteliğindeki suçlara karışan kişi ya da grupları yetkili yargı makamları önüne çıkaran, terör örgütlerinin faaliyetlerini, eylemlerini, örgütsel yapılanmalarını, insan ve mali kaynaklarını, ilişkilerini, silah ve lojistik imkânlarını, legal ve illegal yayınlarını takip edip değerlendiren, kayıt ve istatistiklerini hazırlayan birimdir.

- Trafik Tescil Şube Müdürlüğü:

Tescil kayıtları her ne kadar noter satışı esnasında noterlerden yapılıyor olsa dahi sistemde bulunan eski plakalar halen emniyet tarafından verilmektedir. Ayrıca kayıp veya çalıntı belge ve plaka işlemlerini bu birim gerçekleştirir.

- Trafik Denetleme Şube Müdürlüğü:

Sorumluluk bölgesi içinde, ki bu sorumluluk polis bölgesini kapsar, trafiği düzenlemeye ve denetlemeye ilişkin görevleri yürüten, kural ihlali durumlarında ise ceza işlemlerine ilişkin gerekli işlemleri yapan birimdir.

- Interpol Europol Şube Müdürlüğü:

Uluslararası seviyede suçların önlenmesi, suçluların izlenmesi, yakalanması, tutuklanması ve iade edilinceye kadar devam eden işlemlerin yürütülmesi amacıyla diğer ülke polisleriyle iletişim halinde çalışan birimdir.

2.3.1.2. Antalya’da Suç

Bireylerin yaşam kalitesini temelden sarsacak güçte ve toplumsal bir problem olan suçun bireye, topluma, ekonomiye ve toplumsal düzene yönelik çok sayıda olumsuz etkileri vardır. Toplumsal denetimin olmayışı suç işlenmesini daha kolay hale getirebilir fakat kent nüfusunun artmasıyla zayıflayan bu denetimin suç üzerindeki etkisi sadece ilişkilerin yabancılaşarak yüzeysel duruma gelmesiyle sınırlı kalmamaktadır. Kentte yaşanan doğal çevre kirliliği, yoğun trafikte ulaşım zorlukları, ekonomik sorunlar ve işsizlik, yüksek yaşam giderleri gibi sorunlar insan psikolojisini olumsuz etkilemekte, suç ve şiddet eğilimini artırmaktadır³⁶⁷.

Asayiş; “bir yerin düzen ve güvenliği içinde bulunması durumu, düzenlilik” olarak tanımlanırken, suç olaylarının aydınlatılması ve suçluların adalete teslimi gibi bir çerçevede işlevsellik kazanmaktadır. Güvenlik, sonuçta bir ihtiyaç olarak belirlemektedir³⁶⁸.

³⁶⁷ Karasu, 2008: 258.

³⁶⁸ Aytaç vd., 2015: 260.

Ülkemizde turizmin başkenti olarak tanımlanan Antalya, turizm gelirleriyle ülke gelirine oldukça büyük bir döviz girdisi sağlamaktadır. Turistin kendini daha güvende hissettiği mekânlarda tatil amaçladığı düşünüldüğünde kentin güvenliği son derece büyük önem taşımaktadır. Her an bir suça maruz kalma korkusu taşıyan hiçbir turist o kentte kalmayı tercih etmeyeceğinden kentin suç istatistiklerine ulaşmak neredeyse imkânız kalmıştır. Cimer, Antalya İl Emniyet Müdürlüğü veya Cumhuriyet Başsavcılığı suç istatistiklerini paylaşmamış, sadece Tük verileri ve ceza infaz kurumu verilerine ulaşılabilmiş olmakla kentin net suç haritasını çıkarmak oldukça zor olmuştur. Antalya İl Emniyet Müdürlüğü yaptığım bilgi edinme talebime karşılık 10 Mayıs 2022 tarihinde;

4982 sayılı kanunun 7. Maddesinde geçen “ Kurum ve kuruluşlar, ayrı veya özel bir çalışma, araştırma, inceleme ya da analiz neticesinde oluşturulabilecek türden bilgi veya belge için yapılacak başvurulara olumsuz cevap verebilirler.” hükmüne istinaden söz konusu talebiniz Müdürlüğümüzce olumsuz değerlendirilmiştir denilmektedir. Ayrıca kent yöneticileri düzenledikleri basın toplantılarında sık sık kentin oldukça güvenli olduğunu, hatta Türkiye’nin en güvenli kenti olduğunu iddia etmişler³⁶⁹ fakat bilimsel verilerden ziyade popülist bir yaklaşım sergilemişlerdir.

Son beş yıla göre Antalya Cumhuriyet Başsavcılığı’na gelen toplam soruşturma dosya sayıları İncelendiğinde;³⁷⁰

- 2018 Yılı Gelen Dosya 107.851
- 2019 Yılı Gelen Dosya 101.882
- 2020 Yılı Gelen Dosya 91.137
- 2021 Yılı Gelen Dosya 93.286
- 2022 Yılı Gelen Dosya 115.902 olduğu görülmektedir.

Antalya Adliyesi tarafından yayınlanan faaliyet raporu, yıllara göre açılan soruşturma sayısı incelendiğinde son yıllarda suç soruşturma sayılarının her geçen yıl daha da arttığı görülmekle birlikte Covid-19 pandemi önleyici tedbirleri kapsamında hayata geçirilen sokağa çıkma yasakları nedeniyle 2020-2021 yıllarında alınan tedbirlerden kaynaklı suç sayılarında az bir düşüş olduğu fakat yasakların son bulmasıyla suç sayısının arttığı görülmektedir. İnsanların evlerinden çıkamadığı, eğlence ve dinlenme mekânlarının kapalı olduğu bu iki yıllık dönemde suç oranlarındaki düşüş normal olarak değerlendirilebilir.

31 Mart 2022 tarihi itibarıyla ülke genelinde ceza infaz kurumlarında 314.502 kişi bulunmaktadır. Bunlardan 83.238’i ilköğretim, 62.765’i ilköğretim, 26.592’si fakülte, 2.190’ı

³⁶⁹ <http://antalya.gov.tr/antalya-dunyanin-en-guvenilir-sehri> (erişim tarihi: 03.05.2022)

³⁷⁰ <https://antalya.adalet.gov.tr/faaliyet-raporu> (erişim tarihi: 03.03.2023)

lisans üstü mezunu, 19.692'si okuma yazma bilmeyen/ okula gitmemiş ve diğerleri de diğer okullardan mezun olmuşlardır.³⁷¹ Rakamlar irdelendiğinde suç işleyen insanların eğitim seviyeleriyle kalıtsal bir bağ olmadığı görülebilir. Eğitim seviyelerinin ülke geneli oranı ile karşılaştırıldığında yine benzer sonuçlar görülecektir.

Suçun işlendiği yer Antalya olmak üzere suç türüne göre 2011-2020 yılları arası ceza infaz kurumuna giren hükümlüler özeline bakıldığında:

- 236 adet adam öldürme,
- 2.778 adet yaralama,
- 195 adet cinsel suçlar,
- 345 adet kişiyi hürriyetinden yoksun kılma,
- 347 adet hakaret,
- 4.325 adet hırsızlık,
- 540 adet Yağma,
- 795 adet dolandırıcılık,
- 330 adet uyuşturucu ve uyarıcı madde imal veya ticareti,
- 909 adet uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanma veya satın alma,
- 369 adet sahtecilik,
- 1.169 adet trafik suçu,
- 194 adet kaçakçılık,
- 314 adet ateşli silahlar ve bıçaklar ile ilgili suçlar,
- 272 adet ailenin korunması tedbirine aykırılık suçu olmak üzere Antalya şehrinde toplam 17.697 kişi tutuklanmıştır³⁷².

Veriler incelendiğinde 10 yıl gibi uzun bir sürede tutuklanmış kişi sayısının sadece 17.697³⁷³ olduğu düşünüldüğünde işlenen suç sayısı ile tutuklamaların kıyaslanmasında oranının çok az olduğu görülebilir. Kişiyi hürriyetinden yoksun bırakmak yerine tekrar topluma kazandırma politikasıyla hükümlerin verildiği, kişinin bu suçu tekrar işlemeyeceğine olan inanç ile tutuklama oranlarının düşük olduğu söylenebilir fakat adli birimlerce yürütülen tahkikatlarda uzman olmayan kişilerce hazırlanan evraklardaki eksikliklerin de itirazlarla tutukluluğun ortadan kalktığı düşünüldüğünde oranların az olması muhtemeldir.

İşlenen suçlara bakıldığında en ağır suç olarak adam öldürme suçu görülmektedir. Ülke genelinde öldürülen toplam 5.945 kişiden 236'sı Antalya'da meydana gelmiştir. Bu sayı

³⁷¹ <https://cte.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/istatistik/istatistik-3.pdf> (erişim tarihi: 09.05.2022)

³⁷² <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=adalet-ve-secim-110&dil=1> (erişim tarihi: 04.05.2022)

³⁷³ <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=adalet-ve-secim-110&dil=1> (erişim tarihi: 06.05.2022)

ülke nüfusuyla orantılandığında sayı oldukça fazladır. Kentin devamlı göç alması, turizmden kaynaklı hızlı kentleşme ve zamansal nüfus hareketliliği düşünüldüğünde suç işlemenin kolay, suç işleyenin yakalanmasının zor olduğu bir mekân olarak görebiliriz. Bu bağlamda Antalya’da suçun önleyici tedbirlerle azaltılmasına yönelik çalışmalar büyük önem taşımaktadır.

Araştırma kapsamında yapılan tüm başvurulara rağmen net suç sayılarına ulaşmak mümkün olmamıştır. Her ne kadar kent büyük oranda her şey dâhil konseptinde hizmet veren, müşterilerini havalimanından alıp tatilleri süresince otel dışına gitme ihtiyacı olmadan misafir eden beş yıldızlı otellerle turistlerin cazibe merkezi olsa dahi yetkiler kentin güvenlik açıklarının dile getirilmeyip turizmin başkenti Antalya’nın turistler için oldukça güvenli olduğunu her fırsatta basınla paylaşmaktadırlar.

2.3.1.3. Suçun Önlenmesi ve Suç Önleme Stratejileri

Suç meydana gelmeden ve kamu güvenliği açısından tehdit oluşturmadan önce önlenmesi son derece önemlidir. Çünkü kamu güvenliği ortadan kalktığında telafisi zor hatta imkânsız sonuçlar ortaya çıkabilir. Bu nedenle suçun önlenmesi ve bu önleme faaliyetlerine ilişkin stratejilerin emniyet güçleri tarafından benimsenmesi önem taşımaktadır.

Emniyet teşkilatı bünyesinde suç önleme ve soruşturma büro amirlikleri bulunmaktadır. Özellikle asayiş suçlarının önlenmesine yönelik hizmet gören bu birimin görevleri bağlamında ilk olarak suç önleme faaliyetleri ele alınabilir.

Suçun önlenmesi bağlamında asayiş suçları bakımından sorumlu kolluk güçlerinin görev ve sorumlulukları genel anlamda şu şekilde sıralanabilir³⁷⁴:

- “Asayiş suçlarının aydınlatılması, şüphelilerinin yakalanması ve adli makamlara sevk edilmelerine ilişkin Emniyet birimlerindeki faaliyetleri izlemek, asayiş olaylarını/suçlarını araştırmak ve suç soruşturmasını yürütmek,
- Asayiş suçları nedeniyle hakkında ihzar, yakalama ve tevkif müzekkeresi çıkarılan arananları araştırmak ve yakalamak,
- Asayiş olaylarını/suçlarını araştırmak ve suç soruşturmasını yürütmek,
- Görev alanına giren suçlarla ilgili olarak suç haritası çıkartmak,
- Nezarethane işlemlerini hukuki, adli ve idari gereklere uygun olarak yerine getirmek,

³⁷⁴ <https://polis365.com/2021/02/24/suc-onleme-ve-sorusturma-buro-amirligi-gorevleri/>, (erişim tarihi: 03.02.2021)

- Gözaltında tutulan şüphelilerin/sanıkların yeme, içme ihtiyaçlarına ve nakillerine ait masrafların bütçe ödeneklerinden karşılanmasını sağlamak, sağlık kontrollerini yaptırtmak,
- Büro Amirliğinde bulunan başta nezarethane ve ifade alma odaları olmak üzere soruşturma mekânlarının standartlara uygunluğunu sağlamak,
- Şube Müdürlüğü/Büro Amirliğinde görevlendirilecek personel ile kullanılacak araç ve gereçlerin Asayiş Polisi Meslek Standardına uygun olmasını sağlamak,
- Yurtdışına kaçtığı belirlenen veya kaçma şüphesi bulunan suç şüphelilerinin/sanıklarının yakalanması, yurtdışında olduğu yönünde kuvvetli şüphe bulunan kayıp şahısların bulunması, kimliği belirsiz cesetlerin kimliklerinin tespit edilmesi amacıyla İnterpol bültenleri çıkarılması için; şahısların açık kimlikleri, fotoğrafları, parmak izi on parmak basım formları ile şahıslar hakkında verilmiş mahkeme kararının tasdikli bir örneğini Başkanlığa göndermek,
- Asayiş olayları/suçlarının meydana geldiği bölgelerden sorumlu olan karakolla veya birden fazla karakolu ilgilendiren olaylarda/suçlarda karakollarla bilgi alışverişi yapmak, karşılıklı tutulan kayıtların uygunluğunu kontrol etmek ve değerlendirmeler yapmak,
- İlgili mevzuat çerçevesinde suç soruşturmasında teknik imkânlardan yararlanmak,
- Asayiş suçları nedeniyle yakalanarak ceza alan veya cezaevinde yatan kişilerin cezaevlerine giriş ve çıkışlarında haklarında tutulan bilgileri Cumhuriyet Başsavcılığı kanalı ile almak ve meydana gelen olaylarda/suçlarda değerlendirmek,
- Yapılan görevler hakkında personeli düzenli olarak bilgilendirmek ve eğitmek, yetersizliği görülen personelin eğitim alması konusunda ilgili birimlerle irtibat kurmak,
- Suçlarla/olaylarla ilgili yapılan soruşturmalarda ihtiyaç duyulan ve gerekliliği tespit edilen idari tedbirleri almak,
- 6284 Sayılı Aile Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun ile ilgili tahkikatların takibini yapmak”.

Suç işlenmesinin önlenmesi başarısının artırılması ve suç faillerinin yakalanmasına yönelik olarak artış tespit edilen yankesicilik suçu ile ilgili olarak, Yankesicilik Eylem Planı hazırlanarak ilgili tüm birimlere dağıtılarak çalışmalar sürdürülmektedir. Antalya’da suç ve suçlularla mücadelede daha etkin ve bilinçli çalışmalar yürütülmesi gerekmektedir. Suçla Mücadele çalışmaları için “Mal Varlığına Karşı İşlenen Suçları Önleme Stratejileri” oluşturulmuş ve tüm birimlere dağıtımı yapılmıştır. Antalya, Türkiye’nin ve dünyanın en

önemli turizm destinasyonlarından birisi olması nedeniyle; yerli ve yabancı ziyaretçilerin Antalya'yı tercih edebilecek, rahat ve güvenli bir şekilde ziyaretlerini tamamlamış olarak ayrılmalarını sağlamak amacıyla alınacak olan güvenlik önlemleri ve stratejileri "Turizm Güvenliği Eylem Planı" hazırlanmıştır. Antalya'da işlenen suç olaylarındaki artışın önlenmesi ve azaltılabilmesi için kent-suç ilişkisi bağlamında sosyal sorunlara çözüm üretmek amacıyla Antalya suç haritasının oluşturulmasına yönelik çalışmalar devam etmekte fakat gerekli net bilgilere maalesef ulaşamamıştır³⁷⁵.

Antalya ilinin güvenlik konsepti oluşturulmasına destek olmak amacıyla, suçun oluşmadan önlenmesi, meydana gelen olayların tespiti, şüphelilerin yakalanması, adli makamlara sevklerinde delillerin ortaya konması amacıyla başlatılan çalışmalarda ilk 5 suç türü yapılan analizinde «Mala Karşı Suçlardan hırsızlık» suçunun ilk sırada yer aldığı tespit edilmiştir. Fırsat suçu olan hırsızlık suçuna vatandaşlarımızın duyarlılığını artırmak, tedbirlerini almalarını sağlamak, bilinçli bir toplum oluşturmak amacıyla; Antalya Emniyet Müdürlüğü Toplum Destekli Polislik Şube Müdürlüğü'nün koordinesinde Asayiş Şube Müdürlüğü'nün destekleri ile hırsızlık suçları ile etkin mücadele kapsamında başlatılan "Keşke Demeden" projesi uygulanmaya başlanmıştır. Bu kapsamda Toplum Destekli Polislik Şube Müdürlüğüne bağlı ekipler alanda, mahallelerde, iş yerlerinde, pazar yerlerinde, AVM'lerde, belediye otobüsleri, tramvay, toplu taşıma araçlarında vatandaşlara, yöneticilere, çalışanlara yönelik bilgilendirme çalışmaları yürütmektedir. Sadece 2018 yılında toplam 3364 afiş iş yerleri kamu binaları toplu taşıma araçlarına asılmış, 20.000 anket broşür dağıtılmış, 7069 adet sticker kapı/bina/bankamatiklere yapıştırılmış, 47600 vatandaşımıza yüz yüze bilgilendirme yapılmıştır. Bu proje gibi farklı konularda çeşitli projeler halen uygulanmaktadır. Bu çalışmada bir sonraki başlık kapsamında yönetim çalışmaları açısından bu projelere kısaca değinilmiştir.

2.3.1.4. Uygulanan Güvenlik Yönetimi ve Yönetişim Çalışmaları

Kentsel güvenliğin emniyet boyutu günümüzde sadece emniyet güçlerine havale edilmiş bir mesele olmaktan çıkmış durumdadır. Vatandaşla birlikte bu hizmetlerin gerçekleştirilmesi ve bu yönde bir güvenlik yönetimi anlayışının sürdürülmesi zaruri hale gelmiştir. Bu bağlamda hazırlanan stratejik planlar uygulanan güvenlik yönetimi için referans teşkil etmektedir. "Daha önce İl Emniyet Müdürlükleri tarafından hazırlanan 4 yıllık Stratejik Plan çalışmaları 2014 yılından itibaren Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanarak İl

³⁷⁵ 2018 Yılı Antalya İl Emniyet Müdürlüğü Strateji Geliştirme Büro Amirliği Ayrıntılı Brifing

Emniyet Müdürlüklerine gönderilmiştir. 2014-2018 stratejik planı incelenerek, plan dâhilinde çalışmalar yapılmakta olup, her yılsonunda değerlendirme raporu düzenlenmektedir³⁷⁶.

Türkiye’de pek çok kentte olduğu gibi Antalya’da da Kent Güvenlik Yönetim Sistemi (KGYS) Projesi 2008 yılından bu yana uygulanmaktadır. KGYS;

“kamu düzeni ve güvenliği ile kişilerin can ve mal emniyetinin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, trafik güvenliği ve kontrolünün sağlanması amacıyla meydan, karayolları, cadde, sokak ve park gibi kamuya açık alanlarda kurulan elektronik denetleme, plaka tanıma ve görüntüleme sistemlerini ifade eder”³⁷⁷.

KGYS projesi, “güvenlik hizmetlerinin verimliliğini artırmayı, güvenlik tehditlerini algılamayı ve göreve ilişkin koordinasyonu güçlendirmeyi” amaçlamaktadır. KGYS bünyesinde “Kent Görüntüleme ve Kayıt Sistemi”, “Plaka Tanıma Sistemi (PTS)” bulunmaktadır. Ekip Sevk ve İdare Sistemi (ESİS), Elektronik Denetleme Sistemi (EDS), Ortalama Hız ihlal Tespit Sistemi (OHTS) KGYS’ye entegre edilmiş diğer elektronik sistemlerdir³⁷⁸. Antalya’da il merkezinde ve ilçelerde 642 noktada 654 hareketli kamera, 1914 sabit kamerayla kent güvenliğine yönelik elektronik denetim yapılmaktadır.

KGYS dışında Antalya’da 112 Acil Çağrı Merkezi bünyesinde de emniyet kurumuna aktarılan çağrılar kent güvenliği açısından önem arz etmektedir. Emniyet Müdürlüğü açısından 112 Acil Çağrı Merkezi arandığında ortalama 39 saniye içinde polise ulaşılmakta, ihbara asayiş ekipleri 8 dakika, trafik ekipleri 9 dakikada ulaşabilmektedir³⁷⁹.

Kentsel güvenliğe yönelik projeci yaklaşımın emniyet teşkilatı içerisinde oldukça yaygınlaştığı ifade edilebilir. Projelerin halkı kapsayan yapısı ve güvenlik uygulamalarına kent aktörlerini de dâhil edebilmeye imkân vermesi nedeniyle çeşitlendiği ve yaygınlaştığı görülmektedir. Bu açıdan Antalya’da da kentsel güvenliğin emniyet boyutuna ilişkin pek çok proje yönetişimin katılımcılık boyutunu yaşama geçirebilmek için imkân sağlamaktadır.

Tablo 2.1. Antalya İl Emniyet Müdürlüğü Tarafından Yürütülen Bazı Projeler

1	12. Dünya Sağlık Örgütü Tarafından Akredite Edilen Güvenli Topluluklar (Dünya Sağlık Örgütü)
2	Sahtecilikle Mücadele ve Sahtecilik Bültenleri
3	Çiçekleri Soldurmayalım (Çocuk Şube Müdürlüğü)
4	Güvenli Okullar Projesi (Çocuk Şube Müdürlüğü)
5	Müzik Atölyeleri Projesi
6	Cezalı İkamet Harcı Hesaplama

³⁷⁶ 2018 Yılı Antalya İl Emniyet Müdürlüğü Strateji Geliştirme Büro Amirliği Ayrıntılı Brifing

³⁷⁷ <https://www.egm.gov.tr/bilgiteknolojilerivehaberlesme/kgysvepts>, (erişim tarihi: 02.02.2021)

³⁷⁸ <http://www.konya.pol.tr/konya-emniyet-kgys-kent-guvenlik-yonetim-sistemi-polis>, (erişim tarihi: 02.02.2021)

³⁷⁹ Antalya İl Emniyet Müdürlüğü Arşiv Verisi, 2018

7	Gönüller Bir Olsun (TEM Şube Müdürlüğü)
8	Gelecek Sizinle Gülecek (TEM Şube Müdürlüğü)
9	Gençlerle Beraberiz (TEM Şube Müdürlüğü)
10	Umut Yıldızı Projesi (çocuklarımızın mutlu geleceği için umut yıldızı projesi (EGM) (Çocuk Şb. Md.)
11	Telefondaki Her Sese Aldanma
12	Bilinçli Birey Güvenli İnternet
13	Daha Huzurlu Bir Alanya

Antalya İl Emniyet Müdürlüğü birimlerince 76 proje hazırlanmış olup, hazırlanan projelerin 6 tanesi AB desteklidir. Hazırlanan projelerin 13 tanesi devam etmekte olup 8 proje tamamlanmakla birlikte faaliyet olarak işlevlerine devam etmektedir. 57 proje sonlandırılmış ve bitimine karar verilmiştir. Valilik tarafından uygulanan 1, Akdeniz Üniversitesi tarafından uygulanan 1 projeye destek verilmiştir.

Ayrıca ÇOGEP Projesi ile çocuk ve gençlerin kişisel ve sosyal gelişimlerinin sağlanması, toplumsal açıdan korunmalarına ilişkin tedbirlerin yaşama geçirilmesi, bu kapsamda kendilerine sosyal ve eğitim desteği sağlanarak topluma faydalı bireyler olarak yetiştirmelerine katkıda bulunulması, kente göçle gelmiş, uyum sağlayamamış veya diğer dezavantajlı toplum kesimlerinin kent yaşamına dâhil edilmesi ve güvenli yaşama dolaylı olarak olumsuz yönde etki eden yoksunlukların azaltılmasını amaçlanmaktadır³⁸⁰.

Son yıllarda güvenlik hizmetlerindeki değişim, farklı kentsel aktörlerle ve halkın katılımcılığıyla birlikte yönetme biçimine evrilmiş durumdadır. Bunda özellikle 2000’li yıllar sonrasında yönetim kavramının Türk kamu yönetimindeki etkisi de göz ardı edilemez. Bu bakımdan güvenlik hizmetlerindeki değişimi iki farklı kategoride değerlendirmek mümkün görünmektedir. İlki güvenlik hizmetlerine halkın katılımı ve bu bağlamda kentli insanın güvenlik algısındaki değişim, diğer husus ise güvenliğin sağlanmasıyla görevli kurumsal yapılanmadaki değişim olarak konu değerlendirilebilir.

Yönetişim anlayışının emniyet teşkilatı bünyesindeki kurumsallaşmış hali en belirgin biçimde Toplum Destekli Polislik uygulamalarında görülmektedir. Toplum Destekli Polislik (TDP) pilot uygulamasına, aralarında Antalya’nın da bulunduğu 10 ilde, 31.05.2006 tarih ve 49 sayılı Bakanlık genelgesi ile başlanmıştır. Antalya Emniyet Müdürlüğü Toplum Destekli Polislik Şube Müdürlüğü; bu genelge doğrultusunda alınan 15.06.2006 tarihli Bakanlık Olurlarına istinaden, 3201 Sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu’nun 16’ncı maddesi (b) bendi gereğince, 19.06.2006 tarihinde Toplum Destekli Polislik Büro Amirliği olarak faaliyet göstermeye başlamıştır. 30.06.2009 tarihli Bakanlık Oluruna istinaden, 3201 sayılı Emniyet

³⁸⁰ <http://www.antalya.pol.tr/cogep-projesi>, (erişim tarihi: 11.02.2021)

Teşkilatı Kanununun 16'ncı maddesi (b) bendi gereğince 30.10.2009 tarihinden itibaren Şube Müdürlüğü olarak faaliyetlerine devam etmektedir.

TDP Şube Müdürlüğünün kuruluş amacı; güvenlik hizmetlerinin halkın katılım ve desteğini sağlamak sureti ile etkin ve hızlı bir şekilde yürütülmesini, vatandaş-polis ilişkilerinin geliştirilmesini, suçla mücadelenin güçlendirilmesini ve polislik hizmetlerinin yürütülmesinde çağdaş uygulamaların yaşama geçirilmesini sağlamaktır. Suçla mücadelenin sadece polis hizmetleri eksenli değil çok yönlü ve bütüncül bir şekilde yürütülmesidir.

TDP Şube Müdürlüğünün kuruluş hedefi; toplumun gönüllülük esasına dayanan desteğini sağlamak ve toplum odaklı hizmet anlayışı içinde halkın güvenlik hizmetlerinden memnuniyetini artırmaktır³⁸¹. TDP bünyesinde yürütülen “Komşu Kollama Projesi” Antalya’da yaygınlaştırma faaliyetleri etkin biçimde yürütülen önemli projelerden biridir. Projeye “bireylere kendilerini ve mülklerini koruma, suç korkusunu azaltma, suçları önleme ve ortaya çıkarma konusunda polisle işbirliği yaparak daha güvenli bir çevre oluşturmaya katkı sağlamak” amaçlanmaktadır.

Bir takım etkiler altında kişinin suç işlenen bir çevrede kaldığı süre içinde suç öğrenmesi ve günlük hayatın olağan bir davranışı olarak görmesi mümkündür. Bazı kentlerde özel bölgeler suçlular veya suç işleme düşüncesinde olan insanlar tarafından tercih edilmektedir. Antalya kentinde de görüleceği üzere kent merkezinde yoğunluğu imara aykırı olarak inşa edilmiş gecekondular olarak adlandırılan Zeytinköy bölgesi buna örnek olabilir. Zeytinköy diye adlandırılan bölge üç mahalleden oluşan merkez ilçe Muratpaşa sınırları içinde yer almaktadır. Bölgede yer alan imar problemleri nedeniyle ikamet yerlerinin çoğunun tapu, iskân, sokak ve cadde ve hatta yol problemleri bulunmaktayken 2010 yılında Antalya Valiliği öncülüğünde, kamu kurumlarının yanı sıra yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarının katılımıyla “Zeytinköy Sosyal Kültürel Ekonomik Geliştirme Projesi” başlatılmıştır³⁸². O tarihe kadar ve hatta halen günümüzde de bölge özellikle bağımlılık yapan yasaklı maddelerin satıldığı ve kullanıldığı yer olarak sık sık gündeme gelmektedir³⁸³.

Bu bölgede bulunan evlerin çoğunun ilk kurulumundan itibaren evlerin bitişik yapılması ve belli bir düzen bulunmaması nedeniyle cadde ve sokakların yeterli olmamasıyla bu yerleşim alanı adeta labirent görünümündedir. Suçluların rahatça gizlenebileceği, bağımlılık yapan yasaklı maddelerin saklanabileceği, karmaşık yapısı nedeniyle güvenlik

³⁸¹ Antalya İl Emniyet Müdürlüğü Toplum Destekli Polislik Şube Müdürlüğü 2016-2017 Brifing

³⁸² <https://www.haberler.com/zeytinkoy-sosyal-kulturel-ekonomik-gelistirme-4265560-haberi/> (erişim tarihi:14.03.2021)

³⁸³ <https://www.dha.com.tr/yurt/dha-ekibi-chpli-milletvekili-yildiray-sapanin-uyusturucu-aldigi-mahalleye-girdi-haber-289726> (erişim tarihi: 23.03.2021)

güçlerinin uygulama veya operasyonlarını zorlaştırmakta ve bitişik evlerden birbirine açılan geçitlerle yasaklı maddenin başka yere taşınması ve suçluların belirlenen adresten kaçması kolaylaşmaktadır³⁸⁴. Çevre illerden dahi uyuşturucu madde almak için bu bölgeye gelmekte ve alınan maddenin etkisiyle çok sayıda ölümler meydana gelmektedir.

2.3.1.5. Güvenlik Hizmetlerinde Değişim

Türkiye’de merkezi yapının güvenlik hizmetlerine ilişkin başat konumu ve güvenliğin asayiş anlamında daha çok suç sonrasını kapsayan biçimde uygulanmaya çalışılması yönünde bir “yönetmelik ve zihinsel yapının” olduğu söylenebilir. Ancak son yıllarda yaşanan dönüşüm asayişten güvenliğe, suç sonrasında suç önlemeye yönelen bir kavrayışın pekişmeye başladığı görülmektedir³⁸⁵. Bu değişime duyulan ihtiyacı daha çok vatandaş gözünde güvenlik kaygısının yaşam kalitesiyle olan ilişkisi bakımından görmek mümkündür. Zira yaşam kalitesinin iyileşmesine yönelik olumlu düşüncenin artışının güvenlik kaygısının giderilmesiyle ilişkili olduğunu iddia edebiliriz. Aksi halde kentlilerin yaşadıkları kente ilişkin güvenlik kaygıları aynı zamanda yaşam kalitelerini de olumsuz yönde etkileyebilmektedir³⁸⁶.

Tablo 2.2. Güvenlik Güçlerinin (Polis veya Jandarma) Hizmetleriyle İlgili Konular

	Evet Cevabı Verenlerin Oranı (%)							
	2005	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Olaylara zamanında müdahale ediyor mu?	72,5	78,0	59,9	67,2	65,6	67,7	67,6	72,4
Vatandaş davranışından memnun musunuz?	74,1	78,9	62,5	70,5	68,9	71,1	71,0	74,4
Verdiği trafik hizmetinden memnun musunuz?	72,3	77,4	58,9	67,2	63,2	67,3	68,4	73,6

TÜİK, Yaşam Memnuniyeti Araştırması, 2020

Antalya’da güvenlik güçlerinin (polis veya jandarma) hizmetleriyle ilgili memnuniyetin yaşam memnuniyeti açısından önemini ortaya koyması bakımından güvenlik güçlerinin hizmetlerinden memnuniyetin genel anlamda iyi bir ortalama sahip olduğu ifade edilebilir. Olaylara zamanında müdahale açısından 2020 yılına geline süreçte oranın yükseldiği görülmektedir. Vatandaş davranışından memnuniyet açısından ise benzer şekilde 2018-2020 yılları arasında memnuniyet oranının %70’in üzerinde gerçekleştiği görülmüştür. Trafik hizmetlerinden memnuniyet açısından da 2020 yılındaki memnuniyet oranının %73,6’ya yükseldiği görülmektedir. Ancak tabloda ortaya konulan konulardan hiçbirinde 2010 yılında erişilen memnuniyet düzeyinin yakalanamadığı tespit edilmiştir.

³⁸⁴ <https://www.akdenizgercek.com.tr/ibrahim-akkaya-yazilari/7797-antalyayi-bekleyen-tehlike> (erişim tarihi: 25.07.2021)

³⁸⁵ <http://kisi.deu.edu.tr/yunusemre.ozar/KENT%20GUVENLIGI.ppt>, (erişim tarihi: 02.11.2020)

³⁸⁶ Kaya, 2016:157.

Güvenlik hizmetlerine duyulan güveni son yıllarda pekiştiren bir başka etken de mahalle bekçiliğinin tekrar uygulanmaya başlamasıdır. 1966 yılıyla birlikte Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesinde yerini alan mahalle bekçiliği, 1995-2016 yıllarında hiç personel alımı yapılmamasına karşın 2017 yılı itibariyle 690 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile tekrar Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesindeki özel kolluk kuvvetleri olarak aktif biçimde rol almaya başlamıştır. Önleyici kabiliyeti yüksek bir kolluk kuvveti olarak bekçiliğin, asayişle ilgili çalışmalarda son yıllarda vatandaş nezdinde memnuniyet veren bir sistem olduğu ortaya koyulmuştur. İçişleri Bakanlığı İç Güvenlik Stratejileri Dairesi Başkanlığı tarafından 6 büyük kentte mahalle muhtarları, esnaf ve mahalle sakinleri ile yapılan bir araştırmada, “mala karşı işlenen suçlar, fuhuş, uyuşturucu kullanımı/dağıtımı ve genel asayiş olaylarıyla mücadele hususlarında” vatandaşların bu hizmetlerden memnun oldukları, gece ve yaya olarak devriye görevinin bekçiler tarafından yerine getirilmesinin güvenlik algısını da olumlu etkilediği tespit edilmiştir³⁸⁷.

2.3.1.6. Trafik Güvenliği

2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu 3. Maddesinde Trafik: “Yayaların, hayvanların ve araçların karayolları üzerindeki hal ve hareketleridir”³⁸⁸ şeklinde tanımlanmıştır. Karayolu üzerinde hareket halinde olan bir veya birden fazla aracın karıştığı can kaybı, yaralanma veya maddi hasarla sonuçlanmış olan olaya ise “trafik kazası” denilmektedir.

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) ve Dünya Bankası'na ortak olarak hazırlanan trafik kazalarının önlenmesine ilişkin dünya raporunda, karayolunda meydana gelen kazalarla ilgili hâlihazır bilgilere ve bu konuda neler yapılabileceğine ilişkin değerlendirmelere yer verilmektedir. Karayolu trafik kazaları ortalama olarak her yıl 1,2 milyon kişinin ya da her gün 3242 kişinin ölümüne yol açmaktadır. Karayolu trafik kazaları her yıl 20 – 50 milyon kişinin yaralanmasına ya da sakat kalmasına yol açmaktadır. Karayolu trafik kazaları tek başına tüm dünyada meydana gelen ölümlerin %2,1'ine yol açmakta ve ölüm nedenleri arasında 11. sırada gelmektedir. Düşük ve orta gelir grubunda tehlikeye en fazla maruz olan yol kullanıcıları yayalar, bisikletliler, iki tekerlekli motorlu araç sürücüleri ve toplu taşıma araçlarındaki yolculardır³⁸⁹.

Kaza sebebiyle hayatını kaybeden, yaralanan, sakatlanan veya sadece maddi hasarlı meydana gelen her kaza, sayısız insanı derinden etkilenmektedir. Birçok aile, maddi olarak uzun süren tedavi masrafları, ailenin geçimini sağlayan kişinin kaybedilmesi, kaza nedeniyle

³⁸⁷ <https://www.icisleri.gov.tr/bekciler-mahalleye-guven-verdi>, (erişim tarihi: 21.04.2021)

³⁸⁸ 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu, md.3.

³⁸⁹ <http://trafik.gov.tr/dunyatrafikguv13> (erişim tarihi: 01.03.2022)

maddi kayıplar gibi nedenlerle parasal sıkıntıya düşmektedir. Kazadan sonra hayatta kalanlar, onların aileleri, arkadaşları ve bakımını üstlenen diğer kişiler hem maddi olarak hem de psikolojik olarak son derecede olumsuz sosyal, fiziksel ve ekonomik etki altında kalmaktadırlar.

Trafik kazalarında sürücü kusurlarının en aza indirilmesi ve dolayısı ile de gerek kaza sayısı, gerekse kaza sonucu ortaya çıkan ölüm ve yaralanmaların azaltılması amacı ile İçişleri Bakanlığı öncülüğünde Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı tarafından yürütülen eğitim çalışmaları, farkındalık oluşturmaya yönelik projeler, etkin denetim faaliyetleri sonucunda başarılı sonuçlar elde edildiğini görmekteyiz. Bunun sonuçları trafik kaza istatistiklerine de olumlu olarak yansımaktadır. Trafik kazalarında hız limitlerinin aşılmasının kazaya etken olan çok önemli bir kusur olduğu bilinen bir gerçektir. Bu durumun önüne geçmek amacı ile son yıllarda gerek denetim personellerinin artırılması veya Elektronik Denetleme Sistemlerinin (EDS) yaygınlaştırılmasıyla hız kaynaklı trafik kaza sayılarında düşüş olduğu görülmektedir.

2012 tarihli Karayolu Trafik Güvenliği Stratejisi ve Eylem Planı'na göre trafik güvenliğinin sağlanabilmesi; “altyapı hizmetleri, acil müdahale ve ilkyardım, kaza sonrası kurtarma hizmetleri, eğitim, ilgili mevzuat, düzenleme ve denetim hizmetlerinin yerine getirilmesi” koşullarına bağlanmıştır. Aynı eylem planda trafik güvenliği alanındaki çalışmaların; “etkin bir trafik yönetimi, daha güvenli yollar, daha güvenli yol kullanıcıları, dezavantajlı grupların trafik güvenliği, kaza sonrası acil müdahale, araç güvenliği” hususlarındaki esaslar doğrultusunda yürütülmesi planlanmıştır³⁹⁰.

2011-2020 yılları arasını kapsayan bu strateji ve eylem planı ile trafik kazaları kaynaklı ölümlerin %50 oranında azaltılması hedeflenmiştir. 2017 yılında Trafik Güvenliği Uygulama Politika Belgesi yayımlanmıştır. Bu belge ile trafik güvenliğinin sağlanmasında ortalama hız tespit sistemleri üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu süreçte “Hatalı Sürücüye Kırmızı Düdük”, “Kemerin Ses Getirsin”, “Bu Yolda Hep Birlikteyiz” gibi kampanyalar yürütülmüştür. Trafik güvenliği ile ilgili olarak son dönemde 2021-2030 Karayolu Trafik Güvenliği Strateji Belgesi ile 2021-2023 Karayolu Trafik Güvenliği Eylem Planı yayımlanmıştır.³⁹¹ Hazırlanan her eylem planında trafik kazalarının azaltılması hedeflenmiş ve planlamalar çoğunlukla insan faktörü üzerine yoğunlaşmıştır. Elbette insan faktörü trafik güvenliğinde ana unsurdur fakat trafik sadece insanla değil, aynı zamanda altyapı ve yol kalitesi, araç yoğunluğu ve güvenliği, denetim vb. diğer etkenleri de içermelidir.

³⁹⁰ <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/07/20120731-17.htm>. (erişim tarihi: 20.04.2021)

³⁹¹ <http://www.trafik.gov.tr/karayolutrafikyoneti13>. (erişim tarihi: 20.04.2021)

2021 yılı Tük trafik kazaları istatistikleri incelendiğinde; 2021 yılında toplam 1 milyon 186 bin 353 adet trafik kazası meydana gelmiştir. Bu kazaların 998 bin 390 adedi maddi hasarlı, 187 bin 963 adedi ise ölümlü yaralanmalı trafik kazası olarak kaydedilmiştir. Meydana gelen ölümlü yaralanmalı trafik kazalarının %78,6'sı yerleşim yeri içinde %21,4'ü ise yerleşim yeri dışında meydana gelmiştir. Türkiye'de 2021 yılında meydana gelen 187 bin 963 adet ölümlü yaralanmalı trafik kazası sonucunda 2 bin 421 kişi kaza yerinde, 2 bin 941 kişi ise yaralanıp sağlık kuruluşlarına sevk edildikten sonra kazanın sebep ve tesiriyle 30 gün içinde hayatını kaybetti. Ölümün %49,3'ü, yaralanmaların %72,0'ı yerleşim yeri içinde gerçekleşirken ölümlerin %50,7'si yaralanmaların ise %28,0'ı yerleşim yeri dışında oldu.

Türkiye'de 2021 yılında, Covid-19 salgını etkisinde geçen 2020 yılına göre trafikteki motorlu kara taşıtı sayısı %4,6, toplam kaza sayısı %20,6, ölümlü yaralanmalı kaza sayısı %25,1, maddi hasarlı kaza sayısı %19,8, toplam ölü sayısı %10,2 ve yaralı sayısı %21,4 artmıştır. Trafik kazalarında ölen kişilerin %47,6'sı sürücü, %30,3'ü yolcu, %22,1'i ise yaya olduğu görülmüştür. Ölümlü yaralanmalı trafik kazasına neden olan toplam 224 bin 418 kusura bakıldığında kusurların %87,1'inin sürücü, %8,2'sinin yaya, %2,6'sının taşıt, %1,8'inin yolcu ve %0,4'ünün yol kaynaklı olduğu tespit edilmiştir³⁹².

Tablo 2.3. Trafikte kayıtlı araç, kaza, ölü ve yaralı sayısı, 2009-2021

Yıl	Trafikte Kayıtlı Araç Sayısı	Toplam Kaza Sayısı	Ölümlü Yaralanmalı Kaza Sayısı	Maddi Hasarlı Kaza Sayısı	Ölü sayısı			Yaralı sayısı
					Toplam	Kaza yerinde	Kaza sonrası	
2009	14 316 700	1 053 346	111 121	942 225	4 324	4 324	-	201 380
2010	15 095 603	1 106 201	116 804	989 397	4 045	4 045	-	211 496
2011	16 089 528	1 228 928	131 845	1 097 083	3 835	3 835	-	238 074
2012	17 033 413	1 296 634	153 552	1 143 082	3 750	3 750	-	268 079
2013	17 939 447	1 207 354	161 306	1 046 048	3 685	3 685	-	274 829
2014	18 828 721	1 199 010	168 512	1 030 498	3 524	3 524	-	285 059
2015	19 994 472	1 313 359	183 011	1 130 348	7 530	3 831	3 699	304 421
2016	21 090 424	1 182 491	185 128	997 363	7 300	3 493	3 807	303 812
2017	22 218 945	1 202 716	182 669	1 020 047	7 427	3 534	3 893	300 383
2018	22 865 921	1 229 364	186 532	1 042 832	6 675	3 368	3 307	307 071
2019	23 156 975	1 168 144	174 896	993 248	5 473	2 524	2 949	283 234
2020	24 144 857	983 808	150 275	833 533	4 866	2 197	2 669	226 266
2021	25 249 119	1 186 353	187 963	998 390	5 362	2 421	2 941	274 615
2021 ANTALYA	1 196 909	46 522	1 219 939	8 617	230	131	99	11 885

³⁹²<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Karayolu-Trafik-Kaza-Istatistikleri-2021-45658> (erişim tarihi: 20.04.2021)

2009-2021 yılları arasındaki istatistiklere bakıldığında trafiğe kayıtlı araç sayısında sürekli bir artış görülmesine karşın, toplam kaza sayısı ve toplam ölü sayısında azalma meydana geldiği, bu sonucun da öncelikle son yıllarda meydana gelen Covid-19 salgını nedeniyle uygulanan sokağa çıkma kısıtlamaları ve trafik güvenliği alanında önleyici çalışmaların bir ürünü olduğu ifade edilebilir.

Antalya’da ise trafik güvenliği alanında Türkiye genelinde yürütülen çalışmalara ek olarak birçok çalışma yürütülmektedir. 12.07.1972 tarihli Bakanlık Oluru ile Bölge Trafik Denetleme Şube Müdürlüğü ile Antalya İl Emniyet Müdürlüğü bünyesinde bulunan Trafik Denetleme Şube Müdürlüğü ve Trafik Tescil Şube Müdürlüklerince trafik güvenliğine yönelik görevler icra edilmektedir. Ancak Antalya bireysel araç sahipliğinin Türkiye ortalamasından fazla olduğu, buna oranla trafik kazalarının da her geçen yıl arttığı iller arasında yer almaktadır. Bunda kentin transit yolları bünyesinde barındırması, iç ve dış turizm faaliyetleri ile pek çok yabancıların il dışında kente gelmesi ve araç yoğunluğunun artması etken olarak gösterilebilir.

Buna ilişkin olarak yapılmış olan bir araştırmada yabancı uyrukluların karıştıkları trafik kazaları açısından Antalya ilk sırada yer almaktadır. Ayrıca örneğin 9 milyon turistin ziyaret ettiği bir dönemde Antalya’da havaalanı-otel-havaalanı transferleri için yaklaşık 700 bin hareket gerçekleştirilmekte, 50.000 tur organizasyonu ile toplam araç sirkülasyonu 750.000 sefere erişmektedir³⁹³.

Tablo 2.4. Bin Kişi Başına Otomobil Sayısı

YILLAR	Türkiye	Antalya
2007	92	139
2008	95	141
2009	98	143
2010	102	147
2011	109	155
2012	114	163
2013	121	170
2014	127	177
2015	134	185
2016	142	193
2017	149	202
2018	151	206
2019	150	207
2020	157	217
2021	162	223

³⁹³<https://www.researchgate.net/publication/336363113>, (erişim tarihi: 20.04.2021)

Buna ek olarak Antalya’da bireysel araç sahipliğinin de Türkiye ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir. 2021’de Türkiye ortalaması bin kişi başına 162 otomobil iken Antalya’da bu rakam oldukça fazladır, 223’tür.

Tablo 2.5. Antalya’da Trafik Verileri

Yıl	Bin kişi başına otomobil sayısı	Motorlu kara taşıtları sayısı	Otomobil sayısı	Trafik kaza sayıları
2010	147	701.278	290.980	5.290
2019	207	1.101.056	520.199	8.140
2020	217	1.158.758	552.589	6.914
2021	223	1.219.939	583.107	8.617

Kaynak: TÜİK, 2022

İstanbul, Ankara ve İzmir’den sonra en fazla motorlu kara taşıtı sayısına sahip olan il konumundaki Antalya’da otomobil sayısının yaklaşık 2 katı motorlu kara taşıtı bulunmaktadır ve her geçen yıl bu sayı sürekli biçimde artmaktadır. Son 10 yıllık kesitte motorlu kara taşıtları sayısı ile otomobil sayısındaki artış bir benzeri trafik kaza sayılarında yaşanmıştır.

Turizm kenti Antalya’da tatil amaçlı havayolu ile gelen turistlerin transferlerinde ve turistlerin kendi kullanımları için kiraladıkları araç sayısının fazla olması da her bin kişiye düşen araç sayısında artış sağlamaktadır.

Tablo 2.6. Ölümlü/Yaralı Trafik Kazaları, 2016-2021

YILLAR	Türkiye	Antalya
2016	185 128	7 615
2017	182 669	7 656
2018	186 532	8 559
2019	174 896	8 140
2020	150 275	6 914
2021	187 963	8 617

Son 5 yıllık verilere daha detaylı bakıldığında trafik kazalarında dönemsel azalmaların görüldüğü ifade edilebilir. 2019-2020 yılları pandemi dolayısıyla ulaşım kısıtlamalarına gidilmesiyle trafikte bulunan araç sayılarında ciddi düşüş olduğundan kaza sayılarında da büyük düşüş olduğu, ulaşım ve sokağa çıkma yasaklarının son bulmasıyla trafik kazalarında ciddi artışlar olduğu görülmektedir.

Trafik güvenliği açısından daha önce de kısaca değinildiği gibi halkla birlikte yürütülen ve önleyici nitelikteki faaliyetlerin artırılması amacıyla Antalya’da birçok proje hayata geçirilmiştir. Son yıllarda benimsenen insan odaklı anlayış, özellikle can kayıplarının ve ciddi yaralanmaların önlenmesi açısından son derece önemlidir. Örneğin İçişleri Bakanlığı’nın sahibi olduğu ve Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından tüm Türkiye’de uygulanan Kırmızı Döğük Projesi, Antalya İl Emniyet Müdürlüğü ile Akdeniz Üniversitesi’nin birlikte uyguladığı Polirobot Projesi ile öncelikle Antalya’da uygulanıp

sonrasında tüm Türkiye’ye yaygınlaştırılan Yaya Öncelikli Kent kısa adıyla Antalya’da Yaya Önceliğini ve Güvenliğini Sağlamak İçin Hayat boyu Öğrenme Projesi, Antalya’da toplu taşıt sürücülerine güvenli sürüş eğitimlerinin verildiği Yol Güvenliğini ve Hizmet Kalitesini Artırmak İçin Toplu Taşıma Araç Şoförlerine E-Öğrenme ve Uygulamalı Eğitim Projesi trafik güvenliğinin sağlanması ve artırılması için son 10 yılda uygulanan önemli projeler arasında sayılabilir.

Antalya Emniyet Müdürlüğü arşiv verilerine göre, 2018 yılı itibariyle İçişleri Bakanlığı’na hazırlanan 100 Günlük Eylem Planı doğrultusunda, Antalya il genelinde toplam 23.229 öğretmenden 10.726 öğretmene trafik bilgilendirme eğitimleri verilmiştir. “Umuma Açık Alanlarda Trafik Eğitimi Bilgilendirme Projesi” kapsamında; İl Sağlık Müdürlüğü ile yapılan ortak çalışmada, Emniyet personeli tarafından Tütün Denetim Ekipleri ile birlikte halkın yoğun olarak bulunduğu restoran, cafe, lokanta ve kahvehane gibi alanlarda yapılan uygulamalarda, kısa süreli trafik bilgilendirme eğitimleri vermeye 3 Eylül 2018 tarihinden itibaren başlanılmış, bu bağlamda 3.285 vatandaşa trafik eğitimleri verilmiştir.

Okul Servis Aracı Denetimleri “Hatalı Sürücüye Kırmızı Düdük” projesi ile birleştirilerek servis içerisinde bulunan öğrencilerden bir tanesi servis denetimcisi, diğeri de yardımcı olarak görevlendirilerek; kırmızı düdük, şapka ve kart verilerek bundan sonra serviste yapılan herhangi bir trafik kural ihlalinde kırmızı düdüğünü çalarak uyarması istenmektedir.

Bunlarda ek olarak Antalya Şehirlerarası Otobüs Terminalinde, terminalden çıkış yapacak olan otobüslerde sürücü ve yolcuların araç hareket etmeden emniyet kemerlerini bağlamaları, otobüs şoförlerinin yorgun ve uykusuz olarak araç kullanmamaları, kanunda belirtilen dinlenme sürelerine uymaları, yasal hız limitleri çerçevesinde araç kullanmaları ve sürüş esnasında cep telefonu ile konuşmamaları, yönünde eğitimler verilmiştir.

Antalya İl Emniyet Müdürlüğü tarafından yürütülen düzenleme ve denetleme hizmetlerinin yanı sıra sürücülerde algılanan yakalanma riskinin artırılması ve denetimin etkinliğinin artırılması için “SEÇİCİ GÖZ” uygulamasına başlanılmıştır. 2018 yılında “Yaşam İçin Kısa Bir Mola” sloganıyla Antalya Burdur Karayolu km 31 de Yaşam Tüneli kurulmuş yaşam tüneline sürücü ve aynı araçta yolcu konumunda bulunan yolcusuna görsel olarak eğitim verilmiştir. Ayrıca toplu taşıma araçlarının karışmış olduğu trafik kazalarının önlenmesine yönelik yolcu olarak görevli personel bindirilmek suretiyle, seyahati esnasında başta bindiği araç sürücüsü olmak üzere güzergâh boyunca kural ihlali yapan araçlar

için Trafik İdari Para Cezası Karar Tutanağı düzenlemesi için şehirlerarası ve beldeler arası denetim hizmeti gerçekleştirilmektedir³⁹⁴.

Antalya’da Trafik Elektronik Sistemleri, yapılan çalışmalar neticesinde 31 noktada hız koridoru, 3 noktada park ihlali olmak üzere 34 noktaya denetleme sistemleri kurulması, UKOME Genel Kurulunun 07.06.2017 tarih ve 2017 / 06-366 sayılı Kararı ile uygun görülmüş, Emniyet Genel Müdürlüğünden gerekli onay alınarak, sistemlerin kurulması için Antalya Büyükşehir Belediye Başkanlığına bilgi verilmiştir. Büyükşehir Belediye Başkanlığı tarafından çalışmalar son bulmuş ve 09.05.2022 tarihinde faaliyete başlamıştır³⁹⁵.

Karayolu trafik sistemini daha güvenli hale getirmek, sistemi bir bütün olarak ele alınmasıyla olabilir. Bu sistemi oluşturan öğeler, araç, yol, araç kullanıcısı ve bunların içinde bulunduğu fiziksel, sosyal ve ekonomik çevre arasındaki etkileşimin anlaşılmasını ve müdahale edilecek yerlerin belirlenmesini gerektirir. Bu sistemsal yaklaşım, trafikte bireyin davranışına odaklanarak trafik güvenliğini tüm etkenleriyle tamamen bir bütün olarak ele alınmasıyla çözülebilir.

Trafik güvenliğini sağlayabilmek ortak sorumluluk gerektirir. Trafik sisteminde kaza riskinin azaltılması bu işe hükümetler, endüstri kolları, sivil toplum kuruluşları ve uluslararası kuruluşların karar verme sürecinde farklı disiplinlerde çalışan kişilerin katılımıyla karşılıklı bilgi alışverişini gerektirir.

2.3.2. Jandarma Komutanlığı’nca Sağlanan Güvenlik Hizmetleri

Jandarma Genel Komutanlığı İçişleri Bakanlığı’na bağlı olarak hizmet vermekte olan “emniyet ve asayiş ile kamu düzeninin korunmasını sağlayan ve diğer kanunların ve Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin verdiği görevleri yerine getiren, silahlı genel kolluk kuvvetidir”³⁹⁶.

Fransız devriminden sonra Jandarma teşkilatının ilk örneği Fransa’da görülmüş olup teşkilat aslen bu ülke merkezlidir. Avrupa ülkelerinde 19. Yüzyıldan itibaren kurulmaya başlanan Jandarma, daha sonraki yıllarda Avrupa dışındaki ülkelerde de kurulmaya başlanmıştır. Devrim öncesi genel güvenlik görevini yapan iç güvenlik birimi, Fransız devrimi sonrası yeni bir düzenlemeyle daha aktif çalışacak şekilde Fransız Ulusal Jandarması olarak

³⁹⁴ Antalya Bölge Trafik Denetleme Şube Müdürlüğü 2017-2018 Yılları Mukayeseli Brifing, 2019

³⁹⁵ Antalya İl Emniyet Müdürlüğü Arşivi, Özet Brifing.

³⁹⁶ <https://www.jandarma.gov.tr/hakkimizda>, (erişim tarihi: 03.05.2021)

faaliyet göstermeye başlamıştır³⁹⁷ Daha sonrasında ise hemen İtalya, Prusya, Rusya, Macaristan-Avusturya vb. gibi Avrupa ülkelerinde bu birim kurulmaya başlanmıştır³⁹⁸.

1826 senesinde Yeniçeri Ocağının kapatılması ve 1839 Tanzimat Fermanı kapsamında, halkın emniyetinin sağlanması, ırz, cam, mal ve namusun korunması kapsamında gündeme gelmiştir. 1870 yılına kadar Osmanlı Devleti'nde ülkenin iç asayişinin ve emniyetinin sağlanmasıyla görevli ayrı bir birim bulunmamaktaydı. Bu döneme kadar İstanbul ilinin asayiş ve güvenliği yeniçeri tarafından, ülkenin diğer kısımlarındaki eyaletlerin güvenliğini de valilere bağlı görev yapan ve valinin askerleri olarak görülen milis askerler tarafından sağlanmaktaydı. Bu zamanda ülke çapında iç güvenliğin sağlanmasında genel bir kanun veya sorumlu yöneticiden söz etmek mümkün değildir. 1880 yılında kabul edilen nizamname ile ilk olarak İstanbul ilinde kurulan jandarma teşkilatı, Türk devlet teşkilatı bünyesine girmiştir³⁹⁹. Fransa'da uygulanan Jandarma kanunu göz önüne alınarak 1904 yılında Jandarma Nizamnamesi hazırlanmış ve bu mevzuatla teşkilat yapısında bazı değişikliklere gidilmiştir. 1908 yılına gelindiğinde ise II. Meşrutiyetle beraber Jandarma ülke çapında yaygınlaşarak, faaliyet göstermeye başlamıştır⁴⁰⁰

Daha sonraki yıllarda Harbiye Nezareti'ne bağlanan teşkilatın adı Jandarma Komutanlığı ismini almıştır. 2016'da yayımlanan 668 sayılı Kanun Hükmündeki Kararname ile Genelkurmay Başkanlığıyla bağlılığına son verilerek İçişleri Bakanlığına bağlanmış ve faaliyetini bakanlık bünyesinde sürdürmektedir. Bu sayede asayiş ve emniyeti sağlayan tüm kolluk kuvvetleri bir çatı altında toplanmıştır.

Hiyerarşik bir yapıda olan Jandarma teşkilatında personel dağılımına bakıldığında personelin %3'ünü subay, %28'ini uzman jandarma ve astsubay ve %55'ini uzman erbaş olarak görev yapanlar olarak görev yapanlar ve kalan %2'lik kısmı ise işçi ve memur olarak görev yapanlar oluşturmaktadır. Her ne kadar İçişleri Bakanlığına bağlı olarak görev alsada Jandarma teşkilatında halen toplam mevcudun %12'si er ve erbaş olarak görev yapmaktadır⁴⁰¹.

Jandarma, sorumluluk alanında karşılaştığı olaylardaki adli kolluk görevlerinde Cumhuriyet Savcısının talimatları ve emirlerine uygun davranmakla yükümlüdür. Yani Jandarma, bir suç meydana geldikten sonraki aşamada yürüttüğü soruşturma esnasında alınması gerekli olan tedbirleri Cumhuriyet Savcısının talimatlarına göre uygulamakla

³⁹⁷ Özbek, 2010:53.

³⁹⁸ Özbek, 2010:176.

³⁹⁹ Atlı,2020:1898

⁴⁰⁰ Demircioğlu, vd,2020: 293

⁴⁰¹ İçişleri Bakanlığı. (2021). 2021 Yılı Performans Programı. Ankara: İçişleri Bakanlığı.

yükümlüdür. Bu durum, polis teşkilatındaki uygulamayla aynıdır. İdari olarak yerine getirmesi gereken görevleri de vardır. İdari olarak önleyici tedbirlerle suçların önlenmesi amacına hizmet etmektedir. Ayrıca Mülki idareye bağlı teşkilat, Mülki İdare Amirinin vereceği diğer görevleri de yerine getirmektedir.

Jandarmada disiplin temelinde hiyerarşik bir emir komuta yapısının olması, geçmişten günümüze köklü bir kurumsal kültüre ve tecrübeye sahip olması, sorumluluklarını gerçekleştirirken jandarma özel asayiş, havacılık, jandarma özel harekât, kriminal, atlı jandarma birlikleri vb. gibi özel birimlerin bulunmasıyla profesyonel bir görev yapmaktadır. Tüm bu olumlu yönlerin yanı sıra Jandarmanın önleyici hizmetlere arzu edilen düzeyde zaman ayıramaması, suç analizleriyle ilişkili yeterli akademik çalışmaların gerçekleştirilmemesi ve akademik personel sayısındaki yetersizlikler ise teşkilatta zayıf noktalar olarak değerlendirilebilir⁴⁰².

Jandarmanın görevleri şu şekilde sıralanabilir⁴⁰³:

- “a) Mülki görevleri; emniyet ve asayiş ile kamu düzenini sağlamak, korumak ve kollamak, kaçakçılığı men, takip ve tahkik etmek, suç işlenmesini önlemek için gerekli tedbirleri almak ve uygulamak, ceza infaz kurumları ve tutukevlerinin dış korunmalarını yapmak, Adli ve askeri görevler dışında kalan ve diğer kanun ve nizam hükümlerinin icrası ile bunlara dayalı emir ve kararlarla Jandarmaya verilen görevleri yapmak.
- b) Adli görevleri; işlenmiş suçlarla ilgili olarak kanunlarda belirtilen işlemleri yapmak ve bunlara ilişkin adli hizmetleri yerine getirmek.
- c) Askeri görevleri; Kanunlarla ve Cumhurbaşkanlığı kararnameleriyle verilen askeri hizmetleri yerine getirmek.”

Jandarmanın genel olarak görev ve sorumluluk alanı;

“Polis görev sahası dışı olup, bu alanlar il ve ilçe belediye hudutları haricinde kalan veya polis teşkilatı bulunmayan yerlerdir. Ancak, belediye sınırları içinde olmakla birlikte hizmet gerekleri bakımından uygun görülen yerler, Jandarmanın görev ve sorumluluk alanı olarak tespit edilebilir. Milli ekonomiye veya devletin savaş gücüne önemli ölçüde katkısı bulunan, kısmen veya tamamen yıkılmaları, hasara uğratılmaları veya geçici bir zaman için dâhi olsa çalışmadan alıkonulmaları halinde ülke güvenliği, ülke ekonomisi veya toplum hayatı bakımından olumsuz neticeler yaratacak kamuya ait bazı kritik tesislerin güvenliği Jandarma birlikleri tarafından özel koruma ve kollama tedbiri alınmak suretiyle sağlanmaktadır. Sorumluluk sahaları açısından;

⁴⁰² JGK. 2020:71

⁴⁰³ <https://www.jandarma.gov.tr/hakimizda>, (erişim tarihi: 03.05.2021)

Türkiye yüzölçümünün %93'ü, nüfusunun %21'i emniyet ve asayiş hizmetlerinin sağlanması açısından, Jandarma Genel Komutanlığının sorumluluğunda bulunmaktadır.”⁴⁰⁴

Jandarma komutanlıklarınca sağlanan güvenlik hizmetleri; asayiş suçları, trafik suçları, siber suçlarla mücadele, narkotik suçlar, bilişim suçları, terör suçları ve kriminal suçlar olarak sıralanabilir. Asayiş suçları kapsamında aile içi şiddetle mücadele, çocuk suçları kadının korunmasına yönelik koruma tedbir kararı uygulanmakta, mağdur kadınların konukevine teslimi gerçekleştirilmektedir.

Son yıllarda Kimlik Bildirim Sistemi, Kimlik Yönetim Sistemi, JASBİS-Silah Ruhsat Başvuru İşlemleri, Kiralık Araç Bildirim Sistemi gibi e-devlet uygulamaları aktif biçimde kullanılır durumdadır.

Her ne kadar 2016 yılından itibaren İçişleri Bakanlığı'na bağlanmış olsa da Jandarma teşkilatı uzun yıllardır Genel Kurmay Başkanlığı içerisinde katı bir hiyerarşik yapıyla yönetilmiş bir kuvvet komutanlığı olmanın alışkanlığını kolay değiştiremeyeceği öngörülmektedir. Nitekim mevcut personel halen o yapıyı korumakta ve devam ettirmektedir.

2.3.3. Sahil Güvenlik Komutanlığı

Osmanlı İmparatorluğu döneminde gümrük sorunları ile kaçakçılıkla mücadele problemlerini çözebilmek, Anadolu yarımadasındaki kıyıların güvenliğini sağlayabilmek maksadıyla 1886 yılında Jandarma Teşkilatına bağlı "Kordon Bölükleri" oluşturulmuştur. Cumhuriyet döneminde ise gümrüklerin korunması, deniz yoluyla yapılan kaçakçılığın önlenmesi ve kıyıların güvenliğinin sağlanması amacıyla 1931'de yarı askeri yapıya sahip "Gümrük Muhafaza Umum Kumandanlığı" kurulmuş ve 1932 yılından itibaren Genelkurmay Başkanlığı'na bağlı olarak görevine devam etmiş, 1936 yılında ise askeri kimlik kazandırılmış ve ülkemiz karasularında güvenlik ve emniyetin sağlanması görevi bu teşkilata verilmiştir. Çeşitli tarihlerde yapılan değişikliklerle teşkilat ve sorumluluk sahasında bazı değişiklikler yapılmış; 15 Nisan 1957 tarihinde "Ege Jandarma Deniz Bölge Komutanlığı" kurulmuş, 1971 tarihinde ise Türkiye-Suriye deniz hududundaki Hatay-Güvercinkaya ile Antalya-Muğla il deniz hududunda "Akdeniz Jandarma Bölge Komutanlığı" kurulmuştur. 09 Temmuz 1982 tarihinde 2692 sayılı Kanunla Resmi Gazete 'de yayımlanarak Sahil Güvenlik Komutanlığı kurulmuştur. Bu değişiklik ile birlikte Jandarma Genel Komutanlığına bağlı olan Jandarma

⁴⁰⁴ <https://www.jandarma.gov.tr/hakkimizda>, (erişim tarihi: 03.05.2022)

Deniz Bölge Komutanlıkları, Sahil Güvenlik Komutanlığı emrine verilmiş ve Sahil Güvenlik Karadeniz, Ege Deniz ve Akdeniz Komutanlıkları adını almıştır⁴⁰⁵.

Deniz güvenliğini, deniz emniyetini, asayiş ve kamu düzenini sağlamak, korumak ve kollamak, suç işlenmesini önlemekle görevli ve yetkili genel kolluk teşkilatı olan Sahil Güvenlik Komutanlığı barış zamanlarında kendi asli görevlerini yürütürken savaş zamanlarında ise Deniz Kuvvetleri Komutanlığı emrinde görev alacak bir yapıya sahiptir.

Tablo. 2.7. Sahil Güvenlik Komutanlığı Faaliyetleri⁴⁰⁶

YIL	Olay Sayısı	Sağ Kurtarılan Kişi Sayısı	Kurtarılan Tekne Sayısı	Denizden Alınan Cansız Beden Sayısı	Tıbbi Tahliyesi Yapılan Kişi Sayısı
2018	561	561	561	561	561
2019	662	662	662	662	662
2020	935	935	935	935	935
2021	1.208	1.208	1.208	1.208	1.208
2022	1.589	1.589	1.589	1.589	1.589

Sahil Güvenlik Komutanlığı verilerinde Antalya özelinde ayrı istatistik bilgisine ulaşılamadığından çalışmamızın örneklem alanı konusunda net bilgiler verilememiştir. Fakat bu teşkilatın Genel Kolluk olarak denizlerdeki faaliyetlerini gösteren Tablo.2.7 ve www.sg.gov.tr internet adresinde yayınlanan diğer bilgiler ışığında genel bir değerlendirme yapıldığında; denizlerde işlenen suçların çok fazla yoğun olmamasına karşın her geçen yıl olay sayılarının arttığı, denizde ölenlerin sayısında artış olduğu ve özellikle deniz yoluyla yapılan göçmen kaçakçılığının buna büyük etkisi olduğu düşünülebilir.

2.3.4. Diğer Kurumlarca Sağlanan Güvenlik Hizmetleri

Emniyet güçlerinde sağlanan güvenlik hizmetleri dışında kentsel alanda kamu hizmeti sunan diğer kamu kurumları vasıtasıyla çevre ve gıda güvenliği, toplum güvenliği, sağlık güvenliği ve özel güvenlik hizmetleri sunulmaktadır.

2.3.4.1. Çevre ve Gıda Güvenliği

Çevre ve gıda güvenliği hususu, özellikle kent güvenliği anlayışını asayişe odaklayan bakış açılarını farklılaştıran, dikkatleri kent güvenliği kavramının asayiş dışındaki güvenlik gereksinimlerine, kent insanının güvenli yaşamasına ilişkin boyutu zenginleştiren çevre ve

⁴⁰⁵ Sahil Güvenlik Komutanlığı. <https://www.sg.gov.tr/> (Erişim tarihi: 14.05.2023)

⁴⁰⁶ İstatistikler. <https://www.sg.gov.tr/> (Erişim tarihi: 14.05.2023)

gıda meselesine çeken bir niteliğe sahiptir. Bu konuda çevre istatistikleri ile yereldeki gıda güvenliğini sağlamaya yönelik tedbirler ve uygulamalara bakılabilir.

Çevre ve gıda güvenliği denildiğinde akla hemen içme sularının temizliği ve hava kirliliği akla gelir. Bir yerleşim merkezinde yaşayan insanların temiz içme suyu ve temiz hava kullanması en doğal hakkıdır.

Tablo 2.8. Türkiye ve Antalya’da İçme Suyu Şebekesi ve Arıtma Tesisleri

YIL	BÖLGE ADI	İçme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı (%)	Belediyelerdeki kişi başı çekilen günlük su miktarı (litre/kişi-gün)	Toplam çekilen su miktarı (1000 m3/yıl)	Belediyelerde içme ve kullanma suyu şebekesi için çekilen yüzey suyu miktarı (1000 m3/yıl)	Belediyelerde içme ve kullanma suyu şebekesi için çekilen yeraltı suyu miktarı (1000 m3/yıl)
2001	TR	95	252	4664411	1982555	2681857
2010	TR	99	216	4784734	2495047	2289687
2018	TR	99	224	6193158	3314654	2878503
2020	TR	99	228	6492402	3575817	2916585
2001	ANT	97	300	149992	27146	122846
2010	ANT	100	293	180615	3055	177560
2018	ANT	100	329	290971	-	290971
2020	ANT	100	318	263254	-	263254

Kaynak: <https://tuik.gov.tr>

Antalya’da güvenilir şekilde yönetilen içme suyu hizmetlerini kullanan nüfusun oranı 2010 yılında %98,3 iken, 2020 yılında %100 olmuş ve nüfusun tamamına güvenilir su ulaştırılabilmektedir. Güvenilir şekilde arıtılmış atıksu oranı ise 2010 yılında %72,8 iken 8,1 puan artışla 2018 yılında %80,9’a yükselmiş, 2020 yılında ise bu oran %75 olarak görülmektedir⁴⁰⁷. 2020 yılında bu oranın belli oranda düşmesini kişi başı tüketilen su oranındaki düşüşle doğru orantılı düşüş olarak görülebilir. Bu veriler Antalya’da güvenilir içme suyu temini ve atık su arıtma çalışmalarında gelişme kaydedildiğini göstermektedir. Ancak Antalya’da kişi başı çekilen su miktarı ve toplam çekilen su miktarı 2020 yılına kadar sürekli artış kaydetmiş, 2020 yılında ise belli oranda covid-19 salgını sebebiyle sokağa çıkma kısıtlamalarının ve turizm tesislerinin büyük oranda kapalı olmalarının sebep olduğu düşünülmektedir. Kişi başına çekilen su miktarı 2018 verisine göre Türkiye ortalaması 224 iken bu miktar Antalya’da 329 lt. olarak gerçekleşmiştir. Bu noktada çekilen yüzey suyu miktarı azalırken çekilen yer altı suyu miktarı artmaktadır. Oldukça dikkat çekici olan bu veri Antalya’da yer altı suyuna olan talebin yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Zira Antalya, içme ve kullanma suyu şebekesi için en fazla yer altı suyunun çekildiği il konumundadır.

⁴⁰⁷ <https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/degiskenlerUzerindenSorgula.do#> (erişim tarihi: 31.07.2022)

Bertaraf ve geri kazanım yöntemlerine göre Antalya özelinde belediye atık su miktarları ise aşağıda tabloda özetlenmiştir.

Tablo 2.9. Türkiye ve Antalya’da Belediye Atık Su Miktarları⁴⁰⁸

YIL	BÖLGE ADI	Belediyelerde kişi başı günlük atıksu miktarı (litre/kişi-gün)	Belediyelerde kanalizasyon şebekesinden deşarj edilen atıksu miktarı (1000 metreküp/yıl)	Belediyeler tarafından arıtılan atıksu miktarı (1000 metreküp/yıl)	Atıksu arıtma tesisi ile hizmet verilen belediye nüfusunun belediye nüfusu içindeki payı (%)
2001	TR	147	2301152	1193975	35
2010	TR	182	3582131	2719151	62
2018	TR	188	4795130	4236419	79
2020	TR	189	4959675	4358270	78
2001	ANT	348	59065	46071	25
2010	ANT	345	132692	124983	59
2018	ANT	290	213277	213277	83
2020	ANT	318	222141	222141	75

Kaynak: <https://tuik.gov.tr>

Belediyelerde günlük atık su miktarı Türkiye genelinde artarken Antalya’da azalmıştır. Kanalizasyon şebekesi ile ilişkili olarak arıtılan atık su miktarı ise yıllara göre artan bir seyir izlemektedir. Ancak halen atık su arıtma tesisi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içerisindeki payı %83 civarındadır. Bu noktada nüfusun geri kalanın yaşadığı yerler itibariyle kanalizasyon şebekesi ile bağlantısı konusunda yetersizlik yaşadığı çıkarımı yapılabilir.

Tablo 2.10. Türkiye ve Antalya’da Belediye Atık Su Arıtma İstatistikleri

YIL	BÖLGE ADI	Belediyelerdeki toplam atık su arıtma tesisi sayısı	Belediyelerdeki fiziksel atık su arıtma tesisi sayısı	Belediyelerdeki biyolojik atık su arıtma tesisi sayısı	Belediyelerdeki gelişmiş atık su arıtma tesisi sayısı
2001	TR	126	25	98	3
2010	TR	326	39	199	53
2018	TR	991	55	527	203
2020	TR	1068	60	593	223
2001	ANT	15	-	15	-
2010	ANT	27	1	15	11
2018	ANT	33	-	30	3
2020	ANT	37	-	35	2

Kaynak: <https://tuik.gov.tr>

Belediye atık su arıtma tesislerinin sayısına bakıldığında yıllara göre hem Türkiye genelinde hem de Antalya’da nicel bir artış kaydedildiği ve tesislerin büyük oranda biyolojik arıtma tesisi niteliğinde olduğu görülmektedir.

⁴⁰⁸ Tük. <https://tuik.gov.tr> (erişim tarihi: 14.05.2022)

Tablo 2.11. Türkiye ve Antalya’da Atık Hizmeti Verilen Nüfus

YIL	BÖLGE ADI	Atık hizmeti verilen nüfusun toplam nüfus içinde oranı (%)	Atık hizmeti verilen nüfusun belediye nüfusu içinde oranı (%)
2001	TR	75	95
2010	TR	83	99
2018	TR	93	99
2001	ANT	81	98
2010	ANT	85	99
2018	ANT	98	98

Kaynak: <https://tuik.gov.tr>

Atıkların toplanması, depolanması, ayrıştırılması, bertarafı günümüzün en önemli kentsel yönetim alanlarından biridir. Antalya’da nüfusun hemen hemen tamamına atık hizmeti verilmektedir. Bu açıdan etkin bir örgütlenme ile Türkiye ortalamasına koşut biçimde Antalya’da da atık toplama hizmetinin nüfusun genelinin erişebileceği bir niteliğe sahip olduğunu ifade etmek mümkündür. Ancak atık toplamanın yanında artık atık yönetiminin diğer ayaklarının belediyelerce gerçekleştirilmesi gereken önemli hizmetler haline geldiği, aksi halde önemli kentsel sağlık problemlerinin ortaya çıkmasının muhtemel olduğu ifade edilmelidir. Bu açıdan atık bertarafı verilerine de bakılması gerekmektedir.

Tablo 2.12. Türkiye ve Antalya’da Atık Miktarı ve Bertaraf

YIL	BÖLGE ADI	Kişi başı ortalama belediye atık miktarı (kg/kişi-gün)	Toplanan atık miktarı (1000 ton)	Yakma tesislerinde yakılan belediye atık miktarı (1000 ton)	Çöp depolama sahalarında bertaraf edilen belediye atık miktarı (1000 ton)	Diğer bertaraf (çöp depolama sahası ve yakma tesisi hariç) (1000 ton)
2001	TR	1,35	25134	-	24471	663
2010	TR	1,14	25277	-	24904	372
2018	TR	1,16	32209	-	32014	195
2001	ANT	1,31	666	-	628	38
2010	ANT	1,46	896	-	841	54
2018	ANT	1,48	1293	-	1293	-
2020	ANT	1,43	1313		1313	

Kaynak: <https://tuik.gov.tr>

Antalya’da kişi başı ortalama belediye atık miktarının Türkiye ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir. Toplanan atık miktarının tamamı çöp depolama sahalarında belediyeler tarafından bertaraf edilmektedir.

Tüm bu veriler Antalya’da atık su arıtma ve katı atık toplama konusunda belediye hizmetlerinin yeterli olduğuna ancak içme ve kullanma suyunun temini noktasında yer altı sularının önemli ölçüde kullanıldığı ve kanalizasyon hizmetlerinde yetersizlikler olduğuna yönelik işaretler bulunmaktadır.

Bu bilgilere ek olarak 2017 yılında 57 istasyondan 218 numune, 2018 yılında da 57 istasyonda 218 numune, 2019 yılında 57 adet istasyonda 170 numune, 2020 yılında 25 istasyondan 50 numune, 2021 yılı ilk 6 ayında ise 25 istasyondan 25 numune alınarak su kirliliği izleme çalışması yapılmış ve oranların normal seviyelerde olduğu görülmüştür⁴⁰⁹.

Çevre güvenliğine yönelik bu göstergelere ek olarak yine insan sağlığına yönelik riskleri içeren önemli bir konu da gıda güvenliğidir. Antalya tarımsal faaliyetlerin yoğun biçimde gerçekleştirildiği, tarım sektörünün güçlü olduğu illerimizden biridir. Bu tarımsal faaliyetler sadece yaş sebze ve meyve olarak düşünülemez. Antalya’da aynı zamanda hayvancılık ve balıkçılık sektörleri de sosyo-ekonomik açıdan kent için önem arz etmektedir.

Gıda güvencesi konusu son yıllarda özellikle iklim değişikliği ile birlikte dünyada önemli bir gündem maddesi olarak daha görünür hale gelmiştir. Önceleri farklı kıtaların yerel sorunları gibi görülen gıda güvencesi, bugün kıtalararası gıda muhtaçlığının artmasıyla birlikte kalkınmış toplumlar için de önemli bir tehdit haline gelerek gündemdeki yeri üst sıralara tırmanmış durumdadır.

Gıda ile ilgili sorunların üstesinden gelebilmek için sürdürülebilir tarım politikaları ve uygulamalarının ivedi biçimde yaygınlaştırılması gerekmektedir. Buna ek olarak temiz ve adil biçimde gıdaya erişilmesi için toplum destekli gıda üretimi anlayışının kooperatifler kanalıyla geliştirilmesi zaruridir.⁴¹⁰

Temelde gıda güvencesinin sağlanması noktasında insanlığın yaşadığı dram daha görünür olmakla birlikte aslında konu gıda güvenliği noktasına taşındığında gıdanın kendisi temel bir halk sağlığı sorunu haline dönüşmektedir. Bu bakımdan sağlıklı gıdaya ulaşabilme olarak genel biçimde tanımlanan⁴¹¹ gıda güvenliği kavramı üç boyut dikkate alınarak tanımlanmaktadır. Toksisite bunlardan ilkidir. Çeşitli koşullar altında bir maddenin zarar verme durumudur. Fetusun etkilenmesi, kanser, genetik bozulma bunlardan bazılarıdır. İkinci boyut olan tehlike, toksik etki yapması söz konusu olan maddeleri ifade etmektedir. Üçüncü boyut ise normal kullanımla zarar vermeme durumu olarak açıklanan güvenlik boyutudur⁴¹².

Codeks Alimentarius Uzmanlar Komisyonu’nun tanımlamasına göre; ‘sağlıklı ve kusursuz gıda üretimini sağlamak amacıyla gıdaların, üretim, işleme, muhafaza ve dağıtımları sırasında gerekli kurallara uyulması ve önlemlerin alınması’dır. 5179 sayılı Gıda Kanununa

⁴⁰⁹ Antalya İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, 2020 Yılı Çalışmaları Brifing Dosyası.

⁴¹⁰ Bayraktar, 2016: 9.

⁴¹¹ Erbaş, 2017:78.

⁴¹² <http://www.tmmobizmir.org/wp-content/uploads/2014/05/200859.pdf>, (erişim tarihi: 18.04.2021)

göre de gıda güvenliği; “Gıdalarda olabilecek fiziksel, kimyasal, biyolojik ve her türlü zararların bertaraf edilmesi için alınan tedbirler bütünü’ dür”⁴¹³.

Biyolojik tehditler arasında yer alan virüs, parazit ve bakteriler; kimyasal tehditler arasında alerjenler, endüstriyel kimyasallar, pestisitler, toksik maddeler, katkı maddeleri; gıdaların içine karışan gıda dışı sentetik veya yabancı maddeler ile genetiği değiştirilmiş gıdalar önemli gıda güvenliği sorunları oluşturmaktadır⁴¹⁴. Günümüzde gıda üretimi süreçlerinde oldukça yaygınlaşan gıda güvenliği sistemi ise ‘Tehlike analizi, Kritik Kontrol Noktaları’ (HACCP) güvenlik sistemidir. İşletmelerde kalite uygulamalarının da yaygınlaştırılmasıyla bu güvenlik alanı da yaygınlaşmaktadır⁴¹⁵.

Ülkemizde gıda güvenliği açısından mevzuatın parçalı yapısı dikkat çekmektedir. Gıda Hijyeni Yönetmeliği, Gıda ve Yemin Resmi Kontrollerine Dair Yönetmelik, Gıda Kodeksi Yönetmeliği, Hayvansal Gıdalar için Özel Hijyen Kuralları Yönetmeliği, Hayvansal Gıdaların Resmi Kontrollerine İlişkin Özel Kuralları Belirleyen Yönetmelik, Türk Gıda Kodeksi Etiketleme Yönetmeliği, Hijyen Eğitimi Yönetmeliği gıda güvenliği ile ilgili mevzuat kalemlerinden bazılarıdır.⁴¹⁶ Türkiye açısından ise gıda güvenliği üzerindeki önemli tehditler bazı noktalarda yoğunlaşmaktadır. Örneğin sektörel açıdan bakıldığında tarımda mevzuatın çok parçalı oluşu, enerji ve hammadde maliyetleri üreticiyi olumsuz etkilemektedir⁴¹⁷. Öte yandan mevzuatta belirlenmiş olan denetim ve yaptırımların çeşitli olduğu ve gıda güvenliği noktasında merkezi teşkilat kadar yerel yönetimlerin de önemli olduğu, denetimlerin büyük bir işleve sahip olduğu ifade edilebilir. Ayrıca son yıllarda kalite sertifikasyon uygulamalarıyla da gıda güvenliğine yönelik süreç desteklenmektedir. Bunda Avrupa Birliği’ne üyelik sürecinin de etkili olduğu düşünülebilir.

Antalya gıda üretimi açısından değerlendirildiğinde, özellikle yaş gıda ve hayvansal üretimde ülkemiz açısından oldukça büyük bir potansiyele sahiptir. Antalya ili ve ilçelerinde 2020 yılında 6,7 milyon ton yaş sebze-meyve üretimi yapmış bunun 664.000 tonunu ülke dışına ihraç etmiştir.

Gıda güvenliği açısından Antalya’da ise kentsel güvenlik açısından tarımsal üretime ve işletmelere yönelik göstergelere bakılabilir. Bu bağlamında üretim ve tüketim zinciri içerisinde konuyu değerlendirmek mümkün görünmektedir. Özellikle denetimler noktasında önemli göstergeler bulunmaktadır.

⁴¹³ Demirağ ve Yılmaz, 2014:648.

⁴¹⁴ Demirağ ve Yılmaz, 2014:649.

⁴¹⁵ Demirağ ve Yılmaz, 2014:650.

⁴¹⁶ Gıda Mevzuatı ve Gıda Güvenliği, <http://tesk.org.tr/view/mevzuat/goster.php?Guid=80b81e70-1a76-11ea-9eaf-000c29b32a85>, (erişim tarihi: 14.03.2021)

⁴¹⁷ T.C. Başbakanlık, 2010:18.

Tablo 2.13. İyi Tarım Uygulamaları Üretim Alanları⁴¹⁸

	İller	2010		2020		
		Üretici sayısı	Üretim Alanı (da)	Üretici sayısı	Üretim Alanı (da)	Üretim Miktarı (kg)
Akdeniz Bölgesi	Adana	439	360.535	2.293	571.179	1.754.135.671
	Antalya	806	26.333	406	39.059	260.276.234
	Burdur	21	97	136	13.906	7.732.551
	Hatay	33	3.579	463	146.603	379.243.999
	Isparta	213	2.257	573	38.051	140.684.127
	Kahramanmaraş		0	1.810	113.396	55.194.818
	Mersin	442	69.855	1.580	235.679	687.237.412
	Osmaniye	15	2.176	38	19.795	70.041.630

İyi tarım uygulamaları konusunda Akdeniz Bölgesi'nde üretim miktarı bakımından Antalya'nın Adana, Mersin ve Hatay'ın gerisinde kaldığı, Antalya'da iyi tarım uygulaması yürüten üretici sayısının 2010 yılına göre 2020 yılında düştüğü, üretim alanı (da) bakımından da, örneğin Hatay, Kahramanmaraş ve Mersin'deki gibi bir alansal büyüklüğün bulunmadığı görülmektedir.

Tablo 2.14. Antalya'da Organik bitkisel üretim verileri, 2020⁴¹⁹

ÜRÜN	ÜRETİM MİKTARI (TON)
ADAÇAYI	13,42
ALTINTOP	10,47
AVOKADO	69,00
BADEM	4,06
BİBER	9,68
BUĞDAY	9,45
DEFNE(Doğadan toplama)	93,00
DOMATES	12,80
FASULYE	4,72
HIYAR	7,06
KEKİK	248,56
KEKİK(Doğadan toplama)	163,38
KİRAZ	20,00
LİMON	28,85
MANDALİNA	17,83
MERSİN (MURT)	10,57
MERSİN(Doğadan toplama)	10,57
MUZ	332,43

⁴¹⁸ <https://www.tarimorman.gov.tr/Konular/Bitkisel-Uretim/Iyi-Tarim-Uygulamalari/Istatistikler>. (erişim tarihi: 14.03.2021)

⁴¹⁹ <https://www.tarimorman.gov.tr/Konular/Bitkisel-Uretim/Organik-Tarim/Istatistikler>. (erişim tarihi: 14.03.2021)

NAR	579,93
PANCAR (ŞEKER)	13,23
PORTAKAL	172,24
REZENE	19,43
ÜZÜM (SOFRALIK)	19,93
ZEYTİN	32,49
TOPLAM ANTALYA	1955,29

Antalya’da organik bitkisel üretim verilerine bakıldığında nar, muz, portakal ve kekik tarımının yapıldığı görülmektedir. İklimin müsait olması ve tarımsal alanların elverişli olmasıyla kent, tarım ürünleri üretiminde oldukça başarılı sayılabilir.

Tablo 2.15. Antalya İl Tarım ve Orman Müdürlüğü İşletme Denetimleri, 2020⁴²⁰

İŞYERİ	Aktif İş yeri Sayısı	Denetim Sayısı	Alınan Numune Sayısı	IPC ve Savcılık Sayısı
Üretim Yerleri (Onaylı Kayıtlı)	2.479	6.085	720	130
Satış ve Toplu Tüketim Yerleri (Kayıtlı)	23.778	42.955	1.557	394
Yem İşletmeleri (Kayıtlı/Onaylı/Diğer)	618	721	174	6
İthalat/İhracat/Fason Üretim vb.	2.563	256	311	114
Kolluk Kuvvetleri ile Müştereken Yapılan Alkollü İçki Çalışmaları		335	195	
Toplam	29.438	51.431	4.470	655

Antalya'da 2019 yılı itibariyle Beyaz Bayrak Gıda Güvenliği Ödülü sahibi 29 işletme bulunmaktadır. Bu işletmelere Antalya İl Tarım ve Orman Müdürlüğü tarafından 120 denetim gerçekleştirilmiştir. Üretim yerleri, yem işletmeleri, ithalat, ihracat ve fason üretim işletmeleri ve ağırlıklı olarak satış ve toplu tüketim yerleri denetlenmiştir. “2017 yılında Alo Gıda 174 hattına gelen 2.434 şikâyet sonuçlandırılarak 189 işletmeye idari yaptırım uygulanmıştır. 2018 yılında Alo Gıda 174 hattına gelen 2.547 şikâyet sonuçlandırılarak 156 işletmeye idari yaptırım uygulanmıştır. 2019 yılında Alo Gıda 174 hattına gelen 2.559 şikâyet sonuçlandırılarak 139 işletmeye idari yaptırım uygulanmıştır”⁴²¹. 2019 Yılında 29 bin işletmeye 51 bin denetim gerçekleştirilmiştir.

⁴²⁰ <https://www.tarimorman.gov.tr/Konular/Bitkisel-Uretim/Organik-Tarim/Istatistikler> (erişim tarihi: 14.03.2021)

⁴²¹ Antalya İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, Brifing Sunumu.

Tablo 2.16. Yaş Sebze ve Meyve Denetimleri, 2013-2020⁴²²

Pestisit Kalıntısı Denetim Faaliyeti	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Hasat Öncesi Denetim	898	838	1.273	1.863	2.569	3.199	3.489	3.973
Yurtiçi Piyasa Denetimi	493	656	559	927	263	655	778	744
İhracat Denetimi	10.274	10.294	5.091	1.384	535	657	1.344	2.741
İthalat Denetimi					138	37	22	79
Toplam Alınan Numune Sayısı	11.665	11.788	6.923	4.174	3.505	1.649	2.215	4.023
İdari Para Cezası Uygulaması	87	130	238	285	229	324	504	594

Antalya Tarım İl Müdürlüğü tarafından sebze ve meyve pestisit denetimleri yapılmaktadır. Hasat öncesi denetim biçiminde yapılan bu denetimler 2013 yılından bu yana artırılmıştır. Keza idari para cezası uygulamasında da artış kaydedilmiştir. İhracat denetiminin belirgin biçimde azaldığı pandemi döneminde ihraç edilen ürünlerin kalitelerini korumak maksatlı alınan numune sayısının, ithalat denetiminin ve piyasa denetiminin belirgin bir şekilde artış kaydettiği görülmektedir.

Tablo 2.17. Bitkisel Üretim ve Bitki Sağlığı Denetimleri, 2020⁴²³

	İşletme Sayısı	Denetim Sayısı	Denetim Başarı %	Uygulanan İdari Yaptırımlar	
				İdari Para Cezası	Ürün İmhası
Gübre Denetimi	1.618	2.67	128	1 Adet 7.575 TL	-
BKÜ ve Alet Makine Satış Yeri Denetimi	854	1.341	157	60 Adet 1.163.801 TL	-11 bayii ikaz edilmiştir
Tohum Bayi Denetimi	514	62	14		-
Hasat Öncesi Denetim	3.922	2.319	59	296 Adet 898.064 TL	3.735 kg ürün imha edilmiştir.

Bitkisel üretim ve bitki sağlığı denetimleri bakımından gübre denetimindeki başarının %128, alet makina satış yeri denetiminde denetim başarısının %157, tohum bayi denetiminde denetim başarısının %14, hasat öncesi denetimdeki başarının ise %59 olduğu Antalya Tarım İl Müdürlüğü raporunda belirtilmektedir.

Tablo 2.18. Hayvan Sağlığı Denetimleri⁴²⁴

Denetim Türü	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Kesimhane denetimleri	14	34	12	33	15	41	37
Su ürünleri işletme tesislerinin denetimi	5	53	7	66	9	80	67
Su ürünleri işletme tesislerinden Alınan Numune Sayısı	5	106	7	73	9	74	67
Hastalıktan ari ve onaylı süt çiftçiliği denetimleri	2	2	2	2	4	4	9

⁴²²<https://www.tarimorman.gov.tr/Konular/Bitkisel-Uretim/Organik-Tarim/Istatistikler> (erişim tarihi: 14.03.2021)

⁴²³<https://www.tarimorman.gov.tr/Konular/Bitkisel-Uretim/Organik-Tarim/Istatistikler> (erişim tarihi: 14.03.2021)

⁴²⁴<https://www.tarimorman.gov.tr/Konular/Bitkisel-Uretim/Organik-Tarim/Istatistikler> (erişim tarihi: 14.03.2021)

Hayvan sağlığı denetimleri açısından ise kesimhane denetimlerinin, su ürünleri işletme tesislerinin ve süt iftliklerinin denetlendiği görülmektedir. Süt iftliği denetimleri hariç diğer denetimlerin tek haneli yıllarda yoğun çift haneli yıllarda seyrek uygulandığı dikkat çekmektedir. Antalya’da her ne kadar yaş sebze ve meyve üretimi konusunda ağırlıklı tarım faaliyetleri gerçekleşse de tarım haricinde hayvansal üretim önemli bir yer kapladığı ve bu üretimlerin de denetlendiği görülmektedir.

Su rnleri denetimi bakımından işletme, avcılık ve yetiştiricilik tesis denetimleri gerçekleştirilmektedir. 2018 ve 2020 yıllarında işletme tesis denetimlerine ilişkin verilere göre bu yıllarda yetiştiricilerin denetiminde idari para cezasının uygulanmadığı, ağırlıklı olarak avcılık denetimlerinin yoğun ve istikrarlı biçimde yapıldığı ve bu denetimlerde idari para cezası uygulandığı grlmektedir⁴²⁵.

2.3.4.2.Toplum Güvenliği

Toplum güvenliği i g, dış g, aile, kadın ve ocuk verileri üzerinden değerlendirilebileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda Antalya’da toplum güvenliğinin ana belirleyenleri olarak bu verilerin dikkate alınarak yerel tedbirlerin alınması ve politikaların belirlenmesi kent güvenliğinin sağlanması açısından önleyici ve iyileştirici projeksiyonların oluşturulmasını sağlayabilir.

1990’lı yıllarla birlikte küresel anlamda güvenlik kavramı yoksulluk, iklim değişikliği, uyuşturucu kaçakçılığı, insan ticareti ve bütün bunlarla ilişkili olarak g olgusuyla zenginleşmiş ve derinleşmiştir. Göçmen nüfus içerisine ğrenci ve işçiler ilave edilmelidir. Bu süreç aynı zamanda ayrımcılık ve nefret gibi sosyal çatışmaları da ortaya ıkarmaktadır⁴²⁶. Bu bağlamda günümüzün en önemli g gerçeği dış g ve bu kapsamda düzensiz g olarak ifade edilebilir. Zira sınır komşu ülkelerde meydana gelen iç savaş, kargaşa vb. tüm konularda o ülke vatandaşlarının ülkeyi terk etmesiyle ilk planda sığınacakları, daha sonrasında ise iltica edebilecekleri gelişmiş ülkelere ulaşmanın en kolay yolu Türkiye’dir. Ülkemizin aldığı dış g istatistikleri, ki halen ülkemizde kaç yabancı sığınmacının bulunduğu net olarak bilinmemektedir, incelendiğinde çoğunluğun Suriye, Irak, Afganistan ve benzeri olarak i kargaşanın hâkim olduğu ülke vatandaşlarının olduğu görülebilecektir. Antalya kenti özelinde ise durum ülke gündeminden biraz daha farklı olabilmektedir. Nitekim kente yerleşen yabancı nüfusun çoğunluğunun yukarıda sayılan ülkelerin haricinde ve çoğunluğunun Rus Ve Ukraynalı olduğu görülmektedir.

⁴²⁵ <https://www.tarimorman.gov.tr/Konular/Bitkisel-Uretim/Organik-Tarim/Istatistikler> (erişim tarihi: 01.09.2022)

⁴²⁶ Karasu, 2008: 71-72.

Tablo 2.19 Antalya'nın Aldığı Göç, Verdiği Göç, Net Göç ve Net Göç Hızı⁴²⁷

Yıl	Toplam nüfus	Aldığı göç	Verdiği göç	Net göç	Net göç hızı (%)
2019-2020	2 548 308	83 035	62 325	20 710	8,2
2018-2019	2 511 700	100 140	68 494	31 646	12,7
2017-2018	2 426 356	95 920	80 349	15 571	6,4
2016-2017	2 364 396	87 232	72 178	15 054	6,4
2015-2016	2 328 555	79 203	73 119	6 084	2,6
2014-2015	2 288 456	96 441	68 374	28 067	12,3
2013-2014	2 222 562	93 057	64 631	28 426	12,9
2012-2013	2 158 265	88 605	64 075	24 530	11,4
2011-2012	2 092 537	83 596	62 893	20 703	9,9
2010-2011	2 043 482	89 731	62 875	26 856	13,2
2009-2010	1 978 333	86 907	61 662	25 245	12,8
2008-2009	1 919 729	75 696	58 632	17 064	8,9
2007-2008	1 859 275	92 031	55 806	36 225	19,7

Antalya'da 2019-2020 yılı verilerine göre Tekirdağ (20,8), Yalova (16,0), Muğla (13,5), Kocaeli (11,4) illerinin ardından Antalya net göç hızı en yüksek 4. il durumundadır. Antalya net göç hızı 2007 yılından bu yana TÜİK tarafından yayımlanan istatistiklerde 2015-2016 yılı verisi olan 2,6 oranının dışında sürekli biçimde yüz binde 6 ila 13 arasında gerçekleşmektedir. Türkiye'de pek çok ilin negatif göç hızına sahip olduğu düşünüldüğünde Antalya istikrarlı biçimde yüksek göç hızına sahip iller arasındadır.

Tablo 2.20. Antalya'da Vatandaşlığa Göre Gelen ve Giden Göç

İller	Toplam nüfus			Türkiye'ye gelen göç			Türkiye'den giden göç			Net göç
	Toplam	T.C. vatandaşı	Yabancı uyruklu	Toplam	T.C. vatandaşı	Yabancı uyruklu	Toplam	T.C. vatandaşı	Yabancı uyruklu	
Antalya	2 511 700	2 409 057	102 643	43 929	3 186	40 743	17 944	2 896	15 048	25 985

TÜİK verilerine göre Türkiye'ye 2019 yılında göç edenlerin illere göre dağılımı incelendiğinde, %45,3 oranı ile en fazla göç alan ilin İstanbul olduğu görülmüştür. İstanbul'u, %9,2 ile Ankara, %6,5 ile Antalya, %3,5 ile Bursa ve %2,2 ile İzmir takip etmiştir.

2019 yılında Antalya'ya göçün ağırlıklı olarak yabancı uyruklu göçü biçiminde olduğu görülmektedir. Antalya'da halen yaklaşık 100 bin civarında yabancı uyruklu nüfusun yaşadığı ve her geçen gün iç göçe göre daha yüksek sayıda yabancı uyruklunun dış göç biçiminde kente yerleştiği ifade edilebilir.

Dış göç ile ilgili veriler detaylı incelendiğinde 2019 yılında ağırlıklı olarak Irak ve Türkmenistan'dan gelen göçün yüksek olduğu, bunu Afganistan, Suriye ve İran'ın izlediği

⁴²⁷ Tuik. <http://Tuik.gov.tr/> (erişim tarihi: 03.09.2022)

görülmüştür. Giden göç oranlarına bakıldığında ise Irak'a gerçekleşen göçün çok yüksek olduğu görülmüştür.

Yaygın kanaat düzensiz göç yoluyla ülkemize gelen göçmenlerin suça meyilli oldukları, kanunları önemsemedikleri, göç ile suç arasında ilişki olduğu yönündedir. Nitekim Antalya'da suça ilişkin bir başka husus ise düzensiz göç yoluyla Antalya'ya gelen göçmenlerle ilgili olarak da benzer bir kanaatin yaygın olduğu görülmektedir⁴²⁸. Ek olarak toplumsal ayrışmanın da görmezden gelinmemesi gerekmektedir⁴²⁹. Ancak bu yaygın kanaatin sadece ülkemiz açısından geçerli olmadığını, tüm göç alan ülkelerde benzer ayrışmaların yaşandığını ve benzer ön yargıların mevcut olduğunu belirtmek gerekir. Bilimsel araştırmalarda ise göçün mutlaka suçu ortaya çıkardığı, bu iki değişken arasında anlamlı ilişki olduğunu gösteren araştırmalar olduğu gibi çok faktörlü bu sürecin birden çok bileşenle birlikte değerlendirilmesi gerektiğini ifade eden çalışmalar da mevcuttur⁴³⁰. Bu genel kanaati sınavacak nitelikte araştırmaların Antalya özelinde yapılması son derece gereklidir. Bu konuda Antalya ölçeğinde yapılan bir araştırmada Antalya'nın aldığı iç göç ile suç oranı arasında bir ilişkinin olduğu iddia edilmiştir ancak veri seti bakımından oldukça kısıtlı olan bu çalışmanın yetersiz olduğu görülmektedir⁴³¹.

Gelen yabancılar kent güvenliği açısından risk oluşturma ihtimali göz önüne alınsa da kentte büyük çapta bir terör veya toplumsal şiddet olayına rastlanmadığı görülmektedir. Ayrıca Antalya'da suç ve düzensiz göç ilişkisine yönelik yeni araştırmaların yapılması gerekmektedir.

Yurt dışından gelen göçün büyüklüğü açısından İstanbul ve Ankara'dan sonra Antalya ili dışarıdan en çok göç alan 3.il konumunda yer almaktadır. Yurtdışından gelen göçün il nüfusuna oranı açısından bakıldığında Antalya'nın nüfusuna göre yoğunluğunun Türkiye'deki pek çok ilden daha yüksek olduğunu görebilmek de mümkündür. Nüfus büyüklüğü 1001-3000 arasında yer alan Antalya'da yurt dışından gelen göçün il nüfusuna oranının binde 10'un üzerinde olduğu görülmektedir. Özellikle başlayan Rusya-Ukrayna savaşı sonrasında hem Rus, hem de Ukrayna vatandaşlarının savaştan uzak kalıp ailelerini koruyabilecekleri yerler arasında Antalya önemli bir yer teşkil etmektedir. Daha önceki

⁴²⁸ <https://www.evrensel.net/haber/333201/elmalida-600-kisilik-irkci-grup-suriyeli-avina-cikti>, (erişim tarihi: 20.03.2021)

⁴²⁹ <https://tr.sputniknews.com/turkiye/201907011039529844-antalyada-suriyeli-siginmacilara-yonelik-plaj-yasagi-reddedildi/>, (erişim tarihi:20.03.2021)

⁴³⁰ <https://21yyte.org/tr/merkezler/islevsel-arastirma-merkezleri/suriyeli-siginmacilar-baglaminda-suc-goc-iliskisi>, (erişim tarihi:17.03.2021)

⁴³¹ Kılıç, 2016:148.

yıllarda tatil amaçlı geldikleri kente bu sefer daha uzun süre konaklayabilmek için kenti tercih etmişlerdir. 2022 yılında kente 11.027.094 yabancı girişi olmuştur⁴³²

İç göçe ilişkin verilere bakıldığında ise ikamet edilen il ve doğum yeri durumuna göre Antalya nüfusunun yaklaşık yarısının başka bir il doğumlu olduğu, %49,8 oranındaki nüfusun Antalya’da doğduğu, %42,0 oranındaki nüfusun ise farklı bir ilde doğduğu görülmektedir.

Tablo 2.21. İkamet Edilen İl Ve Doğum Yeri Durumuna Göre Nüfus

Yıl	İkamet yeri	Toplam nüfus	İkamet ettikleri ilde doğanlar	Farklı bir ilde doğanlar	Yurt dışında doğanlar	Doğum yeri bilinmeyen	İkamet ettikleri ilde doğanlar (%)	Farklı bir ilde doğanlar (%)	Yurt dışında doğanlar (%)	Doğum yeri bilinmeyen (%)
2022	Toplam	84.680.273	54.045.078	26.346.293	3.141.351	1.147.551	63,8	31,1	3,7	1,4
	Antalya	2.619.832	1.285.166	1.089.435	196.561	48.670	49	42,0	8	2

Kaynak: TÜİK, 2022

Antalya dışında doğup Antalya’da ikamet edenler arasında yaklaşık 200 bin kişi yurtdışı doğumludur ve %8’lik bir oranı oluşturmaktadır. Ağırlıklı olarak Antalya’nın hinterlandında yer alan Konya, Burdur, Isparta gibi illerden gelen nüfusun önemli bir çoğunluk oluşturduğu ifade edilebilir. Bu illerin dışında İstanbul doğumlu 66.011 kişinin, Ankara doğumlu 56.624 kişinin de önemli bir nüfus oluşturduğu görülmektedir.

Tablo 2.22. İkamet Edilen İl Ve Doğum Yeriine Göre Nüfus

İkamet Edilen İl	Doğum Yeri										
	Konya	İstanbul	Ankara	Burdur	Isparta	Hatay	Diyarbakır	Ş.Urfa	Mersin	Afyonk	G.Antep
Antalya	66.672	66.011	56.624	51.999	45.253	34.368	33.619	32.156	28.902	27.863	25.950

Kaynak: TÜİK, 2022

Tabloda görülen illerde doğan kişilerin nüfusları dikkate alındığında Antalya’nın nüfus açısından homojen olmayan bir yapı sergilediği görülmektedir. Kozmopolit ve nüfus açısından çok bileşenli bu yapıda farklı kültürlerin bir arada yaşaması, farklı toplumsal anlayışların, tutumların bir arada huzur içinde yaşama zorunluluğu nüfus açısından homojen görünüm sergileyen illere göre daha zaruri görünmektedir. Bu yöndeki toplumsal ve kurumsal güvenlik çabalarının Antalya’da daha yoğun ve öncelikli olmasının beklendiği belirtilebilir. Nitekim bu kozmopolit yapı aynı zamanda hükümlü, dava sayısı ve bağımlılık oranı bakımından da ele alınabilir.

⁴³² Tuik.gov.tr

Tablo 2.23. Daimi İkametgâh ve suç Türüne Göre Ceza İnfaz Kurumuna Giren Hükümlüler, Antalya, 2020

Cinsiyet	Toplam	Öldürme	Yaralama	Cinsel Suçlar	Kişiyi Hürriyetinden yoksun kılma	Hakaret	Hırsızlık	Yağma	Dolandırıcılık
Erkek	10 852	230	1 776	198	191	190	1 620	248	408
Kadın	603	5	57	3	5	14	114	18	33

Kaynak: Tük, 2022

Daimi ikametgâh ve suç türüne göre ceza infaz kurumuna giren hükümlülerin çoğunlukla yaralama ve hırsızlık suçlarından hüküm giydikleri görülmektedir. Verilerin kentin güvenliği açısından genelde hangi tür suçların işlendiğini anlamamız konusunda fikir vermektedir. Kent sakinleri en çok kavga olayı yani yaralama suçuyla karşılaşmaktadır.

Tablo 2.24 Daimi İkametgâh Ve Suç Türüne Göre Ceza İnfaz Kurumuna Giren Hükümlüler, 2020-Devam

Cinsiyet	Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde imal ve ticareti	Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kullanma, Satın alma	Sahtecilik	Kötü Muamele	Zimmet	Rüşvet	Kaçakçılık	Trafik Suçları
Erkek	369	468	233	7	10	6	125	926
Kadın	51	28	21	0	1	0	2	17

Kaynak: Tük, 2022

Yaralama ve hırsızlık dışında uyuşturucu madde imali ve ticareti ile trafik suçlarının da yaygınlığı diğer suçlara göre fazladır. Kentte yaşayanların çoğunun başka kentlerden geldiği ve ortak kent kültürüne adaptasyonun zor olduğu düşünüldüğünde yaralama suçu, ekonomik nedenlerle kente göç edenlerin sayısının fazla olduğu düşünüldüğünde ekonomik olarak aradığını bulamayan veya işsiz kalanların hırsızlık suçu işlediği, ebeveynlerin her ikisinin de çalışmak zorunda kaldığı bir aile ortamında tek başına kalan gençlerin uyuşturucu maddeye yöneldiği varsayımında bulunabiliriz. Nitekim yapılan araştırmaların birçoğu işlenen suçların nedenlerine odaklandığında hırsızlığın nedeninin ekonomik nedenler olduğunu işaret etmektedir.

Tablo 2.25. Daimi İkametgâh Ve Suç Türüne Göre Ceza İnfaz Kurumuna Giren Hükümlüler, 2020-Devam

Cinsiyet	Orman Suçları	Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile İlgili Suçlar	İcra İflas Kanunu'na Muhalefet	Askeri Ceza Kanunu'na Muhalefet	Tehdit	Mala Zarar Verme	Görevi Yaptırmamak İçin Direnme	Ailenin Korunması Tedbirine Aykırılık	Diğer Suçlar
Erkek	34	245	779	168	494	88	157	235	1 619
Kadın	1	1	43	-	25	4	7	5	138

Kaynak: Tük, 2022

İcra iflas kanununa muhalefet ile tehdit suçlarının da diğer suçlar arasında belirgin biçimde yaygın olduğu görülmektedir. Özellikle son yıllarda görülen Covid-19 salgını nedeniyle birçok işletmenin ekonomik olarak zor durumda kalmasına neden olmuş, çalışan sayısının azaltılmasına veya tamamen kapanmasıyla sonuçlanmıştır. Ödemelerin yapılamaması nedeniyle kurumsal veya bireysel olarak icra sonucuyla karşılaşmıştır.

Tablo 2.26. Antalya'da Genel Hükümlü Sayısı, Dava Sayısı Ve Bağımlılık

Yıl	Suç işlenen ile göre ceza infaz kurumuna giren hükümlü sayısı	Genç bağımlılık oranı (%)
2010	3.965	34,05
2015	7.883	31,93
2016	8.014	
2017	8.858	
2018	10.335	31,31
2019	10.745	
2020	12.175	

Kaynak: Tük, 2022

Antalya'da yıllara göre 2010-2020 yılları arasında ceza infaz kurumlarına giren hükümlü sayısının istikrarlı bir artış göstererek 3.965'ten 12.175'e çıktığı görülmektedir. Ceza infaz kurumuna giren veya çıkan hükümlülerin birden fazla suç işlemesi durumunda ise bu suçlardan cezası en ağır olanı, suç türü olarak alınmaktadır. Bu artış Antalya nüfusunun dış göç ve iç göç olgusuyla birlikte artışı ile ilişkilendirilerek açıklanabilir. Bu kozmopolit nüfus yapısının ve atışının getirdiği bir suç olgusunun göstergesi olarak değerlendirilebilir. Bir başka veri ise bağımlılık oranı ile ilgilidir. Bu oran yıllara göre belirgin bir azalma eğilimi göstermemiş, artış eğilimi de göstermemiştir. Bu bakımdan bağımlılık oranı genel olarak sabit bir seyir izlemektedir ve düşürülemediği görülmektedir. Bu oran kent güvenliği açısından da önemli bir risk teşkil etmektedir.

Tablo. 2.27. Cumhuriyet Başsavcılığı Soruşturma Dosyaları⁴³³

	Yıl İçerisinde Gelen Dosya Sayısı	Bir Önceki Yıldan Devreden Dosya Sayısı	Karar Sayısı	Temizlenme Oranı	Bir önceki Yıl Temizlenme Oranı
Antalya Cumhuriyet Başsavcılığı	93.286	122.822	96.991	103,97	95,72

Tablodaki veriler incelendiğinde 2021 yılında adliye intikal eden dosya sayısında bir önceki yıla oranla belirgin bir düşüş olduğu gözlenmektedir. Bu düşüşün pandemi dolayısıyla uygulanan önleyici sağlık tedbirleri çerçevesinde sokağa çıkma kısıtlamalarının büyük bir etkisi olduğu söylenebilir.

Tablo 2.28 İllere Göre Ortalama İlk Evlenme Yaşı

İl	2018		2019		2020		2021	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
Toplam	27,8	24,8	27,9	25,0	27,9	25,1	28,1	25,4
Antalya	28,5	25,4	28,5	25,5	28,5	25,6	28,7	25,9

Kaynak: TÜİK, 2022

Antalya’da 2018-2021 yılları arasında erkeklerde yaklaşık 28 iken kadınlarda 26 olarak gerçekleşmiştir. Türkiye ortalamasına çok yakın olan bu oranlar evlenme yaşı bakımından sorunlu bir durum olmadığı yönünde değerlendirilebilir.

Toplum güvenliği açısından bir başka önemli husus aile verileridir. Antalya’da 2005 yılında kaba evlenme hızı (binde) 8,65 iken 2020 yılında 6,15’e düşmüştür. 2020 yılı için Türkiye ortalaması 1,62’dir. Bu açıdan her ne kadar yıllara göre bir azalma söz konusuysa da Antalya verileri Türkiye ortalamasının oldukça üzerindedir. Bu göstergelere bakılarak, özellikle boşanmalardan etkilenen çocuk sayısı açısından konu değerlendirilebilir. Nitekim Türkiye ölçeğinde 2020 yılında yaklaşık 135 bin çift boşanırken yaklaşık 25 bin çocuk velayete verilmiştir. Velayete verilen çocuklar arasında engelli çocukların da olduğu da unutulmamalıdır. Toplumsal sorunların önleyici politikalarla kontrol altında tutulması bakımından aile danışmanlığının ve çocuk terapi ve rehabilitasyon hizmetlerinin, genel olarak sosyal hizmet politikaları ile entegre bir güvenlik politikasının yaşayama geçirilmesinin gerekliliği ortadadır.

⁴³³ <https://antalya.adalet.gov.tr/faaliyet-raporu> (erişim tarihi:21.10.2022)

Tablo 2.29. İllere Göre Koruyucu Aile ve Koruyucu Aile Yanındaki Çocuk Sayısı

İl	Koruyucu aile sayısı	Koruyucu aile yanındaki çocuk sayısı
Toplam	7.330	8.827
Antalya	201	234

Kaynak: TÜİK, 2022

Türkiye’de 2022 yılında koruyucu aile yanında bakımı sağlanan çocuk sayısının 8.827 olarak gerçekleşmiştir.⁴³⁴ Çocuk hizmetleri genel müdürlüğü verilerine göre kuruluş bakımı altında bulunan çocuk sayısı 2022 yılında 14.214’tür. Koruyucu aile sayısı ise aynı yıl için 7.330’dur. Antalya’da koruyucu aile sayısının 201, koruyucu aile yanındaki çocuk sayısının ise 234 olarak gerçekleştiği görülmüştür. Bu bakımdan Antalya’da koruyucu aile yanındaki çocuk sayısının Türkiye geneline göre oldukça düşük olduğu ifade edilebilir. Bu konuda geçmiş yıllara ilişkin il bazında istatistiki verilere ulaşamadığı için yıldan yıla artış veya azalış tespit edilememektedir. Ancak Türkiye geneline ilişkin verilerin her geçen gün koruyucu aile müessesesinin geliştiğini gösteren bir artış gösterdiği bilinmektedir. Örneğin 2013 yılında 3.359 olan koruyucu aile yanında bakımı sağlanan çocuk sayısının 2022 yılında 8.827’e yükselmiş olması hususu Antalya ölçeğine de uyarlanarak değerlendirilebilir ve benzer bir artışın Antalya için de söz konusu olduğu tahmin edilebilir. Ancak bu sayılar Antalya için ne kadar düşük görünse de çocuklar açısından toplumsal bir sorun yaşanmadığı sonucunu çıkarmak mümkün değildir. Kapalı aile yapısı, suç teşkil edecek durumların üstünün örtülmesi ve dezavantajlı gruplar arasında son derece hassas grubu oluşturan çocukların kamu korumasına erişimindeki yetersizlikler göz önünde bulundurularak değerlendirmeler yapılmalıdır.

Tablo 2.30 Antalya’da İntihar Hızı, İntihar Sayıları Ve Ölüm Nedenleri⁴³⁵

YIL	Kaba intihar hızı: Kaba intihar hızı (%000)	Cinsiyet ve yaş gruplarına göre intihar sayıları: Erkek / Toplam	Cinsiyet ve yaş gruplarına göre intihar sayıları: Kadın / Toplam	Daimi İkametgâha Göre Seçilmiş Ölüm Nedenlerinin Dağılımı: Dışsal yaralanma nedenleri ve zehirlenmeler
2010	5,39	79	26	196
2015	4,66	79	26	767
2019	4,25	88	17	672

⁴³⁴ <https://aile.gov.tr/koruyucu-aile/illere-gore-koruyucu-aile-istatistikleri/>, (erişim tarihi: 14.10.2022)⁴³⁵ <https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/degiskenlerUzerindenSorgula.do> (erişim tarihi: 14.10.2022)

Gerekli bilgilere çalışmanın yapıldığı 2022 Ekim olmasına rağmen ancak 2019 yılına kadar ulaşılabildiğinden veriler en son 2019 olarak değerlendirilecektir. Türkiye geneli kaba intihar hızı ortalaması 2010 yılında 5,39 iken 2019 yılında (Yüz binde) 4,25 olarak gerçekleşmiştir. İntihar sayısı erkeklerde daha yüksektir. Yıllara göre intihar oranında kısmen bir azalma görülmüştür. Ölüm nedenlerine bakıldığında ise dışsal yaralanma ve zehirlenmelerin 2010 yılına göre oldukça arttığı görülmektedir.

Toplumsal eşitsizlik ve cinsiyetçi roller günümüz kentlerinde kadının kamusal alandaki yerinin ve deneyiminin erkeğe göre farklılaşmasına neden olmaktadır. Özellikle kentsel alt yapı ve güvenlik konusunda kadının yaşadığı zorluklar kadının kamusal alana katılımını engellemektedir. Kadının kentsel mekândan dışlanması ve eve kapatılmasına neden olan bu süreç aile yaşamıyla bütünleştğinde kadın için daha zor ve üstesinden gelinmekte zorlanılan bir noktaya sürüklenmektedir. Böylelikle kentsel mekândaki güvenlik tehditlerinin bilhassa kadın üzerinde yoğunlaşması kadınların davranışlarını yapılandırmaktadır. Erkek yoğun yerlere gitmemek, geç saate kalmamak, bilindik ulaşım yollarını kullanmak gibi kısıtlar kadın için normal olan haline gelmektedir. Kamusal düzenin kent mekânında sağlanmasında cinsiyetçi yaklaşımları pekiştiren politikaların yerel yönetimlerce gözden geçirilmesi, eşitsiz güç ilişkilerini tersine çeviren yerel politikaların ve uygulamaların yerel otoritelerce benimsenmesi büyük önem taşımaktadır. Kadının kent güvenliğindeki açıkları ortaya çıkaran bir etkenmiş gibi görülmesi kent güvenliği anlayışının bütüncül ve insan odaklı ruhuna aykırıdır⁴³⁶.

Yapılan bir araştırmada cinsiyetle suç ilişkisi bağlamındaki bulgulara bakıldığında, kadınlarda aile içi ilişkilerden ve eşten kaynaklı suça bulaşmanın fazla olduğu görülmüştür. Erkeklerde ise suçlar genellikle toplu taşımada kavgâ, hastane gibi kurumlarda görevlilere saldırmak, dolandırıcılık, iş ilişkileri nedeniyle ortaya çıkan suçlar daha yoğundur. Madde bağımlılığı belli bölgelerde yoğunlaşmakta, kent merkezleriyle temasta olan erkekler kadınlara oranla farklı ve karmaşık bağlar kurmaktadır. Durumun böyle olması, erkeklerin kadınlara göre kentle bütünleşmeleri ve kentlilik deneyimlerinin daha yoğun olması ile ilişkilendirilebilir. Aynı araştırmada suça bulaşmış bireylerin olduğu ailelerde çocuklarını okula göndermeme, bunu yerine çocukları çalıştırma yönündeki tutumun yaygın olduğu görülmüştür. Eğer aile içinde hükümlü bireyler varsa dezavantajlılık hali derinleşmekte ve bu durum bir sonraki kuşağa aktarılmaktadır. Böylelikle suçun normalleştiği bölgeler ortaya çıkmakta, hüküm giyen bireyler cezaları sonunda yine sosyal olarak bu kapalı bölgelere geri

⁴³⁶ Aktaş, 2017:140-141.

dönmektedirler. Bireyler suçun yaşam biçimi haline gelmesi gibi bir anomali ile birlikte yaşamaktadırlar. Suç önleme faaliyetlerinin mutlaka bu gerçeklikle birlikte değerlendirilmesi çok önemlidir⁴³⁷.

Araların kolonyal ve kültürel bir bağ olmayan Rusya ve Türkiye arasında kuzeyden güneye turizm bağlantılı bir göç dinamiği oluşmuştur. Bu süreçte Türkiye'ye göçmen olarak gelen Rus kadınlar çalışma hayatına entegre olmakta, evlenme vatandaşlık kazanmayla gelişen bir kentsel-toplumsal değişimi inşa etmektedirler. Ancak halen hukuksal, yönetsel, göçmen olmaktan kaynaklı sorunların çözümüne yönelik zorlukların yaşanmaya devam ettiğini belirtmek gerekir⁴³⁸. Göçün kadınlaşması olarak da kavramsallaştırılan bu durum yeni geçim yolları arayan kadınların uluslararası göçe olan eğilimleri üzerinden analiz edilmektedir. Antalya'ya olan bu Rus göçünün kadının olması yanında genç göçü, turizme dayalı emek göçü ve evlilik göçü olduğu da yapılan bir araştırmada ortaya konulmuştur. Diğer yandan göçmen Rusların doğrudan Antalya'ya geldikleri, Türkçe öğrenme isteklerinin yüksek olduğu, sosyal yaşamda bütünleşme ve Antalya'da kalıcı olma yollarını aradıkları ifade edilebilir. Toplumsal güvenlik açısından bu grupların kendilerini güvende hissedebilecekleri, dayanışmacı ilişkilerini pekiştirecek kurumsal yapıları oluşturmakta oldukları, dernekleşme faaliyetlerine eğilim gösterdikleri, okul açma, mülk edinme gibi olanakları da yaşama geçirmekte oldukları vurgulanmalıdır⁴³⁹.

2.3.4.3. Sağlık Güvenliği

1982 Anayasası'nın 56. maddesi "Herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir." hükmünü içermektedir. Sağlık bir çevrede yaşama hakkı ve bunun gerçekleştirilmesine yönelik olarak devlete ve vatandaşa verilmiş olan ödev çevrenin iyileştirilmesi ve dolayısıyla insanın iyilik halinin artırılması ve sürdürülmesine odaklanmıştır. Bu bağlamda insanın bireysel sağlığını korumak daha çok kendi elinde olmakla birlikte bireyin sağlığını olumlu ya da olumsuz etkileyen çevresel etkenlerin sağlıklılaştırılması kamusal bir boyut taşımaktadır. Zira çevresel şartların iyileştirilmesi ile toplumun ve bireyin sağlığına yönelik sunulan kamu hizmetlerinin etkisi bir arada değerlendirilebilir.⁴⁴⁰

⁴³⁷ Demez vd, 2018:121

⁴³⁸ Deniz ve Özgür, 2013:74

⁴³⁹ Deniz ve Özgür, 2010:75

⁴⁴⁰ Başaran, 2008: 88.

Sağlık açısından kent güvenliği göstergelerinin bebek ölüm hızı, sağlık hizmetleri kapasitesi, trafik kaza sayısı gibi veriler üzerinden analiz edilmesi mümkündür. Ayrıca Antalya’da 112 Acil Çağrı Merkezi hizmetlerinin kent güvenliği açısından değerlendirilmesi mümkündür. Antalya’da Sağlık Bakanlığı bünyesinde İl Sağlık Müdürlüğü’ne bağlı Atatürk Devlet Hastanesi ile Eğitim ve Araştırma Hastanesi olmak üzere 2 adet kamu hastanesi, ilçe devlet hastaneleri, dış hastanesi bulunmaktadır. Bunların yanında özel hastaneler, özel dış poliklinikleri ile il genelinde 29 adet özel sağlık kurumu bulunmaktadır. Toplam 47 sağlık kurumuyula il genelinde sağlık hizmetleri sunulmaktadır.

Tablo 2.31. Türkiye’de ve Antalya’da Bebek Ölüm Hızı

İl	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Türkiye	13,9	12,0	11,6	11,6	10,8	11,1	10,2	9,8	9,3	9,3	9,1
Antalya	11,9	10,0	8,4	9,1	7,9	8,9	8,6	7,7	7,3	7,2	6,6

Kaynak: Tük, 2022

Türkiye’de 2009 yılında 13,9 olan bebek ölüm hızı 2019 yılında 9,1 oranına düşmüştür. Antalya’da ise bebek ölüm hızının sürekli biçimde 10 yıllık süre içerisinde Türkiye ortalamasının altında seyrettiği görülmektedir. Aynı zamanda Antalya’da 2009 yılında 11,9 olan bebek ölüm hızının 2019 yılında 6,6’ya düşerek belirgin bir azalma kaydettiği görülmektedir. Bebek ölüm hızına ilişkin bu oranlar sağlık hizmetleri bakımından Antalya’da kentsel gelişmişliğin iyi durumda olduğunu ifade etmektedir. Veriler ancak 2019 yılına kadar yayınlandığından daha güncel verilere ulaşma imkânı olmamıştır.

Tablo 2.32 Antalya’da Sağlık Hizmetleri Verileri⁴⁴¹

YIL	Toplam / Kurum Sayısı	Uzman Hekim	Toplam / Yatak Sayısı	Pratisyen Hekim	Sağlık Bakanlığı / Kurum Sayısı	Asistan Hekim	Sağlık Bakanlığı / Yatak Sayısı	Toplam Hekim
2005	29	1610	3502	1072	14	567	2340	3249
2010	40	1845	4578	1012	14	456	2355	3313
2015	43	2650	5527	1339	14	583	2496	4572
2019	49	2925	7269	1362	16	821	3682	5113

Antalya’da sunulan sağlık hizmetleri ile ilgili verilere bakıldığında 2005-2019 yılları arasında hem hizmet verilen kurum sayısında hem de personel sayısında belirgin bir artış kaydedilmiştir. Bunun yanında yatak sayısında da artış yaşanmıştır.

Toplam kurum sayısı 2005’te 29 iken 2019’da 49’a çıkmıştır. Uzman hekim, pratisyen hekim, asistan hekim, dış hekimi, eczacı, hemşire, ebe ve diğer sağlık personeli sayıları

⁴⁴¹ <http://antalya.gov.tr> (erişim tarihi: 24.02.2022)

artmıştır. Kamu ve özel kesimde yatak sayıları artmıştır. 2019 yılında kentte yüz bin kişiye 296 yatak düşmektedir.

Antalya’da genel anlamda sağlık hizmetlerinin hizmet kapasitesi her geçen yıl artmakta ve büyüyen bir kentin sağlık gereksinimlerini gidermeye yönelik hastane fiziksel alt yapı yatırımları ve yenilemeler de yapılmaktadır. Bunun yanında personel eğitimlerinde AB projelerinden destek alınmaktadır. Bu noktada özellikle Antalya il sağlık müdürlüğü bünyesinde son yıllarda önemli Avrupa Birliği projeleri yürütülmüştür⁴⁴². Tüm bunların yanında il genelinde 17 noktada kuduz aşısı uygulama merkezi bulunmaktadır⁴⁴³.

Antalya’da kent güvenliğine ilişkin olan en önemli gelişmelerden biri 112 acil çağrı hattı ile ilgili çalışmalardır. Temelleri Avrupa Birliği tarafından temelleri 1991 yılında atılan Tek Avrupa Acil Çağrı Numarası olarak atılmış olup ülkemizde Hollanda hükümeti ile T.C. İçişleri Bakanlığı arasında yapılan işbirliği ile 2005 yılı itibariyle Antalya pilot il olarak belirlenmiştir. 112 acil numarası asayiş, sağlık, yangın, doğal afetler gibi çok çeşitli alanlarda hizmet verecek şekilde yapılandırılmıştır. T.C. İçişleri Bakanlığı bünyesinde Antalya Valiliği koordinasyonunda yereldeki pek çok kamu kurumunun işbirliği ile özel sektör GSM şirketlerinin katılımıyla toplantılar düzenlenerek başlayan çalışmalarla Antalya’da bu hizmete tahsis edilen bir binada faaliyete geçilmiştir.

Önceleri Antalya İl Sağlık Müdürlüğü odaklı biçimde 112 ambulans servisi üzerinden başlayan çalışmalar sonraları tüm diğer güvenlik ve asayiş kurumlarına yaygınlaştırılmıştır. Santral personeline eğitimler verilmiştir. 112 Acil Çağrı Merkezi Müdürlüğü; itfaiye, ambulans, jandarma, polis, sağlık görevlileri gibi yardım taleplerinin muhatabı kurumların personeli ve santral personeli ile birlikte 24 saat kesintisiz hizmet vermektedir. Antalya’da uygulanan bu pilot projenin başarısı sonrası tüm ülkeye 112 acil çağrı merkezleri bu anlayışla yaygınlaştırılmıştır.

112 acil çağrı numarası ile ilişkili olarak araç içi acil çağrı sistemi oluşturulması ve yaygınlaştırılması projesi olan HeERO (Harmonised eCall European Pilot) Avrupa Birliği tarafından desteklenerek ülkemizde de uygulanmıştır. Polis – Jandarma – Ambulans – İtfaiye tarafından trafik kazalarına müdahaleyi e-Call aracılığıyla gerçekleştirmeyi amaçlayan projeye ek olarak engelsiz 112 projesi de uygulanmıştır⁴⁴⁴.

⁴⁴² Avrupa Birliği Bakanlığı Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı 2013 yılı teklif çağrısı döneminde Leonardo da Vinci Programı Yenilik Transferi kapsamında 2013-1-TR1-LEO05-47546 numaralı “Special Resque Techniques for Fire and Ambulance Services” (RESFAS) projesi yürütülmüştür, <https://www.antalyasm.gov.tr/Duyuru/DuyuruDetay/63>, (erişim tarihi: 14.03.2021)

⁴⁴³ <https://www.antalyasm.gov.tr/asi-uygulama-merkezi/tum-kuduz-asi-uygulama-merkezleri>, (erişim tarihi: 14.03.2021)

⁴⁴⁴ <https://www.112.gov.tr/uyumlastirilmis-arac-ici-acil-cagri-sistemi-projesi>, (erişim tarihi: 12.03.2021)

Ayrıca işitme ve konuşma engelli vatandaşların akıllı telefonlarıyla acil yardım merkezine erişimlerini amaçlayan projeye acil çağrı merkezlerinin niteliği artırılması sağlanmıştır⁴⁴⁵.

Sağlık güvenliği ile ilgili bir diğer önemli konu da hava kirliliğidir. Antalya için 2019 Yılı Çevre Durum Raporu, özellikle kış döneminde evsel ısınma, yıl genelinde ise ulaşımdan kaynaklı kirlilik olduğu belirtilmektedir. Kentsel planlama, enverziyon (terselme) ve rüzgâr esme yönleri Antalya'daki hava kirliliği üzerinde etkilidir. Kömür tüketimi ile ilgili olarak Antalya Büyükşehir Belediyesi Hava Kalitesi Laboratuvarınca kente giriş yapan kömürlerden numune alınmakta, Mahalli Çevre Kurulu kararı çerçevesinde belirlenen kömür kalite değerlerine göre analizler yapılmaktadır. Ayrıca, yanlış yakma yöntemleri ve yetersiz baca temizliğinden kaynaklı hava kirliliğinin önlenmesi amacıyla “Öldüren Bacalar ve Temizliği” başlıklı doküman üretilmiş olup, bu rehber aracılığıyla belediyeler çalışmalarını yürütmektedir⁴⁴⁶.

2.3.4.4. İş Güvenliği

Kent güvenliği ile ilgili bir başka önemli boyut iş sağlığı ve güvenliğidir. Çalışanların güvenli, sağlıklı bir ortamda çalışmaları ve bedensel ve ruhsal sağlıklarının korunması gerekmektedir. Buna aykırı çalışmaları iş kazalarına ve meslek hastalıklarına neden olmaktadır. Çoğu zaman işverenin maliyetleri gerekçe göstererek gerekli tedbirleri almaktan kaçınması telafisi imkansız zararların doğmasına, daha açık bir ifadeyle insan hayatına mal olabilmektedir.

Çalışma ortamında bulunan çalışanların fiziksel, ruhsal ve sosyal açıdan sorunsuz olarak tam bir iyilik halinde olması iş sağlığı olarak ifade edilmektedir. İş güvenliği denildiğinde ise, çalışanların işyerindeki sağlıklarının korunabilmesi ve güvenle çalışabilmeleri için planlanıp uygulanması gereken tüm faaliyetleri ve önlemleri içermektedir⁴⁴⁷ (Akı, 2013: 3).

Bu konuyu düzenlemek üzere en son 6331 sayılı “İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu” TBMM’de 20.06.2012 tarihinde kabul edilerek çalışma yaşamına daha insani ve güvenli bir boyut ağırlığı katan bu yasa kazandırılmış ve 30.06.2012 tarihli 28339 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanmıştır⁴⁴⁸. Yasanın ilk maddesi “işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması ve

⁴⁴⁵ <https://www.112.gov.tr/engelsiz-112-projesi>, (erişim tarihi: 12.03.2021)

⁴⁴⁶ Antalya Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, Antalya İli 2019 Yılı Çevre Durum Raporu, Antalya, 2020.

⁴⁴⁷ Akı, 2013:3.

⁴⁴⁸ Koçali, 2021:13.

mevcut sağlık ve güvenlik şartlarının iyileştirilmesi için işveren ve çalışanların görev, yetki, sorumluluk, hak ve yükümlülüklerini düzenlemektir” şeklinde belirtilmiştir.

Özellikle ülkemizin Avrupa Birliği adaylık sürecinin başlamasıyla birlikte, iş sağlığı ve güvenliği giderek daha da önem kazanmış ve birçok yönetmelik de yayımlanmıştır. Hazırlanıp yayınlanan bu yönetmeliklerin birçoğu AB tarafından uygulanan yönetmeliklerin değişiklik yapılmadan Türkçe’ye çevrilmiş halleridir⁴⁴⁹. İşgüvenliği konusunda toplam 57 adet tebliğ ve yönetmelik bulunmaktadır.

İş sağlığı ve güvenliği konusunda alınan tüm tedbirlerin ortak amaçları vardır. Bu amaçlar;

- Çalışanlara en yüksek seviyede sağlıklı ortam sağlamak,
- Çalışma şartlarının olumsuz etkilerinden onları korumak,
- İş ve işçi arasında mümkün olan en iyi uyumu temin etmek,
- İşyerlerindeki rizikoları tamamen ortadan kaldırmak veya zararları en aza indirmek,
- Oluşabilecek maddi ve manevi zararları ortadan kaldırmak,
- Çalışma verimini arttırmak olarak sayılabilir.

Çalışma yerlerinde hiçbir işyeri sahibi kaza olmasını istemez fakat alacakları tedbirlerden dolayı gelirlerinin azalması veya ekstra harcamaların olması durumunda bu tedbirleri almaktan imtina edebilirler.

İşyeri ve çalışan sayılarına bakıldığında Antalya sahip olduğu işyeri sayısı ve çalışan sayısı bakımından ilk sıralarda yer alan bir il konumundadır. Bu bakımdan Antalya’da çalışma yaşamının son derece hareketli olduğu ifade edilebilir. Aynı zamanda çalışan sayısının da yüksek oluşu bu niteliği desteklemektedir.

Tablo 2.33 Antalya’da Sosyal Güvenlik Kapsamında Çalışan 4/a, 4/b, 4/c Sigortalılar

Sosyal güvenlik kapsamı (XIII+XIV+XV+XVI)	Aktif sigortalı			
	4/a (I)	4/b (II)	4/c (III)	Toplam (IV)
	552.441	129.125	79.185	760.751

Kaynak: SGK, 2022

Antalya’da 2020 yılında aktif sigortalı sayısı, gelir ve aylık alanlar ile bakmakla yükümlü olunan nüfus dahil olmak üzere toplamda yaklaşık 2 buçuk milyon kişi sosyal güvenlik kapsamında yer almaktadır.

Çalışan insanlar kapsamında bakıldığında en fazla çalışan nüfusun özel bir işyerinde sözleşmeli olarak çalışan kişilere yani 4/a kapsamında çalışmakta olduğu, en az çalışanın ise

⁴⁴⁹ Yılmaz, 2010:151.

evlet memuru olarak kadrolu çalışanlar yani 4/c kapsamında bulunduğu, bunların haricinde herhangi bir işte çalışmayan insanların ise devlet desteği ile genel sağlık sigortası kapsamında sosyal güvenlikten yararlandıkları görülmektedir. Kentte iş yeri ve çalışan sayısı yüksek olduğunda iş kazaları ve ölümlerine bakıldığında işçilerin çalışma ortamlarında iş güvenliğinin ne yazık ki gerekli koşulları sağlanamadığını gösteren verilere ulaşılmaktadır. İş kazası sonucu ölüm oranlarının çalıştıkları sektörlere göre dağılımına bakıldığında inşaat sektöründe çalışanların diğer sektörlerle göre en fazla işçi ölüm oranına sahip sektör olduğu görülmektedir. İnşaat sektöründe iş kazası sonucu ölüm oranı %25'tir. Ölümlü iş kazasının en fazla olduğu diğer sektörler ise sırasıyla nakliyat (%10), toptan ve perakende (%4) olurken bunları kömür, gıda, dokuma, makine imalatı vd. sektörler takip etmektedir⁴⁵⁰. İş kazalarında meydana gelen toplu ölümler çoğunlukla maden sektöründe görülse de toplam sayıya bakıldığında inşaat sektöründeki ölümlü iş kazaları ilk sırada bulunmaktadır. Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından yayınlanan son 2020 yılılığından da görüleceği üzere ülke genelinde 4/a kapsamında çalışmakta olan işçilerden 1.231 işçi kaza sonucu ömüştür. Bunlardan 34'ü bayan, 1.197'si ise erkek işçidir.

Tablo 2.34. Antalya'da İş Kazası ve İş Kazası Sonucu Ölüm⁴⁵¹

Yıllar	İş Kazası			İş Kazası Sonucu Ölüm			Çalışan Sayısı
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	
2008	1.541	218	1.759	45	0	45	282.857
2009	1.272	209	1.481	54	1	55	293.014
2010	1.323	257	1.580	37	1	38	335.617
2011	1.372	268	1.640	57	3	60	376.081
2012	1.295	273	1.568	15	1	16	406.784
2013	5.357	1.432	6.789	61	1	62	441.566
2014	6.303	1.947	8.255	42	5	47	474.429
2015	6.228	1.872	8.100	38	1	39	488.390
2016	7.081	2.412	9.493	46	2	48	470.318

2022 yılı için Antalya'da iş kazası ve iş kazası sonucu ölüm istatistiklerine ulaşmak maalesef mümkün olmamıştır. Ancak, Antalya'da 2007-2016 yılları arasında meydana gelen iş kazası verilerine bakıldığında her geçen yıl belirgin bir artış yaşandığı görülmektedir. Antalya'da 2013 yılında 62 adet, 2016 yılında ise 48 adet ölümlü iş kazası meydana gelmiştir⁴⁵². İş kazaları açısından Antalya'nın son 10 yıldır sürekli biçimde iş kazası sayısı en yüksek 17 il içerisinde yer aldığı, hatta bu kazaların ölümle sonuçlanma oranlarının yüksek olduğu ifade edilebilir⁴⁵³.

⁴⁵⁰ Özdemir ve Serin, 2022:281.

⁴⁵¹ Demir, 2018: 468.

⁴⁵² Kalkınma Bakanlığı, 2018:16.

⁴⁵³ TMMOB, 2018

Kaza sıklığı ve kaza sonucu ölümlere bakıldığında, Türkiye genelinde kaza sıklığının arttığı ancak kaza sonucu ölümlerin kısmen azaldığı görülmektedir. Antalya’da ise Türkiye genelinde olduğu gibi kaza sayısı artmakla birlikte kaza sonucu ölümler de artmıştır.

Tablo 2.35. Antalya’da İş Kazası ve Meslek Hastalıklarının İllere Göre Dağılımları

İK* Sayısı	MH** Sayısı	Ölümlü İK Sayısı	Yüz Binde İK Oranı	Yüz Binde İK Oranı Sıralama	Yüz Binde Ölümlü İK Oranı	Yüz Binde Ölümlü İK Oranı Sıralama
17.936	1	53	2.755.8	19	8	45

*İş kazası

** Meslek hastalığı

Her ne kadar Antalya’da işyeri ve çalışan sayısı fazla olsa da bu durum iş kazası ve meslek hastalığı vakalarının fazla olmasının bir gerekçesi olamaz. Ancak iş kazası sayısına bakıldığında 2018 yılında 17.936 iş kazasının meydana geldiği, 1 adet meslek hastalığı vakasının görüldüğü, ölümlü iş kazası sayısının 53 olduğu görülmüştür. Bu sayılar geçmiş yıllardan da oldukça yüksektir.

Antalya’da sosyal güvenlik kapsamında en fazla çalışanın kayıtlı olduğu 4/a sınıfı içerisinde 2019 yılında erkeklerde 16.103 çalışan iş kazası geçirmiş olup, kadınlarda 7.380 çalışan iş kazası geçirmiştir. Her iki cinsiyet açısından iş göremez raporu alanlar arasında 5 günden fazla iş göremez raporu alanların sayıca yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 2.36 Antalya’da 5510 Sayılı Kanunun 4-1/a Maddesi Kapsamındaki Sigortalılardan Yıl İçinde İş Kazası veya Meslek Hastalığı Sonucu Ölenlerin Cinsiyete Göre Dağılımı

İş kazası sonucu ölen sigortalı sayısı			Meslek hastalığı sonucu ölen sigortalı sayısı		
Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
44	5	49	3	0	3

Antalya’da iş kazası sonucu ölen sigortalı sayısı 49’dur ve 44’ü erkek çalışanlardan oluşmaktadır. Antalya’da iş kazaları üzerine yapılan bir araştırmada 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu’nun yürürlüğe girmesiyle kaza bildiriminin yapılması bir zorunluluk haline gelince hem Türkiye’de hem de Antalya’da 2012 yılından bu yana iş kazası sayılarının yükseldiği görülmüştür. Çok çarpıcı bir sonuç ise Antalya’da çalışan bir kişinin kaza geçirme ihtimalinin hatta ölümlü kaza yaşama ihtimalinin Türkiye ortalamasından daha yüksek oluşudur⁴⁵⁴.

⁴⁵⁴ Demir, 2018: 468-469.

Toplum kesimlerinin istihdam olanaklarından dışlanmasının en belirgin boyutu kadının çalışma yaşamından dışlanmasıdır. “İşgücüne katılamama, işgücü piyasasını terk etme, işgücü piyasasında ayrımcılığa maruz kalma” şeklinde farklı boyutlar görülebilir. İşgücü piyasasında kayıt dışı istihdam veya güvencesiz işlerde çalıştırılma şeklinde ortaya çıkabilen bu durum elbette sadece kadınlar açısından değil, gençler, yaşlılar, engelliler özelinde de gerçekleşmektedir. Kadının sosyal güvenlik imkânının dışında bırakılması ve sendikal örgütlenme yoksunluğu toplumsal dışlanmanın daha derin ve süregelen biçimde yaşanmasını beraberinde getirmektedir⁴⁵⁵.

Ülkemizde kadının işgücüne katılımı düşük gerçekleşmektedir. Kadın halen büyük oranda tarım sektöründe ücretsiz aile işçisi olarak ve ev içi çalışma şeklinde bir emek sömürüsüne tabidir. Aile yaşamı bakımından kadının önüne çıkan engeller “ev işi ve bakım hizmetleri”, “medeni durumun etkisi” ve “iş-aile yaşam çatışması” olarak sıralanabilir⁴⁵⁶.

Eğitim ve meslek edinmede fırsat eşitsizliği, işe alma, ayrılma ve çıkarılmada ayrımcılığa maruz kalma, ücret farklılıkları, çalışan yoksulluğu, cinsel, duygusal ve psikolojik taciz gibi nedenler kadının çalışma yaşamından dışlanmasındaki en önemli etkenlerdir⁴⁵⁷.

TÜİK 2019 yılı verilerine göre TR61 Antalya, Isparta, Burdur istatistiki bölgesinde 15 yaş ve üzeri 2010 yılında 194 bin ücretsiz aile işçisi bulunmaktayken 2019 yılında bu sayı 122 bine düşmüştür. 15 yaş ve üzeri okuryazar olmayan kadın sayısının da 2010 yılında 30 bin iken 2019 yılında 12 bine düştüğü görülmüştür. 6 yaş üzeri okuma yazma bilmeyen kadın oranının 2010 yılında Antalya’da %4,12 iken 2019 yılında bu oranın %1,73’e düştüğü görülmüştür. Kadının eğitim ve istihdamdaki yeri bakımından Antalya’da kadın lehine istatistiki verilerin olumlu yönde ilerlemekte olduğu anlaşılmaktadır. Ancak işgücü sorunları ve iş kazaları açısından yol alınması gereken bir noktada bulunduğu anlaşılmaktadır.

Tüm bu sonuçlara rağmen şu hususu belirtmek gerekir ki her ne kadar eğitilmiş kadınların çalışma yaşamına katılması olumlu karşılanırsa da çalışan kadınların düşük ücretli, sosyal güvencesiz ve ağır işlerde çalıştırılmaları söz konusu olmaktadır. Ayrıca hem ev işleri hem de çalışma yaşamı bir arada olan kadınların çoğu zaman kendilerine yüklenen role bağlı olarak ev yaşamını tercih ederek özellikle çocuk sahibi olduktan sonra iş yaşamına geri dönemedikleri görülmektedir⁴⁵⁸.

⁴⁵⁵ Çakır, 2008: 26-27.

⁴⁵⁶ Erol, 2015: 15.

⁴⁵⁷ Çakır, 2008:27.

⁴⁵⁸ İlkaracan, 1998:17.

Bir diğerk önemli konu ise hükümlülerin çalışma yaşamının dışına itilmeleridir. Son yıllarda denetimli serbestlik kapsamındaki hükümlüler dahi bu yönde belirgin biçimde sorun yaşamaktadırlar⁴⁵⁹.

Ayrıca Antalya'nın göç gerçeğıyle ilişkili olarak; düzensiz göçün kayıt dışı ekonomiyi beslemesi, göçmenlerin çalışma yaşamında emek sömürüsüyle yüz yüze kalmaları, yaşam güvenliğı ve çalışma hakkıyla ilgili sorunların yaygınlaşması düzensiz göçün kentsel çelişkinin bir bileşeni haline gelmesi olarak görülebilir⁴⁶⁰.

Bir kentin güvenli sayılabilmesi, o kentte yaşayanların iş veya özel hayatlarında risk düzeyinin en düşük seviyede olmasıyla mümkündür. Antalya'nın diğerk kentlerden farklı yönleri göze çarpmaktadır. Kent çoğunlukla adını turizmle ön plana çıkarmayı başarmış, uluslararası alanda tanınırlığı oluşmuştur. Kentin doğal yapısı ve iklimi hem turizme hem tarıma elverişli olmasıyla gerek duyduğu işgücünü çoğunluğu içgöçerler olmak üzere kent dışından tedarik etmiştir. Çoğunluğu ekonomik nedenlerle kente göç eden insanların büyük kısmı turizm ve tarım sektöründe istihdam edilmişlerdir. Çalışma ortamlarında yapılacak iyileştirme ve alınacak tedbirlerle iş kazalarının önlenmesi veya en aza indirgenmesi mümkündür. Bu alanda görev yapan iş güvenliğı uzmanları başta olmak üzere akademik çevrenin de katkısıyla sıfır ölümlü iş kazalarını sağlamak mümkündür.

Her ne kadar Antalya'da iş kaza sayıları fazla görünse de çalışan sayısıylar orantılandığında alınacak tedbirlerle bu sayılar daha da azaltılabilir. Kent, bu haliyle iş kazalarında başarılı bir grafik sergileyememektedir.

2.3.4.5. Özel Güvenlik

Günümüzde profesyonel bir meslek halinde talep edilen güvenlik ile ilgili meslekler bu ihtiyacın karşılanması adına önemli bir role sahiptir. Özel güvenlik hizmetlerine duyulan gereksinim, 80'li yıllarda tüm dünyaya hâkim olan liberal iktisadi anlayış ve 90'lı yıllar itibariyle kamu yönetimi alanımızda meydana gelen yeni kamu işletmeciliğı yaklaşımının egemenliğini ilan etmeye başlamasıyla ilişkilendirilebilir. Bu noktada kolluk güçlerinin gördüğü kamusal hizmetlerin yarı kamusal mal niteliğı taşmasından dolayı ve ayrıca tüm dünyada değışen güvenlik anlayışı bağlamında özel sektörle bu hizmet alanının paylaşılmasında bir sakınca görülmemiştir.

⁴⁵⁹ Demez, vd, 2018:125.

⁴⁶⁰ Karasu, 2008:48.

Bu durumun özellikle iki nedenle ilişkilendirildiği söylenebilir. Bunlardan ilki kamunun güvenlik hizmetlerinin maliyetinden kurtarılması; diğeri ise serbest piyasa ekonomisi koşullarına uygun biçimde güvenlik hizmetinin pazarlanabilmesidir⁴⁶¹.

Öncelikle belirtmek gerekir ki, kamu güvenliğini sağlama görevi esasa itibarı ile genel kolluktur. Genel kolluk güçleri ile özel güvenlik hizmetlerini birbirine karıştırmamak gerekmektedir. Genel kolluk güçleri belli bir hizmete ve görev bölgesine göre örgütlenmiş tüm ülke çapında faaliyet gösteren kolluk güçlerini ifade ederken (Polis, Jandarma, Orman muhafaza memuru, gümrük muhafaza memuru vb.), özel güvenlik hizmetleri ise sadece belli bir alanı korumak ve suç önleme odaklı olarak, kolluğun sorumluluk alanında ve özel güvenlik komisyonunun belirlediği alanda kendi mevzuatı çerçevesinde görev ifa eden güvenlik güçlerini ifade etmektedir.⁴⁶²

Diğer bir açıdan değerlendirildiğinde özel güvenlik teşkilatı; kendine özgü yasa ile kurulmuş, görevli olduğu zaman ve görev alanı içinde meydana gelebilecek suçları önleyen, o yeri koruyan, bir suç işlenmesi durumunda fail ve faillerini geçici olarak yakalayan ve derhal genel kolluğa bildirip tüm fail ve delilleri genel kolluk gelene kadar muhafaza eden yardımcı bir kolluk kuvvetidir.

Bu alanda görev almak isteyen kişilerin, İçişleri Bakanlığı izniyle kurulan özel güvenlik eğitim kurumları tarafından belli bir müfredat dâhilinde eğitim almaları gerekmektedir. Bu tür faaliyetler için İl Özel Güvenlik Komisyonu tarafından özel güvenlik izninin verilmesi gerekmektedir. İl Özel Güvenlik Komisyonu; Vali Yardımcısının Başkanlığında toplanır. İl Emniyet Müdürlüğü, İl Jandarma Komutanlığı, Ticaret Odası Başkanlığı, Sanayi Odası Başkanlığı'ndan müteşekkildir⁴⁶³. Ülkemizde; 1981 tarihli 2495 sayılı kanun kapsamında 1994 yılında 3832 sayılı kanunla değişiklik yapılmış, sonrasında ise 2004 tarihli 5188 sayılı kanun hükümleri özel güvenlikle ilgili hükümleri içermektedir. Organizasyon yapısının en üstünde Emniyet Genel Müdürlüğü'nün Özel Güvenlik Denetleme Başkanlığı bulunmaktadır.

Kamusal niteliği olan hemen her kentsel alanda özel güvenlik hizmetleri büyük bir işlev görür hale gelmiştir. Özel güvenlik hizmetlerinin görev sahası da çeşitlenmiştir. Tamamlayıcı kolluk görevini gören bu özel firmalar vasıtasıyla sadece özel işletme veya şahsa ait yerleri değil, aynı zamanda kamu kurumları da korunmaktadır.

⁴⁶¹ Uçkun, Yüksel ve Demir, 2012: 24.

⁴⁶² Uçkun, Yüksel ve Demir, 2012: 24.

⁴⁶³ Uçkun, Yüksel ve Demir, 2012: 25.

2022 yılında İçişler Bakanı tarafından yapılan açıklamada “ 350 bin özel güvenlik personeli, 1633 özel güvenlik şirketi, 493 eğitim kurumu ve 96 alarm izleme merkezinin faaliyet gösterdiğini” belirtmiştir⁴⁶⁴. Diğer taraftan; aktif olarak çalışan özel güvenlik görevlileri haricinde gerekli kursları alıp sınavlarda başarılı olup sertifikasını alıp iş arayan yaklaşık bir milyondan fazla kişi olduğu belirtilmektedir⁴⁶⁵.

İçişleri bakanlığı veya Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan resmi bir istatistik olmamasına karşın zaman zaman siyasiler tarafından özel güvenlik görevlisi (ÖGG) sayıları açıklanmaktadır. Görev alanına göre silahlı veya silahsız görev yapan bu ÖGG bir kısmı kamuda çalışırken büyük kısmı özel şirketler aracılığıyla güvenlik hizmeti vermektedir. Nitekim spor müsabakaları, konser, açılış vb. etkinliklerde de görev alan ÖGG şirket veya işyeri güvenliğinin sağlanmasında büyük rol üstlenmektedir. Sayıları yüz binlerle ifade edilen bu teşkilat görev alanı sınırlı dahi olsa o bölgenin güvenliğini sağlamakla kentin güvenliğine büyük katkı sağlamaktadır. Çalışma alanımız Antalya kentinde bulunan tüm turizm işletmelerinde güvenliği sağlamakla görevli ÖGG bulunmaktadır. Otel, plaj, eğlence merkezleri vb. yerlerin korunması ve suç işlenmesinin önlenmesi amacıyla görev yapan ÖGG aynı zamanda İl Emniyet Müdürlüğü ile koordineli olarak görev yapmakta ve sadece kendi alanlarında değil, aynı zamanda kolluğa yardımcı olmak üzere şüpheli durumları veya görev alanları dışında karşılaştıkları suçları da bilgi vererek kentin güvenliğinde polis ve Jandarma haricinde üçüncü göz olarak kent güvenliğinde önemli bir yer tutmaktadır⁴⁶⁶.

Büyük işletme ve ticaret merkezlerinde, hatta ikamet edilen konut sitelerinde görev alan özel güvenlik sayısı her geçen gün daha da artmaktadır. Maslov ihtiyaçlar piramidinde yaşamak için zaruri fizyolojik ihtiyaçlardan hemen sonra ikinci sırada yer alan güvenlik ihtiyacı önemini korumakta ve yaşamını sürdürmek isteyen her birey, her toplum için vazgeçilmez derecede hayatımızda büyük bir yer tutmaktadır. Öyle ki yaşadığımız ev, çalıştığımız işyeri, çocuğumuzun gittiği okul veya alışverişe çıktığımız alışveriş merkezlerinin güvenli olmasını sağlayan özel güvenliğin bulunması bu yerlerin seçiminde oldukça etkili olabilmektedir.

⁴⁶⁴ <https://www.icisleri.gov.tr/bakanimiz-sn-soylu-kolluk-kuvvetlerimize-350-bin-kisilik-bir-guvenlik-destegi-saglamayi-hedefliyoruz> (erişim tarihi: 12.05.2021)

⁴⁶⁵ <https://yeniyasamgazetesi3.com/artirilan-ozel-guvenlikci-sayisi-endise-yaratiyor-her-yer-guvenlik-her-yer-guvensiz/> (erişim tarihi: 12.05.2021)

⁴⁶⁶ <https://www.icisleri.gov.tr/kaan-projesi> (erişim tarihi: 02.04.2021)

2.4. Kentsel Güvenlik Kriterleri

Bir kentin güvenli olup olmadığına ilişkin belirli bir bakış açısı ve buna yoğun temel kentsel güvenlik standartları geliştirilebilir. Ancak hâlihazırda belirli kriterler çerçevesinde dünyada kentsel güvenliğin tesis edilmesi için çeşitli kategorileri içeren kapsamlı indeksler bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi de Amerikan The Economist Dergisi'nce yıllık olarak yayımlanan Güvenli Kentler İndeksi ve Raporu'dur. 76'ya yakın nicel ve nitel göstergeye dayanan indeks; dijital güvenlik, sağlık güvenliği, altyapı güvenliği ve kişisel güvenlik alt başlıklarından elde edilen skorlarla dünyadaki belli başlı kentler arasında bir sıralama sunmaktadır⁴⁶⁷. İndekste yer alan alt başlıkları aşağıda yer aldığı şekilde açıklamak mümkündür.

Dünyada iş ve ticaret daha fazla çevrimiçi ortama taşındığından, artık dijital güvenlik geçmişe nazaran daha da yüksek bir önceliğe sahip olmaktadır. Bir kentin sorumluları, kent sakinlerine sunulan kamu hizmetlerini değişen ihtiyaca göre uyum sağlamak zorundadır. Buna göre, endeks puanları, bazıları birden çok veri noktasını bir araya getiren 76 göstergeye dayanmaktadır. Örneğin, adli sistem kapasitesi göstergesi, kişi başına düşen polis, savcı ve hâkim veya savcı sayısına bakar. Göstergeler ayrıca, izlenen iklim tehlikeleri ve internet erişimi gibi çeşitli alanları kapsayan genişlik ve ayrıntıyı dengeler. Örneğin, kişi başına düşen doktor sayısı ve hastane yatağı sayısı önemli ölçütlerdir ve sağlık sistemi yatırımı hakkında iyi bir fikir vermelidir, ancak bir kentteki tıbbi eğitim düzeylerini veya son teknoloji tıbbi ekipmana erişimi yansıtmamalıdır. Bu derginin kapsamlı araştırmasında göstergeler beş geniş sütuna ayrılır: kişisel, altyapı, sağlık, dijital ve çevresel güvenlik. Bunların her biri içinde ilgili göstergeler, güvenlik girdileri (normalde politikalar veya güvenliğin bazı yönlerine ayrılmış kaynaklar) ve hava kirliliği düzeyleri ve suç oranları kadar çeşitli çıktılar olarak gruplandırılır. Basitçe ifade etmek gerekirse, çıktılar bir şehrin şu anda ne kadar güvenli olduğunu ölçerken, girdiler hangi kentlerin güvenliği artırmak için doğru şeyleri yaptığını gösterir. Her ikisi de güvenlik durumunu anlamak için gereklidir. Politikalar yalnızca gelecekte güvenlikle ilgili sonuçları iyileştirmekle kalmayacak, aynı zamanda bunları günümüzde korumak için de gerekli olabilir. Bu sayede kentlerin daha güvenli mekânlar olmaları için önlerinde bir yol haritalarının olmasını sağlayabilecektir.

Kentin geliri, güvenliği artıran yatırımların finanse edilmesine yardımcı olabilir, ancak ekonomik büyüme de güvenli bir ortama bağlıdır. Şeffaflık ve güvenlik arasındaki muhtemel bağlantı daha açıktır ve Dünya Bankası'nın yolsuzluğun kontrolü puanları da sıkı bir şekilde

⁴⁶⁷ The Economist 2019:24; Gündüzöz, 2016:243.

o kentin güvenlik ve şeffaflığıyla ilişkilidir. Temiz yönetim, bir şehrin güvenli olması için temel bir gerekliliktir.

Yüksek gelirli kentler arasında sıralama geniş coğrafi bölgelere göre çok az farklılık gösterir. Bununla birlikte, belirli kriterlere bakıldığında, çeşitli varyasyonlar ortaya çıkmaktadır. Özellikle, sağlık güvenliği söz konusu olduğunda, durumu iyi olan Asya-Pasifik kentleri, kişisel güvenlik konusunda Avrupalılar ve dijital güvenlik konusunda Kuzey Amerika kentleri ortalama olarak daha iyi durumdadır. Bununla birlikte, bu farklılıklar, çeşitli güvenlik türlerine verilen önceliğin bölgesel, ulusal veya kent düzeyindeki farklı tarihsel deneyimlerden etkilenebileceğini de göstermektedir⁴⁶⁸.

Kentlerin dijital güvenlik seviyelerinde mevcut ihtiyaçlar için çoğu zaman yetersiz kaldığı ve kentsel alanların giderek daha fazla akıllı kent emelleri peşinde koştukça daha güvensiz olacağı görülmektedir. İnternet bağlantısı düşük-orta gelirli kentlerde dahi her yerde yaygınlaştığı ve on yıl içinde fiilen evrensel hale gelebileceğini öngörülmektedir. Kentlerin akıllı kent düzeyinde dijitalleşmeleri, mevcut dijital güvenlik düzeylerini endişe verici hale getirmektedir. The Economist dergisinin araştırmasına konu olan 60 kentin yönetimlerinin sadece yaklaşık dörtte biri kamu-özel dijital güvenlik ortaklıklarına sahiptir ve benzer şekilde küçük bir sayı akıllı kent planlarında ağ güvenliğine ayrıntılı olarak bakmaktadır. Johns Hopkins Üniversitesi'nde inşaat ve sistem mühendisliği profesörü olan Gregory Falco, "kentlerin dijital güvenliğinin genellikle oldukça kötü olduğunu" belirtiyor. İyileştirme, dijital güvenliği birkaç düzeyde yeniden düşünmeyi gerektirir: kentler bunu verimsiz bir maliyet yerine bir yatırım veya en azından temel bir sigorta poliçesi olarak görmelidir; teknolojinin doğası gereği departman siloları tarafından parçalanmış bir yaklaşım yerine kent çapında bir yaklaşım gerektirdiğini anlamalıdır ve son olarak, dijital güvenlik, özellikle akıllı kent ağlarının korunması, vatandaşların beklediği ve talep ettiği güvenlik düzeyini sağlamayı içermelidir. Gerçekten de, akıllı kentlerin kent sakinlerinin istekleri etrafında inşa edilmesi gerekir, aksi halde başarısız olacaklardır. Zira politikalar yalnızca gelecekte güvenlikle ilgili sonuçları iyileştirmekle kalmayacak, aynı zamanda bunları günümüzde korumak için de gerekli olacaktır.⁴⁶⁹

Kentsel güvenlik denildiğinde sadece bazı kriterlerle o kentin güvenli olup olmadığı kesin olarak tespit edilemez. O kentte yaşayan insanların kendilerini güvenli hissettiği bir ortamda farklı risklerin kesişimi ve birbirine etkileri sonucu oluşabilecek ortamın ne kadar az risk barındırdığıyla ilgilidir. Nitekim riskler zaman, mekân ve oluşan şartlara göre farklılıklar

⁴⁶⁸ The Economist. 2022:2.

⁴⁶⁹ The Economist. 2022:3.

gösterebilmekte, değişime uğrayabilmekte, ortadan kaybolabildiği gibi yeni türevleri de meydana çıkabilmektedir. Dolayısıyla, yapılan tüm araştırmalar, araştırmanın yapıldığı tarih, mekân ve risk faktörlerine bağlı olarak farklı sonuçlar elde edilmesine sebep olabilmektedir. Kentlerin risklere karşı meydan okumaları da o kadar önemli değildir. Önemli olan; risklere karşı henüz elde olmasa bile imkânların iyi bir şekilde planlanıp o riskleri en kısa sürede bertaraf edilebilmesidir.

a) **Dijital güvenlik:** Bu kaynakların sağlanması için ayrılmış kaynaklardan vatandaşlar İnterneti ve diğer dijital işlemleri gizlilik, ihlal veya kimlik hırsızlığı korkusu olmadan kullanmalarını içerir. Girdi üzerinde taraflar, kentlerin güvenirliliği üzerine puanlamada etkilidir. Dijital altyapı, teknoloji seviyesi istihdamı ve özel siber güvenlik ekiplerinin varlığını ve etkinliğini ölçmektedir. Çıktı tarafında, kimlik hırsızlığı sıklığını ölçerek ve virüs enfekte bilgisayarların tahmini sayısı ile puanlama yapılmıştır. Yapılan araştırmada dijital alanda en güvenli üç kent sırasıyla; Sidney, Singapur ve Kopenhag olmuş, ülkemizden değerlendirmeye alınan İstanbul ise 60 kent arasında 36. sırada yer almıştır.

b) **Sağlık Güvenliği:** Sağlık güvenlik önlemlerinin kentlerin fiziki bakımının nasıl sağlandığı ve vatandaşlar için mevcut sağlık bakım seviyesinin hangi seviyede olduğunu inceler. Giriş tarafında, kentlerin sağlık politikaları, sağlık hizmetlerine erişim ve kalite politikalarına göre puanlanırlar. Çıktı tarafında endeks, hava ve su kalitesini, ortalama yaşam ömrünü ve bebek ölümlerini ölçmektedir. Yapılan araştırmada sağlık alanında en güvenli üç kent sırasıyla; Tokyo, Singapur ve Hong Kong olmuş, ülkemizden değerlendirmeye alınan İstanbul ise 60 kent arasında sağlık güvenliğinde 25. sırada yer almıştır.

c) **Altyapı güvenliği:** Altyapı güvenliği, kentin başka bir fiziksel çevre yönünü araştırır; şehrin binalarının ve yollarının güvenliğini ve felaketlere karşı direncini araştırır. Giriş tarafında endeksin uygulanması, ulaşım güvenliği ve elektrik altyapısının kalitesini dikkate alır. Çıktı tarafında ise kentsel gecekondu bölgelerinde yaşayan nüfus yüzdesinin de dâhil edilmesiyle trafik kazalarının sıklığı ve yaya ölümleri hesaplanır. Bu araştırmada altyapı alanında en güvenli üç kent sırasıyla; Hong Kong, Singapur ve Kopenhag olmuş, ülkemizden değerlendirmeye alınan İstanbul altyapı güvenliğinde 35. sırada yer almıştır.

d) **Kişisel Güvenlik:** Kişisel Güvenlik; kentte bireylerin hırsızlık ve şiddete karşı ne kadar güvenli olduklarını ölçer. Giriş tarafında endeks, polis sayısının seviyesini, veri tabanlı suç önleme tekniğinin kullanılıp kullanılmadığını, şehrin bulunduğu ülkenin siyasi istikrarını hesaplar. Çıktı tarafında, küçük suçlar ve uyuşturucu kullanımı ve kentlerdeki insanların güvenlik algısı gibi şiddet suçlarının yaygınlığı hesaba katılır. Bu araştırmada kişisel alanda en güvenli üç kent sırasıyla; Kopenhag, Amsterdam ve Frankfurt olmuş, ülkemizden

değerlendirmeye alınan İstanbul sağlık güvenliğinde 48. sırada yer alarak kent sakinlerinin güvenli bir ortamda yaşamadığını göstermiştir.

e) Çevre Güvenliği: Diğer tüm kısımlarda olduğu gibi, bir şehrin ekonomik gelişme düzeyi, çevresel güvenlik puanlarıyla yakından ilişkilidir. Fakat daha zengin kentler daha kapsamlı politikalara sahip olma eğiliminde olsalar da, yine de emelleriyle tutarlı sonuçlara ulaşamıyor olabilmektedirler. Bu çalışma, kentsel çevre politikası uygulamasına ilişkin ayrıntılı bir kılavuz sağlamak için çok kısadır. Ancak görüşme yapılan kişiler, başarı için her ikisi de bütüncül yönetimle ilgili olan iki temel ön koşula işaret ediyor. Birincisi kentsel yönetimleri içerir. Çevre politikasının uygulanmasında temel pratik engelin, planlama sistemlerinin büyük bir parçalanması ve siloların sürekliliği olduğundan bahsedilmektedir. Pek çok kent, kâğıt üzerinde bütünsel ancak uygulamada kopuk olduğu görülmüştür. İkinci olarak, bu alandaki etkili eylem, kent yönetimlerinin değişimi yönetmesini değil, toplum genelindeki aktörlerle bir çabaya öncülük etmesini gerektirir. Yani kentlerin ilerlemesinde kent sakinlerinin istekleri doğrultusunda kentin yönetilmesinin daha iyi olacağı vurgulanmıştır. Bu araştırmada çevresel alanda en güvenli üç kent sırasıyla; Wellington, Toronto ve Washington olmuş, ülkemizden değerlendirmeye alınan İstanbul çevre güvenliğinde 44. sırada yer alarak kent sakinlerinin güvenli bir çevrede yaşamadığını göstermiştir.

Bu kriterler bugünün modern kentlerinin güncel sorunları açısından önemli çözüm imkânları sunabilecek yaklaşımları, kentlerin ortak sorunları bağlamında önermektedir. Ancak ülkelerin kendine özgü gelişmişlik koşulları kentlerdeki güvenlik sorununu çeşitlendirmekte, derinleştirip farklılaştırmaktadır. Bu noktada her ülkenin ve her kentin kentsel güvenlik anlayışının kendi ülke politikalarıyla bütünleşik biçimde, kendine özgü biçimde tasarlanması son derece önemlidir. Uluslararası bir araştırma dergisi olan The Economist'in "Safe Cities Index 2021" araştırmasının örnek araştırma olarak alınmasında derginin geniş çaplı bir araştırma yapması yapılan bu çalışmaya katılmasıyla ülkemizdeki kentler arasında da bir güvelik sıralaması yapılması açısından örnek teşkil edebilir.

2.5. Kent Güvenliğinde Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Ülkemiz açısından dikkate alınabilecek bazı kentsel güvenlik kriterleri ve öneriler de mevcuttur. Kentsel güvenliğin sağlanmasında tedbirler, araçlar ve kriterler kullanılabilir. Bu sayede suçun oluşmasının önüne geçilmesi, insanların daha güvenli bir kentte yaşamalarına

yönelik yönetsel işbirlikleri ve toplumsal dayanışma bütüncül bir biçimde tesis edilebilir. Bu konuda sıralanabilecek öneriler şunlardır⁴⁷⁰;

- Yerel düzeyde kent yönetimi, güvenlik birimleri, sivil toplum, hukukçular ve danışmanlar gibi kentsel güvenliğin paydaşları arasında işbirliğinin kuvvetlendirilmesi ve kentlerin yönetiminde ortak kararlar almak,
- Yerel güvenlik politikasının yerelin her yönüyle ve özellikle yerelin fiziki yapısı bakımından analiz edilmesi ve istatistiki bilgilerin sağlıklı biçimde derlemek,
- Suç ve mağdur istatistiklerinin danışmanların raporları bağlamında derlemek,
- Gençlerin koşullarının ve sosyal statülerinin iyileştirilmesini sağlayacak şekilde suçun önlenmesine yönelik çalışmalar yapmak,
- Güvenlik birimleri ile yerel halkın dayanışmasını artırmak,
- Yerel politikaların uyuşturucu karşıtı şekilde oluşturulması ve bu yönde sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliklerini tesis etmek,
- Suçlunun süregelen bir şekilde yeni suçları işlemesinin önüne geçecek topluma kazandırma çalışmalarının yaratıcı yöntemlerle tekrar ele almak,
- Suça karışmış mağdurlara toplumsal desteğin artırılması için yapılan çalışmalara, Yerel Gündem 21 kapsamındaki projelerle toplumsal ve kurumsal bir yapı kazandırılmalıdır.

Sürdürülebilir insan yerleşmelerinin gerçekleştirilmesinde kadınlar, çocuklar ve engelliler sosyal, ekonomik, toplumsal ve fiziksel engeller ve ayrımcılık nedeniyle, karar süreçlerine dâhil olamamışlar, yerleşim bölgelerini geliştirme, güvenliklerinin sağlanmasında ve yönetme etkinliklerine tam olarak ve eşit bir şekilde katılma fırsatını bulamamışlardır. Herkesin erişimini sağlamak açısından, söz konusu engeller ortadan kaldırılmalı ve dezavantajlı gruplar pozitif ayrımcılıkla gereksinimleri ve kaygıları konut ve sürdürülebilir insan yerleşmelerinin planlarında ve politikalarda tüm boyutlarıyla yer almalıdır.

Yaşlı insanlar, tüm karar alma süreçlerine tam olarak katılma fırsatına sahip olmalı, yaptıkları pek çok katkıya hak ettiği değer verilmelidir. Kendi topluluklarında doyurucu yaşamlarını sürdürebilmelerini sağlamak için, gelişen konut ve hareketlilik gereksinimlerini karşılamaya özel önem verilmelidir.

Korunmasız ve muhtaç gruplara mensup insanlar ve özellikle de yoksullar başta olmak üzere, herkesin insan yerleşmeleriyle ilgili tüm etkinliklere eşit ve etkin bir şekilde katılmasını sağlamak üzere yetkilendirilmesi ulusal makamlar tarafından kolaylaştırılmalıdır.

⁴⁷⁰ Toprak, 2016: 260.

Uygun fiyatlı kiralık ev sunumunu ve hem ev sahibi hem kiracılar açısından yasal hak ve yükümlülükleri özendirmelidirler.

Konut ve insan yerleşimi politikalarını nüfus ve insan kaynaklarını geliştirme politikaları, çevre, kültür, arazi ve altyapı politikaları, kırsal ve kentsel planlama gibi başka ilgili politikalarla, ayrıca özel ve/veya kamu çalışan girişimleriyle koordine etmeli ve bütünleştirmelidir.

Sürdürülebilir insan yerleşmelerinin gelişmesi hem sivil toplum kuruluşlarının aktif bağlılığını hem de halkın geniş tabanlı katılımını gerektirmektedir. Politika, planlama ve yönetim stratejilerine cinsiyet perspektifini kazandırmalı, Metropoliten yapıların ve idare sistemlerinin etkinlik ve verimliliğini izlemeli ve analizini yapmalı ve sonuçlarını makro-ekonomik, sosyal ve çevresel konulan ele alan politikalarla bütünleştirmeli, Kent ve bölge planlaması, çevre yönetimi, mühendislik, ulaşım, iletişim ve sosyal hizmetler, birincil altyapının geliştirilmesi ve acil durum planlaması konularında eğitilmiş olan ve belli başlı planlama konularını bütünlüklü olarak ele almak üzere birlikte çalışma becerisine sahip, kadınları da içeren profesyonel bir çekirdek ekibi geliştirmeli, sürdürülebilir insan yerleşmesi projelerinde, özellikle de altyapı ve ulaşım alanlarında, kamu-özel karma iş ortaklıkları veya ortaklıklar dâhil olmak üzere, yabancı özel sektör yatırımlarını kolaylaştırma yolları düşünülmelidir.

Kent güvenliğinin sağlanmasında merkezi yönetimin tüm kentlere sunduğu standart güvenlik yaklaşımından ziyade kentlerin ihtiyaçları doğrultusunda planlanacak yeni güvenlik anlayışında sadece asayiş, trafik, sağlık vb. alanların dışında insanların neden suç işlediğine yönelik yeni araştırmalar yapılmalıdır. Bazı kentlerimizde; düğünlerde ateşli silahla kutlama yapmak, hayatın doğal seyrini etkileyecek ölçüde alkol kullanımı, çocuk denilecek yaşta insanların evlendirilmesi, kaçakçılık, hayvan hırsızlığı, uyuşturucu madde imalatı veya kullanımı, sokak düğünleri, kadına yönelik şiddet, hırsızlık ve buna benzer çok sayıda konu kentin belli bir bölgesinde, tamamında veya belli bir grup içinde normal karşılanabiliyor olabilmektedir. Bu tür eylemlerin normalleşmesi sadece o toplum içinde yadırganmazken aslında bir suç işlenmektedir. Kentin suçtan korunması ve işlenmeye devam eden suçların engellenebilmesi için yanlış yorumlanan bu tür eylemlerin suç olduğu tüm kent sakinlerine açıklanmalı ve birlikte çözümler üretilebilmelidir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

VATANDAŞIN KENTSEL GÜVENLİK ALGISI ALAN ARAŞTIRMASI: ANTALYA ÖRNEĞİ

3.1.Araştırmanın Sorunsalı

Küresel dünyada kentler, insanların toplu yaşam merkezleri olarak her geçen gün önemini biraz daha arttırmaktadır. İnsanlar, eğitim, sağlık, barınma, iş ve tüm diğer ihtiyaçlarını daha kolay karşılayabildikleri için kırsal kesimde yaşamaktansa kentlere göç etmeyi tercih etmekte ve böylelikle de kentleşme ülkemizde ve dünyada hızla artmaktadır. Özellikle de göçe bağlı olarak kentlerde meydana gelen en büyük sorunlardan birini de kentsel güvenlik oluşturmaktadır. Kentsel güvenlik kavramı, günümüzde yalnızca askeri ve polisiye tedbirle alınacak önlemleri değil; kentte yaşayanların talep ve beklentilerine göre şekillenecek önleyici ve koruyucu tedbirlerin tümünü ifade etmektedir.

İnsanlık açısından yaşamsal bir öneme sahip olan güvenlik kavramı, tarihsel süreç içerisinde oldukça hızlı bir değişim geçirmiştir. İnsanlığın ilk dönemlerinde tehlikeden kaçış, saklanma yerleri, bariyerler gibi daha çok savunma odaklı alınan güvenlik tedbirleri, toplu yaşama geçişle birlikte önemini daha arttırmış ve daha organize şekilde alınmaya çalışılmıştır. İnsanların, kendilerinin ve mallarının güvenliklerini daha iyi şekilde sağlanacağı düşüncesi ile toplu yaşama geçmelerinin en önemli nedenlerinden birini oluşturmaktadır. Toplumsal hayatta insanlar güvenli bir ortamda yaşamak ister ve güvenlik nedeniyle mallarını bile bırakarak bugün Suriye ve Afganistan örneklerinde olduğu gibi farklı ülkelere ve kentlere göç edebilir. Bu nedenle kentsel güvenlik insan hayatında yaşamsal öneme sahiptir.

Tarihsel süreç içerisinde değişime uğrayan güvenlik kavramı, günümüzde yalnızca askeri ve polisiye tedbirle alınacak önlemleri değil; kentte yaşayanların talep ve beklentilerine göre şekillenecek önleyici ve koruyucu tedbirlerin tümünü ifade etmektedir. Toplumsal yaşamda devletler, hükümetler ve yerel yönetimler dâhil, nüfusun sağlık, güvenlik ve genel refahını korumaktan sorumludurlar. Güvenliğe yönelik tehditlerin çeşitlenmesi ve farklı alanlarda yoğunlaşması ile askeri ve polisiye varlığa dayanan klasik güvenlik kavramsallaştırması çözümsüz kalmaktadır. Modern dönemde dost-düşman ayrımına dayalı dışsal bir tehdit olan güvenlik sorunları artık bizzat kentlerin ürettiği sorunlara paralellik taşımaktadır. Güvenlik sorunlarının günümüzde kentlerde artması, yeni şekiller alması ve çeşitlenmesi dolayısıyla “kentsel güvenlik” kavramı kullanılır olmuştur.

Bir değişim ve dönüşümü ifade eden “Kentsel Güvenlik” kavramı, günümüzde yalnızca askeri ve polisiye tedbirle alınacak önlemleri değil; kentte yaşayanların talep ve beklentilerine göre şekillenecek önleyici ve koruyucu tedbirlerin tümünü ifade etmektedir. Kentte yaşayanların güvenlik beklentileri, özgürlük sınırını aşmadan sağlanabilecek koruyucu tedbirlerin belirlenmesi, kentsel güvenlik hizmetlerinin etkinlik ve verimliliğinin artırılması açısından önem arz etmektedir. Bu noktada bir yerleşim biriminin güvenli olarak ifade edilebilmesi açısından o kentte yaşayanların güvenlik algısının belirlenmesi önem taşımaktadır. Bu tez çalışması ile de Türkiye’nin nadide turizm kentlerinden biri olan Antalya’da yaşıyan vatandaşların güvenlik algısı tespit edilmeye çalışılmıştır.

Doğu Akdeniz ticaretinde önemli bir konuma sahip olan Antalya, doğal ve korunaklı limanı ile stratejik ve ekonomik öneme sahip olması ve cumhuriyetin ilanından yaklaşık 50 yıl sonra turizm potansiyelinin ortaya çıkması ile hızla kentleşmeye başlamıştır. Yüzyıllar boyunca tarım, ticaret ve iklimi nedeniyle birçok uygarlığa ev sahipliğı yapmış olması nedeniyle her toplumun tarihsel izlerini taşıyan kent, 1950’li yıllarla birlikte kentleşmeden nasibini almış ve nüfusu hızla artarak günümüzde yaklaşık 2.500.000’u aşmış ve ülkemizin hızlı büyüyen ve en önemli turizm merkezlerinden biridir. Antalya nüfusu kentleşme kavramı ve kentlerin nüfus artış hızları bağlamında değerlendirildiğinde Antalya ekonomisinin de 3T ekonomisi yani “Turizm, Tarım, Ticaret” sektörleri üzerine yoğunlaştığı ve 1950’lerden sonra hızla göç alarak büyümüş ve Türkiye’nin diğer göç alan illeri gibi hazırlıksız yakalanarak gecekondulaşma olgusu ortaya çıkarak kent kuzeye doğru genişlemiştir. Ancak Antalya’da bu olgu zamanla etkinliğini yitirmiş ve düzenli yerleşimlerin gecekondulaşmanın önüne geçtiğı söylenebilir. Türkiye’nin 5. en yüksek artış hızına sahip olan Antalya’da çoğu zaman yönetsel kurumların bu nüfus artışına uyumu geriden gelmekte, bu nedenle sosyal, ekonomik, yönetsel sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu tez ile de Antalya’da yaşayan vatandaşların kentsel güvenlik algıları belirlenerek yönetsel kurumlara alanında özgün referans bir çalışma planlanmıştır.

Güvenli kentler konusunda yapılan araştırmaların yabancı dilde olması, Türkiye’de sadece suç odaklı çalışmaların yapılmış olması, çalışmada istatistiki kaynakların çoğunun internet ortamında bulunması, yazılı kaynakların az olması, yapılan sınırlı araştırmalar, kurumların çoğu istatistik bilgilerini paylaşmamaları, kurumların “kent güvenliğı” algısını sadece polis ve jandarma teşkilatıyla sınırlı tutmaları, kent güvenliğı konusunda yeterince araştırma yapılmaması, üniversitelerin kurulu bulunduğu kentin güvenliğine yeterince önem vermemeleri bu çalışmada başlıca sorun olarak görülmektedir. Ayrıca, yerel yönetimler ve merkezi yönetimin sundukları kamu hizmetleri kentlerin güvenliğini sağlama ve artırma

yönünde çare olamamakta, pahalı bir hizmet olan güvenliği sağlamada yerel yönetimler bütçe ayırmakta zorlanmakta ve merkezi yönetim ise bölgelerin ihtiyaçlarına göre değil, standart bir güvenlik anlayışını devam ettirmekte ısrarcı davranmaktadır.

3.2. Araştırmanın Önemi ve Kapsamı

Küresel dünyada insanların toplu olarak yaşadığı kentler, önemini her geçen gün daha da artırmaktadır. Sağlık, eğitim, iş, barınma ve diğer tüm ihtiyaçlarını karşılayabildikleri kentlerde en büyük sorunlardan birini güvenlik oluşturmaktadır. Güvenlik sadece polisiye tedbirlerle alınan bir önleme uygulaması olmayıp, kentte yaşayanların beklentilerine göre şekillenebilecek bir önleyici ve koruyucu tedbirler bütünüdür. Kent sakinlerinin güvenlik beklentileri, özgürlük sınırını aşmadan sağlanabilecek koruyucu tedbirlerin belirlenmesi, güvenlik hizmeti sunan birim yöneticilerinin bu hizmeti alanların beklentilerini ne derece önemsediklerini tespit edilmesi ile mümkün olmasına rağmen yöneticiler bu konuda bir çalışma yapmamaktadır.

Kentsel güvenlik konusu, Türkiye’de henüz tanımlanmamış sorun alanlarından biri olup, strateji belgelerine girmemiştir. Literatürde kentsel güvenlik üzerine gerçekleştirilen tartışmalar büyük çoğunlukla suç ve asayiş üzerinden ilerlemekte ve belediyeçilik, yönetim, alt yapı, sağlık, iş güvenliği, özel güvenlik, gıda güvenliği ve çevre konularında güvenlik anlayışı üzerinde çok fazla durulmamaktadır. Tüm bu konular aslında birbirleri ile ilişkili olup birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu açıdan öncelikle kent yönetimlerinde zihinsel bir dönüşüm gereklidir ve acilen kentsel güvenlik politikası oluşturulmalıdır. Kentsel güvenlik konusunda aktif katılımlı bir yerel yönetim uygulaması yaşama geçirilmelidir.

Toplumsal yaşamda dünyanın her ülkesinde insanlar güvenli bir ortamda yaşamak istemektedirler. Son yıllarda ortaya çıkan yeni terör örgütleri, yeni güvenlik açıkları ve nüfusun artışıyla kentlerin güvenliğinin sağlanması daha da önemli bir şekilde tekrar gündeme gelmiştir. Dünyada kabul gören araştırmalar sonucunda hazırlanan raporlarla güvenli kent olarak ilan edilen kentlerin bu sıralamaya nasıl girdiği, hangi kriterlerin yer aldığı oldukça önemlidir ve bu tür kriterler gelişmekte olan ülkelerin kentleri için bir rehber niteliğindedir. Ancak gelişmekte olan ülkelerin kendine özgü sorunları bağlamında kentsel güvenliğin kentin hemen her unsuruna ilişkin bütüncül bir güvenlik anlayışıyla ele alınması gerekmektedir.

3-14 Haziran 1996 tarihleri arasında İstanbul'da "Herkes yeterli konut" ve "Kentleşen bir dünyada sürdürülebilir insan yerleşmelerinin geliştirilmesi" temaları üzerinde gerçekleştirilen Habitat II. Konferansı, yerleşimlerin daha güvenli, daha sağlıklı ve yaşanabilir, adaletli, sürdürülebilir ve üretken yapma hedefleri çerçevesinde;

kentlerde yaşayan insanların yaşam kalitelerinin iyileştirilmesi, düzensiz nüfus değişimleriyle, kentlerdeki barınma imkânlarından yoksun kalmaya, fakirliğin ve işsizliğin artmasına, artan güvensizlik ve şiddet ortamlarına, çevresel kirlenme, bozulma ve afetlerden artan oranda etkilenmeye dikkat çekilmiştir. 17-20 Ekim 2016 tarihleri arasında gerçekleştirilen Habitat III Konferansı'nda ise; kentsel güvenliğe özel bir önem gösterilerek; gıda güvenliği ve beslenme, toplumun tamamını etkisi altına alabilecek tarzda salgına dönüşebilecek HIV/AIDS, tüberküloz ve sıtma ile mücadele, insanların eğitimi, toplumun sağlık ve refahı artırarak güvenliği sağlayabilme, ayrımcılığın ve şiddetin her şeklini ortadan kaldırılması amaçlanmıştır.

Bir yerin kendine has özellikleri, ulus-devletin toplumunun ve kültürününkinden çok daha önemli olup; bulunduğu bölgede barışı ve güvenliği sağlamak için stratejiler geliştirmede önemli bir husus teşkil etmektedir. Son çeyrek yüzyılda, büyükşehir bölgesinin ve kentsel mahallelerin özelliklerinin, kentsel yaşamın kalitesi, uluslararası barış ve güvenlik sürecini giderek daha fazla etkilediği bir dönem olmuştur. 1980 sonrası artan turizm faaliyetlerinden dolayı Antalya'da nüfus artışı Türkiye ortalamasından yüksek bir şekilde gerçekleşmiş ve kentleşme hızlı bir şekilde artmıştır.

Küresel çapta kentsel güvenliğe gösterilen özel önem bu çalışmada Türkiye'nin küresel çapta ünlü, ülkemizin en fazla turist alan illerinden biri olan Antalya'nın kentsel güvenliği açısından rehber teşkil edebilecek bir çalışmayla da hazırlanmak istenmiştir. Antalya'nın kentleşmesi "Turizm Kentleşmesi"dir. Tüm hususlar dikkatle incelendiğinde turizm kentleşmesi olan kentte güvenliğin sağlanması ancak kent sakinlerinin de katılımıyla gerçekleşecek ortak çözüm arayışlarıyla mümkün olacaktır. Çalışma bu hususu önemle vurgulamaktadır. Tarihin ilk dönemlerinde ticaret ve limanlarıyla ünlü kıyı kentleri günümüzde, Antalya, turizmiyle sadece Türkiye'de değil, tüm dünyada tanınır bir marka olabilmişlerdir. Bu marka kentlerde meydana gelebilecek en küçük bir güvenlik veya afet riski tüm ülkeyi etkilemekte, dünyada dikkatleri üzerine çekebilmektedir. Bu nedenle, Antalya'nın güvenlik tedbirleri konusunda alacağı tedbirler ülke vizyonu açısından son derece önem taşımaktadır.

1980 sonrası Antalya'da kent güvenliğinin sağlanması amacıyla güvenlik anlayışının sadece emniyet boyutuyla değil aynı zamanda asayiş, trafik, sağlık, gıda ve özel güvenlik başta olmak üzere diğer kamu hizmetlerinin de kent güvenliğine yönelik boyutları bu çalışma kapsamında irdelenmektedir. Çalışma kapsamında istatistikler, resmi kurumlar tarafından tespit edilen sorunlar ve alınan tedbirler incelenmekte, kamu hizmetlerinin sunumunda kurumların görevi olmasına karşın eksik kalanların çeşitleri araştırılmakta, kamu

hizmetlerinin genel bir portresi çıkarılıp yaşanan değişim ortaya konulmakta, gerekli güvenlik hizmetleri tespit edilip bunların ne derecede karşılandığı irdelenecektir. Bütüncül bir bakışla, çalışmada kentlerde yaşayan insanların karşılaşılabileceği her tür risk ile suça karşı alınan ve alınması gereken tedbirler açısından merkezi yönetim ve yerel yönetimlerin sunduğu kamu hizmetlerinin iyileştirilmesine yönelik bilimsel bir analiz yapılmıştır.

3.3. Araştırmanın Amacı

Tarih boyunca insanlar her zaman kendilerini güvende hissettikleri mekânlarda yaşamış, çoğunluğa uyarak hareket etmişlerdir. İnsanlık tarihi bakımından önemli bir dönüm süreci olan Sanayi Devrimi sonrasında kırsalda geçim sıkıntısı yaşayan insanların kente göç etmesi ile kentleşme hızı önemli bir oranda artmış, bu artış hızı ise toplumsal değişimle orantılı şekilde toplumların kültürel, ekonomik ve sosyal dengelerinin ve hatta aile yapısının değişimine neden olmuştur.

Geçmiş çağlarda tehlikelerden korunmak için birlikte yaşayan insanlar sanayii devrimi sonrasında ekonomik nedenlerle sanayileşmiş kentlerin ihtiyaç duyduğu işgücünü karşılamak üzere kentlerde yaşamaya başlamıştır. Uygarlığın başlangıcı olarak görülen kentleşme, günümüzde insanların iş, ticaret, eğitim, sağlık, sosyal imkânlar ve benzeri nedenlerden dolayı kentlerde yaşamaya mecbur bırakılması olarak düşünülebilir.

Modern çağda nüfusu yüz binler hatta milyonlarla ifade edilen kentlerde yaşayan insan kalabalığının birlikte yaşamaktan doğan sorunları da giderek artmaktadır. Milyonlarca insanın birlikte yaşadığı toplu mekânların düzenini sağlamak, iş, eğitim, sağlık ve bunların hepsinden daha önemlisi, güvenliklerini sağlamak büyük bir sorun haline gelmiştir. Bu nedenle de güvenlik, kentlerde yaşayan insanların en önemli ihtiyaçlarından biri haline dönüşmüştür.

Kentleri güvensiz kılan sorunlardan biri insanların güvenlik ihtiyacının kentlerde daha yoğun hissedilmesi çoğunlukla kentleşme süreçleri ve kentin nüfus hareketleriyle bağlantılı olarak ortaya çıkan “kentsel suç” tur. Araştırmaların büyük çoğunluğu kentlerdeki suç sayı ve türlerinin kent dışına işlenen suçlara nazaran arttığını göstermektedir. Kentlerde görülen gelir ve yaşam düzeyi dengesizlikleri, diğer refah düzeylerine karşı duyulan öfkeyi artırabilmekte, şiddet olaylarını ve norm dışı davranışları beslemektedir. Bu durum kentlerde işlenen suçları da artırmaktadır.

Kentlerin kalitesini artırmaya yönelik çeşitli projeler uygulanmaya çalışılsa da, teknolojinin ve tehditlerin artmasıyla adeta dünya çapında terör tehditleriyle karşı karşıya kalan ve kendini güvende hissetmeyen kent halkı, güvenlik tehlikesi ihtimaliyle huzursuz ve

yönetime olan güvenini yitirmiş halde üretim ve verimden uzak, uygar olmayan bir insan topluluğu haline gelecektir.

Artan güvenlik tehditleri günümüzde çözümü oldukça zor bir problem haline gelmiştir. Bu tehditlerle insanların toplu halde yaşadıkları kentlerde alınacak güvenlik tedbirleri ise geçmişe nazaran daha çeşitli ve güvenlik kuvvetlerinin yanı sıra diğer kamu kurumları, yerel yönetimler, sivil toplum örgütleri, meslek kuruluşları, kısaca toplumun tamamının desteği ve katılımıyla gerçekleştirilebilecektir. Bu anlamda kentsel güvenlik hizmetlerinin kalitesinin artırılması için kamu kurumlarının, sivil toplum kuruluşlarının ve vatandaşların güvenlik hizmetleri konusunda algı ve beklentilerinin belirlenmesi büyük önem taşımaktadır.

Yeni Kamu Yönetim anlayışı ile yönetişim kuramı çerçevesinde kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinde merkezi yönetimin dışında STK ve mahalli idareleri ön plana çıkarmakta ve kamu hizmetlerinin Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartında (Md.4) yer alan ve yerindelik ilkesine uygun olarak oluşturulmuş örgütler tarafından yerine getirilmesinin etkinlik ve verimliliği artıracığını vurgulanmaktadır. Kamu hizmetlerinin sunumundaki yeni yaklaşımlar, kent güvenliğini daha önemli hale getirmekte ve ön plana çıkarmaktadır.

Bir turizm kentleşmesi olarak değerlendirilebilecek Antalya'nın nüfusu bir yıl gibi kısa bir süre içerisinde önemli değişiklikler gösterebilmektedir. Kentsel suç ve kentsel güvenlikle ilgili tüm hususlar dikkatle incelendiğinde turizm kentleşmesi olan kentte güvenliğin sağlanması ancak kent sakinlerinin de katılımıyla gerçekleşecek ortak çözüm arayışlarıyla mümkün olacaktır. Artan turizm potansiyeli, ticaret ve limanlarıyla ünlü kıyı kentlerimizden biri olan Antalya, tüm dünyada tanınır bir marka haline gelmiştir. Antalya'da ortaya çıkabilecek bir güvenlik zafiyeti veya afet riski dünyada geniş yankı uyandıracak ve sadece Antalya'yı değil tüm Türkiye'ye leke sürebilecektir. Bu açıdan Antalya'nın güvenlik konusunda alacağı tedbirler ülke vizyonu açısından son derece önem taşımaktadır.

Bu çalışma ile küresel çapta kentsel güvenliğe gösterilen özel önem Türkiye'nin küresel çapta ünlü, ülkemizin en fazla turist alan illerinden biri olan Antalya'nın kentsel güvenliği açısından rehber teşkil edebilecek bir çalışmayla da hazırlanmak istenmiştir. Bu doktora tezi ile değişim ve gelişmeleri ele alıp kent güvenliğinin sağlanmasında kamu hizmetlerinin yereldeki yerinin ve öneminin daha iyi kavranabilmesi amacıyla bilimsel bir çalışma gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla çalışma sonucunda; merkezi ve yerel yönetimlerce sunulan kamu hizmetlerinin kent güvenliğinin sağlanmasındaki katkıları ele alınacak, güvenlik gereksiniminin geçmişe nazaran daha da arttığı günümüz Türkiye'sinde Antalya'nın kentsel anlamda güvenliğinin sağlanmasında sadece asayiş güvenliği değil, aynı zamanda trafik, gıda, sağlık, dijital ve altyapı güvenliği açısından alınan tedbirler

irdelenecektir. Bu çalışma ile Antalya kent güvenliği bir bütün olarak ele alınarak kamu hizmetleri açıklanacak, güvenlik gereksinimleri araştırılacak, karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri ele alınarak, değerlendirmeler yapılacaktır.

Sonuç olarak bu doktora tezi ile yeni kamu yönetimi anlayışı ile yönetim kuramı çerçevesinde Antalya’da kent sakinlerine sunulan güvenlik hizmetlerini araştırmak, bu hizmetlerin etkinliğini değerlendirmek ve vatandaşların güvenlik algısını ölçüp güvenlik hizmeti üreten kurum yetkililerinin verdikleri hizmetlerle ilgili farkındalıklarını belirlemek, bir kentin güvenli sayılabilmesi için kriterler geliştirebilmek ve daha etkin güvenlik yaklaşımları belirleyebilmek hedeflenmiştir.

3.4. Araştırmanın Veri Toplama Süreci

3.4.1. Araştırma Yöntemi

Çalışmada yeni bir terim gibi görünen “kent güvenliği” konusunda uluslararası araştırma ve incelemeler ele alınarak ülkemizdeki kentlerin, özellikle Antalya’nın kent güvenliği irdelenmiştir. Çalışmanın ilk bölümünün birinci kısmında kent kavramı ulusal ve uluslararası literatür üzerinden incelenmiş ve şehir kavramı ile farklılıkları ele alınmıştır. İlk bölümün ikinci kısmında ise kentleşme kavramı sebepleri ile birlikte ulusal ve uluslararası literatür üzerinden incelenmiş, Birleşmiş Milletler İnsan ve Çevre Konferansları’nda kentleşme konusu değerlendirilmiştir. Ardından da Türkiye’de ve Antalya’da kentleşme konuları incelenmiştir. İlk bölümün üçüncü kısmında ise Türkiye’de kentleşme sorunları ele alınmıştır.

Çalışmanın “Kentsel Güvenlik ve Antalya” başlıklı ikinci bölümünde ise kent ve güvenlik konusu detaylı bir şekilde irdelenmiş ve Antalya’da kentsel güvenlikle ilgili kamu kurum ve kuruluşları tarafından gıda, sağlık, asayiş, toplum ve trafik güvenliği konularında hazırlanmış bilimsel araştırmalar, raporlar, gazeteler, dergiler, önemli kurumların arşivlerinden elde edilen veriler, Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yayınlanan istatistiki bilgiler, Birleşmiş Milletler raporlar taranarak ikincil veriler ortaya konulmuştur.

İkinci bölümde Antalya’da kentsel güvenlikle ilgili incelenen ikincil veriler Antalya özelinde sunulan kentsel güvenlik odaklı kamu hizmetlerine ilişkin yetersiz görülmüş ve çalışmanın amacıyla uyusur şekilde bu veri açığını gidermek ve vatandaşların kentsel güvenlik algısını ölçmek üçüncü bölüm için alan araştırması gerçekleştirilmiştir. Buna yönelik alan araştırması için bir kentin güvenli sayılabilmesinde gerekli kriterlerin oluşturulması amacıyla Tez İzleme Komitesinde bulunan kendi alanlarında uzman öğretim üyesi hocalarla yapılan sık görüşmeler sonucunda veri toplama aracı olarak anket soruları hazırlanmıştır.

Hazırlanan anket soruları, Antalya nüfusunun yaklaşık yarısına tekabül eden üç büyük merkez ilçesinde ikamet eden katılımcılara yöneltilmiş ve katılımcıların güvenli kent algıları ölçülünerek çalışmanın üçüncü bölümünde yorumlanmaya çalışılmıştır.

3.4.2. Araştırma Veri Toplama Araçları

Araştırmanın veri toplama tekniği literatür taraması, rapor inceleme ve anket uygulamasıdır. Araştırmada bilimsel sonuçlara ulaşabilmek amacıyla detaylı bir literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Ardından Antalya’da kentsel güvenlik adına gerçekleştirilen kamu hizmetlerini doğru bir şekilde incelemek, Antalya’da kent sakinlerine sunulan güvenlik hizmetlerini araştırmak amacıyla kentsel güvenlikle ilgili hizmet veren kamu kurum ve kuruluşlarının hazırladığı proje ve hizmet raporları incelenmiştir.

Literatür taraması ve rapor incelemenin ardından kentsel güvenlik adına Antalya’da kamu kurum ve kuruluşlarının gerçekleştirdiği hizmetlerin etkinliğini değerlendirmek ve vatandaşların güvenlik algısını ölçüp güvenlik hizmeti üreten kurum yetkililerinin verdikleri hizmetlerle ilgili farkındalıklarını belirlemek, bir kentin güvenli sayılabilmesi için kriterler geliştirebilmek ve daha etkin güvenlik yaklaşımları belirleyebilmek amacıyla Tez İzleme Komitesinde bulunan hocalarla birlikte veri toplama aracı olarak anket formu hazırlanmıştır. Formun ilk bölümünde katılımcıların kentsel güvenlik algısını ölçen 14 soru yer almaktadır. Anketin ikinci bölümünde ise kentsel güvenlik sorunlarını içeren ve bu çalışma kapsamında önerilen kentsel güvenlik kriterlerinin temelini teşkil eden sorular yer almaktadır. Son bölümde ise demografik sorular bulunmaktadır.

3.4.3. Araştırma Evreni ve Örneklemi

Antalya, ülkemizin doğu Akdeniz ticaretinde önemli bir konumda bulunması, doğal ve korunaklı limanı ile stratejik ve ekonomik öneme sahip olması ile Cumhuriyet’in kurulmasının ardından hızla kentleşmeye başlamıştır. Her toplumun kendi tarihsel izlerini taşıyan kent, yüzyıllar boyunca tarım, ticaret ve iklimi nedeniyle birçok uygarlığa ev sahipliği yapmış ancak cumhuriyetin ilanından yaklaşık 50 yıl sonra turizm potansiyeli fark edilebilmiştir. Cumhuriyet’in kurulduğu yıllarda sadece kale-içi ve çevresinde yerleşimler görülen kentte, kent merkezi nüfusu 17.256 iken 20 Ekim 1935 yılında ikinci kez nüfus sayımı yapıldığında aradan geçen 8 yılsonunda kent merkezi nüfusu %33,24 artış göstermiş ve 22.993 olmuştur⁴⁷¹. İkliminin diğer bölgelere nazaran ılıman olması, tarımsal alanlarının elverişli olması ve liman kenti olması dolayısıyla

⁴⁷¹ Sönmez, 2011: 228, 282, 303.

kent, her zaman ilgi odağı olmuştur.

1950’li yıllardan sonra ülke çapında hızla ilerleyen kentleşmeden Antalya’da nasibini almış ve hızla nüfusu artarak 1960 yılında 50.963’e yükselmiştir⁴⁷². Her geçen gün nüfusu daha da artan kentte, 2018 TÜİK istatistiklerine göre toplam 2.426.356 kişi yaşamakta⁴⁷³ olup ülkemizin hızlı büyüyen ve en önemli turizm merkezlerinden biridir. 3T ekonomisi yani “Turizm, Tarım, Ticaret” sektörleri üzerine yoğunlaşan ekonomisinden dolayı Antalya nüfus artış hızı yüksek illerimiz arasındadır. 2020 yılında nüfus artış hızı 14,5 olarak gerçekleşmiştir. 2020 yılında nüfus artış hızı Türkiye ortalaması 5,5’tir. 2010 yılında 1.978.333 olan nüfus 2020 yılında 2.548.308 olmuştur. 2023 projeksiyonu ise Antalya nüfusunun 2.671.301, 2025 yılında ise 2.773.397 olacağını, nüfus artış hızının ise 20,3’e yükseleceğini göstermektedir.

Araştırma örnekleminin tespit edilmesinde Antalya’nın 3 büyük ilçesi dikkate alınmıştır. Bu ilçeler Kepez, Muratpaşa ve Konyaaltı ilçeleridir ve toplam 1.209.419 ‘luk bir nüfus bu 3 ilçede yaşamaktadır. Bu nüfus Antalya il nüfusunun yaklaşık yarısını oluşturmaktadır (%49,85). Aşağıdaki Tablo 3.1’de yer alan örneklem kotası hesaplama cetveli dikkate alınarak en az 685 kişilik bir örnekleme araştırmanın uygulanması planlanmış ve 704 katılımcıyla anket çalışması gerçekleştirilmiştir.

Tablo 3.1 Örneklem Kotası Hesaplama Cetveli

güven aralığı (p)	%95	%99	%99,90
ana kütle (N)	1209419	1209419	1209419
güven düzeyi ² (t ²)	3,8416	6,6564	10,7584
görülme oranı (p)	50	50	50
görülmemme oranı (q = 1-p)	50	50	50
hata payı ² (d ²)	25	25	25
Anakütle büyüklüğü bilinmiyorsa örneklem; $n=t^2pq/d^2$	384,16	665,64	1075,84
Anakütle büyüklüğü biliniyorsa örneklem; $n=(Nt^2pq)/(d^2(N-1)+t^2pq)$	384,0383	665,2744	1074,885

Antalya nüfusunun yaklaşık yarısı merkez ilçeler olan Konyaaltı, Kepez ve Muratpaşa’da ikamet etmektedir. Kepez’de 531.619 kişilik nüfusla en kalabalık ilçe iken Muratpaşa 495.688 kişi ile ikinci sırada ve Konyaaltı ise 182.112 kişilik nüfusu ile merkez ilçeler arasında son sıradadır. Merkez ilçelerde gerçekleştirilen alan araştırmasında bu oranlar da dikkate alınarak yapılan alan çalışmasında Kepez’den 301, Muratpaşa’dan 281 ve Konyaaltı ilçesinden de 103 kişi olmak üzere toplam 685 kişi ile anket yapılmıştır.

⁴⁷² Gönüllü, 2010: 117.

⁴⁷³ TÜİK.

Antalya Valiliği 2020 yılı verilerine göre nüfusun 1.903.745'i 18-64 yaş aralığındadır⁴⁷⁴. Yaş dağılımı konusunda resmi istatistikler çalışmadaki yaş dağılımı ile uyuşmadığından 18-64 arası yaş gurubu rassal olarak yapılmıştır. 65 yaş üstü grupta ise 62 kişi ile görüşme gerçekleştirilmiştir.

Tablo 3.2. 2019 Yılı Antalya Merkez İlçe Nüfus Dağılımı⁴⁷⁵

Antalya	2.426.356	%100		
Kepez	531.619	%21,91	43,95	301
Muratpaşa	495.688	%20,43	40,98	281
Konyaaltı	182.112	%7,51	15,07	103
Merkez ilçe toplamı ⁴⁷⁶	1.209.419	%49,85	100	685

Yaş dağılımı	Toplam nüfusa oranı	Uygulanacak Sayı
15-65	%67,62	463
65+	%9,06	62

Cinsiyet	Erkek Nüfusu	Erkek	Sayı	Kadın Nüfusu	Kadın	Sayı
Antalya	1.222.086	%50,37		1.204.270	%49,63	
Kepez	270.248	%50,83	153	261.371	%49,17	148
Muratpaşa	242.924	%49,01	138	252.764	%50,99	143
Konyaaltı	87.688	%48,15	50	94.424	%51,85	53
Merkez İlçeler Toplamı	600.860	%49,33	340	608.559	%50,67	345

Anket araştırmasının gerçekleştirildiği 2019 yılı verilerine göre 2.426.356 olan Antalya nüfusunun 1.222.086'sı erkeklerden ve 1.204.270'i kadınlardan oluşmaktadır. Nüfus kadın erkek oranlarının dikkate alınarak gerçekleştirilen alan çalışmasında Tablo 3.2'de görüldüğü üzere 340 erkek ve 345 kadına anket uygulaması yapılmıştır. En yüksek nüfusa sahip olan Kepez ilçesinden 153 erkek, 148 kadın; Muratpaşa'dan 138 erkek ve 143 kadın son olarak en düşük nüfusa sahip merkez ilçe olan Konyaaltı'ndan 50 erkek ve 53 kadın ile anket görüşmesi gerçekleştirilmiştir.

⁴⁷⁴ Antalya Valiliği. <http://www.antalya.gov.tr/antalyanin-2020-yili-nufusu-belli-oldu> (Erişim tarihi: 14.05.2020)

⁴⁷⁵ <http://tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>, (erişim tarihi: 07.06.2019)

⁴⁷⁶ <https://www.nufusu.com/il/antalya-nufusu>, (erişim tarihi: 09.06.2019), <http://tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>, (erişim tarihi: 09.06.2019)

3.4.4. Ölçeklerin Geçerliliği ve Güvenilirliği

Araştırmada katılımcılara yöneltilen soruları içeren anket formu üzerinden pilot bir uygulama yapılmıştır. Bu bağlamda Örneklemin %12'si üzerinden (86 anket) güvenilirlik testleri gerçekleştirilmiştir. Sorular arasında olumlu ifadeler içeren bölümler ve olumsuz ifadeler içeren bölümler ayrı ayrı olmak üzere iki ayrı test uygulanmıştır. Her iki bölümde de %75 civarında bir güvenilirlik tespit edilmiştir. Uygulamada en doğru sonuçları veren Cronbach's Alpha yöntemi tercih edilmiştir. Cronbach's Alpha değeri 0,774 olarak tespit edilmiş olup kabul edilebilir düzeydedir.

3.5. Araştırma Bulguları

3.5.1. Bulguların Değerlendirilmesi

Günümüzde kentsel güvenlik kavramı çok boyutlu bir kavrama dönüşmüştür. Bu bağlamda çalışmada güvenlik sadece asayiş anlamında değerlendirilmemiş anket katılımcılarına yöneltilen sorularda asayiş güvenliğinin yanı sıra gıda güvenliği, çevre güvenliği, sağlık güvenliği, toplum güvenliği, trafik güvenliği gibi kentsel güvenliğin tüm boyutları birlikte değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Araştırma kapsamında nicel bulgular; demografik açıdan, kentsel güvenlik algısı ile kentsel güvenlik boyutları olan toplum güvenliği, çevre güvenliği, gıda güvenliği, sağlık güvenliği, asayiş güvenliği, trafik güvenliği açısından değerlendirilmiştir. Araştırmada elde edilen veriler frekans analizine tabi tutulmuştur. Ayrıca demografik verilerin kentsel güvenlik algısı ve boyutları ile ilişkisi çapraz tablolar yoluyla analiz edilmiştir.

3.5.1.1.Frekans Değerleri

Antalya, ülkemizin doğu Akdeniz ticaretinde önemli bir konumda bulunması, doğal ve korunaklı limanı ile stratejik ve ekonomik öneme sahip olması, ikliminin diğer bölgelere nazaran ılıman olması, tarımsal alanlarının elverişli olması ve liman kenti olması dolayısıyla kent, her zaman ilgi odağı olmuş ve Cumhuriyet'in kurulmasının ardından özellikle 1950'li yıllardan sonra hızla kentleşmeye başlamış ve nüfusu günümüzde 2,5 milyonu aşarak en hızlı kentleşen illerimiz arasında yer almaktadır.

Antalya nüfusunun yarısına yakını merkez ilçelerden olan Kepez, Muratpaşa ve Konyaaltı'nda yaşamaktadır. Araştırma örnekleminin tespit edilmesinde Antalya'nın bu 3 büyük ilçesi dikkate alınmış ve anket araştırması bu ilçelerde yaşayan 685 kişilik bir örnekleme araştırmanın uygulanması planlanmıştır ve 704 katılımcıyla anket çalışması gerçekleştirilmiştir.

Antalya	Kent Nüfusu		N= 704 Katılımcı					
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	18-29 Yaş	30-40 Yaş	40-64 Yaş	65+ Yaş
	%49,63	%50,37	%50,1	%49,9	%23,3	%43,8	%24,1	%8,8

2019 TÜİK verilerine göre Antalya nüfusunun %50,37'si erkek ve %49,63'ü kadınlardan oluşmaktadır. Alan araştırmasına katılan 704 katılımcıdan 353 kişi (%50,1) kadın, 351 kişi (%49,9) erkektir. 704 katılımcıdan 164 kişi (%23,3) 18-29 yaş aralığında, 308 kişi (%43,8) 30-40 yaş aralığındadır, 170 kişi (%24,1) 40-65 yaş aralığındadır, 62 kişi (%8,8) 65+ yaş aralığındadır. Hem cinsiyet hem de 65 yaş üzeri katılımcılara ilişkin kota gerekleri dikkate alınmıştır.

704 katılımcıdan 435 kişi (%61,8) evli, 269 kişi (%38,2) bekârdır. 704 katılımcıdan 314 kişinin (%44,6) çocuğu bulunmamaktadır. 144 kişinin (%20,5) 1 çocuğu, 168 kişinin (%23,9) 2 çocuğu, 62 kişinin (%8,8) 3 çocuğu ve 16 kişinin (%2,3) 4' veya daha fazla çocuğu vardır.

704 katılımcıdan 180 kişi (%25,6) lise mezunu, 145 kişi (%20,6) Ortaokul mezunu, 110 kişi (%15,6) İlkokul mezunu, 104 kişi (%14,8) Meslek Lisesi mezunu, 88 kişi (%12,5) Üniversite (Normal) mezunu, 33 kişi (%4,7) Önlisans mezunu, 18 kişi (%2,6) Lisansüstü mezunudur. Bu oranlara göre katılımcıların genel olarak eğitim düzeyinin yüksek olduğu ifade edilebilir.

Türkiye'nin küresel çapta ünlü, ülkemizin en fazla turist alan illerinden biri olan Antalya'nın kentleşmesi "Turizm Kentleşmesi"dir. Bu açıdan turizm gelirleri Antalya'nın ekonomisinin ana kolonlarından birini oluşturmaktadır. Verimli tarım arazilerine sahip olması ve ilkim koşullarının da olumlu etkisi ile bir diğer önemli gelir kaynağını da tarım ekonomisi oluşturmaktadır. Ayrıca Antalya'nın Doğu Akdeniz'in güvenli limanlarından biri olması ve uluslararası ticaret açısından stratejik bir konumda yer alması nedeniyle üçüncü önemli gelir kaynağı da ticaret oluşturmaktadır. Antalya ekonomisindeki bu çeşitlilik iş olanaklarını arttırmakta ve kentleşmeyi hızlandırmaktadır. Nitekim alan araştırması sonuçları bu durumu destekler niteliktedir.

Araştırmaya katılan 704 katılımcıdan: 495 kişi (%70,3) eve en çok kendilerinin gelir getirdiğini, 209 kişi (%29,7) başkasının getirdiğini belirtmiştir. 704 katılımcıdan eve en çok başkası gelir getiriyor (209 kişiye) diyenlere sorulduğunda, eve en çok gelir getirenlerden 119 kişi (%56,9) İşçi Hizmetli (düzenli), 22 kişi (%10,5) Yönetici Olmayan Memur-Teknisyen-Uzman, 12 kişi (%5,7) İşçi Hizmetli (parça başı), 12 kişinin (%5,7) ise Ustabaşı Kalfa - Kendine Bağlı Çalışanı Olan sınıfında olduğu görülmüştür.

704 katılımcıdan eve en çok başkası gelir getiriyor (209 kişiye) diyenlere sorulduğunda eve en çok gelir getirenlerden 57 kişi (%27) Lise (Normal) mezunu, 44 kişi (%27,3) İlkokul Mezunu, 41 kişi (%19,6) Ortaokul Mezunu, 25 kişi (%12) Lise (Meslek) mezunudur.

704 katılımcıdan 227 kişi (%32,2) düzenli işçi, 79 kişi (%11,2) İşsiz/Ev Kadını - Ek Gelir Yok Yardım Almıyor, 75 kişi (%10,7) Öğrenci (gelir getirici bir işi olmayan), 68 kişi (%9,7) İşçi Hizmetli (parça başı), 35 kişi (%5) Yönetici Olmayan Memur-Teknisyen-Uzman, 31 kişi (%4,4) Esnaf, 28 kişi (%4) Ücretli Nitelikli Uzman (avukat, doktor, mühendis).

3.5.1.2. Antalya’da Kentsel Güvenlik Algısı

Alan çalışmasında katılımcıların kentsel güvenlik algılarına yönelik öncelikli olarak demografik veriler ve kentsel güvenliğe dair genel görüşleri sorulmuştur. Demografik veriler ve kentsel güvenliğe dair bu genel soruların üzerine katılımcılara kentsel güvenliğin farklı boyutlarına dair sorular yöneltilmiştir. Bu sorularda katılımcıların toplum güvenliği, çevre güvenliği, sağlık güvenliği, trafik güvenliği ve asayiş güvenliğine dair görüşleri alınmıştır. Son olarak da elde edilen veriler ışığında çapraz tablolarla yorumlanmaya çalışılmıştır.

Alan çalışmasında katılımcıların kentsel güvenlik algılarına yönelik olarak katılımcılara; Antalya’da yaşamaktan memnun olup olmadıkları ve gerekçeleri, kenti tanıtmaya ilişkin düşünceleri, kenti diğer kentlere göre güvenli bulup bulmamaları ve gerekçeleri, yaşadıkları ilçeyi güvenli bulup bulmadıkları ve gerekçeleri güvenlik kavramının katılımcılarda çağrıştırdığı ifadelere dair sorular yöneltilmiştir. Ayrıca Antalya’ya dair şikâyetçi oldukları ilk üç konu, kent güvenline dair şikâyetçi oldukları ilk üç konuyu belirlenen başlıklar altında sıralamaları istenmiş ve Antalya’nın en büyük polisiye suç sorunu hakkındaki görüşleri sorulmuştur. Ardından katılımcılara gündelik yaşamda kendilerini güvende hissedip hissetmedikleri sorulmuş ve kentin toplumsal sorunlarına ilişkin görüşleri alınarak son üç yıl içerisinde bir suçtan mağdur olup olmadıkları, emniyet teşkilatına müracaatta bulunup bulunmadıkları ve müracaat gerekçeleri sorulmuş; kentte kendilerini güvende hissetmeleri için dikkat ettikleri kriterleri belirtmeleri istenmiştir. Alan araştırmasında elde edilen veriler aşağıda yer almaktadır.

Araştırmaya katılan vatandaşlara öncelikli olarak ne kadar süredir Antalya’da yaşadıkları soruldu. Tablo 3.3’te görüleceği üzere ankete katılan 704 Türk vatandaşından 266’sı (%37,8) 4-7 yıldır Antalya’da yaşamaktadırlar. Katılımcıların sadece 77’si (%10,9) doğma büyüme Antalyalıdır. Toplam 704 kişinin %89,1’i (627 kişi) kente daha sonra göç etmiştir.

Tablo 3.3 Antalya’da Yaşanan Süre

	Katılan	Yüzde
4-7 Yıl	266	37,8
7-10 Yıl	181	25,7
10 Yıl +	118	16,8
Doğma, Büyüme Antalyalıyım	77	10,9
1-3 Yıl	62	8,8
Toplam	704	100

Kentlerin kuruluşundan itibaren barındırdıkları nüfus yoğunluğunun her geçen yıl daha da artmasıyla, özellikle sanayileşme sonrası, kentlere olan göç yoğunluğu ekonomik nedenlere bağlı olarak plansız bir şekilde büyüyen kentlere yaşanan göçün etkisiyle ortaya çıkan büyükşehirlerde oldukça kozmopolit bir nüfus yapısı meydana gelmektedir. Türkiye’de de 1950 yılına kadar yavaş seyreden kentleşme olgusu, 1950’li yıllardan itibaren ivme kazanmış ülke çapında hızla ilerleyen kentleşmeden Antalya’da nasibini almış ve yoğun göç alması neticesinde nüfusu hızla artmıştır. Her geçen gün nüfusu daha da artan kentte, 2018 TÜİK istatistiklerine göre toplam 2.426.356 kişi yaşamakta⁴⁷⁷ olup ülkemizin hızlı büyüyen ve en önemli turizm merkezlerinden biri haline gelmiştir. Tablo 3.3’te ankete katılanlardan sadece %10,94’ü doğma büyüme Antalyalı olduğunu belirtmiştir. Ulaşılan bu sonuç Antalya’nın göç olgusunun üzerinde önemle durulması gerektiğinin kanıtıdır. Göç ve kentsel güvenlikle ilgili katılımcıların görüşlerine çalışmanın sonraki bölümlerinde detaylı olarak yer verildiği için bu kısımda göç ve göçün neden olabileceği kentsel güvenlik sorunları üzerinde durulmayacaktır.

Katılımcıların Antalya’da yaşama süreleri ele alındıktan sonra ikamet ettikleri ilçeler sorulmuş ve Tablo 3.4 oluşturulmuştur. Tabloya göre katılımcıların %42,9’una tekabül eden 302’si Kepez’de; %42,2’sine tekabül eden 297’si Muratpaşa’da ve %14,9’u olan 105’i de Konyaaltı’nda ikamet etmektedir. 1950li yılların ardından Antalya’da yaşanan yoğun kentleşme sonucunda kentin kuzeye doğru genişlediği belirtilmişti. Özellikle yoğun yaşanan göçün ardından plansız kentleşmeyle birlikte kentin kuzey bölgelerinde gecekondu mahalleleri oluşmuş ve kente göç edenler bu bölgelere yerleşmişlerdir. Tablo 3.3’te katılımcıların %90’ına yakını kente sonradan yerleştiği ortaya çıkmıştı. Tablo 3.4 ile birlikte değerlendirildiğinde katılımcıların yarıya yakının kentin kuzey kısmında yer alan, 1950’li yıllardan sonra oluşmaya ve hızla gelişmeye başlayan Kepez ilçesinde ikamet ediyor olmaları anlamlıdır.

⁴⁷⁷ Tük, 2021.

Tablo 3.4 İkamet Yeri

	Katılan	Yüzde
Kepez	302	42,9
Muratpaşa	297	42,2
Konyaaltı	105	14,9
Toplam	704	100

Kentsel güvenlik ile suç oranlarının yüksekliği veya düşüklüğü genel yaşam kalitesinin düşük veya yüksek oluşu ile önemli ölçüde ilişkilidir. Bir önceki bölümde TUIK verilerine göre Antalya'nın yaşam memnuniyeti açısından Tablo.2.2'de de görüldüğü üzere ülke genelinde bir artış olduğu görülmekte olup; bu durum, sivil katılım, sağlık ve sosyal yaşam konusunda da alt sıralarda yer alan Antalya için tesadüfi bir durum değildir ve genel yaşam memnuniyetinin güvenlik, sosyal yaşam gibi boyutlarla büyük oranda ilişkili olduğunun göstergesidir. Bu gerekçe ile alan araştırmasında katılımcılara Antalya'da yaşamaktan memnun olup olmadıkları sorulmuştur. Ankete katılanların 631'i (%89,8) Antalya'da yaşamaktan memnundur. 73'ü (%10,2) ise memnun olmadığını ifade etmiştir.

Tablo 3.5 Antalya'da Yaşamaktan Duyulan Memnuniyet

	Katılan	Yüzde
Evet	632	89,8
Hayır	73	10,2
Toplam	704	100

Katılımcılara “Antalya'da yaşamaktan memnun musunuz?” sorusu sorulduğunda; TUIK verilerinin aksine ankete katılanların yaklaşık %90'ı Antalya'da yaşamaktan memnu olduklarını belirtmişlerdir. Katılımcılara Antalya'da yaşamaktan memnun olmama gerekçeleri sorulduğunda ise; 20 kişi fazla iş imkânının bulunmadığını, 19 kişi havaların aşırı sıcak olduğunu, 8 kişi pahalı bir kent olduğunu, 8 kişi halkın kaba olduğunu ve kültürlerinin farklı olduğunu ve 4 kişi de hırsızlığın fazla olduğunu belirtmiş; 13 kişi ise diğer seçeneğini işaretlemiştir.

Tablo 3.6. Katılımcıların Antalya'da Yaşamaktan Memnun Olmama Gerekçeleri

	Katılan	Yüzde
Memnun Olanlar	632	89,8
Aşırı sıcak	19	2,7
Pahalı bir şehir	8	1,1
Fazla iş imkânı yok	20	2,8
Halkı kaba, kültürleri farklı	8	1,1
Hırsızlık çok fazla	4	0,6
Diğer	13	1,8
Toplam	704	100

Ülkemizin doğu Akdeniz ticaretinde önemli bir konumda bulunan Antalya, doğal ve korunaklı limanı ile stratejik ve ekonomik öneme sahip olması ile Cumhuriyet'in kurulmasının ardından hızla büyümeye ve kentleşmeye başlamıştır. Tarih boyunca birçok topluma ev sahipliği yapan ve bu toplumların her birinin kendi tarihsel izlerini taşıyan kent, yüzyıllar boyunca tarım, ticaret ve iklimi dikkat çekmiş ancak cumhuriyetin ilanından yaklaşık 50 yıl sonra turizm potansiyeli fark edilebilmiştir. İkliminin diğer bölgelere nazaran ılıman olması, tarımsal alanlarının elverişli olması ve liman kenti olması dolayısıyla kent, her zaman ilgi odağı olmuştur.

Katılımcıların Antalya'dan memnuniyetsizlik nedenleri ortaya çıkarıldıktan sonra katılımcılara Antalya'yı hiç bilmeyen birine bu şehri tanıtmak istediklerinde kullanacakları anahtar ifadeler sorulmuştur. Ankete katılanların 212'si (%30,1) kentten memnun ve kenti sevdiğini belirtmiş, 186'sı (26,4) kentin turizmle anlatılabileceğini, 112'si (%15,9) kentteki aşırı sıcaktan bahsedeceğini, 81 kişi (%11,5) olumsuz yönlerinin çok olduğunu, 71 kişi (%10,1) kentin doğal güzelliklerini ve 42 kişi (%6) her şeyin bulunabileceği modern bir kent aradığınız her şeyi bulabileceğinizi söylemiştir.

Tablo 3.7. Kenti Tanıtmaya İlişkin Anahtar İfadeler

	Katılan	Yüzde
Kentten Memnun, Mutlu, Kenti seviyor	212	30,1
Turizm	186	26,4
Aşırı Sıcak	112	15,9
Olumsuz Yönleri çok	81	11,5
Doğal Güzelliklere sahip kent	71	10,1
Modern Bir Kent, Aradığın Her şey Bulunabiliyor	42	6,0
Toplam	704	100

Katılımcılara Antalya hakkında yöneltilen sorular, Antalya'nın güvenli bir kent olup olmadığı ile ilgili ipuçları ortaya çıkarmaktadır. Örneğin katılımcılara Antalya'da yaşamaktan memnun olmama gerekçeleri sorulduğunda katılımcıların hırsızlık oranlarının fazla olması, halkının kaba olmasını belirtmeleri katılımcıların güvenlik konusunda duydukları endişeyi ortaya çıkarmaktadır. Kentsel güvenlik kısaca; bir kentin sınırları içerisinde başta vatandaşların ve kentte yaşayan diğer insanların can güvenliğinin ve huzurunun sağlanması, devlete veya kişilere ait malların korunması, kanun ve düzenin korunup anarşi ortamının bulunmadığı durumu içermektedir.

İnsanlık açısından güvenlik kavramı oldukça derece hızlı bir değişime uğramış ve en önemli unsurlardan olmuştur. İnsanların avcı toplayıcı yaşantıdan yerleşik hayata geçip tarım ve zanaatla uğraşmaya başlamasıyla güvenlik gereksinimi, önemini daha da artırmıştır.

Nitekim insanların toplu yaşam kurallarını kabul etmesinin en önemli nedenlerinden biri de yönetimin kendilerini ve mallarının güvenliklerini sağlayacağı düşüncesi oluşturmaktadır. Büyüyen kentlerin korunması, belli kurallar dâhilinde işleyişi ve yönetimi, sürdürülebilir kalkınma ve toplumsal yaşamın sağlıklı devam ettirilebilmesi için kent güvenliği son derece önemli bir unsur haline dönüşmüştür. Gerek yaşadıkları kentlerden ya da kırsal kesimden Antalya'ya göç eden ya da tatil için Antalya'ya gelen yerli ve yabancı kişilerin Antalya'yı tercih etmelerinde kendilerini bu kentte güvenli hissetmeleri önemli bir unsurdur.

Katılımcıların Antalya il ilgili görüşler bu şekilde alındıktan sonra katılımcılara Antalya'yı diğer şehirlere göre güvenli bulup bulmadıkları sorulmuştur. Aşağıdaki Tablo 3.8'e göre ankete katılanların 683'ü (%97) Antalya'yı diğer kentlere göre daha güvenli bulmaktadır. Katılımcıların yalnızca %3'ü yani 21'i Antalya'yı diğer kentlere göre güvenli bulmamıştır.

Tablo 3.8 Antalya'yı Diğer Şehirlere Göre Güvenli Bulup Bulmama

	Katılan	Yüzde
Evet	683	97,0
Hayır	21	3,0
Toplam	704	100

Antalya'yı diğer şehirlerle karşılaştırıldığında güvenli olarak görmeyen bu 21 kişiye güvenli bulmamalarının gerekçeleri sorulmuştur. Tablo 3.75'e göre Antalya'yı diğer şehirlere göre daha güvenli bulmayanlardan 9 kişinin (%42,9) gerekçesi hırsızlığın fazla olması, 4 kişinin (%19) gerekçesi bomba patlama riskinin olması, 3 kişi (%14,3) Suriyelilerin çok olması, 1 kişi (%4,8) trafik düzeninin yetersiz olması ve 3 kişi (%9,5) de diğer nedenlerden dolayı Antalya'yı diğer şehirlere göre güvenli bulmamıştır.

Tablo 3.9 Katılımcıların Antalya'yı Güvenli Bulmama Gerekçeleri

	Katılan	Yüzde
Hırsızlığın fazla olması	9	1,3
İkamet Eden Yabancıların Fazla Olması	2	0,3
Bomba Patlama Riski	4	0,6
Suriyelilerin çok olması	3	0,4
Trafik Düzeninin Yetersizliği	1	0,1
Diğer	2	0,3
Toplam	21	3,0

Kentsel güvenlik konusu Türkiye'de henüz strateji belgelerine girmemiş olup; konu üzerindeki tartışmalar genellikle suç ve asayiş üzerinden ele alınmakta⁴⁷⁸ sağlık, özel güvenlik, iş güvenliği, gıda, yönetişim, belediyecilik, alt yapı ve çevre konularında güvenlik

⁴⁷⁸ 2021 Şubat ayı verisi olarak Yök Tez veri tabanında "kent güvenliği" anahtar sözcüğüyle yapılan aramada 11 adet tez görüntülenmektedir. Bu tezler çoğunlukla yoksulluk, suç ve asayiş odaklı konulara yoğunlaşmıştır.

anlayışı üzerinde çok fazla durulmamaktadır. Çalışma kapsamında gerçekleştirilen alan çalışmasında da ankete katılanların kendilerini Antalya'yı güvenli bulmamalarının nedenleri incelendiğinde çoğunlukla suç ve asayiş ile ilgili konuların ön planda olduğu görülmektedir. Oysa kentsel güvenlik konusu asayişten çevreye, gıdadan iş güvenliğine kadar bütüncül bir şekilde ele alınmasına büyük gereksinim duyulmaktadır. Bu yaklaşım için öncelikle kent yönetimlerinde zihinsel bir dönüşüm gereklidir ve aktif katılımlı bir yerel yönetim uygulaması ile acilen kentsel güvenlik politikası oluşturulmalıdır.

Kentleşmenin hızlı bir şekilde gelişmesi ile birlikte Antalya'da kentsel güvenliğe zarar veren suç oranlarında da bir artış görülmektedir. 2006 yılından 2019 yılına 13 yıllık süreçte ceza infaz kurumuna giren hükümlü sayısı 2.723 kişiden 12.874 artış göstermesi bu yargının en temel göstergelerindendir. Antalya'da suç oranının günden güne artması, önleyici tedbirlerle azaltılmasına yönelik önemli çalışmalar yapılmasına ihtiyaç olduğunun göstergesidir.

Tablo 3.9'da ankete katılanların belirttikleri nedenler arasında %42,9 ile en yüksek oran hırsızlık konusundadır. Özetle mal varlığına karşı işlenen suçlardan olan hırsızlık suçuna dair Antalya'da öne çıkan suçlar; dolandırıcılık, diğer hırsızlıklar, oto hırsızlığı, otopark hırsızlık ve yan kesicilik olduğu görülmektedir. Antalya'da hırsızlık suçu ile ilgili emniyet teşkilatından alınan veriler incelendiğinde 2010 yılından itibaren bir artış gözlenmektedir. En yüksek artış ise 2013-2014 yılları arasında yaklaşık %11 ile %27 arasında değişen oranlarda artış meydana gelmiştir. 2017 yılına gelindiğinde bir önceki yıla göre malvarlığına karşı işlenen suçlarda genel toplamda %1,8 artış meydana gelmiştir. 2018 yılında ise bir önceki yıla göre hırsızlık suçu başta olmak üzere genel olarak her suç türünde azalma meydana geldiği görülmektedir.

Tablo 3.9'da ankete katılanların Antalya'yı güvenli bulmama gerekçelerinden bir diğeri %19 ile bomba patlama riski oluşturmaktadır. Terörle doğrudan bağlantılandırılabilen bomba patlama riskine dair Antalya Emniyet Müdürlüğü'nde terörle mücadele personelinin toplam personele oranı %4 olup bu oran Türkiye genelinde %4,03'tür. 2018 yılında Antalya'da terör nitelikli olayların 100 bin kişiye oranı 0,04'tür⁴⁷⁹. Son 10 yılın terör suçlarına dair istatistikler incelendiğinde; 2010 yılında PKK/KCK bölücü terör örgütüne toplam 18 2011 yılında 20 adet ideolojik, yıkıcı ve bölücü amaçlı terör olayı meydana gelmiştir. 15 Temmuz 2016 tarihinde FETÖ/PDY terör örgütü tarafından gerçekleştirilen darbe girişiminin ardından

⁴⁷⁹ Emniyet Genel Müdürlüğü istatistikleri, 2018

2016-2017 yıllarında terör olaylarında %111,9 artış meydana gelmiş, son olarak 2018 yılında ise Antalya’da yalnızca 1 adet terörle bağlantılı olay meydana gelmiştir.

Antalya, yurt dışından gelen göç bakımından İstanbul ve Ankara’nın ardından 3. En yüksek göç alan il konumundadır. 2019 yılında Antalya’ya yapılan göçün büyük çoğunluğunun yabancı uyruklu kişilerden oluştuğu bilinmektedir. Halen yüz binden fazla yerleşik yabancının bulunduğu kentte dış göçün iç göçe göre yüksek olduğu Antalya, nüfusa göre yabancı yoğunluğunun en fazla olduğu illerden biridir. Ayrıca Suriye’de yaşanan iç savaşın ardından Türkiye’ye göç eden ve tüm ülkeye yayılan Suriyeliler nedeniyle Antalya’da ikamet eden vatandaşlar güvenlik konusunda endişe etmektedir.

Genel düşünce düzensiz göç ile gelen göçmenlerin kanunları önemsemedikleri ve suç meyilli oldukları yönündedir. Sadece Türkiye açısından değil tüm ülkelerde göç ile suç arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğu ve toplumsal ayrışmanın da bunu tetiklediği görülmektedir. Benzer bir kanaatin Antalya için de söz konusu olduğu yapılan alan çalışmasında ortaya çıkarılmıştır. Tablo 3.9’da ankete katılanların %14,3 ile Suriyelilerin fazla olması ve %9,5 ile Antalya’da ikamet eden yabancıların fazla olması nedeni ile Antalya’yı güvenli bulmamaları çok doğaldır. İkinci bölümde anlatılan göç ve suç ilişkisi de dikkate alınırsa Antalya’da suçu önleyici tedbirlerin arttırılarak vatandaşların kendilerini güvende hissetmeleri sağlanabilir.

Kentsel güvenlik açısından bir diğer önemli konu da kent sakinlerinin trafikle ulaşımalarında kendilerini güvenli hissetmeleri oluşturmaktadır. Tablo 3.9’da kendilerini Antalya’da güvenli katılımcılardan yalnızca 1’i trafik düzeninin yetersiz olduğunu belirtmektedir. Trafikle ilgili hizmetlerden memnuniyet konusunda 2020 yılında gerçekleştirilen bir araştırmada memnuniyet oranının %73,6’ya yükseldiği görülmektedir.

2009-2019 yılları arasında trafiğe kayıtlı araç sayısında bakımından sürekli bir artış görülmektedir. Buna karşın Antalya’da toplam kaza sayısı ve toplam ölü sayısında özellikle son üç yılda önemli derecede azalma meydana gelmiştir. Bu durum trafik güvenliği alanında önleyici çalışmaların bir meyvesi olarak ifade edilebilir. Trafik güvenliği alanında Türkiye genelinde yürütülen çalışmalara ek olarak Antalya’da birçok çalışma daha yürütülmektedir. Bu açıdan trafik konusunda önleyici güvenlik hizmetlerinin sürekliliğinin sağlanması gerekmektedir.

Alan çalışmasında katılımcılara Antalya’yı güvenli bulup bulmadıkları ve gerekçeleri sorulduktan sonra Antalya’da yaşadıkları ilçeyi güvenli bulup bulmadıkları ve gerekçeleri sorulmuştur. Tablo 3.10’a göre ankete katılanların 671’i (%95,3) yaşadıkları ilçeyi yeterince güvenli bulmaktadır. 33 kişi (%4,7) ise güvenli bulmamaktadır.

Tablo 3.10 Yaşanılan İlçeyi Güvenli Bulup Bulmama

	Katılan	Yüzde
Evet	671	95,3
Hayır	33	4,7
Toplam	704	100

Katılımcıların yaşadıkları ilçeyi güvenli bulmama gerekçelerine gelince de Tablo 3.10 ile yakın sonuçlar ortaya çıkmıştır. Tablo 3.11'e göre yaşadığı ilçeyi güvenli bulmadığını belirten 33 kişiden; 18 kişi (%54,5) hırsızlık, 6 (%18,2) kişi yabancıları neden göstermiştir. Bu oranlar katılımcıların Antalya'yı güvenli bulmama gerekçeleriyle örtüşmektedir.

Turizm nedeniyle iç ve dış göçe maruz kalan kent sakinlerinin yaşadıkları ilçeyi güvenli bulmaları ve kendilerini güvende hissetmeleri yapılan araştırmada örnek alınan merkez üç ilçenin güvenliği konusunda oldukça önemli bilgiler vermektedir.

Tablo 3.11 Katılımcıların Yaşadıkları İlçeyi Güvenli Bulmama Gerekçeleri

	Katılan	Yüzde
Pahalı	1	0,1
Trafik	2	0,3
Hırsızlık	18	2,6
Yabancı Çok	6	0,9
Diğer	6	0,9
Total	33	4,7
Yaşadığı İlçeyi Güvenli Bulanlar	671	95,3
Toplam	704	100

Kentsel güvenlik konusu, sağlık, özel güvenlik, iş güvenliği, gıda, yönetim, belediyecilik, alt yapı ve çevre güvenliği gibi birçok konuyu içerisinde barındırmaktadır. Tablo 3.10 ve 3.11'de katılımcıların kendilerini Antalya'da ve yaşadıkları ilçelerde güvenli bulmamalarının nedenleri incelendiğinde çoğunlukla hırsızlık, trafik sorunları gibi suç ve asayiş ile ilgili konuların ön planda olduğu görülmektedir. Ancak kentsel güvenlik konusu gıdadan çevreye, asayıştan iş güvenliğine kadar bütüncül bir şekilde ele alınmasına büyük gereksinim duyulmaktadır. Bu noktada çalışmada güvenlik kavramının katılımcılara çağrıştırdığı ifadeler tespit edilmek istenmiştir.

Aşağıdaki Tablo 3.12'ye göre ankete katılanlardan güvenlik denildiğinde akıllarına ilk olarak ne geldiği sorulduğunda katılımcılardan 189 kişi (%26,8) Polis ve Emniyet Birimleri, 164 kişi (%23,4) suçtan korunmak için önlem alma ve korunma, 138 kişi (%19,6) suçun olmadığı huzurlu bir ortam, 80 kişi (%11,4) Özel Güvenlik Görevlileri, 63 kişi (%8,9) Alarm ve kamera sistemleri geldiğini belirtmiştir. Vatandaşın güvenlik algısı büyük oranda polis/emniyet güçleriyle özdeşleşmiş durumdadır. Ancak ikinci en yüksek oranı oluşturan

“önlem/koruma tedbirleri” kavramı ile “suçun olmadığı huzurlu bir yer” ifadeleri kentsel güvenliğin değişmekte olan yönünü vurgulaması bakımından son derece önemlidir.

Tablo 3.12 Katılımcılara Güvenlik Kavramının Çağrıştırdığı İfadeler

	Katılan	Yüzde
Polis/Emniyet Birimleri	189	26,8
Önlem/koruma Tedbiri	164	23,3
Suçun Olmadığı Huzurlu Bir Yer	138	19,6
Özel Güvenlik Görevlileri	80	11,4
Alarm/Kamera Sistemleri	63	8,9
Diğer	49	7,0
Asker/Jandarma	21	3,0
Toplam	704	100

Güvenlik kavramı ile ilgili katılımcıların düşünceleri alındıktan sonra katılımcılara Antalya’da şikâyetçi olunan ilk üç konu sorulmuştur. Türkiye’nin güneyinde Akdeniz iklimine sahip olan Antalya’da yaşayanların şikâyetçi oldukları konunun başında iklim koşulları gelmektedir. Tablo 3.13’e göre ankete katılanlardan 440 kişi (%62,5) Antalya’da en çok sıcaktan, 100 kişi (%14,2) kültürel bozulmanın çok fazla olduğunu, 69 kişi (%9,8) çok fazla yabancı olduğundan, 46 kişi (%6,5) ulaşım ve trafik sorunlarından, 10 kişi (%1,4) alt yapı yetersizliği ve plansız yapılaşmadan şikâyetçi olmuşlardır.

Tablo 3.13 Antalya’da En Çok Şikâyetçi Olunan İlk 3 Konu

	Katılan	Yüzde
Çok Sıcak	440	62,5
Güvenli Değil	15	2,1
Kültürel Bozulma Çok Fazla	100	14,2
Çok Fazla Yabancı Var	69	9,8
Ulaşım ve Trafik Sorunu Var	46	6,5
Altyapı Yetersizliği Var	10	1,4
Diğer	24	3,4
Toplam	704	100

Anket katılımcılarının belirttikleri şikâyet konularının başında havaların çok sıcak olması gelmektedir. Türkiye’nin güneyinde yer alan Antalya Akdeniz iklimine sahip olup, yazları çok sıcak ve kurak; kışları ise ılık ve yağışlı geçmektedir. Kış ayları bile hava sıcaklığının sıfırın altına nadiren düştüğü Antalya’da neredeyse yılın 9 ayı yaz olarak yaşanmaktadır. Özellikle yaz aylarında hava sıcaklığı 50 dereceye kadar ulaşabilmekte ve kentte yaşayanları olumsuz etkilemektedir. Araştırma sonucunda katılımcılardan %62 ile 440 kişinin hava sıcaklığından yakınması bu bilgileri doğrular niteliktedir.

Kentte şikâyetçi olunan konulardan ikinci en yüksek oranı ise %14,2 ile kültürel bozulmanın fazla olması oluşturmaktadır. Kent ekonomisinde turizmin oldukça büyük öneme

sahip olması, kenti her yıl milyonlarca yerli ve yabancı turistin ziyaret etmesi ve dahi yüz binden fazla yabancının Antalya'ya yerleşmiş olması, Antalya'da kültürel bozulmanın artmasının nedenleri arasında sayılabilir.

Şikâyetçi olunan sorunlar arasında ulaşım, trafik ve alt yapı sorunlarının son sıralarda yer alması dikkati çekmektedir. Bundan önce çok fazla yabancı olduğu yönündeki şikâyetlerin, katılımcıların %90 oranında Antalya'ya sonradan gelmiş oldukları düşünüldüğünde büyük oranda yabancı uyruklular ve turistler açısından dile getirilen bir şikâyet olduğu, ayrıca kenti sahiplenme yönünde gösterilen duyarlılığın da yüksek olduğu yönünde yorumlanabilir

Antalya'da şikâyetçi olunan konular öğrenildikten sonra katılımcılara Antalya'nın kent güvenliği ile ilgili en fazla şikâyet edilen 3 konu sorulmuştur. Tablo 3.14'e göre ankete katılanlardan 459 kişi (%58,5) kentin güvenliğinde bir problem olmadığını, 165 kişi (%21) işsizliğin, 49 kişi (%6,3) madde bağımlılığının, 46 kişi (%5,9) bireysel silahlanma, 29 kişi (%3,7) kentte yaşayan sığınmacılardan şikâyetçi olmuştur. (Bu soruda katılımcılardan 3 konu belirtmeleri istenmesine rağmen sadece 40 kişi 3 seçenek işaretlemiş, diğerleri sadece 1 konu belirtmiştir).

Tablo 3.14 Antalya'nın Kent Güvenliği İle İlgili En Çok Şikâyet Edilen 3 Konu

	Katılan	Yüzde
Kentte Problem Oluşunu Düşünmüyorum.	459	58,5
İşsizlik	165	21,0
Madde Bağımlılığı	49	6,3
Bireysel Silahlanma	46	5,9
İkamet Eden Yabancılar	29	3,7
Cinsel Taciz Olayları	16	2,0
Kentte Yaşayan Sığınmacılar	14	1,8
Diğer	6	0,8
Toplam	784	100

Kentte işsizlik önemli bir problem olarak görülmektedir. İşsizlik sadece Antalya için değil tüm Türkiye'nin önemli sorunlarından biridir. 2002 yılında işsizlik oranı %10'un üzerine çıkmış ve bu tarihten itibaren 2014 yılı dışında tek haneli rakamları görmemiştir. Araştırmanın gerçekleştirildiği 2019 yılında ise %13,2 olarak gerçekleşmiştir. TÜİK'in Antalya, Isparta ve Burdur'da gerçekleştirdiği araştırma sonuçları ise bu bölgelerde işsizlik oranının %13,3 olduğunu tespit etmiştir. Antalya'da ülke genelindeki işsizlik sorunundan payına düşeni almış ve anket katılımcıları da işsizliği kentin önemli sorun alanlarından biri olarak işaretlemiştir.

Tablo 3.14'te kentsel anlamda şikâyet edilen bu sorunlar genel olarak ülkemizin yaşadığı temel sorunların da bir aynası niteliğindedir. Katılımcılar tarafından tabloda ikinci en önemli sorun olarak belirtilen madde bağımlılığı, özellikle 2000'li yılların başından

itibaren ülke gündeminde oldukça büyük bir yer kaplamaktadır. Uyuşturucu ve madde bağımlılığı ile mücadele konusunda ulusal eylem planları ve strateji belgeleri hazırlanmış ve bu belgelere istinaden emniyet ve diğer güvenlik ekiplerince gerekli çalışmalar yapılmaktadır.

Tablo 3.14'te Antalya'da kent güvenliği ile ilgili en çok şikâyetçi olunan konulardan bir diğeri de bireysel silahlanmadır. Bireysel silahlanma hakkında araştırmalar yapan Umut Vakfı verilerine göre Türkiye bireysel silahlanma konusunda 178 ülke arasında 14. sırada yer almaktadır. Emniyet Genel Müdürlüğü'nün (EGM) 2017 yılı bireysel silahlanmaya dair raporunda yer alan verilere göre son on yılda ruhsatlı silah sayılarında azalış meydana gelmesine rağmen bireysel silahlanmanın tam olarak tespit edilebilen bir durum olmaması nedeniyle ruhsatsız veya av tüfeği gibi silahların sayısına dair net bir rakam bulunmamaktadır. Ülke genelinde bireysel silahlarla işlenen suçlarda ruhsatsız silahlarla işlenen cinayetlerin ruhsatlı silahlarla işlenenlerden yaklaşık 6 kat daha fazla olması, bu konuda çalışma yapılması gerektiğinin kanıtıdır.

Tablo 3.14'e göre Antalya'nın en çok şikâyet edilen kentsel sorunlarından bir diğeri yerleşik yabancılar ve kentte yaşayan sığınmacılardır. Önceki sorularda Antalya'nın aldığı göç, Antalya'da yaşayan sığınmacılar hakkında detaylı bilgi verilmiş olması nedeniyle bu kısımda tekrara edilmeyecektir. Son olarak tablo 3.14'e göre Antalya'nın en çok şikâyet edilen kentsel sorunlarından bir diğeri cinsel taciz konusudur. UNICEF'e göre dünyada cinsel istismara uğrayanların yaklaşık yarısının çocuk olduğu ve kadınların % 20, erkeklerin ise %5-10 arasındaki kısmının çocukluk çağında cinsel istismara uğramaktadır.⁴⁸⁰

Kent güvenliği ile ilgili katılımcıların görüşleri alındıktan sonra konuyu daha da derinleştirmek amacıyla katılımcılardan Antalya'nın en büyük polisiye suç sorunu hakkındaki görüşleri sorulmuştur. Aşağıdaki Tablo3.15'e göre ankete katılanlardan 460 kişi (%40,3) trafik ihlal ve kazaları, 324 kişi (%28,4) Hırsızlık, 181 kişi (%15,8) çocuklara ve kadınlara yönelik şiddet/cinsel taciz, 69 kişi (%6) cinayet/gasp/silahlı soygun, 60 kişi (%5,3) uyuşturucu olduğunu söylemiştir. (Bu soruya isteyen 1'den fazla seçenek seçme imkânı verilmiş olup katılımcılar en fazla 3 seçeneğe kadar problem belirtmişlerdir).

⁴⁸⁰ https://jag.journalagent.com/adlitip/pdfs/ADLITIP_25_1_11_24.pdf (erişim tarihi: 22.09.2022)

Tablo 3.15 Antalya'nın En Büyük Polisiye Suç Sorunu Hakkındaki Görüşler

	Katılan	Yüzde
Trafik İhlalleri/Kazaları	460	40,3
Hırsızlık	324	28,4
Çocuklara ve Kadına Yönelik Şiddet/Cinsel Taciz	181	15,8
Cinayet/Gasp/Silahlı Soygun	69	6,0
Uyuşturucu	60	5,3
Kasten Yaralama	27	2,4
Diğer	21	1,8
Toplam	1.142	100

Ankete katılanların Antalya'yı ve yaşadıkları ilçeyi güvenli bulup bulmama gerekçelerinin sorulduğu Tablo 3.13'te %42,9 ile hırsızlık ilk sırada yer alırken Tablo 3.15'te hırsızlık %28,4 ile ikinci sırada yer almaktadır. Ayrıca Tablo 3.13'te trafik düzeninin yetersizliği konusu %4,8 ile son sıralarda yer alırken Tablo 3.15'de trafik kazaları ve ihlalleri konusu %40,3 ile ilk sırada yer almaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde katılımcıların farklı açılardan sorulan benzer sorulara yanıtları farklı olabilmektedir.

Antalya'nın en büyük polisiye suçları Tablo 3.15'te değerlendirildikten sonra katılımcılara Antalya'nın diğer polisiye suçlarını belirtmeleri istenmiştir. Diğer polisiye suç sorunları arasında en yaygın biçimde dilenciler şikâyet konusudur (%38,1). Ayrıca ulaşım sorunu da önemli bir şikâyet konusu olarak ifade edilmiştir (%14,3). Ulaşım sorunu Antalya'nın yıllardır önemli bir sorunudur ve çözüm açısından da pek çok çalışma yürütülmektedir. Ancak bireysel araç kullanımı çok yoğun olan bir il olan Antalya buna ek olarak önceleri daha çok yatay gelişen bir kent olup halen kentsel yayılımın kuzeye doğru seyrettiği bir gelişim takip etmektedir. Bu da vatandaşın ulaşım konusunda her geçen gün yeni sorunlarla yüzleşmesi anlamına gelmektedir.

Tablo 3.16 Diğer Polisiye Suç Sorunları Hakkındaki Görüşler

	Katılan	Yüzde
Dilenciler	8	38,1
Bilmiyorum	5	23,8
Ulaşım sorunu	3	14,3
Dışarıdan gelenlerin çıkardığı sorunlar	1	4,8
Gürültü	1	4,8
Magandalar	1	4,8
Yok	1	4,8
Sinek	1	4,8
Toplam	21	100

Tablo 3.17'ye göre Ankete katılanlardan 684 kişi (%97,2) günün herhangi bir zamanında kendini güvende hissetmektedir. Bu son derece önemli bir bulgudur. Bu bulgunun

güvenlik denilince ilk olarak polis/emniyet güçlerinin akla ilk gelen kavramlar olduğu düşünüldüğünde Antalya'daki güvenlik algısının polisin etkisi ölçüsünde değerlendirildiği söylenebilir. Bu nedenle emniyet güçlerinin faaliyetlerinin, suçun önlenmesine ilişkin faaliyetlerin asayiş anlamında daha çok göz önünde olduğu ve etkisinin de vatandaş açısından yüksek olduğu belirtilebilir. Ancak bu noktada gıda, toplum, iş yaşamı gibi alanların vatandaşın güvenlik algısının ön sıralarında yer almadığı, güvenlik algısının henüz bu boyutlarla özdeşleştirilmediği ifade edilebilir. Bu boyutlar daha çok vatandaş gözünde aşağıdaki tabloda da görüldüğü gibi sosyo-ekonomik koşullar bağlamında değerlendirilmektedir.

Tablo 3.17 Gündelik Yaşamda Kendini Güvende Hissetme

	Katılan	Yüzde
Evet	684	97,2
Hayır	20	2,8
Toplam	704	100

Antalya'daki polisiye suçlar ile ilgili katılımcıların düşünceleri alındıktan sonra Antalya'nın en büyük toplumsal sorunlarına ilişkin katılımcıların görüşleri alınmıştır. Bu soruda katılımcılara birden fazla seçeneği işaretleyebilecekler belirtilmiştir. Tablo 3.18'e göre ankete katılanlardan 410 kişi (%32,7) en büyük toplumsal sorunun işsizlik olduğunu, 406 kişi (%32,4) kentte yaşayan sığınmacılar olduğunu, 108 kişi (%8,6) Cinsel taciz olayları, 100 kişi (%8) ikamet eden yabancılar, 84 kişi (%6,7) intiharlar, 77 kişi (%6,1) madde bağımlılığı ve 46 kişi (%3,67) bireysel silahlanma olduğunu söylemiştir. (Bu soruya isteyen 1'den fazla seçenek seçme imkânı verilmiş olup katılımcılar en fazla 3 seçeneğe kadar sorun belirtmişlerdir).

Tablo 3.18 Antalya'nın En Büyük Toplumsal Sorununa İlişkin Görüşler

	Katılan	Yüzde
İşsizlik	410	32,7
Kentte Yaşayan Sığınmacılar/Mülteciler	406	32,4
Cinsel Taciz Olayları	108	8,6
İkamet Eden Yabancılar	100	8,0
İntiharlar	84	6,7
Madde Bağımlılığı	77	6,1
Bireysel Silahlanma	46	3,7
Diğer	24	1,9
Toplam	1.255	100

Tablo 3.14'de Antalya'nın en fazla şikâyet edilen konuları sorgulandığında ankete katılanların %21'i işsizliğin önemli bir sorun olduğunu belirtmişlerdir. Tablo 3.18'de ise katılımcıların %32,7'si kentin en büyük sorununun işsizlik olduğunu belirtmiştir. Tüm

Türkiye'nin yıllardır önemli sorunlarından biri olan işsizlik ülke genelinde %13,2'dir. Antalya'nın işsizlik oranı da Türkiye geneline oldukça yakındır.

Tablo 3.18'de kentsel anlamda şikâyet edilen bu sorunlar genel olarak ülkemizin yaşadığı temel sorunların da bir aynası niteliğindedir. Katılımcılar tarafından tabloda ikinci en önemli sorun olarak belirtilen kentte yaşayan sığınmacı/mülteciler tüm Türkiye'nin önemli bir sorunu olup ülkemizde 2023 verilerine göre 3,329.516 Suriyeli geçici koruma altındakiler, 31.334 uluslararası koruma altındakiler ve 1.207.749 ikamet izni bulunan yabancılar olmak üzere 5.000.000'dan fazla yabancı yaşamaktadır. Antalya'da ise 122.647 yerleşik yabancı, ikamet izniyle kentte yaşamaktadır. Her ne kadar resmi kaynaklarca kentte Suriyeli sığınmacılara ikamet izni verilmemiş olsa da 4.775 Suriyelinin kentte yaşadığı bilinmektedir⁴⁸¹. Toplamda ise yaklaşık 130.000 yabancı Antalya'da bulunmaktadır. Bu rakam il nüfusunun yaklaşık %5'ine tekabül etmektedir. Antalya'da yaşayan sığınmacılar %32,4 ile kentin en önemli ikinci toplumsal sorunu olarak görülürken; kentte yaşayan 122.647 yerleşik yabancı ise %8 ile dördüncü önemli sorun olarak görülmektedir. Bu istatistik ankete katılanların Suriyeli sığınmacıları daha önemli bir sorun ve kentsel güvenlik için bir tehlike olarak gördüklerini göstermektedir.

Tablo 3.14'de kentte şikâyet edilen cinsel taciz olayları %2 ile son sıralarda yer almaktayken Tablo 3.84'te cinsel taciz oranları %8,3 ile 3. sıradadır. Tablo 3.18'de madde bağımlılığı %6,7 ile ve Bireysel silahlanma %3,7 olarak görünmekte iken Tablo 3.14'de madde bağımlılığı %6,3 ve bireysel silahlanma da %5,9 olarak görünmektedir. Tablo 3.14'e ek olarak bu soru altında intiharlar konusu 84 kişi (%6,7) ile kentte yaşayanlar intiharları da önemli bir sorun olarak göz önüne taşımıştır. Antalya için net bir rakam bulunmamakla birlikte 2018 TUIK verilerine göre Türkiye'de her gün ortalama 9 kişi intihar etmektedir.

Katılımcılarla ilgili demografik veriler ve katılımcıların Antalya'nın sorunları hakkındaki düşünceleri sorgulandıktan sonra katılımcılara son 3 yıl içerisinde herhangi bir suçtan mağdur olup olmadıkları sorulmuştur. Tablo 3.19'e göre Ankete katılanlardan 613 kişi (%83,5) son 3 yıl içinde hiçbir suçtan etkilenmediğini, 39 kişi (%5,3) hırsızlık, 31 kişi (%4,2) trafik kazası, 15 kişi (%2) dolandırıcılık, 15 kişi (%2) gürültüden mağdur olduğunu belirtmiştir. (Bu soruda 91 kişiden 30 kişi 1'den fazla suçta mağdur olduğunu belirtmiştir.) Büyük oranda bir suçtan mağdur olmadıklarını belirten katılımcıların yanı sıra mağduriyet yaşayanların şikâyetçi oldukları konular hırsızlık, trafik, dolandırıcılık gibi konulardır. Bu

⁴⁸¹ www.multeciler.org (Erişim Tarihi: 04.06.2023)

şikâyetler ikinci bölüm kapsamında asayiş ile ilgili sunulan verilerle de büyük oranda örtüşmektedir.

Tablo 3.19 Son 3 Yıl İçinde Herhangi Bir Suçtan Mağdur Olup Olmama

	Katılan	Yüzde
Hayır, olmadım	613	83,5
Hırsızlıktan Mağdur Oldum	39	5,3
Trafik Kazasından Mağdur Oldum	31	4,2
Dolandırıcılıktan Mağdur Oldum	15	2,0
Gürültüden Mağdur Oldum	15	2,0
Kavga/Hakaretten Mağdur Oldum	12	1,6
Cinsel Tacizden Mağdur Oldum	5	0,7
Gasp (Yağma) Mağdur Oldum	4	0,5
Toplam	734	100

Tablo 3.19’da katılımcıların herhangi bir suçtan mağdur olup olmadıkları sorulduktan sonra katılımcıların Emniyet Müdürlüğü’ne başvurularının olup olmadığı sorulmuştur. Tablo 3.20’ye göre ankete katılanlardan 668 kişi (%97,9) yüz yüze müracaatının olmadığını belirtmiştir. Katılımcıların ciddi bir kısmının Emniyet Müdürlüğü ile doğrudan bir teması olmamıştır.

Tablo 3.20. Emniyet Müdürlüğü’ne Herhangi Bir Müracaatın Olup Olmaması

	Katılan	Yüzde
Hayır	668	94,9
Evet	36	5,1
Toplam	704	100

Tablo 3.19’a göre 91 kişi herhangi bir suçtan mağdur olmuş ve bunlardan 30’u birden fazla suçta mağdur olduğunu belirtmişti. Tablo 3.20’ye göre ise yalnızca 36 kişi Emniyet Müdürlüğü’ne başvuru yaptığını belirtmiştir. Yani toplam katılımcıların %16,49’u bir suçtan mağdur olmuş olmalarına rağmen yalnızca % 5,1’i Emniyete başvuru yapmıştır. Bu noktada akıllara iki farklı olasılık gelmektedir. İlki bu 91 kişiden 55 kişi mağduriyetini, Emniyete müracaat edecek kadar önemli görmemiş ya da bu suçlar Emniyet Müdürlüğü’nün görev alanı dışında yer alan kırsal bölgelerde meydana gelmiştir. Bu noktada Emniyet Müdürlüğü’ne müracaat edenlerin gerekçelerinin de sorgulanması gerekli görülmüş ve katılımcılara sorulmuştur. Tablo 3.21’e göre müracaat edenlerin 12 kişisi yani %33,3’ü pasaport vb. idari işlemler, 12 kişi (%33,3) hırsızlık, 3 kişi (%8,3) gürültüden dolayı yüz yüze müracaatının olduğunu belirtmiştir.

Tablo 3.21 Emniyet Müdürlüğü’ne Müracaat Edenlerin Gerekçeleri

	Katılan	Yüzde
Pasaport Vb. İdari İşlemler Nedeniyle	12	33,3
Hırsızlık	12	33,3
Gürültüden Şikâyet Nedeniyle	3	8,3
Dolandırıldım	3	8,3
Kavga, Trafik Kazası vb.	6	16,7
Toplam	36	100

Tablo 19, 20 ve 21 birlikte değerlendirildiğinde; Tablo 19’da toplam katılımcıların %16,49’u herhangi bir suçtan mağdur olduklarını Tablo 20’de toplam katılımcıların yalnızca %5,1’i yani 36 kişinin Emniyete başvuru yaptığı ve bunlardan üçte biri yani 12’sinin de pasaport vb. idari işlemler için başvuru yaptığı görülmektedir. Yani yaşadığı mağduriyetten dolayı emniyete başvuru yapanların sayısı yalnızca 24 kişidir. Tablo 19’da 30 kişi birden fazla suçtan mağdur olmasına rağmen yalnızca 24 kişinin bir mağduriyet nedeniyle Emniyet Müdürlüğüne başvuru yapmış olması oldukça düşündürücüdür.

İnsan yerleşmelerinin gelişmesi konusundaki politikaların saptanması ve geliştirilmesi her ülkenin kendi yasal çerçevesi içinde ulusal ve yerel düzeylerde görevidir ve her ülkedeki ekonomik, toplumsal ve çevresel çeşitliliği göz önüne almalıdır.

Kentler her ne kadar bulundukları ülke sınırları içinde diğer kentlerle aynı durumda görünseler dahi, kentin bulunduğu konum önemini belirlemekte, stratejik konumu, ekonomik işlevi, merkezi yönetim organlarının bulunup bulunmaması veya doğal afetlerdeki risk durumuna göre ülkenin tamamını etkileyebilmektedir.

Türkiye’de kentsel güvenlik konusu henüz tanımlanmamış sorun alanlarından biri olup, strateji belgelerine girmemiştir. Kentsel güvenliğin emniyet boyutu günümüzde sadece emniyet güçlerine havale edilmiş bir mesele olmaktan çıkmış durumdadır. Kentsel güvenlik üzerine tartışmalar çoğunlukla suç ve asayiş üzerinden ele alınmakta⁴⁸² gıda, yönetim, belediyecilik, alt yapı, iş güvenliği, sağlık, özel güvenlik, çevre konularında güvenlik anlayışı üzerinde çok fazla durulmamaktadır. Halen bu konuların birbiriyle ilişkili biçimde ele alınmasına büyük gereksinim duyulmaktadır. Bunun için öncelikle kent yönetimlerinde zihinsel bir dönüşüm gereklidir ve acilen kentsel güvenlik politikası oluşturulmalıdır. Aktif katılımlı bir yerel yönetim uygulaması yaşama geçirilmelidir. Vatandaşla birlikte bu hizmetlerin gerçekleştirilmesi ve bu yönde bir güvenlik yönetimi anlayışının sürdürülmesi zaruri hale gelmiştir. Bu anlayıştan hareketle alan çalışmasında katılımcılara kendilerini güvende hissedebilmek için en fazla dikkat edilen kriterler sorulmuştur.

Tablo 3.22’ye göre ankete katılanlardan 173 kişi (%24,6) bir kentte kendini güvende hissedebilmek için hırsızlık olmamasına baktığını belirtmiştir. Bunu 76 kişi (%10,8) ile işsizlik oranlarına ve 58 kişi (%8,2) ile suç oranlarının düşük olması takip etmektedir. Katılımcıların belirlemiş olduğu bu ilk üç kriter dışında; şehrin sakin ve huzurlu olması 46 kişi (%6,5), insanların saygılı olması 41 kişi (%5,8), halkın eğitim ve kültür seviyesi 36 kişi

⁴⁸² 2021 Şubat ayı verisi olarak Yök Tez veri tabanında “kent güvenliği” anahtar sözcüğüyle yapılan aramada 11 adet tez görüntülenmektedir. Bu tezler çoğunlukla yoksulluk, suç ve asayiş odaklı konulara yoğunlaşmıştır.

(% 5,1), diğer seçeneğini işaretleyenler 35 kişi (%5,0), 25'er kişi (%3,6) gece rahatlıkla dışarı çıkabilme ve kalabalık olmaması şeklinde seçim yapılmıştır.

Tablo 3.22 Kentte Kendini Güvende Hissedebilmek İçin En Çok Dikkat Edilen Kriterler

	Katılan	Yüzde
Hırsızlık Olmaması	173	24,6
Gece Rahatlıkla Çıkabilme	25	3,6
Ulaşım Sisteminin Düzenli Olmasına	22	3,1
Sakin ve Huzurlu Olmasına	46	6,5
Cinsel Taciz/Saldırı Olmamasına	20	2,8
Sokakta Yaşayanların ve Dilencilerin Az Olmamasına	9	1,3
Kentin Hava ve Su Temizliğine	2	0,3
İnsanların Özgürce Yaşayabilmelerine	22	3,1
Kentin Alt Yapısına ve Düzenine	14	2,0
Kentin/Halkın Siyasi ve Dini Görüşüne	9	1,3
İnsanların Saygılı Olmalarına	41	5,8
Kalabalık Olmaması	25	3,6
Farklı Bölgelerden İnsanların Olmamasına	5	0,7
Diğer	35	5,0
Kentin Temizliği ve Doğası	15	2,1
Halkın Eğitim ve Kültür Seviyesine	36	5,1
Suç Oranlarının Düşük Olması	58	8,2
Trafik Kazalarının Az Olması	24	3,4
İşsizlik Oranı	76	10,8
Gürültü Olmaması	17	2,4
Sığınmacı Olmaması/Az Olması	23	3,3
Yerleşik Yabancı Sayısına	7	1,0

3.5.1.3. Kentsel Güvenlik Boyutlarına İlişkin Bulgular

Kentsel güvenlik boyutlarına ilişkin olarak katılımcıların toplum güvenliği, çevre güvenliği, gıda güvenliği, sağlık güvenliği, asayiş güvenliği, trafik güvenliği açısından görüşleri değerlendirilmiştir.

3.5.1.3.1. Toplum Güvenliği

Toplum güvenliği boyutu büyük oranda algılanan kentsel güvenlik risklerinin arka planını oluşturan unsurları bünyesinde barındırmaktadır. Bu bakımdan asayiş, emniyet yönünden görünür hale gelen pek çok sorunun kökenini bu boyut altında görmek mümkündür.

Tablo 3.23 Sığınmacıların/mültecilerin Güvenlik Riski Oluşturduğunu Düşünen Katılımcılar

	Katılan	Yüzde
Katılıyorum	553	78,5
Kararsızım	90	12,8
Katılmıyorum	61	8,7
Toplam	704	100

Katılımcılardan 285 kişi (%40,5) bu düşünceye "katılıyorum", 268 kişi (%38,1) "Tamamen Katılıyorum" işaretlemiş, toplamda 553 kişi (%78,6) sığınmacıların güvenlik riski oluşturduğunu düşünmektedir. Bu oran son derece dikkat çekicidir ve sığınmacıların kenti güvensizleştirdiği yönündeki düşüncenin çok yaygınlaştığını göstermektedir. Kentsel güvenlik algısına ilişkin bulgularda da benzer sonuçlara erişildiği hatırlanmalıdır.

Ülkemizde 1950 yılına kadar yavaş seyreden kentleşme olgusu, 1950’li yıllardan itibaren büyük bir ivme kazanmış Ülke çapında hızla ilerleyen kentleşmeden Antalya’da nasibini almış ve hızla nüfusu artarak 1960 yılında 50.963’e yükselmiştir⁴⁸³. Her geçen gün nüfusu daha da artan kentte, 2018 TÜİK istatistiklerine göre toplam 2.426.356 kişi yaşamakta⁴⁸⁴ olup ülkemizin hızlı büyüyen ve en önemli turizm merkezlerinden biridir.

Türkiye’nin yaşadığı bu hızlı kentleşme ve kentlerdeki ekonomik büyüme kentlerin plansız yapılaşmasına neden olmuş, kentlerin plansız göç almasıyla birlikte ortaya çıkan işsizlik ve altyapı yetersizlikleri, konut yetersizliğinden kaynaklı gecekondulaşma ve çarpık kentleşme, kentli ve göçerler arasındaki sosyal bütünleşmenin sağlanamaması gibi pek çok sorun gündeme gelmiştir.

Kamuoyunda işlenen suçların önemli bir oranının göçmenler tarafından işlendiğine dair yaygın bir kanaat söz konusudur. Özellikle kitle iletişim araçlarında ve sosyal medyada suç ve şiddet gibi asayiş ve güvenlik kapsamında görülen çok sayıda olayın sorumluları/failleri olarak göçmenler görülmektedirler. Suriyeli göçmenlere yönelik bu suçlama yer yer hedef göstermeye kadar varmaktadır. Göçmenleri hedef alan ve gerçeği yansıtmaktan uzak olan bazı suçlamalar, onlara yönelik olumsuz bir algının oluşumunda etkili olduğu gibi bazı olumsuz tepkilerin gelişimini de tetiklediği bir gerçektir. Hâlbuki alınacak tedbirlerle onların ikamet edecekleri yerden çalışacakları işlere kadar ayrıntılı bir planlama ile ülke ekonomisine katkılarının olacağı düşünülmelidir. Ülkemizde bulundukları geçici süre içinde onların toplumla uyum içinde yaşamalarına ve ekonomiye katkıları yerine ötekileştirmek, ayırtırmak ve onları uzaklaştırmanın hiçbir faydası olmayacaktır. Nitekim her ne kadar resmi izinli olmasa da Antalya’nın tarım işlerinde çalışanların neredeyse tamamı Suriye ve Afganistan göçmenlerinden oluştuğu gerçeği saklanmamalı, resmiyete kavuşturularak kontrol altına alınmalıdır. Onların topluma uyum ve ekonomik katkıları yerine çok sayıda iddia dillendirilmiştir: Örneğin; “Suriyelilerin yüzlerce Türk’ü öldürdüğü”, “Kamplar dışındaki Suriyeli sığınmacılara maaş verildiği,” “TOKİ’den ev tahsisinin

⁴⁸³ Gönüllü, 2010: 117.

⁴⁸⁴ TÜİK.

yapıldığı” ve “Suriyeli gençlerin sınavsız üniversitelere yerleştirildiği⁴⁸⁵” şeklinde çok sayıda söylenti basında yer almıştır⁴⁸⁶. Bu tür söylentilerle Suriyeli sığınmacılara karşı ayrımcılık algısı inşa edilmeye çalışılmıştır.

International Crisis Group tarafından yakın bir tarihte hazırlanan “Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler: Kentsel Gerilimleri Azaltmak” başlıklı raporda da, ülkemizde dışlanmış olduğu hissini yaşayan bazı kesimler ile Suriyeli göçmenler arasında yaşanabilecek iş gücü rekabetinin gelecekte şiddet olaylarına zemin hazırlayabileceği hususuna dikkat çekilmektedir. Bu raporda Suriyelilere yönelik toplumsal tepkilerin artması ile birlikte kimi yerlerde Suriyelilere yönelik oluşan gerginlik ve tepkilerin yer yer şiddete dönüştüğü, 2016 yılına kıyasla aynı dönemin 2017 yılının ikinci yarısında, bu tür adli olayların sayısının yaklaşık üç kat arttığı şeklinde bilgiler yer almaktadır. Bu raporda aynı şekilde 2017 yılında 24’ü Suriyeli olmak üzere en az 35 kişinin yaşamını yitirdiği belirtilmektedir. Kamu hizmetlerine ve yardımlara erişim konusunda yerel halka nispeten Suriyelilere daha fazla öncelik verildiği, sığınmacıların sahip oldukları farklı kültürel yaşam tarzının sorun teşkil ettiği ve Suriyelilerin yoğun olarak yaşadıkları kentlerde (İstanbul, Ankara ve İzmir gibi) yerel halkın Suriyeli işçi veya işletme sahipleri ile rekabet etmekte güçlük çektiği yönündeki argümanlar üzerinden göçmenlerin oluşturabilecekleri gerginlik ve toplumsal huzursuzluk konusuna vurgu yapılmaktadır. Raporda ayrıca, Suriyeli sığınmacıların ülkemizdeki sayısal varlıklarının, ekonomik ve siyasal sorunları olan bir topluma entegre etmenin güçlüğü de vurgulanmaktadır. Özellikle işsizlik oranının yüksek olduğu ve aynı şekilde istihdam olanaklarının sınırlı olduğu ülkemizde yerli nüfusun Suriyeli göçmenlerle işgücü piyasasına erişim konusunda karşı karşıya gelebileceklerini ve bir çıkar çatışmasının – ülkemizde özellikle de dışlanmış duygusunu yaşayan bazı kesimlerde- yaşanabileceği tehlikesine dikkat çekilmektedir⁴⁸⁷. Erdoğan ve Ünver, 18 ilde 134 farklı iş çevrelerinden görüşmeler yapmak suretiyle derlediği çalışmalarında, görüşmecilerin yaklaşık olarak %90’ının Suriyeli sığınmacı kaynaklı güvenlik kaygıları taşıdıklarını belirtmişlerdir. Sığınmacı kaynaklı bu kaygılar şu şekilde özetlenebilir⁴⁸⁸:

⁴⁸⁵ Mülteciler Derneği. <https://multeciler.org.tr/suriyelimultecilerle- ilgili-dogru-bilinen-yanlislar> (erişim tarihi: 22.09.2021)

⁴⁸⁶ Gerçek Hayat. <http://www.gercek hayat.com.tr/roportaj/suriyeliler-hakkindaki- yalanlar> (erişim tarihi: 22.09.2021)

⁴⁸⁷ Crisis Group.. <https://www.crisisgroup.org/tr/europe-central-asia/western-europemediterranean/turkey/248-turkeys-syrian-refugees-defusing-metropolitan-tensions> (erişim tarihi: 12.09.2022)

⁴⁸⁸ Erdoğan M.Murat ve Can Ünver, (2015), Türk İş Dünyasının Türkiye’deki Suriyeliler Konusundaki Görüş, Beklenti ve Önerileri, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, Ankara. <https://www.tisk.org.tr/dokuman/turk-is-dunyasinin-turkiyedeki-suriyeliler-konusundaki-gorus--beklenti-ve-onerileri-2015.pdf> (erişim tarihi: 02.08.2022)

- Hırsızlık, yankesicilik, çeteleşme, gasp vb. adli sorunların oluşmasından kaynaklanabilecek kaygılar,
- Gelecekte terör eylemlerinde yer alabileceklerine ilişkin kaygılar (ülkeye giriş yapanlar içerisinde Rejim (El Muharebat) ajanları, IŞİD militanları ya da diğer radikal örgütlere ait örgüt üyelerinin olabileceği),
- Genç nüfusun gelecek dönemlerde radikalleşme eğilimi sergileyebileceğine ilişkin kaygılar,
- Yerel halk arasında yabancı düşmanlığının artabileceğine ilişkin kaygılar,
- İşsizlik ve yoksulluk gerekçesiyle fuhuş sektörünün ve buna ilişkin mafya türü yapılanmaların artış gösterebileceğine ilişkin kaygılar,
- Göçmenler ile yerel halk arasında kültürel farklılıklardan dolayı çatışmaların artabileceğine ilişkin kaygılar,
- Suriyelilerin, ülkemizde bazı dini, siyasi ve yeraltı yapılar/gruplar tarafından istismar edilebileceklerine ilişkin kaygılar.

Antalya’da da benzer kaygıların olduğu muhakkaktır fakat kent yöneticilerince bu kaygılara yönelik alacağı tedbirlerle gelecekte yaşanabilecek herhangi bir göçmen sorununa karşı daha ayrıntılı çalışmalar yapılmalıdır. Kentte ikamet eden tüm yabancılar kayıt altına alınmalı, becerilerine göre iş alanlarına yönlendirilmeli, suça karıştıklarında, toplumun huzurunu bozduklarında veya resmi izinli olmayan işlerde çalıştıklarında kentten ayrılıp mülteci kamplarına yerleştirilmeleri konusunda planlama, denetim ve tavizsiz uygulamanın yapılması gerekir.

Tablo 3.24 Bireysel Silahlanmanın Arttığını Düşünen Katılımcılar

	Katılan	Yüzde
Katılıyorum	294	41,8
Kararsızım	298	42,3
Katılmıyorum	112	15,9
Toplam	704	100

Katılımcılardan 298 kişi kararsız kalmış, 222 kişi (%31,5) bu düşünceye "katılıyorum", 72 kişi (%10,2) "Tamamen Katılıyorum" işaretlemiş, toplamda 294 kişi (%41,8) bu düşünceye katıldığını, %15,9 katılmadığını belirtmiştir. Bu açıdan bireysel silahlanma toplum açısından önemli bir güvenlik sorunu olarak görülmektedir.

Ülkemizdeki bireysel silahlanma eğilimi nüfusa oranla kişi başına düşen silah sayı ve oranları bakımından benzer diğer ülkelerle kıyaslandığında sayı bakımından dünya genelinde kötü bir durumda olmadığı, hatta sıralamada üst sınırlarda olmadığı görülmektedir. Fakat hesaplamalara ruhsatsız, yani yasa dışı silah sayıları tahminen eklendiğinde ve ateşli silahlarla

işlenen suç sayı ve nitelikleri incelendiğinde ülkemizde giderek artan ivmede büyük bir sorunla karşı karşıya kaldığı fark edilmektedir⁴⁸⁹.

Türkiye’de son yıllarda özellikle kayıt dışı yani ruhsatsız bireysel silahlanmanın yoğun bir şekilde arttığı düşünülmektedir. Silaha erişim kolaylığının engellenmesi ve yaptırımlar uygulanması ilk etapta başvurulacak alternatif çözüm önerileri arasında sayılabilir.

Tablo 3.25 İkamet Eden Yabancıların Güvenlik Riski Oluşturduğu Yönündeki Düşünce

	Katılan	Yüzde
Katılıyorum	299	42,5
Kararsızım	163	23,2
Hiç Katılmıyorum	242	34,3
Toplam	704	100

Çalışmaya katılan katılımcılara kentte ikamet eden yabancıların güvenlik açısından risk oluşturup oluşturmadıkları sorulduğunda; 163 kişi (%23,2) kararsız kalmış, 218 kişi (%31) bu düşünceye "katılıyorum", 81 kişi (%11,5) "Tamamen Katılıyorum" işaretlemiş, toplamda 299 kişi (%42,4) bu düşünceye katıldığını, %34,3 katılmadığını belirtmiştir. Bu oranlar göstermektedir ki, ikamet izniyle kalan yabancılarla mülteci durumundaki Suriyelilerin tam olarak ayırımı vatandaşlarca yapılamamakta veya bilinmemektedir. Nitekim Tablo 3.23’de “Sığınmacı/Mültecilerin Güvenlik Riski Oluşturduğunu Düşünüyorum” araştırmadan benzer sonuçlar elde edilmiş ve katılımcıların %78,5’i bu düşünceye katıldıklarını belirtmişlerdir.

Her yıl ülkemize turizm amaçlı gelen yabancı ülke vatandaşları incelendiğinde ise yine benzer bir tablo ile karşılaşılmaktadır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün yayınlamış olduğu istatistikler analiz edildiğinde; 2018 yılında ülkemize giriş yapan 39.468.492 yabancıların %32’si (12.686.466 yabancı), 2019 yılında ülkemize giriş yapan 44.527.585 yabancıların %36’sı (15.644.108 yabancı), Antalya’ya turizm amaçlı gelmiş ve ortalama 7 gün kentte kalmışlardır⁴⁹⁰. Bu sayı ülkemize gelen toplam turist sayısı ile orantılandığında yaklaşık her 3 yabancıdan 1’inin kente geldiği ve Antalya’nın Türkiye turizmi açısından ne derece önemli olduğu görülmektedir. Antalya’nın sahip olduğu doğal ve kültürel zenginliği, kıyı, kültür, kongre, golf, yat, spor turizmi gibi birçok türüne elverişli iklimi ve tesislere sahiptir.

Karayolu taşımacılığı veya başka yollarla ülke içinden veya iç hatlara aktarmalı olarak Antalya havalimanına gelen yabancı turistlerin sayısı konusunda hesaplanabilir net bir bilgiye ulaşılamamıştır. Gelen yabancıların sadece turizm amaçlı olmayıp, aynı

⁴⁸⁹ Orhan, G. ve Yeter, Ö. B. (2019). Bir iç Güvenlik Sorunu Olarak Bireysel Silahlanma: Türkiye İçin Durum Değerlendirmesi ve Politika Alternatifleri. ASSAM. Özel Sayısı. 130-143 <https://dergipark.org.tr/tr/pub/assam/issue/48907/574731>

⁴⁹⁰ Antalya İl Göç Müdürlüğü, 2019, Antalya Havalimanı Mülki İdare Amirliği, 2020.

zamanda başka nedenlerle kente gelenler olduğu da unutulmamalıdır. Zira 2020 yılında 84.757 olan sürekli ikamet eden kentteki yabancı sayısı 2023 Haziran itibariyle 145.697'e yükselmiştir⁴⁹¹.

Buna ilişkin olarak yapılmış olan bir araştırmada yabancı uyrukluların karıştıkları trafik kazaları açısından Antalya ilk sırada yer almaktadır. Ayrıca örneğin 9 milyon turistin ziyaret ettiği bir dönemde Antalya'da havaalanı-otel-havaalanı transferleri için yaklaşık 700 bin hareket gerçekleştirilmekte, 50.000 tur organizasyonu ile toplam araç sirkülasyonu 750.000 sefere erişmektedir⁴⁹². Buna ek olarak Antalya'da bireysel araç sahipliğinin de Türkiye ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir. 2017'de Türkiye ortalaması bin kişi başına 149 otomobil iken Antalya'da bu rakam 202'dir.

2019 yılında Antalya'ya göçün ağırlıklı olarak yabancı uyruklu göçü biçiminde olduğu görülmektedir. Antalya'da halen yaklaşık yüz bin civarında yabancı uyruklu nüfusun yaşadığı ve her geçen gün iç göçe göre daha yüksek sayıda yabancı uyruklunun dış göç biçiminde kente yerleştiği ifade edilebilir.

Tablo 3.26 Cinsel Taciz Vakalarının Artıp Artmadığına İlişkin Düşünce

	Katılan	Yüzde
Katılıyorum	344	48,9
Kararsızım	269	38,2
Katılmıyorum	91	12,9
Toplam	704	100

Kentte cinsel taciz olaylarındaki artışa yönelik düşünceleri sorulduğunda katılımcılardan 269 kişi (%38,2) kararsız kalmış, 257 kişi (%36,5) bu düşünceye "katılıyorum", 87 kişi (%12,4) "Tamamen Katılıyorum" işaretlemiş, toplamda 340 kişi (%49) bu düşünceye katıldığını, %12,9 oranında katılımcı ise bu düşünceye katılmadığını belirtmiştir. Bu yönde katılımcıların hemen hemen yarısının cinsel taciz vakalarının arttığı yönünde görüş belirttikleri vurgulanmalıdır.

Tablo 3.27. Kadına Yönelik Şiddet Vakalarının Arttığına İlişkin Düşünce

	Katılan	Yüzde
Katılıyorum	416	59,1
Kararsızım	199	28,3
Katılmıyorum	89	12,6
Toplam	704	100

Çalışmaya gönüllü olarak katılan katılımcılara kentte kadına yönelik şiddet olaylarının arttığını düşünenlerin sayısı oldukça fazladır. Katılımcılardan 199 kişi (%28,3) kararsız kalmış, 280 kişi (%39,8) bu düşünceye "katılıyorum", 136 kişi (%19,3) "Tamamen

⁴⁹¹ Göç İdaresi Başkanlığı. <https://www.goc.gov.tr/ikamet-izinleri> (erişim tarihi: 01.06.2023)

⁴⁹² Güven ve Erdem, <https://www.researchgate.net/publication/336363113>, (erişim tarihi: 20.04.2021)

"Katılıyorum" işaretlemiş, toplamda 416 kişi (%59,1) bu düşünceye katıldığını, %12,6 katılmadığını belirtmiştir. Toplumsal anlamda cinsel taciz vakalarında olduğu gibi kadına yönelik şiddet de vatandaş gözünde artmaktadır. Bu açıdan kentsel güvenliğin toplumsal boyutuna ilişkin önemli bir sorunun mevcut olduğu bulgulanmıştır. Ancak kentsel güvenlik algısı açısından cinsel taciz ve kadına yönelik şiddet aynı oranda kentsel güvenlik sorunu veya şikâyet alanı olarak aynı yüksek oranda ve güçte ifade edilmemiştir. Bu açıdan algılanan ile toplumsal derinlikte yatan arasındaki farkın gözetilmesi, güvenlik anlayışının buna göre yeniden düşünülmesi son derece önemlidir.

Suç ve şiddet, özellikle çocuklar ve kadınlar açısından gündelik yaşamı etkilemekte, güvensizlik hissinin kent ölçeğinde yaygın biçimde yaşanmasına neden olmaktadır⁴⁹³. Kent, kadına yönelik şiddet konusunda eğilimin arttığı düşüncesinde olan kent sakinlerince yeterince güvenli bulunmamıştır. Bu yönde bir güvensizlik ise kadınların toplumsal yaşamda kendilerini korumaya yönelik daha fazla tedbir almalarına, hatta kadınların kendilerini koruyabilmek için toplumdan izole olmaları veya sosyal hayattan kendilerini uzak tutmalarına neden olabilir.

Tablo 3.28. Madde Bağımlılığının Artıp Artmadığına İlişkin Düşünce

	Katılan	Yüzde
Kararsızım	332	47,2
Katılıyorum	270	38,4
Katılmıyorum	102	14,4
Toplam	704	100

Madde bağımlılığı ile ilgili olarak "kentte madde bağımlılığının fazla olduğunu düşünüyorum" sorusuna katılımcılardan 270 kişi (%38,4) kararsız kalmış, 253 kişi (%35,9) bu düşünceye "katılıyorum", 79 kişi (%11,3) "Tamamen Katılıyorum" işaretlemiş, toplamda 332 kişi (%47,2) bu düşünceye katıldığını, %14,4 katılmadığını belirtmiştir. Madde bağımlılığı daha önceki verilerde de görüldüğü gibi Antalya'da önemli bir kentsel güvenlik sorunu olarak görülmektedir. Uyuşturucuyla mücadele ve kentin saygınlığını zedelemek adına resmi makamlarca madde bağımlılığı konusunda herhangi bir istatistik, rapor veya bilgi açıklanmamaktadır. Bu nedenle katılımcıların görüşünü doğrulama imkânı bulunamamıştır.

Tablo 3.29 Çöpten Atık Toplayanlar Hakkındaki Düşünce

	Katılan	Yüzde
Katılıyorum	347	49,3
Kararsızım	189	26,8
Katılmıyorum	168	23,9
Toplam	704	100

⁴⁹³ UN Habitat, Safer Cities Programme,

<https://mirror.unhabitat.org/pmss/getElectronicVersion.aspx?nr=3217&alt=1>, (erişim tarihi: 04.01.2021)

Çöpten atık toplayanların güvenlik riski oluşturduğuna yönelik sorulan soruya katılımcılardan 189 kişi (%26,8) kararsız kalmış, 251 kişi (%35,7) bu düşünceye "katılıyorum", 96 kişi (%13,6) "Tamamen Katılıyorum" işaretlemiş, toplamda 347 kişi (%49,3) bu düşünceye katıldığını, %23,9 katılmadığını belirtmiştir. Bu oranlar çöplerden atık toplayanların önemli bir güvenlik riski olarak görüldüğünü ortaya koymakta ancak toplumsal anlamda sığınmacılar ile cinsel taciz ve kadına yönelik şiddet vakalarındaki artışın çok daha önemli güvenlik riski oluşturduğu ifade edilebilir.

3.5.1.3.2. Çevre Güvenliği

Çevre güvenliği boyutu daha çok yapıli çevre ile ilgili olarak vatandaşların düşüncelerini yansıtmakta, bu alanda kentsel yaşam kalitesini etkileyen önemli sorunları ortaya koymaktadır.

Tablo 3.30 Çevre Temizliğinin Yeterliliği

	Katılan	Yüzde
Katılıyorum	272	38,6
Kararsızım	184	26,1
Katılmıyorum	248	35,2
Toplam	704	100

Katılımcıların soruları ta olarak anlayıp anlamadıkları konusunda sorular bazen olumsuz olarak sorulmuş olup; katılımcılara kentte çevre temizliğinin yetersiz olduğu görüşüne katılımcılardan 184 kişi (%26,1) kararsız kalmış, 224 kişi (%31,8) bu düşünceye "katılıyorum", 48 kişi (%6,8) "Tamamen Katılıyorum" işaretlemiş, toplamda 272 kişi (%38,6) bu düşünceye katıldığını, %35,2 katılmadığını belirtmiştir. Bu açıdan şıklar arasında dengeli bir dağılımın olduğu düşünülürse saha çalışmasının yapıldığı 3 merkez ilçede belirgin bir çevre temizliği sorununun olduğunu söylemek güç görünmektedir.

Bir kentte çevre ve gıda güvenliği hususu, özellikle kent güvenliği anlayışını asayiş odaklayan bakış açılarını farklılaştıran, dikkatleri kent güvenliği kavramının asayiş dışındaki güvenlik gereksinimlerine, kent insanının güvenli yaşamasına ilişkin boyutu zenginleştiren çevre ve gıda meselesine çeken bir niteliğe sahiptir.

Antalya’da güvenilir şekilde yönetilen içme suyu hizmetlerini kullanan nüfusun oranı 2010 yılında %98,3 iken, 2018 yılında %98,6 olmuştur. Güvenilir şekilde artırılmış atık su oranı ise 2010 yılında %72,8 iken 8,1 puan artışla 2018 yılında %80,9’a yükselmiştir⁴⁹⁴. Bu veriler Antalya’da güvenilir içme suyu temini ve atık su arıtma çalışmalarında gelişme kaydedildiğini göstermektedir. Ancak Antalya’da kişi başı çekilen su miktarı ve toplam

⁴⁹⁴ TÜİK, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Surdurulebilir-Kalkinma-Gostergeleri-2010-2018-33847>, (erişim tarihi: 18.03.2021)

çekilen su miktarı yıllara göre sürekli artış kaydetmiştir. Kişi başına çekilen su miktarı 2018 verisine göre Türkiye ortalaması 224 iken bu miktar Antalya’da 329 lt. olarak gerçekleşmiştir. Bu noktada çekilen yüzey suyu miktarı azalırken çekilen yer altı suyu miktarı artmaktadır. Oldukça dikkat çekici olan bu veri Antalya’da yer altı suyuna olan talebin yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Zira Antalya, içme ve kullanma suyu şebekesi için en fazla yer altı suyunun çekildiği il konumundadır.

Çevrenin temizlenmesi, atıkların toplanması, depolanması, ayrıştırılması, bertarafı günümüzün en önemli kentsel yönetim alanlarından biridir. Antalya’da nüfusun hemen hemen tamamına atık hizmeti verilmektedir. Bu açıdan etkin bir örgütlenme ile Türkiye ortalamasına koşut biçimde Antalya’da da atık toplama hizmetinin nüfusun genelinin erişebileceği bir niteliğe sahip olduğunu ifade etmek mümkündür.

Tablo 3.31 Doğal Afetler Konusunda Güvenlik Riski Düşüncesi

	Katılan	Yüzde
Katılıyorum	298	42,3
Kararsızım	159	22,6
Katılmıyorum	247	35,1
Toplam	704	100

Katılımcılardan “doğal afetler konusunda güvensiz olduğunu düşünüyorum” düşüncesine 159 kişi (%22,6) kararsız kalmış, 253 kişi (%35,9) bu düşünceye "katılıyorum", 45 kişi (%6,4) "Tamamen Katılıyorum" işaretlemiş, toplamda 298 kişi (%42,3) bu düşünceye katıldığını, %35,1 katılmadığını belirtmiştir. Doğal afetler konusunda da Antalya’da belirgin biçimde güvensizliğe yol açan bir kamusal hizmet yetersizliğinden bahsetmek güç görünmektedir.

Afet, insan hayatı ve insanların kullandığı eserler üzerinde maddi zararlara neden olan, çevresel kayıplar doğuran, gündelik yaşamı ve toplumsal faaliyetleri etkileyip durduran veya kesintiye uğratacak şekilde toplum yaşantısını etkileyen olaylar bütünü şeklinde tanımlanmaktadır⁴⁹⁵. İnsan faktörü de dikkate alındığında afet olayları genel olarak doğal ve beşerî afetler olmak üzere iki kategoride değerlendirilebilir. Doğal afetlerin ortaya çıkmasında, afetin meydana geldiği toplum özelliklerinin önemi doğa olayının kendisi kadar büyüktür⁴⁹⁶. Doğal afetlerin, deprem, sel, kasırga, hortum, volkan patlaması, tsunami ve diğer jeolojik olgular gibi doğal olguların bir sonucu olan olumsuz olaylar olduğu bilinmektedir. Hâlbuki bunun yanı sıra, insan davranışlarından kaynaklanan yangınlar, ulaşım araçları kazaları, sanayi kaynaklı zehirlenmeler, yeraltı madenlerindeki kazalar da afetlere neden

⁴⁹⁵ Ergünay, 2009: 3.

⁴⁹⁶ Genç, 2007: 350.

olmakta, gündelik yaşamı durdurma noktasına getirebilmekte, toplum yaşamını etkilemekte ve kamu güvenliğini tehdit etmektedir⁴⁹⁷.

Çalışmanın tamamlanma sürecinde 6 Şubat 2023'te meydana gelen ve asrın felaketi olarak isimlendirilen ve on binlerce insanın hayatını kaybettiği Kahramanmaraş merkezli büyük deprem düşünüldüğünde Antalya'nın doğal afetler konusunda yetersiz olduğunu düşünen katılımcıların aynı felaketle ketin karşılaşması durumunda endişelerini ortaya koyması açısından önemli bir sonuçtur.

Tablo 3.31 Alt yapı Yetersizliği ve Plansız Yapılaşma Hakkındaki Düşünce

	Katılan	Yüzde
Katılıyorum	383	54,4
Kararsızım	176	25,0
Katılmıyorum	145	20,6
Toplam	704	100

Kentin altyapı yetersizliği ve plansız yapılanma düşüncesine sahip oldukları yönünde bir düşüncelerinin olup olmadığı sorulduğunda katılımcılardan 176 kişi (%25) kararsız kalmış, 268 kişi (%38,1) bu düşünceye "katılıyorum", 115 kişi (%16,3) "Tamamen Katılıyorum" işaretlemiş, toplamda 383 kişi (%54,4) bu düşünceye katıldığını, %20,6 katılmadığını belirtmiştir. Çevre ile ilgili hususta alt yapı yetersizliği ve plansız yapılaşma diğer yapıli çevre sorunlarına göre daha fazla güvenlik riski düşüncesinin hâkim olduğu bir alandır.

Kentsel güvenlik üzerine tartışmalar çoğunlukla suç ve asayiş üzerinden ele alınmakta⁴⁹⁸ gıda, yönetim, belediyeçilik, alt yapı, iş güvenliği, sağlık, özel güvenlik ve çevre konularında güvenlik anlayışı üzerinde çok fazla durulmamaktadır. Kentlere büyük kitleler halinde göçün başlayıp, bazı sanayileşmiş büyük kentlerde nüfus yoğunluğunun artmasıyla artan nüfusun barınabilmesi için acil çözüm olarak görülen gecekonduların oluşması ve plansız kentleşme Antalya'nın büyük bir problemi olup zaman içinde gecekonduların yerine planlı yapılaşma ile bu sorunun çözülebileceği öngörülmektedir.

⁴⁹⁷ Gökçekuş vd., 2018: 3.

⁴⁹⁸ 2021 Şubat ayı verisi olarak Yök Tez veri tabanında "kent güvenliği" anahtar sözcüğüyle yapılan aramada 11 adet tez görüntülenmektedir. Bu tezler çoğunlukla yoksulluk, suç ve asayiş odaklı konulara yoğunlaşmıştır.

3.5.1.3.3. Gıda Güvenliği

Gıda güvenliği hususunda özellikle işletmelerin denetimi, gıda üretimine güven, kaliteli ve güvenli gıdaya erişim açısından konunun değerlendirilmesi mümkündür. Nitekim beslenme en temel ihtiyaç olup yaşayan tüm canlıların ihtiyaç listesinde ilk sırada yer almaktadır. Güvenli gıdalara ulaşmak en önemli güvenlik gerekçesi olarak değerlendirilebilir.

Tablo 3.32 Yiyecek-İçecek Sektöründeki İşletmelerin Denetimi Hakkındaki Düşünce

	Katılan	Yüzde
Katılıyorum	299	42,5
Kararsızım	223	31,7
Katılmıyorum	182	25,8
Toplam	704	100

Yiyecek İçecek hizmeti sunan işletmelerin yeterince denetlendiğini düşünüyorum düşüncesine katılımcılardan 223 kişi (%31,7) kararsız kalmış, 265 kişi (%37,6) bu düşünceye "katılıyorum", 34 kişi (%4,9) "Tamamen Katılıyorum" işaretlemiş, toplamda 299 kişi (%42,5) bu düşünceye katıldığını, %25,8 katılmadığını belirtmiştir. Denetim noktasında yeterli olduğu görüşü daha hâkim durumdadır. Denetimlerin yetersiz olduğunu düşünenler nispeten daha az bir orana tekabül etmektedir.

Antalya tarımsal faaliyetlerin yoğun biçimde gerçekleştirildiği, tarım sektörünün güçlü olduğu kentlerimizden biridir. Bu tarımsal faaliyetler sadece yaş sebze ve meyve olarak düşünülemez. Antalya'da aynı zamanda hayvancılık ve balıkçılık sektörleri de sosyo-ekonomik açıdan kent için önem arz etmektedir.

Gıda güvencesi konusu son yıllarda özellikle iklim değişikliği ile birlikte dünyada önemli bir gündem maddesi olarak daha görünür hale gelmiştir. Önceleri farklı kıtaların yerel sorunları gibi görülen gıda güvencesi, bugün kıtalararası gıda muhtaçlığının artmasıyla birlikte kalkınmış toplumlar için de önemli bir tehdit haline gelerek gündemdeki yeri üst sıralara tırmanmış durumdadır.

Temelde gıda güvencesinin sağlanması noktasında insanlığın yaşadığı dram daha görünür olmakla birlikte aslında konu gıda güvenliği noktasına taşındığında gıdanın kendisi temel bir halk sağlığı sorunu haline dönüşmektedir. Bu bakımdan sağlıklı gıdaya ulaşabilme olarak genel biçimde tanımlanan⁴⁹⁹ gıda güvenliği kavramı üç boyut dikkate alınarak tanımlanmaktadır. Toksisite bunlardan ilkidir. Çeşitli koşullar altında bir maddenin zarar verme durumudur. Fetusun etkilenmesi, kanser, genetik bozulma bunlardan bazılarıdır. İkinci

⁴⁹⁹ Erbaş, 2017.

boyut olan tehlike, toksik etki yapması söz konusu olan maddeleri ifade etmektedir. Üçüncü boyut ise normal kullanımla zarar vermeme durumu olarak açıklanan güvenlik boyutudur⁵⁰⁰.

Tablo 3.33 Gıda Üretimini Sağlıklı Koşullarda Yapıldığı Yönündeki Düşünce

	Katılan	Yüzde
Katılıyorum	314	44,6
Kararsızım	228	32,4
Katılmıyorum	162	23
Toplam	704	100

Kentte üretilen gıdalara ilişkin gıda üretim yerlerinin sağlıklı olduğunu düşündüklerine yönelik fikirleri sorulduğunda katılımcılardan 228 kişi (%32,4) kararsız kalmış, 262 kişi (%37,2) bu düşünceye "katılıyorum", 52 kişi (%7,4) "Tamamen Katılıyorum" işaretlemiş, toplamda 314 kişi (%44,6) bu düşünceye katıldığını, %23 katılmadığını belirtmiştir. Gıda üretiminin sağlıklı koşullarda üretildiği yönündeki görüşün hâkim olduğunu ifade etmek mümkündür. Bu bulgu denetimlerin yeterli olduğu yönündeki görüşü de teyit etmektedir.

Antalya Tarım İl Müdürlüğü tarafından tüm gıda işletmeleri, sebze ve meyve üretim yerleri sık sık denetimleri yapılmaktadır. Hasat öncesi denetim biçiminde yapılan bu denetimler 2013 yılından bu yana artırılmıştır. Keza idari para cezası uygulamasında da artış kaydedilmiştir. Ancak diğer denetimlerin sayıca azaldığı görülmektedir. İhracat denetiminin belirgin biçimde azaldığı, ayrıca numune sayısının, ithalat denetiminin ve piyasa denetiminin de nicel olarak benzer şekilde azaldığı görülmektedir.

Tablo 3.34 Kaliteli ve Güvenli Gıdaya Erişim Hakkındaki Düşünce

	Katılan	Yüzde
Katılıyorum	356	50,6
Kararsızım	203	28,8
Katılmıyorum	145	20,6
Toplam	704	100

Kaliteli ve güvenli gıdaya ulaşımında zorluk çekmiyorum sorusuna katılımcılardan 203 kişi (%28,8) kararsız kalmış, 304 kişi (%37,2) bu düşünceye "katılıyorum", 52 kişi (%7,4) "Tamamen Katılıyorum" işaretlemiş, toplamda 356 kişi (%50,6) bu düşünceye katıldığını, %20,6 katılmadığını belirtmiştir. Katılımcılar kaliteli ve güvenli gıdaya erişim noktasında zorluk yaşamadıklarını düşünmektedir. Gıda güvenliği ile ilgili olarak bu ve daha önceki veriler doğrultusunda katılımcıların Antalya'da önemli bir risk görmedikleri ifade edilebilir.

⁵⁰⁰ Demirağ ve Yılmaz, <http://www.tmmobizmir.org/wp-content/uploads/2014/05/200859.pdf>, (erişim tarihi: 18.04.2021)

3.5.1.3.4. Sağlık Güvenliği

Sağlık güvenliğine ilişkin boyut; sağlık hizmetlerine erişim, acil sağlık hizmetlerine erişim ve personel sayısı açısından değerlendirilebilir niteliktedir.

Tablo 3.35 Sağlık Hizmetlerine Erişimde Güçlük Çektiğini Düşünenler

	Katılan	Yüzde
Katılıyorum	251	35,7
Kararsızım	164	23,3
Katılmıyorum	289	41
Toplam	704	100

Katılımcılardan 164 kişi (%23,3) kararsız kalmış, 251 kişi (%35,7) bu düşünceye "katılıyorum", derken katılımcılardan 289 kişi (%41) bu düşünceye katılmadığını ifade etmiştir. Bu açıdan sağlık hizmetlerine erişim açısından zorluk çektiğini düşünenler azınlıkta kalmıştır. Bu noktada Antalya’da hem personel hem de teşkilat yapısı bakımından yapılan iyileştirmelerle sağlık hizmetlerine erişimde problemler olmadığı, nüfusa oranla doktor ve yatak kapasitesi yeterli sayıda olduğu, nitelik ve hizmet açısından kent sakinlerinin bu hizmete ulaşmada zorluk çekmediği görülmektedir.

1982 Anayasası’nın 56. maddesi “Herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir.” hükmünü içermektedir. Sağlık bir çevrede yaşama hakkı ve bunun gerçekleştirilmesine yönelik olarak devlete ve vatandaşa verilmiş olan ödev çevrenin iyileştirilmesi ve dolayısıyla insanın iyilik halinin artırılması ve sürdürülmesine odaklanmıştır. Bu bağlamda insanın bireysel sağlığını korumak daha çok kendi elinde olmakla birlikte bireyin sağlığını olumlu ya da olumsuz etkileyen çevresel etkenlerin sağlıklı şartlara kavuşması kamusal bir boyut taşımaktadır. Zira çevresel şartların iyileştirilmesi ile toplumun ve bireyin sağlığına yönelik sunulan kamu hizmetlerinin etkisi bir arada değerlendirilebilir.⁵⁰¹

Tablo 3.36. Acil Sağlık Hizmetlerinin Zamanında Ulaşmadığını Düşünenler

	Katılan	Yüzde
Katılıyorum	309	43,9
Kararsızım	194	27,6
Hiç Katılmıyorum	201	28,5
Toplam	704	100

Katılımcılardan 194 kişi (%27,6) kararsız kalmış, 241 kişi (%34,2) bu düşünceye "katılıyorum", 68 kişi (%9,7) "Tamamen Katılıyorum" işaretlemiş, toplamda 309 kişi (%43,9) bu düşünceye katıldığını, %28,5 katılmadığını belirtmiştir. Bu yöndeki görüş ağırlıklı olarak

⁵⁰¹ Başaran, 2008: 88.

acil sağlık hizmetlerinin hızı konusunda vatandaşın olumsuz bir düşünceye sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak ambulans hizmetinin 2015 yılında çağrı alışı-vakaya ulaşma süresi 10 dakika olarak gerçekleşmiştir. Bu noktada gecikmelerin büyük oranda asılsız çağrılarının 112 Acil Çağrı Merkezi'ni meşgul etmesi ve meteorolojik şartlar olduğu ifade edilebilir⁵⁰². Farklı bir bakış açısıyla acil sağlık hizmetlerinin ulaşımında kentin özellikle dar sokaklarının ulaşımına engel olduğu, düzensiz parkların geçişleri engellediği, yetersiz sayıda ve konuşlandırma yerlerinin plansız olması da göz önüne alınabilir.

Tablo 3.37 Antalya'da Doktor Sayısının Yetersiz Olduğu Düşüncesi

	Katılan	Yüzde
Katılıyorum	206	29,2
Kararsızım	140	19,9
Katılmıyorum	358	50,9
Toplam	704	100

Katılımcılardan 140 kişi (%19,9) kentte doktor sayısının yetersiz olduğu düşüncesine kararsız kalmış, 213 kişi (%30,3) bu düşünceye "katılmıyorum", 145 kişi (%20,6) "Hiç Katılmıyorum" işaretlemiş, toplamda 358 kişi (%50,9) bu düşünceye katılmadığını, %29,2 katıldığını belirtmiştir. Bu konuda katılımcılar büyük oranda doktor sayısının yeterli olduğunu düşünmektedirler. Tablo 3.35'te sağlık hizmetlerine erişimde zorluk çektiğini düşünen katılımcı sayısı fazla fakat doktor sayısının da yeterli olduğunu düşünenlerin sayısının fazla olduğunun belirtilmiş olması bu alanda bir sorun olduğunu göstermektedir. Kentte yeterince doktor olmasına rağmen sağlık hizmetlerine ulaşımında zorluk çekilmektedir. Buradan hareketle sağlık hizmeti sunan birimlerin binalarının ulaşılma güçlüğü, sayılarının yetersizliği veya sağlık personellerinin işlerini tam yapamadıkları sonucuna ulaşılabilir.

3.5.1.3.5. Asayiş Güvenliği

Asayiş güvenliği açısından kentsel güvenliğin değerlendirilebileceği hususlar; suçun önlenmesi, emniyet personelinin vatandaşla iletişimi, elektronik denetleme sistemi ve diğer kurumların kentsel güvenliğe ilişkin sorumlulukları olarak ele alınabilir.

Tablo 3.38 Asayiş Güvenliğinin Yeterli Olduğu Düşüncesi

	Katılan	Yüzde
Katılıyorum	406	57,7
Kararsızım	167	23,6
Katılmıyorum	131	18,7
Toplam	704	100

⁵⁰² "112 Acil'de 12 Saat", Antalya Ekspres Gazetesi, 08.02.2016, (erişim tarihi: 10.05.2021)

Asayiş uygulamalarının yeterli ve etkili olduğu düşüncesine katılımcılardan 167 kişi (%23,7) kararsız kalmış, 300 kişi (%42,6) bu düşünceye "katılıyorum", 106 kişi (%15,1) "Tamamen Katılıyorum" işaretlemiş, toplamda 406 kişi (%57,7) bu düşünceye katıldığını, %18,7 katılmadığını belirtmiştir. Katılımcılar Antalya'da önemli oranda asayiş güvenliğinin temin edildiğini ifade etmektedir. Kentte sunulan asayiş hizmetleriyle kent sakinleri kendilerini daha güvende hissetme ve korunma açısından oldukça önemlidir.

Tablo 3.39. Polisin Suçu Önlemedeki Çalışmaları Hakkındaki Düşünce

	Katılan	Yüzde
Katılıyorum	499	70,9
Kararsızım	147	20,8
Katılmıyorum	58	8,3
Toplam	704	100

Polisin suçu önlemede yeterli çalışmaları olduğu düşüncesine katılımcılardan 147 kişi (%20,8) kararsız kalmış, 374 kişi (%53,1) bu düşünceye "katılıyorum", 125 kişi (%17,8) "Tamamen Katılıyorum" işaretlemiş, toplamda 499 kişi (%70,9) bu düşünceye katıldığını, %8,3 katılmadığını belirtmiştir. Polisin suçu önlemede yeterince çalıştığı yönündeki olumlu düşünce son derece yüksek çıkmış olup bu yönde Antalya'da güvenlik denildiğinde ilk akla gelen ifadenin polis olması tesadüfi değildir.

Tablo 3.40. Polisin Güler yüzlü ve Nazik Olduğu Düşüncesi

	Katılan	Yüzde
Katılıyorum	381	54,1
Kararsızım	150	21,3
Katılmıyorum	173	24,6
Toplam	704	100

Katılımcılardan 150 kişi (%21,3) polisin güler yüzlü ve nazik olduğu düşüncesinde kararsız kalmış, 274 kişi (%38,9) bu düşünceye "katılıyorum", 107 kişi (%15,2) "Tamamen Katılıyorum" işaretlemiş, toplamda 381 kişi (%54,1) bu düşünceye katıldığını, %24,6 katılmadığını belirtmiştir. Önemli oranda katılımcı polisin güler yüzlü ve nazik olduğunu düşünmektedir. Bu anlamda toplum destekli polislik uygulamalarının ve vatandaşla birlikte kentsel güvenliğin sağlanabileceğine yönelik yaklaşımın tesirli olduğu ifade edilebilir.

Tablo 3.41. KGYS Kameralarının Güvenlik Sorunlarını Azalttığı Düşüncesi

	Katılan	Yüzde
Katılıyorum	508	72,2
Kararsızım	126	17,9
Katılmıyorum	70	9,9
Toplam	704	100

KGYS kameralarının güvenlik sorunlarını azaltacağı düşüncesine katılımcılardan 126 kişi (%17,9) kararsız kalmış, 284 kişi (%40,3) bu düşünceye "katılıyorum", 224 kişi (%31,8) "Tamamen Katılıyorum" işaretlemiş, toplamda 508 kişi (%72,2) bu düşünceye katıldığını, %9,9 katılmadığını belirtmiştir. Bu oranlar KGYS kameralarının kentsel güvenlik açısından işlevine ilişkin son derece yüksek oranda bir itimadın olduğunu, faydası noktasında toplumun onayını aldığını göstermektedir.

Çoğu basın yayın organlarında toplumun kameralarla gözetlenmesinden rahatsız olduğu gündeme gelmiş olmasına rağmen katılımcıların %72'si kameraların güvenlik sorununa çözüm olabileceği düşüncesindedir. Nitekim her sokağa, her binaya güvenlik görevlisi görevlendirmenin mümkün olmadığı gerçeğinden hareketle suç işleyenlerin kameralar aracılığıyla tespit ve temini gerçekleştiğinden suç işleme niyetinde olanlar kameraların olduğu yerde suç işlemekten çekindikleri söylenebilir.

Tablo 3.42. Polis Dışında Diğer Kurumların da Kentsel Güvenlik Açısından Sorumlu Olduğu Düşüncesi

	Katılan	Yüzde
Katılıyorum	470	66,8
Kararsızım	153	21,7
Katılmıyorum	81	11,5
Toplam	704	100

Katılımcılardan 153 kişi (%21,7) kararsız kalmış, 290 kişi (%41,2) bu düşünceye "katılıyorum", 180 kişi (%25,6) "Tamamen Katılıyorum" işaretlemiş, toplamda 470 kişi (%66,8) bu düşünceye katıldığını, %11,5 katılmadığını belirtmiştir. Katılımcılar kentsel güvenliğin temini açısından polisi önceseler de polisin dışında diğer kurumların da sorumlu olduğu yönünde görüş belirtmişlerdir. Bu son derece önemli bulgu kentsel güvenliği sadece polislik faaliyeti olarak gören anlayışa yönelik önemli bir mesaj niteliği taşımaktadır. Bu bakımdan kentsel güvenliğin sağlanmasına yönelik faaliyetler tüm kamu hizmeti üreten kurumların sorumluluk sahasındadır.

3.5.1.3.6. Trafik Güvenliği

Trafik güvenliği hususunda; trafik denetimleri, trafik sorununda artış, araç kullanmaktan korkma ve yaya önceliği konularında önemli bulgular elde edilmiştir.

Tablo 3.43 Trafik Denetimlerinin Yetersiz Olduğu Düşüncesi

	Katılan	Yüzde
Katılıyorum	377	53,5
Kararsızım	204	29,1
Katılmıyorum	123	17,4
Toplam	704	100

Katılımcılardan 204 kişi (%29) kararsız kalmış, 224 kişi (%31,8) bu düşünceye "katılıyorum", 153 kişi (%21,7) "Tamamen Katılıyorum" işaretlemiş, toplamda 377 kişi (%53,6) bu düşünceye katıldığını, %17,4 katılmadığını belirtmiştir. Katılımcılar önemli oranda trafik denetimlerinin yetersiz olduğunu düşünmektedir. Bu veriler trafik kazalarının Antalya'da önemli bir sorun olduğu yönündeki verilerle örtüşmektedir. Denetimlerin sıklığı ile kaza sayıları arasında güçlü bir ilişki olduğu, denetimlerle kusurlu davranışlardan sürücülerin kaçındığı ve böylelikle trafiğin daha güvenli hale geldiği söylenebilir. Denetimler sadece fiziki denetimlerle sınırlı kalmayıp aynı zamanda elektronik denetleme sistemlerinin de sürücülerini emniyet kemeri, aşırı hız, araç kullanırken cep telefonu ile görüşme veya tehlikeli araç kullanma gibi birçok konuda denetlemeler elektronik olarak yapılabilmektedir. Her ne kadar katılımcılar trafiğin denetlenmesi olarak bizzat trafik polisinin fiziki olarak kontrolünü kastetse dahi ayrıca elektronik denetlemeler de uygulanmaktadır.

Tablo 3.44 Son 5 Yılda Trafik Sorununun Arttığı Düşüncesi

	Katılan	Yüzde
Katılıyorum	465	66,1
Kararsızım	151	21,4
Katılmıyorum	88	12,5
Toplam	704	100

Katılımcılardan son 5 yılda trafik sorunun arttığı düşüncesinde 151 kişi (%21,4) kararsız kalmış, 318 kişi (%45,2) bu düşünceye "katılıyorum", 147 kişi (%20,9) "Tamamen Katılıyorum" işaretlemiş, toplamda 365 kişi (%66,1) bu düşünceye katıldığını, %12,5 katılmadığını belirtmiştir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu son 5 yılda Antalya'da trafik sorunun arttığını düşünmektedir. Bu veriler Antalya'da ulaşım sorununu vurgulayan verilerle örtüşmektedir. Kent nüfusunun hızlı artmasıyla birlikte trafik yoğunluğunun ve sorunlarının da artması doğru orantılıdır.

Tablo 3.45. Trafikte Araç Kullanmaktan Korkma Düşüncesi

	Katılan	Yüzde
Katılıyorum	376	53,5
Kararsızım	229	32,5
Katılmıyorum	99	14
Toplam	704	100

Artan araç sayıları ve sabit büyüklükte kalan yollarda trafik yoğunluğunun da artması yadırganamaz bir gerçektir. Bu yoğun trafikte araç kullanmak trafik kazası olma ihtimalini de artırmaktadır. Kaza yapma korkusu nedeniyle insanlar trafikte araç kullanmaktan korkabilirler, nitekim katılımcılardan 229 kişi (%32,5) kararsız kalmış, 217 kişi (%30,8) bu düşünceye "katılıyorum", 159 kişi (%22,6) "Tamamen Katılıyorum" işaretlemiş, toplamda 376 kişi (%53,5) bu düşünceye katıldığını, %14 katılmadığını belirtmiştir. Trafikle ilgili bir

diğer sorun alanı olarak görülen bu durum Antalya'nın pek çok ulusal ticari şirketin ve turizm firmasının üssü olmasından da kaynaklı biçimde yoğun bir trafik akışına sahip olmasıyla ilişkilendirilebilir. Bu bakımdan trafikteki araç çeşitliliğinin oldukça kozmopolit olması da sürücülerini tedirgin ediyor olabilir.

Tablo 3.46 Trafikte Yayaya Öncelik Verilmediği Düşüncesi

	Katılan	Yüzde
Katılıyorum	355	50,5
Kararsızım	206	29,3
Katılmıyorum	143	20,3
Toplam	704	100

Son yıllarda Antalya'da yaya önceliğine yönelik projeler yürütülmesine ve ulusal ölçekte de İçişleri Bakanlığı'nın sahibi olduğu projelerle yaygınlaştırılmaya çalışılan yaya önceliği kültürü ne yazık ki bu veriler doğrultusunda Antalya'da beklenen yaygın etkiyi göstermemiş görünmektedir. Nitekim katılımcılardan 206 kişi (%29,3) yaya önceliği verilmediği düşüncesinde kararsız kalmış, 223 kişi (%31,7) bu düşünceye "katılıyorum", 132 kişi (%18,8) "Tamamen Katılıyorum" işaretlemiş, toplamda 355 kişi (%50,5) bu düşünceye katıldığını, %20,3 katılmadığını belirtmiştir. Yani büyük bir çoğunluk trafikte yayaya öncelik verilmediğini düşünmektedir.

3.6. Çapraz Tablo Sonuçları

Demografik verilerin kentsel güvenlik boyutlarını anlamamız açısından oldukça önemli sonuçlar içermektedir. Önceki tablolarda verilen cevaplar oldukça önemli sonuçlar çıkarmamıza yardım etmiş olmasına rağmen bazı konularda katılımcıların verdiği cevaplar bu kısımda daha da irdelenmiş olup ayrıntıya girerek merak edilen bazı hususlara ulaşılmaya çalışılmıştır. Yapılan çapraz tablolar ile katılımcıların neden bu cevabı verdiği araştırılmış, düşüncesinin oluşumunda etki eden nedenler, cinsiyet, yaş, öğrenim durumu ve yaşadığı ilçe özelinde yorumlanmaya çalışılmıştır. Nitekim katılımcıların alan araştırması esnasında kendilerine yöneltilen soruları cevaplarken katılımcıyı etkileyen faktörlerin bilinmesi sonuçların yorumlanmasında daha objektif bir sonuç çıkmasında etkili olacaktır.

Tablo 3.47. Antalya'nın Diğer Şehirlere Göre Güvenli Buluma Durumu

Ne kadar süredir Antalya'da yaşıyorsunuz?		1-7 Yıl	7 Yıl +	Doğma, Büyüme Antalyalıyım	Toplam
Antalya’da Yaşamaktan Memnun Musunuz?	Evet	283	289	70	642
		%86,3	%96,5	%90,9	%91,2
	Hayır	45	10	7	62
		%13,7	%3,5	%9,1	%8,8
Toplam		328	299	77	704
		%46,6	%42,5	%10,9	%100

Doğma büyüme Antalyalı olanların genel ortalamayla uyumlu bir şekilde %90,9 oranında kentte yaşamaktan memnun olduğu gözlemlenirken, Kente sonradan gelenlerin ilk yıllarda dahi memnuniyet oranları %86,3 ile yüksek olmasına karşın belli bir süre sonra Antalya'da yaşamaktan daha da memnun oldukları görülmektedir. Çalışmaya başlandığı zaman Antalyalı olanların sonradan gelenlere göre kentten daha çok daha fazla memnun olacağı beklentisi varken çalışma sonunda aynı memnuniyet oranını görmek ilginç bir sonuç olarak değerlendirilebilir. 7 yıldan fazla bir süredir kentte yaşayanların Antalya'da yaşamaktan çok memnun oldukları (%96,5) gözlemlenmiştir.

Tablo 3.48. Antalya'nın Diğer Şehirlere Göre Güvenli Buluma Durumu

Kaç yıldır Antalya'da yaşıyorsunuz?		1-7 Yıl	7 Yıl +	Doğma, Büyüme Antalyalıyım	Toplam
Antalya'yı Diğer Şehirlere Göre Güvenli Buluyor Musunuz?	Evet	317	292	74	683
		%96,6	%97,7	%96,1	%97
	Hayır	11	7	3	21
		%3,4	%2,3	%3,9	%3
Toplam		328	299	77	704
		%46,6	%42,5	%10,9	%100

Tablo 3.48'de görüldüğü üzere katılımcıların %97'si kenti diğer kentlere göre daha güvenli bulurken yaşadıkları süreyi dikkate alarak verilen cevaplar irdelendiğinde kente sonradan gelenlerden 7 yıldan fazla süredir kentte yaşayanların %97,7'si kenti güvenli bulduklarını belirtmişlerdir. Bir kentte çoğunlukla orada doğmuş büyümüş olanlar kendi yaşadıkları yerleşim bölgesini güvenli bulacakları düşünülürken çıkan sonucun biraz şaşırtıcı olduğu düşünülebilir zira ortalamanın çok az da olsa altında kalmıştır. Tablonun burada

verilmeyen kısımlarında da benzer sonuçlarla karşılaşmış olup; katılımcıların yaşadıkları ilçeleriyle, cinsiyetleri ve yaş gruplarıyla yakın oranlar görülmüş olmasına rağmen öğrenim seviyelerine bakıldığında kenti diğer kentlere göre daha güvenli bulma oranı ortalama %97 iken; ilkokul terk olanlar %100, ilkokul mezunları %98,2, ortaokul mezunları %93,1, lise mezunları %99,4, meslek lisesi mezunları %98,1, 2 yıllık yüksekokul mezunları %100, açık öğretim lisans mezunları %93,8, lisans mezunları %95,5, lisansüstü mezunları ise %94,4 oranda kenti diğer kentlere göre daha güvenli bulduklarını belirtmişlerdir.

Tablo. 3.49. Antalya’nın En Büyük Toplumsal Sorunu (Kentte Yaşadığı Süreye Göre)

		1-7 Yıl	7 Yıl +	Doğma, Büyüme Antalyalıyım	
Sizce Antalya’nın En Büyük Toplumsal Sorunu Nedir?	İntiharlar	32	51	1	84
		%9,8	%17,2	%1,3	%11,9
	Kentte Yaşayan Sığınmacılar/ Mülteciler	162	159	44	365
		%49,8	%53,9	%12,1	%51,8
	İşsizlik	98	62	28	188
		%30,1	%21	%14,9	%26,7
	Cinsel Taciz Olayları	14	9	0	25
		%4,3	%3,1	0	%3,6
	Diğer	22	18	4	42
		%6,7	%6	%5,2	%6
	Toplam	328	299	77	704

Tablo 3.49’da görüleceği üzere 704 katılımcıya “Sizce Antalya’nın en büyük toplumsal sorunu nedir? Sıralama yaparak 3 tanesini seçmeleri istenmiş ve katılımcıların %51,8’i “Kentte Yaşayan Sığınmacılar/ Mülteciler” şikkını ilk sırada işaretlemişler ve en çok Antalyalılar %57,1 ile sığınmacıların toplumsal sorun olduğunu belirtmişler, %26,7’si işsizlikten şikâyetçiyken sadece %2,1’i ikamet eden yabancılardan şikâyet etmişlerdir. Antalyalılar kentte ikamet eden yani ikamet izniyle kentte kalan diğer ülke vatandaşlarından fazla rahatsız olmadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 3.50. Antalya'nın En Büyük Toplumsal Sorunu (Yaşadığı İlçeye Göre)

İlçe		Muratpaşa	Kepez	Konyaaltı	Toplam
Sizce Antalya'nın En Büyük Toplumsal Sorunu Nedir?	İntiharlar	45	28	11	84
		%15,2	%9,3	%10,5	%11,9
	Kentte Yaşayan Sığınmacılar/ Mülteciler	123	182	60	365
		%41,4	%60,3	%57,1	%51,8
	İşsizlik	105	57	26	188
		%35,4	%18,9	%24,8	%26,7
	Cinsel Taciz Olayları	7	14	4	25
		%2,4	%4,6	%3,8	%3,6
	Diğer	17	21	4	42
		%5,7	%7	%3,8	%6
	Toplam	297	302	105	704

Tablo 3.51. Antalya'nın En Büyük Toplumsal Sorunu (Cinsiyete Göre)

Cinsiyet				Toplam
		Erkek	Kadın	
Sizce Antalya'nın En Büyük Toplumsal Sorunu Nedir?	İntiharlar	48	36	84
		%13,7	%10,2	%11,9
	Kentte Yaşayan Sığınmacılar/ Mülteciler	177	188	365
		%50,4	%53,3	%51,8
	İşsizlik	98	90	188
		%27,9	%25,5	%26,7
	Bireysel Silahlanma	7	7	14
		%2	%2	%2
	Cinsel Taciz Olayları	12	13	25
		%3,4	%3,7	%3,6
	İkamet izniyle kalan/oturan yabancılar	2	13	15
		%0,6	%3,7	%2,1
Toplam		351	353	704
		%49,9	%50,1	%100

Tablo 3.50'den de görüleceği üzere kent merkezinde bulunan üç büyük ilçeden en çok %60,3 ile Kepez ilçesinde oturanlar sığınmacı/mültecilerin toplumsal sorun olduğunu belirtmişlerdir. Kepez, Antalya sahillerine diğer ilçelere oranla daha uzak ve çoğunlukla yerleşim amaçlı konutlardan oluşan, mülk satın alma veya kiralama ücretlerinin daha ucuz olduğu, içgöçle gelen ekonomik durumu güçlü olmayan vatandaşların da tercih ettiği bir bölge olmasından dolayı özellikle Suriye ve Afgan göçmenlerin yoğun talep ettiği bir ilçedir. Bu bakımdan ilçede sığınmacı veya mültecilerin sayısının fazla olduğu ve bu nedenle bu ilçe

sakinlerinin en büyük toplumsal sorun olarak sığınmacıları işaretlediği düşünülmektedir. Konyaaltı ilçesi sakinlerinin %57,1 işaretlemesine sebep; ikametden ziyade Konyaaltı sahilinde gördükleri yoğun sığınmacılardan kaynaklı olduğu düşünülebilir.

Cinsiyet ayrımına göre toplumsal sorun ele alındığında kadınlar ve erkekler arasında bariz bir fark görülmediği ama kadınların erkeklere oranla ikamet eden yabancıları daha büyük bir problem olarak gördüğü de dikkate alınmalıdır.

Tablo 3.52. Antalya'nın En Büyük Toplumsal Sorunu (Öğrenime Göre)

Öğrenim Durumu		İlkokul Terk	İlköğretim	Ortaöğretim	Yüksek Öğretim	Toplam
Sizce Antalya'nın En Büyük Toplumsal Sorunu Nedir?	İntihar	1	36	27	20	84
		%10	%14,1	%9,5	%12,9	%11,9
	Kentte Yaşayan Sığınmacı/ Mülteci	8	132	147	78	365
		%80	%51,8	%51,7	%50,3	%51,8
	İşsizlik	1	60	82	45	188
		%10	%23,5	%28,8	%29	%26,7
	Bireysel Silahlanma	0	1	7	6	14
		0	%0,4	%2,5	%3,8	%2
	Cinsel Taciz Olayları	0	10	11	4	25
		0	%3,9	%3,9	%2,6	%3,6
Toplam		10	255	284	155	704
		%1,4	%36,2	%40,3	%22	%100

Antalya'nın en büyük toplumsal sorunu nedir sorusunda dikkat çeken diğer bir ayrıntı ise 2 yıllık Önlisans mezunlarının sığınmacıları diğer mezunlara oranla sorun olarak görmemeleri olabilir. Önlisans mezunlarının %33,3'ü sığınmacıları toplumsal bir sorun olarak görmüş fakat genel ortalama %51,8 iken, ilkokul terk olan vatandaşların %80'i ise mülteci/sığınmacıları en büyük sorun olarak görmüşlerdir. Aslında burada farklı bir bakış açısıyla değerlendirme yapmak gerekirse; alan araştırması sonrası ilkokul terk vatandaşların dile getirdikleri gibi, gelen sığınmacı/mültecilerin çoğunun güvenlik ve ekonomik nedenlerle kente geldiği ve geçimlerini sağlayabilmek için vasıflı vasıfsız her zorluktaki işte çalışabilecekleri, bu nedenle ilkokul terk insanların işsiz kalabileceği korkusuyla onları en büyük sorun olarak gördükleri anlaşılmaktadır.

Tablo 3.53. Antalya'nın En Büyük Toplumsal Sorunu (Yaş Göre)

Yaşınız		18-29	30-40	40-65	65+	Toplam
Sizce Antalya’nın En Büyük Toplumsal Sorunu Nedir?	İntiharlar	20	20	29	15	84
		%12,2	%6,5	%17,1	24,2%	%11,9
	Kentte Yaşayan Sığınmacılar/ Mülteciler	81	175	77	32	365
		%49,4	%56,8	%45,3	51,6%	%51,8
	İşsizlik	46	81	53	8	188
		%28,0	%26,3	%31,2	12,9%	%26,7
	Bireysel Silahlanma	5	5	2	2	14
		%3	%1,6	%1,2	3,2%	%2
	Cinsel Taciz Olayları	4	14	7	0	25
		%2,4	%4,5	%4,1	0,0%	%3,6
	Madde Bağımlılığı	1	3	1	1	6
		%0,6	%1	%0,6	1,6%	%0,9
İkamet izniyle kalan/oturan yabancılar	1	10	0	4	15	
	%0,6	%3,2	0	6,5%	%2,%	
Toplam		164	308	170	62	704
		%23,3	%43,8	%24,1	8,8%	%100

Yaş grupları açısından Tablo 3.53 değerlendirildiğinde katılımcıların genel ortalamalara yakın cevaplar verdiği görülmüştür. Yaş gruplarıyla ya da diğer etkenlerle sorgulandığında çıkan sonuçları değerlendirmek veya yorum yapmak her konuda yeni bir çalışma yapacak kadar ayrıntılı olabileceğinden burada sadece tablolar kısa kısa değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Tablo 3.54. Kentte Bulunan Sığınmacıların / Mültecilerin Güvenlik Riski Oluşturup Oluşturmadığı (Antalya'da yaşama süresine göre)

Kaç yıldır Antalya’da yaşıyorsunuz?		1-7 Yıl	7 Yıl +	Doğma, Büyüme Antalyalı	Toplam	
Kentte Bulunan Sığınmacıların / Mültecilerin Güvenlik Riski Oluşturduğunu Düşünüyorum	Katılmıyorum	24 %7,3	32 %10,7	5 %6,5	61 %8,7	
	Kararsızım	45 %13,7	28 %9,4	17 %22	90 %12,8	
	Katılıyorum	259 %79	239 %79,9	55 %71,4	553 %78,5	
	Toplam		328 %46,6	299 %42,5	77 %10,9	704 %100

Çalışmaya katılanlara çalışmanın 2.kısımında yine sığınmacı/ mültecilerle ilgili görüşleri sorulmuş ve “Kentte bulunan sığınmacıların / mültecilerin güvenlik riski oluşturduğunu düşünüyorum” sorusuna katılımcıların %38,1’i tamamen katıldığını, %40,5’i ise bu düşünceye katıldığını belirtmiş yanı toplamda katılımcıların %78,5’i kentteki sığınmacı/mültecilerin güvenlik riski oluşturduğunu belirtmişlerdir. Tablo 3.54’te Antalya’daki ikamet etme yıllarıyla sorgulandığında da yine benzer sonuçlar elde edilmiş olup katılanların sadece %8,7’si sığınmacıları güvenlik riski olarak görmemiş, %12,8’i kararsız kalmış, %78,6’sı ise güvenlik riski oluşturduğunu düşündüklerini bildirmişlerdir.

Tablo 3.55. Kentte Bulunan Sığınmacıların / Mültecilerin Güvenlik Riski Oluşturup Oluşturmadığı (İkamet edilen ilçeye göre)

Hangi İlçede ikamet ediyorsunuz		Muratpaşa	Kepez	Konyaaltı	Toplam
Kentte Bulunan Sığınmacıların / Mültecilerin Güvenlik Riski Oluşturduğunu Düşünüyorum	Katılmıyorum	30	15	16	61
		%10,1	%5	%15,2	%8,7
	Kararsızım	30	45	15	90
		%10,1	%14,9	%14,3	%12,8
	Katılıyorum	237	242	74	553
		%79,8	%80,1	%70,5	%78,5
Toplam		297	302	105	704
		%42,2	%42,9	%14,9	%100

İlçe sorgulamalarından da görüleceği üzere yine Kepez ilçesi sakinleri en yüksek oranda yani %80,1’i sığınmacıları güvenlik riski olarak gördüklerini belirtmişlerdir.

Tablo 3.56. Kentte bulunan sığınmacıların / mültecilerin güvenlik riski oluşturduğunu düşünüyorum (Cinsiyete göre)

Cinsiyet			Toplam	
Erkek	Kadın			
Kentte Bulunan Sığınmacıların / Mültecilerin Güvenlik Riski Oluşturduğunu Düşünüyorum	Katılmıyorum	32 %9,1	29 %8,2	61 %8,7
	Kararsızım	38 %10,8	52 %14,7	90 %12,8
	Katılıyorum	281 %80	272 %77	553 %78,5
	Toplam	351 %49,9	353 %50,1	704 %100

Cinsiyet ayrımına göre bakıldığında ise erkeklerin %80’i, kadınların ise %77’si güvenlik riski olduğunu düşündüklerini belirtmişlerdir. Çalışmaya başlandığında kadınların erkeklere oranla sığınmacıları daha fazla risk göreceği düşünülürken çalışma sonunda bunun tersi bir düşünceyle karşılaşılmış şaşırtıcı bir durum olarak değerlendirilebilir.

Tablo 3.57. Kentte Bulunan Sığınmacıların / Mültecilerin Güvenlik Riski Oluşturup Oluşturmadığı (Yaşa göre)

		Yaşınız				Toplam
		18-29	30-40	40-65	65+	
Kentte Bulunan Sığınmacıların / Mültecilerin Güvenlik Riski Oluşturduğunu Düşünüyorum	Katılmıyorum	16	25	15	5	61
		%9,8	%8,1	%8,8	%8	%8,7
	Kararsızım	20	41	21	8	90
		%12,2	%13,3	%12,4	%12,9	%12,8
	Katılıyorum	128	242	134	49	553
		%78	%78,6	%78,8	%79	%78,5
Toplam		164	308	170	62	704
		%23,3	%43,7	%24,1	%8,8	%100

Yaş gruplarıyla değerlendirildiğinde kent sakinlerinin hangi yaşta olursa olsun benzer düşüncelere sahip olduğu görülmektedir. Yaş aralıklarındaki katılımcıların verdikleri cevaplar irdelendiğinde 65 yaş üstü katılımcılardan “Kentte bulunan sığınmacıların / mültecilerin güvenlik riski oluşturduğunu düşünüyorum” düşüncesine %79’unun katılıyorum cevabını vermeleri dikkat çekici sayılabilir. Genel olarak değerlendirildiğinde ise katılımcıların %78,6’sı risk olarak gördüklerini belirtmişlerdir.

Tablo 3.58. Kentte Bulunan Sığınmacıların / Mültecilerin Güvenlik Riski Oluşturup Oluşturmadığı (Mezuniyete göre)

Öğrenim Durumu		İlkokul Terk	İlköğretim	Ortaöğretim	Yüksek Öğretim	Toplam
Kentte Bulunan Sığınmacıların / Mültecilerin Güvenlik Riski Oluşturduğunu Düşünüyorum	Katılmıyorum	0	18	18	25	61
		0	%7	%6,3	%16,1	%8,7
	Kararsızım	1	20	35	24	90
		%10	%7,8	%12,3	%15,5	%12,8
	Katılıyorum	9	207	231	106	553
		%90	%81,2	%81,3	%68,4	%78,5
Toplam		10	255	284	155	704
		%1,4	%36,2	%40,3	%22	%100

Öğrenim durumuna göre bakıldığında ise ilkokul terk katılımcıların %90’ı sığınmacıları güvenlik riski olarak görmelerine karşın üniversite mezunlarında bu oran %62,6, lisansüstü öğrenim görenlerde ise %73,4, genel olarak önlisans, lisans ve lisansüstü mezunlarının oluşturduğu yükseköğretim ortalaması alındığında ise bu oran %68,4 olarak görülmüştür. Daha önceki kısımda da belirtildiği üzere ilkokul terk katılımcıların gelen sığınmacı/mültecilerin çoğunun vasıfsız işçi olduklarını düşündüklerinden, kendi işlerini kaybetme korkusuyla onları risk olarak gördüklerini düşünebiliriz.

Tablo 3.59. İkamet İzniyle Kalan/Oturan Yabancıların Güvenlik Riski Oluşturup oluşturmadığı (yıla göre)

Kaç Yıldır Antalya’da Oturuyorsunuz?				Toplam	
1-7 Yıl		7 Yıl +	Doğma, Büyüme Antalyalı		
İkamet İzniyle Kalan/Oturan Yabancıların Güvenlik Riski Oluşturduğunu Düşünüyorum	Katılmıyorum	88	135	19	242
		%26,8	%45,2	%24,7	%34,4
	Kararsızım	85	58	20	163
		%25,9	%19,4	%26	%23,2
	Katılıyorum	155	106	38	299
		%47,3	%35,5	%49,4	%42,5
Toplam		328	299	77	704
		%46,6	%42,5	%10,9	%100

Antalya'da resmi olarak izin alıp ikamet eden/oturan yabancıların güvenlik riski oluşturup oluşturmadığı araştırıldığında her ne kadar daha önceki sorularda kentin toplumsal sorunu olarak görülmemesine karşın güvenlik riski oluşturduğuna yönelik %31 gibi bir görüş bulunmaktadır. “ikamet izniyle kalan/oturan yabancıların güvenlik riski oluşturduğunu düşünüyorum” sorusunda katılımcılardan doğma büyüme Antalyalı vatandaşların ise yüksek oranda yani %49,4'u risk olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Tabloda burada verilmeyen ayrıntılarına bakıldığında dışardan kente gelip burada yaşayanlar irdelendiğinde; ilk yıllarda ikamet eden yabancıları risk olarak görmelerine rağmen kentte yaşam süreleri arttıkça yabancıların daha az riskli olduklarına inandıkları görülebilir, zira 1-3 yıl arası kentte yaşayanlarda bu oran %43,5 iken, 10 yıldan fazla bu kentte ikamet edenlerin sadece %18,7'si ikamet izniyle kalan/oturan yabancıları risk olarak görmüşlerdir. Bu da kentte yabancılarla birlikte yaşamaya alışıldığı ve yabancıların risk olmadıklarının anlaşıldığı anlamı çıkarılabilir.

Tablo 3.60. İkamet İzniyle Kalan/Oturan Yabancıların Güvenlik Riski Oluşturup oluşturmadığı (İlçeye göre)

Hangi İlçede ikamet ediyorsunuz				Toplam	
		Muratpaşa	Kepez		Konyaaltı
İkamet İzniyle Kalan/Oturan Yabancıların Güvenlik Riski Oluşturduğunu Düşünüyorum	Katılmıyorum	125	87	30	242
		%42,1	%28,8	%28,6	%34,4
	Kararsızım	62	67	34	163
		%20,9	%22,2	%32,4	%23,2
	Katılıyorum	110	148	41	299
		%37	%49	%39	%42,5
Toplam		297	302	105	704
		%42,2	%42,9	%14,9	%100

İlçe ayırımına göre değerlendirildiğinde Kepez ilçesi sakinlerinin %49'u ikamet izniyle kalan/oturan yabancıları güvenlik riski olarak gördüklerini ifade etmişlerdir.

Tablo 3.61. İkamet İzniyle Kalan/Oturan Yabancıların Güvenlik Riski Oluşturup oluşturmadığı (Cinsiyete göre)

		Cinsiyet		Toplam
		Erkek	Kadın	
İkamet İzniyle Kalan/Oturan Yabancıların Güvenlik Riski Oluşturduğunu Düşünüyorum	Katılmıyorum	137	105	242
		%39	%29,7	%34,4
	Kararsızım	72	91	163
		%20,5	%25,8	%23,2
	Katılıyorum	142	157	299
		%40,5	%44,5	42,4
Toplam		351	353	704
		%49,9	50,1%	%100

Tablo 3.62. İkamet İzniyle Kalan/Oturan Yabancıların Güvenlik Riski Oluşturup oluşturmadığı (Yaşa göre)

		Yaşınız				Toplam
		18-29	30-40	40-65	65+	
İkamet İzniyle Kalan/Oturan Yabancıların Güvenlik Riski Oluşturduğunu Düşünüyorum	Katılmıyorum	66	85	56	35	242
		%40,2	%27,6	%32,9	%56,4	%34,4
	Kararsızım	31	90	36	6	163
		%18,9	%29,2	%21,2	%9,7	%23,2
	Katılıyorum	67	133	78	21	299
		%40,9	%43,2	%45,9	%33,9	%42,4
Toplam		164	308	170	62	704
		%23,3	%43,7	%24,1	%8,8	%100

Yaş gruplarına göre değerlendirildiğinde verilerin birbirine çok yakın olduğu, büyük bir fark olmadığı görülmektedir.

Tablo 3.63. KGYS Kameralarının Güvenlik Sorunlarını Azalttığı Düşüncesi (Yıla göre)

Kaç Yıldır Antalya’da Yaşıyorsunuz?				Toplam	
1-7 Yıl		7 Yıl +	Doğma, Büyüme Antalya		
KGYS Kameralarının Güvenlik Sorunlarını Azalttığını Düşünüyorum	Katılmıyorum	36	30	4	70
		%11	%10	%5,2	%9,9
	Kararsızım	68	47	11	126
		%25,8	%19,9	%14,3	%17,9
	Katılıyorum	224	222	62	508
		%68,3	%74,2	%80,5	%72,2
Toplam		328	299	77	704
		%46,6	%42,5	%10,9	%100

Kent güvenliğinin sağlanmasında halk arasında mobese olarak bilinen ama gerçekte adı Kent Güvenlik Yönetim Sistemi (KGYS) kameralarının risk teşkil eden büyük cadde, bulvar veya sokaklarda kurulu güvenlik kameralarının özel hayatın ihlal ettiğine dair çeşitli eleştiriler basında çıkmış olmasına rağmen çalışma sonunda beklenenin dışında şaşırtıcı bilgilere ulaşılmıştır. Katılımcıların %72,1'i bu kameraların güvenlik sorunlarını azalttığını düşündüklerini ifade etmişlerdir. Kentte 1-3 yıl arası ikamet edenlerin %59,7'si bu görüşe katılırken doğma büyüme Antalyalıların %80,6'sı bu kameraların güvenlik problemlerini çözdüğüne inandıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 3.64. KGYS Kameralarının Güvenlik Sorunlarını Azalttığı Düşüncesi (İlçeye göre)

		Hangi İlçede ikamet ediyorsunuz			Toplam
		Muratpaşa	Kepez	Konyaaltı	
KGYS Kameralarının Güvenlik Sorunlarını Azalttığını Düşünüyorum	Katılmıyorum	27 %9,1	26 %8,6	17 %16,2	70 %9,9
	Kararsızım	58 %19,5	46 %15,2	22 %21	126 %17,9
	Katılıyorum	212 %71,4	230 76,2	66 %62,9	508 %72,2
Toplam		297 %42,2	302 %42,9	105 %14,9	704 %100

Çalışma ilçeler bazında değerlendirildiğinde bu sokak kameralarını en çok Kepez ilçesindeki katılımcılar %76,2 ile desteklerken, Konyaaltı ilçesinden katılımcıların bu görüşü destekleme seviyesi %73,6 olan genel ortalamanın altında kalmış ve %62,9'u KGYS kameralarının güvenlik sorunlarını azalttığı düşüncesini paylaşmışlardır.

Tablo 3.65. KGYS Kameralarının Güvenlik Sorunlarını Azalttığı Düşüncesi (Cinsiyete göre)

		Cinsiyet		Toplam
		Erkek	Kadın	
KGYS kameralarının güvenlik sorunlarını azalttığını düşünüyorum	Katılmıyorum	29 %8,3	41 %11,6	70 %9,9
	Kararsızım	65 %18,5	61 %17,3	126 %17,9
	Katılıyorum	257 %73,2	252 %71,4	508 %72,2
Toplam		351 %49,9	353 %50,1	704 %100

Kameralar hakkında katılımcıların düşünceleri cinsiyete göre frekansların erkeklerin küçük bir oran fazlalığı ile kadınlara göre daha çok destekledikleri görülmektedir.

Tablo 3.66. KGYS Kameralarının Güvenlik Sorunlarını Azalttığı Düşüncesi (Yaşa göre)

		28. Yaşınız				Toplam
		18-29	30-40	40-65	65+	
KGYS Kameralarının Güvenlik Sorunlarını Azalttığımı Düşünüyorum	Katılmıyorum	17	29	18	6	70
		%10,4	%9,4	%10,6	%9,7	%9,9
	Kararsızım	39	48	31	8	126
		%23,8	%15,6	%18,2	%12,9	%17,9
	Katılıyorum	108	231	121	48	508
		%65,9	%75	%71,2	%77,4	%72,2
Toplam		164	308	170	62	704
		%23,3	%43,7	%24,1	%8,8	%100

KGYS kamera sisteminin güvenlik sorunlarının azaltacağı düşüncesinde Tablo 3.65 ve 3.66'dan da anlaşılacağı üzere katılımcıların yaşlarının veya cinsiyetlerinin büyük bir etkiye sahip olmadığı, katılımcıların görüşlerinin benzer oldukları görülmektedir.

SONUÇ

Kentler geçmişten günümüze her zaman önemini korumuş ve gün geçtikçe kentlere olan ilgi artmıştır. Sayısı milyonları bulan insan kalabalıklarını barındırmak, korumak ve ihtiyaçlarını sağlamak karmaşık bir yönetim organizasyonu ile mümkün olabilmektedir. Ülkemiz kamu yönetimi açısından kentler, merkezi yönetimin taşra teşkilatı olarak merkezi yönetimden aldığı bütçe ve parlamentonun koyduğu aynı kanunlarla yönetilmektedir. Her ne kadar tüm ülkede aynı şartlar hâkim olsa da kentlerin coğrafi konumları, sanayi altyapısı, iklim koşulları, kent sakinlerinin kültür farklılıkları veya ticaret bağlantılarının dikkate alınmadan tek düzen bir yönetim anlayışı, o bölgenin kalkınması ve sorunlarının çözülmesinin önünde büyük bir engel oluşturmaktadır.

Her bölgenin kendine has bir mimarisi olduğu gibi yine her bölgenin kendine özgü bir yaşam tarzı mevcuttur. Ülkemiz coğrafi yapısı itibarıyla deniz kıyısında turizmle gelişen kentleri olduğu gibi dağlık ve engebeli bölgede hayvancılıkla uğraşan kentlere de sahiptir. Nitekim her yerleşim bölgesinin kendine has kültür ve yaşam tarzıyla yönetim anlayışında da farklılıkların olması gerekir.

Kent nüfusunun hızla artmasıyla düzensiz kentleşme ve yetersiz altyapı problemleri sadece kentin görünümünde ve yapılaşmasında değil aynı zamanda kentin güvenliğinin sağlanmasında olumsuz etkileri olmaktadır.

Kent nüfusunun hızla artmasıyla düzensiz kentleşme ve yetersiz altyapı problemleri sadece kentin görünümünde ve yapılaşmasında değil aynı zamanda kentin güvenliğinin sağlanmasında olumsuz etkileri olmaktadır. Nüfusun çoğunun başka kentlerden geldiği düşünüldüğünde kendi öz kültürünü revize edip yaşadığı kenti benimseyip kentlilik bilincine sahip olmak bir o kadar zor olmaktadır. Çoğunlukla kente ilk geldikleri dönemde tanıdık, dost, arkadaş veya hemşehrilerinin yakın bölgesinde olma isteğinden dolayı kentte yakın hissedilen gruplar civarında ikamet edildiği düşünüldüğünde kent kültürüne uyum sağlamak, kenti tanımak ve kendini o kente ait hissedebilmek kolay olmamıştır. Nitekim göçle gelen bir aile daha sonra tanıdık, akraba veya arkadaşlarının da aynı bölgede ikamet etmesine öncülük etmiş ve daha önceki yaşadıkları yaşam tarzlarını değiştirmeden aynı kültürde yaşamak istedikleri yapılan benzer araştırmalarda da ortaya konulmuştur.

Bir kente ilk gelen ve o kentte yaşamaya karar veren bir kişinin kendisini güvende hissedebilmesi oldukça büyük önem taşımaktadır. Her ne sebeple olursa olsun yerleşim bölgesini değiştiren insanlar o kentte yaşamaya karar verebilmesi için kendisi için belirlediği kriterlere ve yaşam şartlarına göre karar verdiği görülmektedir. Çoğu araştırmalarda

ekonomik sebeplerle yer değişikliği meydana gelirken yerleşim bölgesi seçiminde güvenlik gereksiniminin ilk sıralarda olduğu görölmektedir.

Çalışmanın örneklemini oluşturan Antalya, deniz kıyısında kurulmuş, iklimi, limanları, toprak yapısı ve doğal güzellikleriyle asırlardır insanlar için bir cazibe merkezi olmuştur. Cumhuriyetin ilk yıllarında adeta bir sahil kasabası durumunda bulunan kent, 1980’li yıllarda gerçekleşen turizm yatırımlarıyla kentleşmesinde gözle görülür bir ivme kazanmış ve nüfusu her geçen yıl artmaya başlamıştır. Çoğunluğu içgöçle gelen insanların öncelikli göç nedeni ekonomik sebepler olmuştur.

Öncelikle kent sakinlerinin yaşadığı Antalya’ya uyum sağlayıp aidiyet hissedebilmesi için uyum sürecinin yönetilmesi gerekir. Aidiyet bağı olmadan kendini yabancı hisseden insan topluluğu kurallara uymaktan kendini alıkoyabilmektedir. İçgöçün yanı sıra dışgöçle gelenlerin de uyum süreçlerinin yönetilmesi ihmal edilmemelidir.

Bir insanın yaşayacağı yerleşim bölgesini seçerken hangi özellikleri gözettiği, güvenlik algısı, Antalya’yı tanıma ve memnuniyeti, kendini güvende hissedebilmesi için aradığı kriterler ve kent yönetiminden beklentileri üzerine yapılan alan araştırması sonuçları da daha önceden yapılan bilimsel araştırma ve önerilerle paralellik taşıdığı görölmüştür. Kent yöneticilerinin kent sakinlerinin görüşleri doğrultusunda üretecekleri yeni yönetim ve güvenlik politikalarıyla Antalya daha yaşanabilir bir kent olabilir. Hazırlanan bu araştırmanın başlangıcında farklı beklentilerin ortaya çıkacağı düşünülürken, Antalya kent sakinleriyle yapılan görüşmeler sonunda beklentinin dışında şaşırtıcı sonuçlara ulaşılmıştır. Nitekim kent güvenilir bulunurken bu çalışmada yapılan alan araştırmasında görüldüğü üzere sığınmacı/mültecilerin güvenlik riski olduğu düşüncesinin yaygın olduğu görölmüş olup bunun tam tersine kentte ikamet izniyle kalan/oturan yabancılar kentin toplumsal sorunları sıralamasında alt sıralarda yer almaktadır. Yıllardır birlikte yaşadıkları yabancılarla yaşamayı benimseyen kent sakinleri sığınmacıları benimseyememiş, onları birer tehdit olarak algılamışlardır. Bunun yanı sıra şaşırtıcı bir şekilde KGYS kameralarının ve polisin devriye hizmetlerinin artırılması, polisin trafik veya asayiş kontrollerinin artırılması talepleri de şaşırtıcı olmakla birlikte kentin yöneticilerince dikkate alınmalıdır.

Güvenliğin sadece polisin işi olmadığına farkında olan vatandaşların diğer kurumların sunduğu hizmetlerdeki verimliliği, kalitesi ve ihtiyaca göre planlanmasına yönelik vatandaş odaklı hizmet sunumu, bu hizmetlerin sunumunda yaşanan problemler ve sade bir vatandaş olarak katılımcıların hizmetlere erişimde, kullanımda ve ihtiyaca cevap verme yeterliliğinde öneriler araştırılmalı, irdelenmeli ve istenilenden de daha uygulanabilir hale getirilmesi için yeni çalışmalar yapılmalıdır.

Gıda, çevre, iş ve sağlık güvenliğinde ise vatandaşların bu ihtiyaçlarına yönelik kuruluşlardan aldıkları hizmetleri değerlendirebilecekleri, önerilerini iletebilecekleri ve görülen aksaklıkları denetleyip çözüm üretebilecek yetkinliğe sahip bağımsız, konusunda uzman vatandaşların katılabileceği yeni bir denetleme mekanizması oluşturulabilir. Bu denetleme birimi kent sakinlerinin günlük yaşantılarında kurumların uygulamalarını objektif bir şekilde denetleme faaliyetini gönüllülük esasına göre yürütüp raporlarını merkezi yönetimin temsilcisi il valisine ve yerel yönetimlere iletebilirler. Örneğin; toplu taşıma kullanımında karşılaşılan problemleri ve çözüm önerilerini içeren bir rapor bu birim tarafından hazırlanabilir, zira yerel veya kamu yöneticilerinin neredeyse hiçbiri toplu taşıma araçlarını kullanmamaktadır ve sorunlardan habersiz kalabilmektedirler. Bu sayede toplu taşıma durak ve güzergâhlarının yeniden güncellenmesi, araçların ve sürücülerinin durumu hakkında daha net bilgiye ulaşılabilir.

Kamu kuruluşlarınca hizmetin üretilmesi ve sunumunda karşılaşılan eksiklik veya problemi tespit amacıyla iç denetim birimleri oluşturulabilir. Örneğin İl Tarım Müdürlüğü ekipleri gıda üretim ve satış yerlerini denetlerken, bu müdürlüğün iç denetim birimi ise bu hizmetlerin kurallara uygun olup olmadığı, denetleyenlerin eğitimlerinin yeterli olup olmadığı veya bu ürünleri tüketenlerin bu ürünlerden şikâyeti olup olmadığı gibi konular üzerinde çalışabilir.

Bir kentteki doktor ve yatak kapasitesi o kentin sağlık konusunda yeterli olup olmadığı konusunda sadece fikir verebilir. Asıl kıstas o kentte yaşayanların muayene sayısı ile orantılı olmalıdır. Hasta sayısının az olması o kenti daha güvenli sayılmasında bir nedendir. Sivrisinekle mücadele yerine bataklığı kurutmaya yönelik projeler üretilmesi gerekirken yeni hastanelerin açılması, doktor sayısının artırılmasıyla problem çözülmez, bunların yanında sağlığımızı tehdit eden çevre, gıda, iş ortamı, trafik vb. konulara eğilimle hastalığın önüne geçmek gereklidir.

Hazırlanan bu çalışma ile sadece ülkemizdeki kentlerin durumu değil aynı zamanda yurt dışında bulunan önemli kentlerin bazıları da incelenmiştir. Teknoloji çağında yaşadığımız bu dönemde daha önceki dönemlere nazaran alınan güvenlik tedbirlerinde siber güvenlik tehdidi göz ardı edilmemiş ve bu yönde tedbirlerin planlandığı görülmüştür. Bankacılık, e-alışveriş, otomasyon, ulaşım, iletişim, sağlık ve hatta üretimdeki teknolojik dönüşüm, işlerin çoğunun online yapılmasına veya yapay zekâ kullanılmasına olanak vermiştir. Gıda üretiminden günlük yaşamda kullanılan her türlü malzemenin üretimine kadar daha önceden programlanmış robotların etkinliği bilinmektedir. Bu nedenle internet kullanımı ve teknolojik

alt yapının güvenliğini sağlamak gelecekte karşılaştığımız en büyük güvenlik tehdidi olacaktır.

Yaşadığımız çağda neredeyse tüm iş ve işlemlerin dijital ortamda yani internet üzerinden yapıldığı düşünüldüğünde kentlerin dijital çağa uyum sağlayabilmesine yönelik yeni çalışmalar yapılmalıdır. İnternet üzerinden yapılacak bir siber saldırıda Antalya'nın bu saldırıya tek başına müdahale edip önlemesi için ayrı bir ekibi bulunmamaktadır. Bu haliyle merkezi yönetimin yardımı olmadan kent tek başına tamamen güvenlikten yoksundur. Araştırmada görüldüğü üzere Tokyo'nun siber saldırılardan korunmak için ayrı bir güvenlik ekibi bu tür sorunların önlenmesi ve çözümüne yönelik çalışmaktadır ve bu sayede siber saldırılardan kenti korumakta ve en güvenli kentler kategorisinde hep ilk sıralarda yer almaktadır. Antalya'ya yapılacak bu tarz bir siber saldırıyla uçuşlar durabilir, trafik akışı durabilir, tüm hastane kayıtlarına, tüm dijital evraklara erişim engellenebilir. Belki de burada sayılmayan daha büyük problemler yaşanabilir fakat Antalya özelinde kentin kendi iç dijitalini bu siber saldırılardan koruyacak, olması durumunda saldırıyı durdurup sistemin çalışır hale getirecek ayrı bir birimi bulunmamaktadır, ancak merkezi yönetimin desteğiyle saldırının durdurulup engellenmesi beklenebilir.

Antalya'nın nüfusu arttıkça daha kozmopolit bir yapıya sahip olacaktır. Kent, tehlikelerden korunması, güvenlik risklerinin azaltılması ve kent sakinlerinin kendini daha güvende hissetmeleri açısından bireysel ve toplum güvenliği konusunda yeni atılımlar yapmalıdır. Öncelikle güvenli ve planlı alt yapı ile yeni yerleşim bölgelerinin plandan tavizsiz uygulanması önemlidir. Sokak, işyeri ve hatta konut girişlerinde güvenlik kameraları tesis edilmeli, kamu kurumları işlerini tam ve vatandaş odaklı yapmalı, merkezi yönetimin ise Antalya kent güvenliği konusunda yerel yönetime daha fazla yetki tanınmalıdır.

Antalya'nın tarım ve turizm ile dünya çapında tanınırlığının olduğu düşünüldüğünde hem üretilen sebze ve meyvelerin dünya standartlarına uygun ilaçlama ve üretim yeterliliklerine sahip olması yönünden gıda güvenliğinin sağlanması, hem de her yıl milyonlarca yerli ve yabancı turistin tatil amaçlı tercih ettikleri kent olması nedeniyle turizm güvenliğinin sağlanması büyük önem taşımaktadır. İhraç edilen sebze ve meyvelerin gıda standartlarına uymaması nedeniyle yabancı ülkeler tarafından kabul edilmemesi kente büyük zarar vermektedir. Bu zararın önlenmesi için gıdaların ilk üretimi, hasatı, depolanma ve transfer süreçlerinin denetimlerine dikkat edilmeli ve sağlıklı gıda üretim ve kullanımında standartlar tarım bakanlığı yetkililerince tekrar gözden geçirilip güncellenmelidir. Kente turizm amaçlı gelen turistlerin tatillerini güven içinde tamamlayabilmeleri ve karşılaştıkları sorunlarda müracaat edip çözüm bulabilecekleri bağımsız turizm denetim ekipleri

oluşturulmalıdır. Özellikle turistlere fahiş fiyat uygulaması, dolandırıcılık, vaat edilen hizmeti vermeme, hırsızlık ve benzeri sorularda kendi dillerinde arayıp çözümü bulabilecekleri şikâyet mekanizması kurulması oldukça büyük önem taşımaktadır.

Bir kentin güvenli sayılabilmesi için yapılan alan araştırması sonucunda kent sakinlerince Antalya'nın güvenli bulunduğu, kentin en büyük probleminin işsizlik olduğu ve en çok hava sıcaklığından şikâyetçi oldukları, ikamet izniyle kalan/ oturan yabancılardan şikâyetçi olmadıkları fakat mülteci durumunda olan Suriyelilerden şikâyetçi olup onları güvenlik riski olarak gördükleri, KGYS kameralarının güvenliği sağlamada etkili olduğu, güvenlik birimlerince yapılan asayiş ve trafik uygulamalarının sayılarının artırılması gerektiği, bir kentin güvenli hissedilmesi için algı yönetiminin son derece etkili olduğu görüşü ortaya çıkmıştır.

Ayrıca bu çalışma ile; Antalya kent sakinlerine sunulan güvenlik hizmetleri ve etkinliğinin ancak kent sakinlerinin de görüşlerinin alınmasıyla daha etkili olabileceği görülmüştür. Yönetişim içerisinde hizmetlerin planlanmasının ve denetiminin yapılması gerekir. Yapılan görüşmelerden ve incelenen istatistiklerden, gıda üretim ve sunumu yapan işletmelerin yeterince denetlenmediği ve insanların da tükettikleri gıdanın yeterince güvenli olmadığını düşündükleri görülmüştür. Her ne kadar sayısı az da olsa hırsızlık olaylarında sadece kişinin malının çalınmadığı, aynı zamanda kişinin özelinin de ihlal edildiği düşüncesiyle hırsızlık suçunun vatandaşlar arasında en çok korku duyulan suç alanı olduğu görülmektedir.

Bir kentin kent sakinleri veya o kentte yaşamaya karar verecek olanlar tarafından güvenli olup olmadığı kendilerince belli kriterlere bakılarak anlaşılmaktadır. Her kentin kendine özgü bir kent kimliği olduğu düşünüldüğünde kendine has mimarisi, yaşam tarzı, iklimi veya kültürünün olduğu gerçeğinden hareketle kentler hakkında yapılacak araştırmaların her kente özel olması gerekir. Nitekim kent sakinlerinin kent hakkındaki görüşleri, karşılaştıkları problemlere yönelik çözüm önerileri ve düşüncelerini öğrenebilmek amacıyla her kentte belli aralıklarla alan araştırılması yapılması gerekir. Antalya özelinde yapılan bu araştırma, diğer kentlerde yapılacak yeni araştırmalara örnek teşkil edecek, vatandaşların algı ve önerileri doğrultusunda kentlerin daha yaşanabilir olması için insan odaklı yaklaşımların yaygınlaşmasına öncülük yapabileceği öngörülmektedir.

KAYNAKÇA

- “Kent”, <https://www.etimolojiturkce.com/kelime/kent>. (Erişim Tarihi:18.02.2020)
- “Population Total”. *The World Bank*, erişim: <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL>, (Erişim Tarihi: 15.09.2019).
- “Safe Cities Index 2015, Security In a Rapidly Urbanising World”. *The Economist*, London.
- “Safe Cities Index 2017”. *The Economist*, London.
- “Şah”, <https://www.etimolojiturkce.com/kelime/%C5%9Fah> (Erişim Tarihi:18.02.2020)
- “Şahr”, <https://www.etimolojiturkce.com/kelime/%C5%9Fehir1>. (Erişim Tarihi:18.02.2020)
- “Tokyo Action Plan for 2020”. Erişim: <http://www.metro.tokyo.jp/english/about/plan/index.html>, (Erişim Tarihi: 16.01.2019).
- “Tokyo's History, Geography And Population”. Tokyo Metropolitan Government. Erişim: <http://www.metro.tokyo.jp/ENGLISH/ABOUT/HISTORY/history03.htm>, (Erişim Tarihi: 16.01.2019).
- “Yüksek Planlama Kurulunun (Turistik Gelişme Politika Esasları) Hakkındaki Raporunun Onanması” Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı”, *Resmî Gazete*, 18.09.1969.
- 112 Acil Yardım. “Engelsiz Yaşam”. Engelsiz 112 Projesi, <https://www.112.gov.tr/engelsiz-112-projesi>, (Erişim Tarihi: 12.03.2021)
- AB, Stratejik Vizyon 2016 – 2020, erişim: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/strategic-plan-2016-2020-dg-regio_april2016_en.pdf, (Erişim Tarihi: 18.02.2019)
- AFAD. <https://www.afad.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 12.03.2023)
- Akan, Y. ve Arslan, İ. (2008). *Göç Ekonomisi*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Akbaş, Y. (2014). *Halkla İlişkiler Kapsamında Jandarmanın Güvenlik Hizmetinin Toplum Üzerindeki Etkisi*. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi.
- Akbıyık, H. (2019). *Halkla İlişkiler Faaliyetlerinin Kurumsal İmaj Üzerindeki Rolü: Sağlık Kurumları Üzerine Bir Saha Araştırması*. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Akdenizgerçek. “Antalya”. <https://www.akdenizgercek.com.tr/ibrahim-akkaya-yazilari/7797-antalyayi-bekleyen-tehlike> (Erişim Tarihi: 01.04.2022)
- Akı, E. (2013). 6331 Sayılı İş Sağlığı Ve Güvenliği Kanunu Ve Çalışma Yaşamına Etkileri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 15, 3-24.
- Akman, N. (1988). *Yönetim Sistemlerinde İç Güvenlik Hizmetleri ve Jandarma: Diğer Ülkelerde İç Güvenlik Kuruluşları ile Türk ve Fransız İdari Sistemlerinde*

- Jandarmanın Mukayeseli İncelemesi*. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Aksoy, M. ve Çekiç, İ. (2019). Algılanan Mutfak İmajının Davranışsal Niyet Üzerindeki Etkisi: Hatay İli Örneği. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 7(4), 28392854.
- Aktan, C.C. (1993). “Politikada Rant Kollama”, *Amme İdaresi Dergisi*, 26(4).
- Aktüre, S. (1975). “17. Yüzyıl Başından 19. Yüzyıl Ortasına Kadarki Dönemde Anadolu Osmanlı Şehrinde Şehrsel Yapının Değişme Süreci”. *METU Journal of the Faculty of Architect*, 1(1) erişim: http://jfa.arch.metu.edu.tr/archive/0258-5316/1975/cilt01/sayi_1/101-128.pdf, Erişim Tarihi: 16.02.2019
- Aktüre, S. (1975). “17.Yüzyıl Başından 19. Yüzyıl Ortasına Kadarki Dönemde Anadolu Osmanlı Şehrinde Şehrsel Yapının Değişme Süreci”. *METU Journal of Faculty of Architect*. 1(1).
- Akyayla, A. E. “Durkheim ve B. Malinowski Ekseninde Sapma ve Suç Kavramlarına Karşılaştırmalı Bir Bakış”. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/871358> (Erişim Tarihi: 09.12.2020)
- Alikılıç, Ö. A. (2011). *Halkla İlişkiler 2.0: Sosyal Medyada Yeni Paydaşlar, Yeni Teknikler*. Ankara: Efil Yayınları.
- Alkan, D. P. ve Karamustafa, E. Y. (2018). Örgütsel Davranış Literatüründe Bir İnceleme: 2013-2017 Yılları Arasında Uluslararası Hakemli Dergilerde yayımlanan Makaleler Üzerine İçerik Analizi. 6. *Örgütsel Davranış Kongresi Bildiriler Kitabı*. Isparta.
- Alpar, G. (2013). Güvenliğin Sağlanmasında Bir Kolluk Kuvveti Olan Jandarmanın Geçmişten Günümüze Rolü ve Dünyadaki Konumu. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 2(1), 79-106.
- Alptekin, Y. (2007). *Medeniyet Havzalarından Küresel Trendlere Şehir ve Toplum*. İstanbul: Beta Basım.
- Amini, A. Darani, M., Afshani, M. ve Amini, Z. (2012). Effectiveness of Marketing Strategies and Corporate Image on Brand Equity as a Sustainable Competitive Advantage. *Interdisciplinary Journal Of Contemporary Research In Business*, 4(2), 192-205.
- Ana Britannica. (1994). *Genel Kültür Ansiklopedisi*. Ana Yayıncılık, İstanbul.
- Antalya Adalet Komisyonu. “Faaliyet Raporu- 2021”. <https://antalya.adalet.gov.tr/faaliyet-raporu> (Erişim Tarihi: 17.11.2022)
- Antalya Adliyesi. “Faaliyet Raporu”. <https://antalya.adalet.gov.tr/faaliyet-raporu> (Erişim Tarihi: 03.05.2022)

- Antalya Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü. “Antalya İli 2019 Yılı Çevre Durum Raporu”.
https://webdosya.csb.gov.tr/db/ced/icerikler/antalya_cdr_2019_son-20200907101243.pdf (Erişim Tarihi: 20.03.2021)
- Antalya Havalimanı Mülki İdare Amirliği, 2020. www.antalyahavalimani.gov.tr (Erişim Tarihi:08.02.2020)
- Antalya İl Emniyet Müdürlüğü. “ÇOGEP Projesi”. <http://www.antalya.pol.tr/cogep-projesi>, (Erişim Tarihi: 11.02.2021)
- Antalya İl Emniyet Müdürlüğü. “Hakkımızda”. <http://www.antalya.pol.tr/hakkimizda>, (Erişim Tarihi: 18.02.202)
- Antalya İl Göç Müdürlüğü, 2019. www.goc.gov.tr (Erişim Tarihi: 08.12.2019)
- Antalya İl Turizm Müdürlüğü. <https://antalya.ktb.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 14.04.2019)
- Antalya Tarım Orman Müdürlüğü. “Bitkisel Üretim”.
<https://www.tarimorman.gov.tr/Konular/Bitkisel-Uretim/Organik-Tarim/Istatistikler> (erişim: 01.09.2022)
- Antalya Ticaret ve Sanayi Odası (ATSO), (2013). *Rakamlarla Antalya Kitapçığı*. Antalya: ATSO yayınları.
- Antalya Valiliği. “Antalya”. <http://antalya.gov.tr/antalya-dunyanin-en-guvenilir-sehri> (Erişim Tarihi: 04.06.2020)
- Argenti, P. A. (1998). Strategic Employee Communication. *Human Resources Management*, 37(3/4), 199-206.
- Arslan, M. (2018). İdari Kolluk Uygulamalarında Kolluk Kuvveti Anlayışından Kolluk Hizmeti Anlayışına Geçiş. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*(52), 175-196.
- Aslanoğlu, R. (1998). *Kent Kimlik ve Küreselleşme*. Bursa: Asa Kitabevi.
- ASM. “Aşı”. <https://www.antalyasm.gov.tr/asi-uygulama-merkezi/tum-kuduz-asi-uygulama-merkezleri>, (Erişim Tarihi: 14.03.2021)
- Asna, A. (2012). *Kuram ve Uygulamalarda Halkla İlişkiler*. İstanbul: Pozitif Yayınları.
- Atatürk, M. K. (1938). *Nutuk*. İstanbul: Devlet Basımevi.
- Atlı, C. (2020). Tek Parti Döneminde Jandarma Teşkilatının Durumu (1923-1946). *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(3), 1897-1912.
- Atlı, C. (2020). Tek Parti Döneminde Jandarma Teşkilatının Durumu (1923-1946). *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(3), 1897-1912.
- Avcı, S. (2004). “Şehirsel Yerleşmelerin Belirlenmesinde Kullanılan Kriterler ve Türkiye Örneği”. *İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Dergisi*, 9(3).

- Avcı, S. (2004). “Şehirsel Yerleşmelerin Belirlenmesinde Kullanılan Kriterler ve Türkiye Örneği”. *İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Dergisi*, 9(3).
- Ayata, A. ve Dalkılıç, Y. (2016). Emniyet ve Jandarma Teşkilatının Kurumsal Açidan Bütünleşmesi. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*(53), 124-137.
- Aydın, A. H., Durgun, S. ve Bucak, U. (2019). Jandarma Genel Komutanlığının İçişleri Bakanlığına Hızlı Uyum. *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, (13. Uluslararası Kamu Yönetimi Sempozyumu Bildirileri Özel Sayısı).
- Aydın, Ç. (2007). “Kentleşme Kentlerin İmarı ve Ekonomik Gelişme, Doğal ve Kültürel Varlık Değerlerimizi Korumak Amacıyla Çelişir Mi?”. <http://www.bahcesel.com/index2.pdf=1&id=3856>, (Erişim Tarihi: 09.11.2019)
- Aydın, K. (2019). Halkla İlişkiler Uygulamalarının Kurum İmajına Etkisi: Bayrampaşa Belediyesi Örneği. *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, 11(1), 1-20.
- Aydoğan, A. (2005). *Şehir ve Cemiyet*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Bağçeci, B., Çetin, B. ve Ünsal, S. (2013). Öğretmenlerin Mesleki İmaj Ölçeği. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 12(1), 34-48.
- Bahar, B. (2019). Kurumsal İtibar ve Kuramsal Temelleri. *Journal of Yaşar University*, 14(55), 226-236.
- Bairoch, P. ve Goertz, G. (1986). “Factors of Urbanisation in the Nineteenth Century Developed Countries: A Descriptive and Econometric Analysis”. *Urban Studies*. (23).
- Bakan, İ., Doğan, İ. F., Koçdemir, M. ve Oğuz, M. (2018). Kurumsal Sosyal Sorumluluk, Kurumsal İmaj ve İş Tatmini İlişkisi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 5(12), 205-226.
- Bal, H. (2016). *Kent Sosyolojisi*. Bursa: Sentez Yayın ve Dağıtım.
- Bal, M. (2012). Çalışan Personelin Kurumsal İmaj Oluşumuna Etkisi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(1), 219-241.
- Balcıoğlu, İ. (2007). *Sosyal ve Psikolojik Açidan Göç*. Elit Kültür Yayınları, İstanbul.
- Balmer, J. M. (1998). Corporate Branding and Connoisseurship. *Journal of General Management*, 21(1).
baskı). Ankara: Ankara Barosu Yayınları.
- Baskın, Z. P. (2020). Kurumsal Kimlik ve Logo: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Örneği. *Sanat ve Tasarım Dergisi* (26), 563-577.

- Baş, M. (2018). *Algılanan Otel İmajının Davranışsal Niyetler Üzerine Etkisi: Marmaris'teki 5 Yıldızlı Otellerde Bir Araştırma*. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi.
- BBC. "17 Ağustos Depremi: 1999 ve sonrasında neler yaşandı?". <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-49322860> (Erişim Tarihi: 02.11.2021)
- Beccaria, C. (2003). *An Essay on Crimes and Punishment*. Great Britain: SAGE.
- Becker, G.S. (1968). Crime and Punishment: An Economic Approach. *Journal of Political Economy*. 76/2. <https://www.jstor.org/stable/1830482> (Erişim Tarihi: 27.03.2020)
- Bektaş, F. (2010). Örgütsel İmaj ve Örgüt Kültürü: Öğretmen Adayı Örneklemine Nedensel Bir Araştırma. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi*(1), 5-18.
- Berson, Y., Oreg, S. ve Dvir, T. (2008). CEO Values, Organizational Culture And Firm Outcomes. *Journal of Organizational Behavior*, 29(5), 615-633.
- Biber, A. (2004). *Halkla İlişkilerde Teorik Bir Çerçeve*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Bilgeç, H. (1972). *Ankara*. Ankara: Varol Matbaası.
- Bilgiç, A. (2019). Türkiye'de İç Güvenlik Yapılanmasında Çoklu Genel Kolluk Sisteminin Kurumsallaşması. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 287-307.
- BM. "Habitat II, İstanbul 3-14 Haziran 1996". <https://webdosya.csb.gov.tr/db/habitat/editordosya/file/dokumanlar/Istanbul%20Deklerasyonu.pdf>, (Erişim Tarihi: 10.03.2021)
- BM. "Indicators". <http://data.un.org/en/iso/jp.html>, (Erişim Tarihi: 02.02.2021)
- BM. "Epidemic", <http://www.un-spider.org>, (Erişim Tarihi: 23.03.2021)
- BM. "Habitat". <https://webdosya.csb.gov.tr/db/habitat/editordosya/file/dokumanlar/Istanbul%20Deklerasyonu.pdf>, (Erişim Tarihi: 10.03.2022)
- Bolat, O. İ. (2006). Konaklama İşletmelerinde Kurumsal İmaj Oluşturma Süreci. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(15), 107-126.
- Bookchin, M. (1999). *Kentsiz Kentleşme*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bozkurt, M. (2018). Corporate Image, Brand and Reputation Concepts and Their Importance for Tourism Establishments. *International Journal of Contemporary Tourism Research*, 2(2), 60-66.
- Bucak, U. (2020). *Jandarma Genel Komutanlığının İçişleri Bakanlığına Bağlanması Genel Kolluk Hizmetleri Açısından Değerlendirilmesi*. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi.
- Bumin, K. (2010). *Demokrasi Arayışında Kent*. Konya: Çizgi kitapevi.

- Bülbül S.ve Köse, A. (2010). “Türkiye’de Bölgelerarası İç Göç Hareketlerinin Çok Boyutlu Ölçekleme”, *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*.39(1): 75-94.
- Büyük Larousse (1986). C. 2. İstanbul: Milliyet Yayınları,.
- Büyükdoğan, B. ve Bingöl, B. (2021). Kurumsal Kimliğinin Oluşturulması Sürecinde Web Siteleri: Konya’daki Şirketler Üzerine Bir Değerlendirme. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 21(53), 179-196.
- Cambridge Dictionary. Erişim: <https://dictionary.cambridge.org/tr/s%C3%B6zl%C3%BCk/İngilizce-t%C3%BCrk%C3%A7e/urban>, (Erişim Tarihi: 14.12.2018).
- Can, A. (2008). The Perception Of Reality And Its Effect On The Behavioral Change In The Context Of Public Relations. *KMU İİBF Dergisi*, 10(14), 1-9.
- Canatan, K. (1995). *Bir Değişim Süreci Olarak Modernleşme*. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Canitez, F. ve Akyol, A. (2019). Kurumsal Tasarımın Kurumsal İmaj ve Kurumsal İtibar
- Canöz, K. ve Doğan, I. (2015). İmaj Oluşturma Aracı Olarak Sponsorluk. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 3(2), 19-39.
- Ceylan M. A. (2013). “Salihli’de (Manisa) İç Göçlerin Büyüklüğü ve Yönü”. *The Journal of Academic Social Science Studies*. 6(6), 305-335.
- Chen, M vd. (2014). “The Global Pattern of Urbanization and Economic Growth: Evidence from the Last Three Decades”, *PLoS ONE*, 9(8): e103799. Doi: 10.371/Journal.pone.0103799.
- Childe, V.G. (1950). “The Urban Revolution”. *The Town Planning Review*, 21(1). Erişim: http://heritagepodcast.com/wp-content/uploads/Childe-1950-Urban_Revolution.pdf, (Erişim Tarihi: 15.02.2019).
- CNN TURK. “Koronavirüs hastasına geçmiş olsun ziyaretine gittiler: 30 akrabasının testi pozitif çıktı”. <https://www.cnnurk.com/turkiye/koronavirus-hastasina-gecmis-olsun-ziyaretine-gittiler-30-akrabasinin-testi-pozitif-cikti> (Erişim Tarihi: 06.09.2021)
- Corbusier, L. (1987). “Şehirciliğin Şiirleri”, *Defter*. (Çev. İhsan Bilgin), erişim: https://media.turuz.com/her_konu-2018/3842-01-Defder-Sayi_1-1987-139s.pdf, (Erişim Tarihi: 11.02.2019)
- Coşkun, B. (2015). Güvenlik Politikaları Üzerine Bir Değerlendirme: Türkiye ve İran. *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, 2(4), 5-23.
- Coşkun, O. ve Zaman, S. (2012). “Kentlere Göç Eden Kırsal Nüfusun Kentsel Uyumu ve Kentleşme Düzeyleri Üzerine Uygulamalı Bir Araştırma: Erzurum Kenti Örneği”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 9(1), 441-455.

- Crisis Group.. <https://www.crisisgroup.org/tr/europe-central-asia/western-europemediterranean/turkey/248-turkeys-syrian-refugees-defusing-metropolitan-tensions> (Erişim Tarihi:12.09.2022)
- Cumhuriyet Arşivi. “21 Mayıs 1928 Tarihli atama kararnamesi”. 030.11.1/40.17.2.
- Çakır, S. (2011). “Türkiye’de Göç, Kentleşme/Gecekondü Sorunu ve Üretilen Politikalar”. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (23).
- Çamdereli, M. (2005). *Ana Çizgileriyle Halkla İlişkiler*. İstanbul: Salyangoz Yayınları.
- Çamur, Ö. (2020). Kamu Yönetimi ve Kurumsal Algı Yönetimi. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(3), 851-890.
- Çaya, S. (2011). Jandarmanın İmajı. *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 10(1), 9-15.
- Çeçen, A. (2005). *Türkiye’nin Güvenliği”, Uluslararası Çalışma Alanları ve Türkiye’nin Güvenliği*. İstanbul: IQ Yayınları.
- Çetin, O. U. ve Baskan, G. A. (2019). Üniversitelerde İç Paydaşların Örgütsel İmaj Algısı: Hacettepe Üniversitesi Örneği. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 54- 86.
- Çetin, S. ve Tekiner, M. A. (2015). Kurumsal İmajın Temel Belirleyicileri: Emniyet Teşkilatı Örneklemleri İç Paydaş Anketi. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 13(1), 418-440.
- Çetinkaya, Ö. A. (2015). Kurumsal İmaj Ölçümünde Sosyal Medya Kullanımı: Ondokuz Mayıs Üniversitesi İle İlgili Bir Örnek Uygulama. *Erciyes İletişim Dergisi*, 4(2), 56-64.
- Çevik, Z. (2020). Birinci Meclis Gizli Celse Zabıtalarda Jandarma Teşkilatı Hakkında Görüşmeler (1920-1921). *Asya Studies*, 4(14), 75-85.
- Çezik, A. (1982), *Kentleşme Yerleşme Sektör Raporu*. Ankara: DPT SPD Yayını.
- Çınaroğlu, S. ve Şahin, B. (2012). Kurumsal İtibar ve İmajın Hastanelerin Performansı İle İlişkisi. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 30(2), 27-55.
- Çiçek, B. ve Almalı, V. (2020). Kurumsal Kimlik Oluşturmada Kurumsal İmaj Algısının Rolü: Örgüt Kültürünün Aracılık Etkisi. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 27(2), 219-238.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik: SPSS ve Lisrel Uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Çolakoğlu, G. (2010). Kuş Gribi (Avian Influenza) ve Korunma Önlemleri. *Derleme Dergisi*. 3(2), 1-9.
- Demir, Ö. ve Bağlıoğlu, A. (2017). Sağlık Kurumlarında Kurumsal İmaj Sürecinde Lider Yöneticilik. *Fırat Üniversitesi. İİBF Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 1(2), 1-26.
- Demirağ, K. ve Yılmaz, H. “Gıda Güvenliği, Sürdürülebilirliği Ve Yerel Yönetimler”. <http://www.tmmobizmir.org/wp-content/uploads/2014/05/200859.pdf>, (Erişim Tarihi: 18.04.2021)
- Demircioğlu, İ. H. Demircioğlu, E. ve Yılmaz, D. (2020). 1937 Jandarma Subay Sınıf Okulu Müfredat Programının Değerlendirilmesi. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 9(2), 291-316.
- Demircioğlu, İ. H., Demircioğlu, E. ve Yılmaz, D. (2020). 1937 Jandarma Subay Sınıf Okulu Müfredat Programının Değerlendirilmesi. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 9(2), 291-316.
- DHA. “Uyuşturucu”. <https://www.dha.com.tr/yurt/dha-ekibi-chpli-milletvekili-yildiray-sapanin-uyusturucu-aldigi-mahalleye-girdi/haber-289726> (Erişim Tarihi: 23.03.2022)
- Doğan, A. (2020). Kamusal Halkla İlişkiler ve Kriz Yönetimi: Maden İlçesi Örneğinde Bir Alan Araştırması. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 30(2), 377-390.
- Doğan, I. ve Canöz, K. (2017). Sosyal Sponsorluk ve Kurumsal İmaj İlişkisi Üzerine Teorik Bir Çalışma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(37), 59-68.
- Doğanay, H. (1994). *Türkiye Beşerî Coğrafyası*. Ankara: Gazi Büro Kitabevi.
- Dolphin, R. (2004). Corporate Reputation A Value Creating Strategy. *Corporate Governance*, 4(3), 77-92.
- Dowling, G. (1993). Developing Your Company Image Into A Corporate Asset. *Long Range Planning*, 26(2), 101–109.
- Dönmezer, S. (1994). *Kriminoloji*. İstanbul: Beta Yay.
- Dündar, M. ve Coban, S. (2020). Ürün Yerleştirme Çabalarında Tüketici Algılarının Satın Alma Niyeti ve Marka İmajı Üzerine Etkileri: Konya İli Örneği. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 11(3), 792-804.
- EGM. “2021-2030 Karayolu Trafik Güvenliği Strateji Belgesi ve 2021-2023 Karayolu Trafik Güvenliği Eylem Planı”. <http://www.trafik.gov.tr/karayolutrafikyonet13>, (Erişim Tarihi: 20.04.2021)
- EGM. “KGYS ve PTS Projesi”. <https://www.egm.gov.tr/bilgiteknolojilerivehaberlesme/kgysvepts>, (Erişim Tarihi: 02.02.2021)

- EGM. “Mali Strateji”. <https://www.egm.gov.tr/kurumlar/egm.gov.tr/IcSite/strateji/MaliDurum/2021-yili-performans-programi.pdf> (Erişim Tarihi: 04.08.2022)
- EGM. “Trafik”. <http://trafik.gov.tr/dunyatrafikguv13> (Erişim Tarihi: 01.03.2022)
- EM-DAT. “Disasters”. www.emdat.be. (Erişim Tarihi: 10.10.2021)
- Eraslan, A. (2007). “Anadolu’da İlk Kentler, Kent Olgusu Üzerine Bir Tartışma”. *TÜBA-AR*, (10), 63-72.
- Ergen, Y. ve Özüpek, M. N. (2018). Kişisel İmaj Bağlamında Teknik Direktör Fatih Terim’in Kişisel İmaj Öğelerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma. *Social Sciences Studies Journal (SSSJJournal)*, 4(13), 287-300.
- Ergül, E. (2008). *Küresel Köyde Suç ve Adalet*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Ergünay, O. (2009). “Afet Yönetimi”. https://www.academia.edu/1983074/Afet_Y%C3%B6netimi_Nedir (Erişim Tarihi: 14.08.2021)
- Erkan, R. (2010). *Kentleşme ve Sosyal Değişme*. Ankara: Bilimadamı Yayınları.
- Ersoy, M. (2012). *Kent, Kentsel Planlama Ansiklopedik Sözlük*, İstanbul: Ninova Yayınları.
- Ersoy, R. (2020). *Jandarmanın Örgütlenişi, Görev ve Faaliyet Alanı*. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Erşahan, B., Bakan, İ., Büyükbeşe, T. ve Soğancı, G. (2019). Örgütsel Ustalığın (Çift Yönlülük) Kurumsal İmaj Ve Kurumsal İtibar Üzerindeki Etkisi: Bir Alan Araştırması. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 17(2), 193-213.
- Erten, Y. “Habil ve Kabil: Doğan İlk İnsanla Ölen İlk İnsanın, Öldüren İlk İnsanla
- Ertürk, K. Ö. ve Bulut, M. (2012). Proaktif Halkla İlişkiler Faaliyeti Olarak Jandarma Hizmeti. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 1(1), 95-118.
- Eryılmaz, M. (2019). *Türkiye’de Jandarmanın Yeniden Yapılandırılması: Avrupa Jandarma Kuvveti Üyesi Ülkeler İle Karşılaştırmalı Bir İnceleme*. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Giresun: Giresun Üniversitesi.
- Es, M. ve Ateş, H. (2004). “Kent yönetimi, kentleşme ve göç: sorunlar ve çözüm önerileri”, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (48), 206-246.
- Es, M. ve Ateş, H. (2010). Kent Yönetimi, Kentleşme ve Göç: Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Journal of Social Policy Conferences* . (48). <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusskd/issue/890/9892>
- Esengil, R. (2002). “Antalya neden Bu Kadar Bozuldu?”, *Kent Dosyası*, (305).
- EU Comission, (2016). Strategic Plan 2016-2020. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/strategic-plan-2016-2020-dg-regio_april2016_en.pdf, (Erişim Tarihi: 18.12.2019)

- Euronews."Covid19". <https://tr.euronews.com/2021/03/11/turkiye-covid-19-salg-n-nda-bir-y-l-geride-b-rakt-pandemide-simdiye-kadar-neler-yasandi> (08.10.2021)
- European Environment Agency (EEA), (2020). <https://www.eea.europa.eu/media/speeches/urbanisation-in-europe-limits-to-spatial-growth>, (Erişim Tarihi 08.01.2020)
- Evrensel. "17 Ağustos 1999 depreminden sonra 7 kez imar affı çıkarıldı", <http://www.evrensel.net>, (Erişim Tarihi: 02.12.2020)
- Eyüboğlu, E. (2008). *Kurumsal Kimlik Tanıtımını Etkileyen Faktörler: Türkiye'nin İlk 500 Kurumuna Yönelik Bir Alan Araştırması*. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Fichter, J. (2002). *Sosyoloji Nedir*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Fidan, A. (2013). Kişisel ve Kurumsal Açından İmaj Oluşturma, İmaj Yaratma ve İmaj Yenileme Süreçlerine İlişkin Tespitler ve Bireysel / Kurumsal İmaj Oluşturma ve İmaj Koruma Modeli Önerisi. *Kent Kültürü ve Yönetimi Hakemli Elektronik Derg*, 6(3), 63-73.
- Finn, D. (1961). The Price Of Corporate Vanity. *Harvard Business Review*(39), 135–143.
- Fombrun, C. J. (1996). *Reputation: Realizing Value From the Corporate Image*. Boston: Harvard Business Scholl Press.
- Geçikli, F. (2012). *Kurum İmaji*. Erzurum: Fenomen Yayıncılık.
- Geçikli, F. ve Avcı, Ö. (2018). Polis İmajı: İmaj Bileşenleri Üzerine Erzurum İlinde Bir Uygulama. 6. *Uluslararası Bilim, Kültür ve Spor Kongresi* (s. 136-152). Lviv/Ukrayna: ISCSA.
- Gelbard, A., Haub, C. ve Kent, M. M. (1999). "World Population Beyond Six Billion". *Population Reference Bureau (PRB)*, erişim: <https://www.prb.org/wp-content/uploads/1999/03/ACFAC54.pdf>, (Erişim Tarihi: 10.12.2018).
- Geray, C. (1987). "Güdümlü Anakent Gelişmesinde Toplu Konutun Yeri: Batıkent Örneği", *1.Ulusal Bölge Planlaması Kongresi*, Ankara.
- Gerçek Hayat. <http://www.gercek hayat.com.tr/roportaj/suriyeliler-hakkindaki-yananlar> (Erişim Tarihi: 22.09.2021)
- Gorsuch, R. L. (1990). Common Factor Analysis Versus Component Analysis: Some Well And Little Known Facts. *Multivariate Behavioral Research*, 25(1), 33-39.
- Gökulu, G. (2011). Kent Güvenliği Kentleşme Ve Suç İlişkisi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 24 (1) , 209-226 . <https://dergipark.org.tr/tr/pub /ataunii ibd/issue/2698/35578>
- Göney, S. (2017). *Şehir Coğrafyası-I*. İstanbul: Beta Yayıncılık.

- Gönüllü, A. R. (2010). *Cumhuriyet Döneminde Antalya*. İstanbul: Tarihçi Kitabevi.
- Görkemli, H. N. ve Çetinkaya, B. (2017). Corporate Communication Units' Functions In Strategic Planning: Case Of Kayseri's Top Industrial Companies. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication TOJDAC*, 7(4), 566-575.
- Görmez, K. (1997). *Yerel Demokrasi ve Türkiye*, Ankara: Vadi Yayınları.
- Gözler, K. ve Kaplan, G. (2017). *İdare Hukukuna Giriş*. Bursa: Ekin Basın Yayın Dağıtım.
- Gözler, K. (2009). *İdare Hukukuna Giriş*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Gözübüyük, Ş. (2008). *Yönetim Hukuku*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Gray, E. R. ve Blamer, J. (1998). Managing Corporate Image and Corporate Reputation. *Long Range Planning*, 31(5), 695-702.
- Green, C. D. (2000). A Theory of Human Motivation. *Originally Published in Psychological Review*(50), 370-396.
- Grimm, N.B., Foster, D., Groffman, P., Grove, J.M., Hopkinson, CS, ve Nadelhoffer, K.J. (2008). "The Changing Landscape: Ecosystem Responses To Urbanization And Pollution Across Climatic And Societal Gradients". *Frontiers in Ecology and The Environment*, 6(5): 264–272. Erişim: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.597.6653&rep=rep1&type=pdf>, (erişim tarihi: 03.01.2019).
- Güçlü, S.Ö. (2002). *Kentlileşme ve Göç Sürecinde Antalya'da Kent Kültürü ve Kentlilik Bilinci*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Güler, B.A. (1998). *Yerel Yönetimler*. Ankara: TODAİE.
- Güler, Ş. (2020). Dijital Mecralardaki Yorumların Kurumsal İtibar Açısından Değerlendirilmesi: Koton Çalışanları Örneği. *Simetrik İletişim Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 148-161.
- Gülmez, N. (2018). Bodrum, Muğla ve Çevresinde Asayiş Durumu (1918-1920). *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 18(Özel Sayı), 341-373.
- Gülsoy, T. (1998). *Reklam Terimleri ve Kavramları Sözlüğü*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Gürel, H. N. (2010). *Kurum İmajının Bir Unsuru Olarak İç İmajın Oluşturulmasında Vizyonun Rolü ve Bir Uygulama*. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- Güven, M. ve Erdem, Ö.Z. "Türkiye'nin Yol Güvenliği Açısından Mevcut Durumunun Turizm Sektörü Ölçeğinde Değerlendirilmesi". <https://www.researchgate.net/publication/336363113> (Erişim Tarihi: 20.04.2021)
- Güven, S. (2014). "Antik Kent Düşleri Roma, Hadrianus, Tivoli". *Doğu- Batı (Şehir Yazıları – II)*, (68), 9-22.

- Haberler.”Sokağa Çıkma Yasağı”. <https://www.haberler.com/sokaga-cikma-yasagini-ihlal-edenlere-1-yila-kadar-13110420-haberi/> (Erişim Tarihi: 08.08.2020)
- Hale, R. ve Whitlam, P. (1997). *İnsanları Etkileme Gücü*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Hatch, M. J. ve Schultz, M. (1997). Relations Between Organizational Culture, Identity And Image. *European Journal of Marketing*, 31(5/6), 356-365.
- Hatt, P.K. ve Reiss, A.J. (2002). “Kentsel Yerleşimler Tarihi”, 20. *Yüzyıl Kenti*. (Çev. Ayten Alkan ve Bülent Duru). Ankara: İmge kitabevi Yayınları.
- Haub, C. (2009). “What Is a City? What Is Urbanization?”. *Population Reference Bureau Works*, erişim: <https://www.prb.org/urbanization/> (Erişim Tarihi: 14.01.2019).
- Hayta, Y. (2016). Kent Kültürü ve Değişen Kent Kavramı. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 5/2. 165-184.
- Holton, R. J. (1999). Kentler, Kapitalizm ve Uygarlık. Ankara: İmge.
<http://psikomitoloji.com/attachments/article/79/habil.ve.kabil.pdf>
https://www.jandarma.gov.tr/kurumlar/jandarma.gov.tr/Jandarma/Kolluk_Etik_Ilkeleri/Kolluk_Etik_Ilkeleri.pdf adresinden alındı
- Huberman, L. (2019). *Feodal Toplumdan 20. Yüzyıla*. Çev. Murat Belge. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Huot, J. L., Thalmann J. P. Ve Valbelle, D. (2000). *Kentlerin Doğuşu*. Ankara: İmge.
- Hürriyet. “Yağmacıya Suçüstü”. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/6-yagmaciya-sucustu-39097842> (Erişim Tarihi: 21.01.2021)
- Institute of Urban Studies, (1994). “Urban Sustainability in the Third World: A Review of the Literature, Institute of Urban Studies The University of Winnipeg”, <https://pdfs.semanticscholar.org/1e4e/0c5f334740e264788cf98a9f9c741f6b7fe2.pdf> (Erişim Tarihi: 19.09.2019)
- Işık, E. (2001). “Polis Bilimi Olarak Sosyolojiye Giriş”, 21. *Yüzyıl Karşısında Kent ve İnsan İçinde*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Işık, O. ve Pınarcıoğlu, M. (2002). *Nöbetleşe Yoksulluk Sultanbeyli Örneği*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Işık, Ş. (2005). “Türkiye’de Kentleşme ve Kentleşme Modelleri”, *Ege Coğrafya Dergisi*, (14). İçişleri Bakanlığı. (2021). *2021 Yılı Performans Programı*. Ankara: İçişleri Bakanlığı.
- İspir, E. (1991). *Şehirleşme ve Meseleleri*. Ankara: Gazi Büro Yayınevi.
- Jandarma Genel Komutanlığı. (2020). *Jandarma Genel Komutanlığı 2020 Faaliyet Raporu*. Ankara: Jandarma Genel Komutanlığı.
- Jandarma Genel Komutanlığı. (2021). *Kolluk Etik İlkeleri*. Jandarma Genel Komutanlığı:

- Jandarma Genel Komutanlığı. “Hakkımızda”. <https://www.jandarma.gov.tr/hakkimizda>, (Erişim Tarihi: 03.05.2021)
- Jandarma Meslek Bilgisi. (2010). Ankara: J.Okll.K.lığı Yayını.
- Jandarma Teşkilatı Görev ve Yetkileri Yönetmeliği. (1983). *Jandarma Teşkilatı Görev ve Yetkileri Yönetmeliği*. İçişleri Bakanlığı.
- Jandarma Teşkilatı Görev ve Yetkileri Yönetmeliği. (2016). İçişleri Bakanlığı. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/21.5.20169741.pdf> adresinden alındı
- Jandarma, G. K. (2021). *Jandarma Genel Komutanlığı*: <https://www.jandarma.gov.tr/> adresinden alındı
- Jandarma. (2019). *Değişen Güvenlik Algısı ve Jandarma*. Ankara: Jandarma Genel Komutanlığı Strateji ve Dış İlişkiler Başkanlığı.
- Javonillo, C.J. (2015). “Anlaşılmaz, İbret Verici ve Deşifre Edilmemiş Yönleriyle İndus Vadisi Medeniyeti”. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (7): 190-205.
- JGK. (2020). *Jandarma Genel Komutanlığı 2020 Faaliyet Raporu*. Ankara: Jandarma Genel Komutanlığı.
- JGKK. (2005). *Basın Yayın Kuruluşları İle Halkla İlişkiler Ve Tanıtım Yönergesi*. Ankara: Jandarma Genel Komutanlığı.
- Kandilli Rasathanesi. <http://koeri.boun.edu.tr/new/sites/default/files/KRDAE-2023-Deprem-On-Degerlendirme-Raporu.pdf> (Erişim Tarihi: 08.04.2023)
- Kansbod, M. ve Wang-Andresen, F. (2012). *Corporate Identity Management A Case Study Of Corporate Identity Within Linnaeus University*. İsveç: Linnaeus University.
- Kaplan, M. (2020). Değişen Jandarma Tören Kıyafetinin Personel İmaj ve Aidiyet Algısına Etkisi. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 9(1), 15-36.
- Kapoor, S. ve Jain, T. K. (2016). Organizational Behavior. *Journal of Advanced Research in HR and Organizational Management*, 3(4), 46-50.
- Kara, A. (2014). “Osmanlı Devleti’nde Kent Kavramı”. *Doğu- Batı (Şehir Yazıları- II)*, (68), 185-211.
- Kara, E. (2016). *Devlet-Kolluk İlişkisi Kapsamında Jandarma ve Türk Jandarması*. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Karabulut, B. (2018). Uluslararası İlişkilerde İmaj Yönetimi: Ulus Markalaşması Örneği. *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 169-192.
- Karadeniz, M. (2009). Pazarlama Yönetiminde İşletmeler İçin Başarılı Bir Kurumsal Kimlik ve Kurumsal İmaj Yaratmanın Önemi. *Journal of Naval Sciences and Engineering*, 5(3), 1-15.

- Karakurt, B. ve Bal, C. (2013). Genel Kolluk Özel Güvenlik İlişkisi. *Elektronik Mesleki Gelişim Ve Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 84-101.
- Karakuzular, M. (2015). *Halkla İlişkiler Bağlamında Esnafın Polise Yönelik Algısı: Şahinbey İlçesi Örneği*. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Gaziantep: Hasan Kalyoncu Üniversitesi.
- Karasu, M. A. (2008). Türkiye’de Kentleşme Dinamiklerinin Suça Etkisi. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 57.
- Kargün, M., Dalkılıç, M., Ağaoğlu, Y. S. ve Kızar, O. (2017). Spor Kulüplerine Yönelik Kurumsal İmaj Algısının Araştırılması. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 2(1), 62-73.
- Karpat, I. (1999). *Bankacılık Sektöründe Örneklerle Kurumsal Reklam*. İstanbul: Yayınevi Yayıncılık.
- Kaşıyuğun, A. (2019). Türkiye Cumhuriyeti’nin Kuruluş Yıllarında Jandarma Hudut Kıta ve Komiserlerinin Görevlerine İlişkin Talimatnamenin Değerlendirilmesi. *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 122(241), 365-378.
- Kavruk, H. (2002). *Anakente Bakış, Türkiye’de Anakent Belediyeciliği ve Kent Hizmetlerinin Yönetimi*. Ankara: Hizmet-İş.
- Kaya, E., Şentürk, H., Danış, O. ve Şimşek, S. (2007). *Modern Kent Yönetimi – I*. Ankara: Okutan Yayınları.
- Kaynak, İ. (2020). Örgüt Kültürünün Kurumsal İmaja Etkisi. *Akademik İzdüşüm Dergisi*, 5(2), 136-148.
- Kaypak, Ş. (2014), “Atatürk’ün Kentleşmeye Bakışı; Örnek Olay: Ankara’nın Kentleşmesi”, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 13(27), 349-365.
- Keleş, R. (1993). *Atatürk, Çağdaş Ankara ve Kentbilim, Kent ve Siyaset Üzerine Yazılar (1975–1992)*. İstanbul: IULA-EMME Yayını.
- Keleş, R. (2005). “Kent ve Kültür Üzerine”, *Mülkiye*, 246(29).
- Keleş, R. (2012). *Kentleşme Politikası*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Keleş, R. ve B. Duru (2008). “Ankara’nın Ülke Kentleşmesindeki Etkilerine Tarihsel Bir Bakış”, *Mülkiye Dergisi*, 32(261).
- Kent İmajı. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*, 8(2), 203-215.
- Kentleşme Şurası, KENTGES 2009, 04- 07 Mayıs 2009, Ankara.
- Kieffer, K. M. (1998). *Orthogonal Versus Oblique Factor Rotation: A Review Of The Literature Regarding*. New Orleans: American Educational Research.

- Kijpanjasub, K. ve Jitkuekul, P. (2019). Corporate Reputation And Corporate Image Influence Customer Purchase Intentions And Loyalty Of Lowcost Airlines. *The 2019 International Academic Research Conference* (s. 205-210). Viena: ICBTS .
- Kili, S. (1995). *Atatürk Devrimi Bir Çağdaşlaşma Modeli*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Koca, H. (2005). *Kuruluşu, Gelişmesi ve Fonksiyonel Özellikleri Yönünden Dörtöyl Şehri*. İstanbul: Aktif Yayınevi.
- Koç, M. ve Zübeyde Ekmekçi, Z. “Türk, Suriyeli Sığınmacılar Bağlamında Suç-Göç İlişkisi, 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü”. <https://21yyte.org/tr/merkezler/islevsel-arastirma-merkezleri/suriyeli-siginmacilar-baglaminda-suc-goc-i-liskisi>, (17.03.2021)
- Koçali, K. (2021). *Maden Kazalarında Sorumluluklar Ve Kusur Oranları*. Ankara: Nobel Yayın Kitapevi.
- Konya İl Emniyet Müdürlüğü. “KGYS”. <http://www.konya.pol.tr/konya-emniyet-kgys-kent-guvenlik-yonetim-sistemi-polis>, (Erişim Tarihi: 02.02.2021)
- Korkmaz, C.H. (2014). “Doğu ve Batı Arasında Şehir: Henri Pirenne Örneği”. *Doğu- Batı (Şehir Yazıları – I)*, (67): 159-171.
- Korkmaz, İ. (2012). *Halkla İlişkiler Uygulamaları Ve Örgütsel İmaja Yönelik Algıların Analizi: Kütahya İl Emniyet Müdürlüğü Açısından İncelenmesi*. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi.
- Koyuncu, A. (2015). *Kentleşme ve Göç*. Hikmetevi Yayınları, İstanbul.
- Kulualp, H. G. ve Yiğit, M. (2019). Kurumsal İmaj Algısında Fiziki Unsurların Müşteri Sadakatine Etkisi: Tarihi Otel İşletmelerinde Bir İnceleme. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(2), 497-519.
- Laleoğlu, B. (2023). Uluslararası Veriler Işığında 6 Şubat Depremleri, Kriter. 7/77 <https://kriterdergi.com/6-subat-2023-kahramanmaras-depremi/uluslararasi-veriler-isiginda-6-subat-depremleri> (Erişim Tarihi: 10.04.2023)
- Li, T. (2015). *Organizational Culture ve Employee Behavior*. Finlandiya: Lahti University.
- Lokmanoğlu, E. (2015). Halkla İlişkiler Bağlamında Emniyet Teşkilatı Üzerine Bir Uygulama. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 98111.
- Mahmud, M. S., Tahir, M. A., Foziah, N. H., ve Ghazali, P. L. (2018). Customers Satisfaction and Corporate Image in Government Initiative Influencing Customers Loyalty in Terengganu, Malaysia. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*,(292), 276-285.

- Mardin, Ş. (1990). “Türk siyasasını açıklayabilecek bir anahtar; merkez-çevre ilişkileri”, *Türkiye’de Toplum ve Siyaset*. (Der. E. Kalaycıoğlu, Ali Y. Sarıbaş). İstanbul: İletişim yayınları.
- MEB, “Uzaktan Eğitim”. <https://www.meb.gov.tr/bakan-selcuk-23-martta-baslayacak-uzaktan-egitime-iliskin-detaylari-anlatti/haber/20554/tr> (Erişim Tarihi: 08.05.2020)
- Meydan Larousse,. (1992). *Büyük Lügat Ve Ansiklopedi*. Sabah Gazetesi Yayınları.
- Mil, H. İ. (2014). Türkiye’de İç Güvenlik Teşkilatları ve Özellikleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 5(11), 40-61.
- Milliyet. “virüs bulaştı”. <https://www.milliyet.com.tr/korona/1-cenaze-15-vaka-cenaze-icin-taziye-giden-15-kisiye-virus-bulasti-6188189> (Erişim Tarihi: 12.10.2020)
- Mohamad, B. ve Bakar, H. A. (2018). Corporate Communication And Strategic Management: History, Operational Concept And Integration. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research (ASSEHR)*(186), 240-244.
- Mohamad, B., Bakar, H. A., Halim, H. ve Ismail, A. R. (2014). Corporate Communication Management (CCM) and Organisational Performance: A Review of the Current Literature, Conceptual Model and Research Propositions. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*(155), 115-122.
- Mullins P. (1992). “Cities For Pleasure: The Emergence of Tourism Urbanization in Australia”. *Built Environment*. 18(3), 187-198.
- Mutlu, A. ve Batmaz, N.Y. (2016). *Türkiye’de Kent Hakkı*. Ankara: Orion Kitabevi.
- Mutlu, A., Reyhan, H ve Doğan, H.H. (2016). *Kentleşme*. Ankara: Palme Yayıncılık.
- Mülteciler Derneği. <https://multeciler.org.tr/suriyelimultecilerle-ilgili-dogru-bilinen-yanlislar> (Erişim Tarihi: 22.09.2021)
- Narayan, L. (2014). “Urbanization and Development”. *International Journal of Research (IJR)* 1(8).
- Okay, A. (2005). *Kurum Kimliği*. İstanbul: MediaCat Yayınları.
- Okoisama, T. C., Best, E. C. ve Anyanwu, S. A. (2017). Corporate Image Management And Firm’s Competitive Advantage: A Study Of The Telecommunication Industry In Port Harcourt. *International Journal of Advanced Academic Research*, 3(6), 16-31.
- Old Bailey, (2020). <https://www.oldbaileyonline.org/static/Population-history-of-london.jsp>, (Erişim Tarihi: 10.01.2020)
- Oluşumu Üzerine Etkisinin Hizmet Sektöründe İncelenmesi. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 11(3), 1294-1312.

- Onar, S. S. (1936). “Komünlerin Hukuki Otonomisi”, *Komün Bilgisinin Esas Meseleleri*. Edt. F. Neumark. İstanbul: Cumhuriyet Matbaası.
- Orhan, G. ve Yeter, Ö. B. (2019). Bir iç Güvenlik Sorunu Olarak Bireysel Silahlanma: Türkiye İçin Durum Değerlendirmesi ve Politika Alternatifleri . ASSAM. Özel Sayısı. 130-143 <https://dergipark.org.tr/tr/pub/assam/issue/48907/574731>
- Orer, G. (2015). Ekonomik Kamu Düzeni ve Devletin Ekonomiye Müdahalesi. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*(6), 363-393.
- Otara, A. (2011). Perception: A Guide For Managers And Leaders. *Journal of Management and Strategy*, 2(3), 21-24.
- Oxford. (2021). Security. Lexico. Erişim: <https://www.lexico.com/definition/security>
- Öneren, M. (2013). İmaj Yönetiminin Tv Dizi Seyircileri Üzerindeki Etkisi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 15(24), 75-85.
- Önver, M. Ş. (2016). *Konut ve Konut Politikası*. İstanbul: IJOPEC Yayıncılık.
- Örs, H. (2005). “Güney Antalya Turizm Gelişim Projesi”, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 16(2).
- Özbek, N. (2010). *Osmanlı Taşrasında Denetim: Son Dönem Osmanlı İmparatorluğu'nda Jandarma (1876-1908)*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Özbek, N. (2010). *Osmanlı Taşrasında Denetim: Son Dönem Osmanlı İmparatorluğu'nda Jandarma (1876-1908)*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Özcan, A. (2013). Osmanlı Devleti'nde jandarma Teşkilatı Kurulmasının Gündeme İlk Defa Gelişi (1839). *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 32(53), 173-194.
- Özdamar, K. (2004). *Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi*. Eskişehir: Kaan Kitabevi.
- Özdemir, A. (2016). Kamu Düzeni' Ve 'Kamu Güvenliği' Kavramlarına Analitik Bir Yaklaşım (Toplantı Ve Gösteri Yürüyüşü Hakkının Sınırlandırılması Örneği). *International Journal of Legal Progress*, 2(2), 78-115.
- Özdemir, B. İ. (2017). Kurum İmajının Hedef Kitleye Aktarılmasında Kurumsal Web
- Özdemir, F. ve Serin, H. (2022). Çalışan Ve Sektörlere Göre İş Kazası ve Meslek Hastalığı
- Özdenören, R. (2014). *Kent İlişkileri*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Özdoğan, M. (2010). “Çayönü: Çanak Çömleksiz Neolitik Döneme Tarihlenen Bir yerleşim Yerinde Koruma ve Alan Düzenleme Uygulaması”, *TÜBAKED*, (8).
- Özel, M. (2005). “Kentsel Gelişme ve Kentlileşme Sürecinde Niğde”. *Selçuk Üniversitesi Karaman İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 5(2).

- Özel, M. (2018). Türkiye'de İç Güvenlik Aktörlerinin İç Güvenlik Algıları ve İç Güvenlik Yönetiminin Örgütlenmesine İlişkin Görüşleri. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(22), 180-210.
- Özer, M. A. (2013). İmajını Yöneten Örgütler Daha mı Başarılı Oluyor? *TÜHİS İş Hukuku ve İktisat Dergisi*, 24(3-4-5), 26-45.
- Özer, Y. E. (2014). “Kent Güvenliği”. <http://kisi.deu.edu.tr/yunusemre.ozer/KENT%20GUVENLIGI.ppt>. (Erişim Tarihi: 02.11.2020)
- Özgözü, S. (2017). Kurumsal İmaj, Örgüt Kültürü ve Örgütsel Özdeşleşme İlişkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(2), 581-596.
- Özgür, E. ve Erciyes, E. (2017). Kamu Yönetiminde Yaşanan Dönüşümlerin İç Güvenlik Sektörüne Yansımaları. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*. 6 (1). DOI: 10.28956/gbd.320011
- Özkalp, E. (2004). *Örgütsel Davranış içinde Örgütsel Davranışa Giriş ve Yöntem*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Özkan, Ş. (2020). *X, Y ve Z Kuşaklarının Instagram ve Facebook Aracılığıyla Oluşturdukları İmaj*. Gümüşhane: Gümüşhane Üniversitesi.
- Öztürk, S. A., Çiftçi, S. D., Abbas, M., Ögel, S. ve Gümüş, C. (2017). Bilmek mi Sevmek mi? Bilişsel ve Duygusal Ülke İmajının Ürün İmajı ve Satın Alma Niyetindeki Etkisi Üzerine Kültürler Arası Bir Çalışma. *Pazarlama ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*(19), 79-102.
- Özüpek, N. (2018). *Kurum İmajı ve Sosyal Sorumluluk*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Parıldar H. (2020). Tarihte Bulaşıcı Hastalık Salgınları. *Tepecik Eğit. ve Araşt. Hast. Dergisi*.30 (Ek sayı):19-26.
- Payam, M. M. (2015). Turizm Bölgelerinde Emniyet ve Güvenliğin Sağlanması. *I. Eurasia International Tourism Congress: Current Issues, Trends, and Indicators* (s. 316-326). Konya: Selçuk Üniversitesi Turizm Fakültesi.
- Peltekoğlu, F. B. (1997). Kurumsal İletişim Sürecinde İmajının Yeri. *İ.Ü. İletişim Fakültesi Dergisi*(4), 125-145.
- Peltekoğlu, F. B. (2004). *Halkla İlişkiler Nedir?* İstanbul: Beta Yayınları.
- Pirenne, H. (2002). *Ortaçağ Kentleri*. Çev. Şadan Karadeniz. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Polis. “Suç Önleme ve Soruşturma Büro Amirliği Görevleri”. <https://polis365.com/2021/02/24/suc-onleme-ve-sorusturma-buro-amirligi-gorevleri/>, (Erişim Tarihi: 03.02.2021)

- Pustu, Y. (2006). “Küreselleşme Sürecinde Kent “Antik Site’den Dünya Kentine”, *Sayıştay Dergisi*. (60).
- Resmî Gazete, (2016). Olağanüstü Hal Kapsamında Alınması Gereken Tedbirler İle Bazı Kurum Ve Kuruluşlara Dair Düzenleme Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. KHK/668.
- Resmî Gazete, “Yüksek Planlama Kurulunun (Turistik Gelişme Politika Esasları) Hakkındaki Raporunun Onanması Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı”, Sayı: 13304, 18.09.1969.
- Resmî Gazete. “Karayolu Trafik Güvenliği Stratejisi ve Eylem Planı”.
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/07/20120731-17.htm>, (Erişim Tarihi: 20.04.2021)
- Riordan, C. M. Gatewood, R. D. ve Billi, J. (1997). Corporate Image: Employee Reaction and Implications for managing Corporate Social Performance. *Journal Of Business Ethics*(16), 401–412.
- Rosan, C., Ruble, B.A. ve Tulchin, J.S. (2007). “Urbanization, Population, Environment, and Security, A Report of the Comparative Urban Studies Project”, erişim: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.578.8102&rep=rep1&type=pdf>, (Erişim Tarihi: 14.11.2019).
- Sampson, E. (1995). *İmaj Faktörü*. İstanbul: Rota Yayınları.
- Saraçaydın, M. (2020). Kişisel İmaj Yönetimi Bağlamında Sosyal Medyanın Kullanımı. *Anasay Dergisi*(11), 149-170.
- Sarıkaya, O. (2014), “Ülkü Tamer’in ‘Soğuk Otların Altında’ Adlı Kitabında Kent Algısı”. *Turkish Studies*, (6).
- Sayfalarının Rolü Üzerine Bir İnceleme. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 4(12), 344-360.
- Saygın, E., Tolon, M., Çelik, T., Öztürk, İ. ve Sökmensüer, T. Ş. (2020). Kurumsal İmaj Algısının Hastane Bağlılığı İle İlişkisinin İncelenmesi Üzerine Bir Araştırma. *Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi*, 6(3), 594-608.
- Sayın, A. K. ve Yılmaz, V. (2017). Halkla İlişkiler Toplumu ve Güvenlik Hizmetleri, Schneider, G. K. ve Ceritoğlu, A. B. (2010). Yöresel Ürün İmajının Tüketici Satınalma Davranışı ve Yüksek Fiyat Ödeme Eğilimi Üzerindeki Etkisi-İstanbul İlinde Bir Uygulama. *Pazarlama ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*(6), 29-52.
- Serter, G. (2013). “Şikago Okulu Kent Kuramı: Kentsel Ekolojik Kuram”, *Planlama*. 23(2):67-76.
- Sezal, İ. (1992). *Şehirleşme*. İstanbul: Ağaç Yayınları.

- Sinay, J. (2011). *European Perspectives on Security Research*. Berlin Heidelberg: Springer-Verlag Berlin Heidelberg.
- Sjoberg, G. (2002). “Sanayi Öncesi Kenti”, *20. Yüzyıl Kenti*. Çev. Ayten Alkan ve Bülent Duru. Ankara: İmge Yayınevi.
- Sönmez, C. C. (2011). *Antalya Mutasarrıfları, Valileri (1899-1950)*. İstanbul: Mimarlık Vakfı İktisadi İşletmesi Yayını.
- Sönmez, H. (2020). Toplumsal Güvenliğin Sağlanmasında Önleyici Kolluğun Etkinliği Üzerine Kavramsal Bir Araştırma: Bursa İl Jandarma Örneği. *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 6(13), 179-206.
- Sözcü. <https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/corona-ile-mucadelenin-dusmani-bana-bir-sey-olmaz-sendromu-5695384/> (Erişim Tarihi: 18.12.2020)
- Spence, M., Annez, P.C. ve Buckley, R.M. (2009). *Urbanization and Growth, Commission on Growth and Development*. Erişim: <http://hdl.handle.net/10986/2582>, (Erişim Tarihi: 02.04.2019).
- Sputniknews. “Antalya’da Suriyeli sığınmacılara yönelik plaj yasağı reddedildi”. <https://tr.sputniknews.com/turkiye/201907011039529844-antalyada-suriyeli-siginmacilara-yonelik-plaj-yasagi-reddedildi/>, (20.03.2021)
- Stren, R. ve Mccarney, P. (1992). “Urban Research In The Developing World: Towards An Agenda For The 1990s”. *University of Toronto*. https://tspace.library.utoronto.ca/bitstream/1807/91930/1/Urban%20Research%20Developing%20World_TSpace.pdf, (Erişim Tarihi: 12.11.2018).
- Şahin, B. (2020). Değişen Dünya Düzenine Bağlı Olarak Değişen Uluslararası Güvenlik Algısı. *İmgelem Dergisi*, 4(6), 177-204.
- Şanal, M. ve Öztürk, M. (2019). Örgüt Kültürünün İşletme Performansına Etkisi Üzerine Bir Araştırma. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 28(2), 257-271.
- Şeker, S. (2020). Özel Okullarda Halkla İlişkiler. *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(3), 575-595.
- Şentürk, Ü. (2014). “Mekân Sadece Mekân Değildir: Kentsel Mekânın Yeni Tezahürleri”. *Doğu- Batı (Şehir Yazıları – I)*, (67): 85-106.
- Şentürk, Z. A. ve Mutlu, A. (2020). Covid19 Sürecinde Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanı Fahrettin Koca’nın Kişisel İmaj Ögelerini Belirlemeye Yönelik Bir Saha Araştırması. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16(32), 48754906.
- Şenyapılı, Ö. (1978). *Kentlileşen köylüler*. İstanbul: Milliyet Yayınları.

- Şeşen, Y. ve Şeşen, E. (2019). Bilgi Merkezlerinde Kurumsal İmaj Uygulamaları. *LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), 1-18.
- Şevket Işık ve Volkan Zoğal (2017). Turizm Kentleşmesi Kavramı: Antalya Örneği, *Ege Coğrafya Dergisi*, 26/2.
- Şişli, G. ve Köse, S. (2013). Kurum Kültürü ve Kurumsal İmaj İlişkisi: Devlet Ve Vakıf Üniversiteleri Üzerinde Bir Uygulama. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*(41), 165-193.
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2013). *Using Multivariate Statistics*. Boston: Pearson.
- Tankut, G. (1981). “Cumhuriyet Döneminin İlk Toplu İmar Deneyimi”, *Amme İdaresi Dergisi*. Atatürk’ün Doğumunun 100. Yılı Özel Sayısı.
- Tankut, G. (1994). “Erken Cumhuriyet Döneminde Şehir Mimarisi”, *Bir Başkent Oluşumu (1923–1950)*. (Der.: B. Çimen ve F. Babacan), Ankara: MMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Yayını.
- Tankut, G., Çalışkan, O., Levent, T. ve Zorlu, F. (2002). “Kentler”, *Bilim ve Teknik Dergisi*, Aralık-2002.
- Taslak, S. ve Akın, M. (2005). Örgüt İmaji Üzerinde Etkili Olan Faktörlere Yönelik Bir Araştırma: Yozgat İli Emniyet Müdürlüğü Örneği. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(2), 263-294.
- Taşçı, H. (2014). *Şehir, Mekân, Meydan*. İstanbul: Kaktüs Yayınları.
- TC Adalet Bakanlığı. ”İstatistik”. <https://cte.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/istatistik/istatistik-3.pdf> (Erişim Tarihi: 08.05.2022)
- TC Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. “Koruyucu Aile”. <https://aile.gov.tr/koruyucu-aile/illere-gore-koruyucu-aile-istatistikleri/>, (Erişim Tarihi: 14.10.2022)
- TC Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. “Habitat Konferansları”.<https://habitat.csb.gov.tr/habitat-konferanslari-i-5746>, (Erişim Tarihi: 12.11.2020)
- TC İçişleri Bakanlığı. “Bekçiler Mahalleye Güven Verdi”. <https://www.icisleri.gov.tr/bekciler-mahalleye-guven-verdi>, (Erişim Tarihi: 21.04.2021)
- TC İçişleri Bakanlığı. “Kolluk Kuvvetleri”. <https://www.icisleri.gov.tr/bakanimiz-sn-soylu-kolluk-kuvvetlerimize-350-bin-kisilik-bir-guvenlik-destegi-saglamayi-hedefliyoruz> (Erişim Tarihi: 21.09.2021)
- TC İçişleri Bakanlığı. “Performans Programı”. <https://www.icisleri.gov.tr/strateji/performans-programlari> (Erişim Tarihi: 31.08.2021)

- TC. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, *Habitat Konferansları*. <https://habitat.csb.gov.tr/habitat-konferanslari-i-5746> (Erişim Tarihi: 26.11.2019)
- TC. Sağlık Bakanlığı. “Covid19”. <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66935/genel-koronavirus-tablosu.html> (05.11.2021)
- TDK, “Emniyet”. <https://sozluk.gov.tr/>, (Erişim Tarihi: 10.01.2021)
- Teke, A. ve Şimşek, H. (2020). Emniyet Yönetim Sistemi Uygulamalarının Kurumsal İmaj Üzerindeki Etkileri: Uçuş Eğitim Organizasyonlarında Bir Araştırma. *Journal of Aviation*, 4(1), 45-60.
- Tekeli, İ. (1998). “Türkiye’de Cumhuriyet Döneminde Kentsel Gelişme ve Kent Planlaması”, *75. Yılda Değişen Kent ve Mimarlık*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Tekeli, İ. (2011). *Kent, Kentli Hakları, Kentleşme ve Kentsel Dönüşüm*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- TESK. “Gıda Mevzuatı ve Gıda Güvenliği”. <http://tesk.org.tr/view/mevzuat/goster.php?Guid=80b81e70-1a76-11ea-9eaf-000c29b32a85>, (Erişim Tarihi: 14.03.2021)
- Tezcan, T. (2011). *Küçük Gebze’nin Göç Serüveni*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- The World Bank, (2015). Rise of the Anatolian Tigers Turkey Urbanization Review. <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/22388/87180.pdf?sequence=5&isAllowed=y> (Erişim Tarihi: 15.01.2020)
- Thompson, P. (2006). “21.Yüzyılda Sözlü Tarih İçin Potansiyeller ve Meydan Okumalar”, *Kuşaklar, Deneyimler, Tanıklıklar*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Toksoy, N. (2007). Türk İnkılabında Milli Kültürün Yeri ve Halkevi Çalışmaları. *Turkish Studies*. 2/1.
- Tokyo Metropolitan Government. “Tokyo”. https://www.metro.tokyo.lg.jp/english/topics/2021/1022_01.html (Erişim Tarihi: 02.11.2021)
- Top, S. (2020). *Algı ve Algı Yönetimi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayını.
- Topaloğlu, R. (2010). *Kurumsal İmaj ile Örgütsel Bağlılık Arasındaki İlişkinin Tespitine Yönelik Bir Araştırma*. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi.
- Toplum Destekli Polislik Örneği. *Social Sciences Studies Journal (SSSJJournal)*, 3(11), 1739-1748.
- Toprak, Z. (2001). *Kent Yönetimi ve Politikası*. İzmir.
- Tuna, K. (1987). *Şehirlerin Ortaya Çıkış ve Yaygınlaşması Üzerine Sosyolojik Bir Deneme*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, No:3232.

- Tuna, K. (2017). *Şehir Teorileri*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Tunç, T. (2018). Örgütsel Davranışta Yeni Ufuklar: Lisans üstü Öğrencileri Bağlamında Bir Çalışma. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*(52), 325-352.
- Tunçkılıç, A. (2019). Pozitif Örgütsel Davranışın Örgüt ve Örgüt Kültürü Üzerine Etkisi. *Uluslararası Ekonomi ve Siyaset Bilimleri Akademik Araştırmalar Dergisi*, 3(8), 11-24.
- TÜİK (2012). *Türkiye İstatistik Yıllığı*. http://istmat.info/files/uploads/47803/turkeys_statistical_yearbook_2012.pdf (Erişim Tarihi: 12.09.2019)
- TÜİK. “Adalet ve Seçim”. <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=adalet-ve-secim-110&dil=1> (Erişim Tarihi: 02.04.2021)
- TÜİK. “Bölgesel İstatistikler”. <https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/degiskenler/UzerindenSorgula.do#> (Erişim Tarihi: 31.07.2022)
- TÜİK. “Bülten”. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayal%C4%B1-N%C3%BCfus-Kay%C4%B1t-Sistemi-Sonu%C3%A7lar%C4%B1-2021-45500&dil=1> , (Erişim Tarihi: 07.04.2022)
- TÜİK. “Kazalar”. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Karayolu-Trafik-Kaza-İstatistikleri-2021-45658> (Erişim Tarihi: 09.05.2021)
- Tümertekin, E. ve Özgüç, N. (2019). *Beşerî Coğrafya: İnsan, Kültür, Mekan*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Türk Akdeniz.(1938). “Emniyet İşleri”. Antalya.
- Türk, S. M. ve Bıyık, A. (2009). *Uluslararası Haber Ajanslarının Algı Yönetim Çalışmaları ve İletişimdeki Dengesiz Yapısının Sonuçları*. Konya: Eğitim Akademi Yayınları.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). <https://www.turkiye.gov.tr/turkiye-istatistik-kurumu-baskanligi-tuik>
- Uçak, S. (2017). “Tanpınar’ın “Şehr’iyle Özdenören’in “Kent’i Üzerine”. *TDK, VIII. Uluslararası Türk Dili Kurultayı*. https://www.researchgate.net/publication/320402871_TANPINAR'IN_SEHRIYLE_OZDENOREN'IN_KENTI_UZERINE, (Erişim Tarihi: 01.02.2019).
- Uçkun, C. , Yüksel, A. ve Demir, B. (2012). Özel Güvenlik Sektörünün Türkiye'deki Rolü Ve Dünya'daki Konumu. *Ejovoc*. 2 (2). 22-30.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ejovoc/issue/5393/73138>
- Uğur, S. S. ve Uğur, U. (2015). Yöneticilerin Kişisel İmaj ve Kurumsal İmaj Algılamaları: Bir Araştırma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(41), 1286-1295.

- Uluçay, D. M. (2017). Kurumsal İmaj Ölçümünde Kişiselleştirme Metaforu. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*(28), 102-118.
- Uludağ Z. (2009). “Modern başkentlerin Ortak Misyonu: Sıfırdan Başlamak ve Modern Ulusun Sahnesi Olmak”, *Mimarlık*, (350).
- UN Habitat I. (1976). <https://unhabitat.org/history-mandate-role-in-the-un-system> (Erişim Tarihi: 14.11.2019)
- UN Habitat II. (1996). Erişim: <https://webdosya.csb.gov.tr/db/habitat/editordosya/file/dokumanlar/Istanbul%20Deklerasyonu.pdf> (Erişim Tarihi: 14.11.2019)
- UN Habitat III, (2016). <http://habitat3.org/documents-and-archive/> (Erişim Tarihi: 18.11.2019)
- UN Population. (2018). Erişim: <https://population.un.org/wup/Download/> (Erişim Tarihi: 18.04.2019)
- UN. “Habitat Safer Cities Programme”. <https://mirror.unhabitat.org/pmss/getElectronicVersion.aspx?nr=3217&alt=1>, (Erişim Tarihi: 04.01.2021)
- UN. (2018a). “World Urbanization Prospects: The 2018 Revision”. Erişim: <https://esa.un.org/unpd/wup/Publications/Files/WUP2018-KeyFacts.pdf>, (Erişim Tarihi: 01.02.2019).
- UN. (2018b). “The World’s Cities in 2018”. Erişim: http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/urbanization/the_worlds_cities_in_2018_data_booklet.pdf, (Erişim Tarihi: 16.02.2019).
- UN. “Poverty”. http://www.undp.org/content/dam/turkey/docs/povreddoc/UNDP-TR-new_poverty.pdf, (Erişim Tarihi: 20.02.2021)
- Ustaömer, T. C. ve Şengür, F. (2020). Havacılıkta Emniyet Kültürü: Reason’ın Emniyet Kültürü Modelinin İncelenmesi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 95-104.
- Ümit, E. (2007). *Mekândan İmkâna Çocuk Suçluluğunun Habitusu Ceza Ehliyeti İlişkisi*. Ankara: Güngör Basım Yayım.
- Üstel, F. (2004) *Gençler İçin Çağdaş Coğrafya*. İstanbul: Melisa Matbaası.
- Üzerine bir araştırma. *Turkish Journal of Forest Science*. 6(1), 275-285.
- Varey, R. J. (1998). Locating Marketing Within The Corporate Communication Managing System. *Journal of Marketing Communications*, 4(3), 177-190.
- Varkıvanç, B. (2012). “Selçuklu Öncesi Antalya’sı ve Kaleiçi”, *Dünden Bugüne Antalya*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, C.1, Bölüm 3. www.antalyakulturturizm.gov.tr (Erişim Tarihi: 18.08.2019)

- Varol, A. (2019). *Sinemada İmaj Üretimi: Türk Ve Amerikan Polisinin 2000 Yılı Sonrası Filmlerdeki İmajları Üzerine Bir Karşılaştırma*. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Vural, Z. B. ve Erkan, M. (2018). Kurumsal İmajın Güçlendirmesinde Kurumsal Kimliğinin Rolü. *Süleyman Demirel Üniversitesi İletişim Fakültesi İfade Dergisi*, 1(1), 9-41.
- Weber, M. (2010) *Şehir*, İstanbul: Yarın Yayınları.
- Weber, M. (2010). *Şehir, Modern Kentin Oluşumu*. İstanbul: Yarın Yayınları.
- WHO. “Covid19”. <https://covid19.who.int/> (05.11.2021)
- WHO. “World malaria report 2019”. <https://www.who.int/news-room/feature-stories/detail/world-malaria-report-2019> (Erişim Tarihi: 22.03.2021)
- Worcester, R. (2009). Reflections on Corporate Reputations. *Management Decision*, 47(4), 573-589.
- Yalçın, A. ve Ene, S. (2013). Online Ortamda Kurumsal Marka İmajının Marka Sadakati İle İlişkisi Üzerine Bir Araştırma. *Marmara Üniversitesi İ.İ.B. Dergisi*, 34(1), 113-134.
- Yaşlıoğlu, M. M. (2017). Sosyal Bilimlerde Faktör Analizi ve Geçerlilik: Keşfedici ve Doğrulayıcı Faktör Analizlerinin Kullanılması. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*(46), 74-85.
- Yavuz, F. (1980). *Kentsel Topraklar, Ülkemizde ve Başka Ülkelerde*. Ankara: Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını.
- Yazar, A. (2010). “Deniz Kültürünün Antalya Kent Kültürü ve Kimliğinin Dönüşümündeki Yeri”, *Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Lisans üstü Tezi*, Antalya.
- Yeniyaşam. “Özel Güvenlik”. <https://yeniyaşamgazetesi3.com/artirilan-ozel-guvenlikci-sayisi-endise-yaratiyor-her-yer-guvenlik-her-yer-guvensiz/> (Erişim Tarihi: 29.11.2021)
- Yıldırım, A. (2020). Halkla İlişkilerin Kavramsal Tanımlamaları Üzerine Bir İnceleme. *İletişim Çalışmaları Dergisi*, 6(2), 133-150.
- Yılmaz, E ve Çitçi, S (2011). “Kentlerin Ortaya Çıkışı ve Sosyo-Politik Açından Türkiye’de Kentleşme Dönemleri”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(35), 252-267.
- Yılmaz, F. (2010). Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye’de İş Sağlığı ve Güvenliği Kurulları: Türkiye’de Kurulların Etkinliği Konusunda Bir Araştırma. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7 (1), 149-192.

- Yonca, O. (2011). *Doğu Ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde Polis İmaja ve Bu İmaja Etki Eden Faktörler: Uygulamalı Bir Çalışma*. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Yörükhan, A. (2006). *Şehir Sosyolojisinin ve İnsan Ekolojisinin Teorik Temelleri*. Ankara: Nobel Dağıtım Yayın.
- Yücel, M. T. (2009). Suç Korkusu Ve Etkisinin Nötrleştirilmesi, *TBB Dergisi*. (83).
- Zobu, V. R. (1077). *O Günden Bugüne*. İstanbul: Milliyet Yayınları.

ANKET FORMU

Bu çalışma, Antalya kentsel güvenlik ve vatandaş güvenlik algısı konularında Akdeniz Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümünde yürütülen bilimsel araştırmada kullanılacaktır. Araştırma sonuçları kesinlikle kişi ismi verilerek açıklanmayacaktır. Cevaplar yalnızca bilimsel araştırmalarda kullanılacaktır. Aşağıda yer alan görüşme, vatandaşlarımızın kentsel güvenlik beklenti ve önerilerini ölçmeye yöneliktir.

Prof. Dr. Erol ESEN
Uğur GÜLCÜ

I.BÖLÜM

1- Kaç yıldır Antalya’da yaşıyorsunuz?

- 1) ☐ 1-3 yıl
2) ☐ 4-7 yıl
3) ☐ 7-10 yıl
4) ☐ 10 yıl +

2. Antalya’da yaşamaktan memnun musunuz?

- 1) ☐ Evet
2) ☐ Hayır (Sebebi:.....)

3- Antalya’yı hiç bilmeyen birine bu şehri tanıtmak isteseniz en fazla 2 cümle ile neler söylersiniz?.....

.....
.....

4- Antalya’yı diğer şehirlere göre güvenli buluyor musunuz?

- 1) ☐ Evet
2) ☐ Hayır (Sebebi:.....)

5- Yaşadığınız ilçeyi güvenli buluyor musunuz?

- 1) ☐ Evet
2) ☐ Hayır (Sebebi:.....)

6- “Güvenlik” denince aklınıza ilk gelenler nedir?

.....

7- Antalya’nın Kent Güvenliği hakkında ne düşünüyorsunuz?

.....

8- Antalya’da en çok şikâyetçi olduğunuz ilk 3 konu nedir?

- () Çok sıcak
() Güvenli değil
() Kültürel bozulma çok fazla
() Çok fazla yabancı var
() Ulaşım ve Trafik sorunları var
() Alt yapı yetersizliği ve plansız yapılaşma var

9-Antalya’nın kentsel güvenliği hakkında en çok şikâyetçi olduğunuz ilk 3 konu nedir?

- () Kentte problem olduğunu düşünmüyorum.
() Gıda güvenliği konusunda yetersiz
() Trafik güvenliği yetersiz
() Asayiş Güvenliği yetersiz
() Sağlık Güvenliği yetersiz
() Yangın, sel vb afetler konusunda güvensiz
() Terör konusunda güvensiz

10- Antalya’nın sizce en büyük polisiye suç problemi hangisidir?

Lütfen ilk 3 tanesini belirtiniz.

- () Trafik ihlalleri/Kazaları
() Hırsızlık
() Kasten yaralama
() Çevre ve Etnik ESEN
() Cinsel Şiddet/Cinsel Taciz
() Cinayet/Gasp /Silahlı Soygun
() Uyuşturucu

11- Antalya’da günün herhangi bir zamanında kendinizi güvende hissediyor musunuz?

- 1) ☐ Evet
2) ☐ Hayır (Sebebi:.....)

12-Sizce Antalya’nın en büyük toplumsal sorunu nedir?

Lütfen ilk 3 tanesini belirtiniz.

- () İntiharlar
() İşsizlik
() İkamet eden yabancılar
() Bireysel silahlanma
() Cinsel taciz olayları
() Madde bağımlılığı

13- Son 3 yıl içinde herhangi bir suçtan mağdur oldunuz mu?

- 1) ☐ Hayır, olmadım
2) ☐ Hırsızlıktan mağdur oldum
3) ☐ Kavg/hakaretten mağdur oldum
4) ☐ Dolandırıcılıktan mağdur oldum
5) ☐ Gasp (yağma) mağdur oldum
6) ☐ Cinsel tacizden mağdur oldum
7) ☐ Trafik kazasından mağdur oldum
8) ☐ Gürültüden mağdur oldum

14-) Antalya Emniyet Müdürlüğü birimlerinde yüz yüze herhangi bir müracaatınız veya görüşmeniz oldu mu?

- 1) ☐ Hayır
2) ☐ Evet (Nedeni:.....)

15- Bir şehirde kendinizi güvende hissetmeniz için nelere dikkat edersiniz, kriterleriniz nelerdir? Lütfen Önem sırasına göre belirtiniz.

- 1).....
2).....
3).....

II. BÖLÜM

Bu bölümde vatandaşların Antalya'nın kentsel güvenlik algısı üzerine genel sorular yer almaktadır. Lütfen aşağıdaki soruları boşlukları doldurarak ve size uygun bölüme X işareti koyarak cevaplayınız.

Kentsel Güvenlik Sorunları					
1. Kentsel Problemler	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katlıyorum	Tamamen Katlıyorum
1.1. Altyapı yetersizliği ve plansız yapılaşma olduğunu düşünüyorum	1	2	3	4	5
1.2. Asayiş güvenlik problemlerinin arttığını düşünüyorum	1	2	3	4	5
1.3. Yangın, sel, afet gibi doğal afetler konusunda güvensiz olduğunu düşünüyorum	1	2	3	4	5
1.4. Çevre temizliği konusunda yetersiz olduğunu düşünüyorum	1	2	3	4	5
2. Gıda Güvenliği					
2.1. Yiyecek İçecek hizmeti sunan işletmelerin yeterince denetlendiğini düşünüyorum	1	2	3	4	5
2.2. Gıda üretim yerlerinin sağlıklı olduğunu düşünüyorum	1	2	3	4	5
2.3. Kaliteli ve güvenli gıdalara ulaşmakta zorluk çekmiyorum	1	2	3	4	5
3. Toplum, Sağlık ve Çevre Güvenliği					
3.1. İkamet eden yabancıların güvenlik riski oluşturduğunu düşünüyorum	1	2	3	4	5
3.2. Bireysel silahlanma sayısının arttığını düşünüyorum	1	2	3	4	5
3.3. Sağlık hizmetlerine erişimde güçlük çekiyorum	1	2	3	4	5
3.4. Acil sağlık hizmetleri (Ambulans) zamanında ulaşmadığını düşünüyorum	1	2	3	4	5
3.5. Doktor sayısının yetersiz olduğunu düşünüyorum	1	2	3	4	5
3.6. Cinsel taciz olaylarının arttığını düşünüyorum	1	2	3	4	5
3.7. Kadına yönelik şiddet olaylarının arttığını düşünüyorum	1	2	3	4	5
3.8. Madde bağımlılığının fazla olduğunu düşünüyorum	1	2	3	4	5
3.9. Güvenlik tedbirlerinin sadece polisin işi olmadığını düşünüyorum	1	2	3	4	5
4. Asayiş ve Kişi Güvenliği					
4.1. Suçu önlemek için polis ve KGYS kamera sayısının artırılması gerektiğini düşünüyorum	1	2	3	4	5
4.2. Asayiş uygulamalarının yeterli ve etkili olduğunu düşünüyorum	1	2	3	4	5
4.3. Polisin sadece suçta değil, her konuda bilgilendirme yapması gerektiğini düşünüyorum	1	2	3	4	5
4.4. Çöplerden atık toplayanların güvenlik riski oluşturmadığını düşünüyorum	1	2	3	4	5
4.5. Polisin güler yüzlü ve nazik olduğunu düşünüyorum	1	2	3	4	5
4.6. Polisin ciddi ve konusunda bilgili olduğunu düşünüyorum	1	2	3	4	5
4.7. Polisin suçtan korunma konusunda vatandaşları yeterince bilgilendirdiğini düşünüyorum	1	2	3	4	5
4.8. Polisin suçu önlemede yeterince çalıştığını düşünüyorum	1	2	3	4	5
5. Trafik Güvenliği					
5.1. Trafik denetimlerinin yetersiz olduğunu düşünüyorum	1	2	3	4	5
5.2. Son 5 yılda trafik probleminin arttığını düşünüyorum	1	2	3	4	5
5.3. Trafikte araç kullanmaktan korkuyorum	1	2	3	4	5
5.4. Trafikte yayaya öncelik verildiğini düşünmüyorum	1	2	3	4	5

III. BÖLÜM - DEMOGRAFİK BİLGİLER

1-İlçesi	1) ☐ Muratpaşa	2) ☐ Konyaaltı	3) ☐ Kepez	
2-Cinsiyeti	1) ☐ Kadın	2) ☐ Erkek		
3-Yaşınız	1) ☐ 18-29	2) ☐ 30-40	3) ☐ 40-65	4) ☐ 65 +
4-Eğitim durumu	1) ☐ Okur-yazar değil	2) ☐ İlköğretim	3) ☐ Lise	4) ☐ Üniversite 5) ☐ Y.Lisans/Doktora
5-Medeni durumu	1) ☐ Evli	2) ☐ Bekâr		
6-Çocuk sayısı	1) ☐ Yok	2) ☐ 1	3) ☐ 2	4) ☐ 3 5) ☐ 4+
7- Çalışma durumunuz:	1) ☐ Çalışan	2) ☐ İşveren	3) ☐ Emekli	4) ☐ Ev hanımı 5) ☐ Öğrenci 6) ☐ İşsiz
8- Eşinizin Çalışıyor mu?	1) ☐ Evet	2) ☐ Hayır		
9-Toplam Aile geliriniz nedir?	1) ☐ 1.603 TL altında	2) ☐ 1.604TL – 3.000 TL	3) ☐ 3.001TL – 5.000TL	4) ☐ 5.001TL – 9.000 TL 5) ☐ 9.000 TL üzeri
10- Kaç yıldır Antalya'da yaşıyorsunuz?	1) ☐ Bir yıldan az	2) ☐ 1-3 yıl	3) ☐ 4-7 yıl	4) ☐ 7-10 yıl 5) ☐ 10 yıl +

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI	Uğur GÜLCÜ
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Ankara Polis Koleji
Lisans Diploması	Polis Akademisi
Tezli Yüksek Lisans Diploma	Ondokuz Mayıs Üniversitesi / Kamu Yönetimi / 2014
Yüksek Lisans Tez Konusu	Antalya’da Kentleşme Sürecinde İçgöç
Doktora Tez Konusu	Kent, Güvenlik ve Antalya’da Vatandaş Güvenlik Algısı
Yabancı Dil / Diller	İngilizce
BİLİMSEL FAALİYETLER	
• KENTFOR III: Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi (Bildiri) • Participated in Global Transformations and Differentiations Congress: Akdeniz Üniversitesi (Bildiri) • 5. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi, INCOS 2019:Balkan University (Bildiri) • KIRIKKALE-2053 ARAMA KONFERANSI: Kırıkkale Üniversitesi (Katılımcı) • Uğur GÜLCÜ.(2020).Antalya’da Turizmin Kentleşmeye Etkisi. Asos Journal. 101(101):455-462. DOI:10.29228/ASOS.39798 (Makale) • Uğur GÜLCÜ.(2019)."Türk Polisinin Güçlendirilmesinde Ve Güvenlik Tedbirlerinin Artırılmasında Almanya İle Yapılan 5 Mart 1970 Tarihli Türk-Alman Teknik Antlaşması’nın Değerlendirilmesi": Türk-Alman İlişkilerine Farklı Disiplinlerden Bakış, 255-267. Kitap Bölüm yazarlığı, ISBN: 978-605-7600-86-8, Konya 2019	
İŞ DENEYİMİ	
Projeler	Akdeniz Üniversitesi BAP: SDK-2019-4411 Erasmus+ : 2019-1-TR01-KA105-070249
Çalıştığı Kurumlar	Emniyet Genel Müdürlüğü (1998- ...)